כתבים

א. לוצאַטו

כתבים

ספר ראשון

תאורים, ציורים וספורים

(עם תמונת המחבר)

(התרע"ב — התרע"ד)

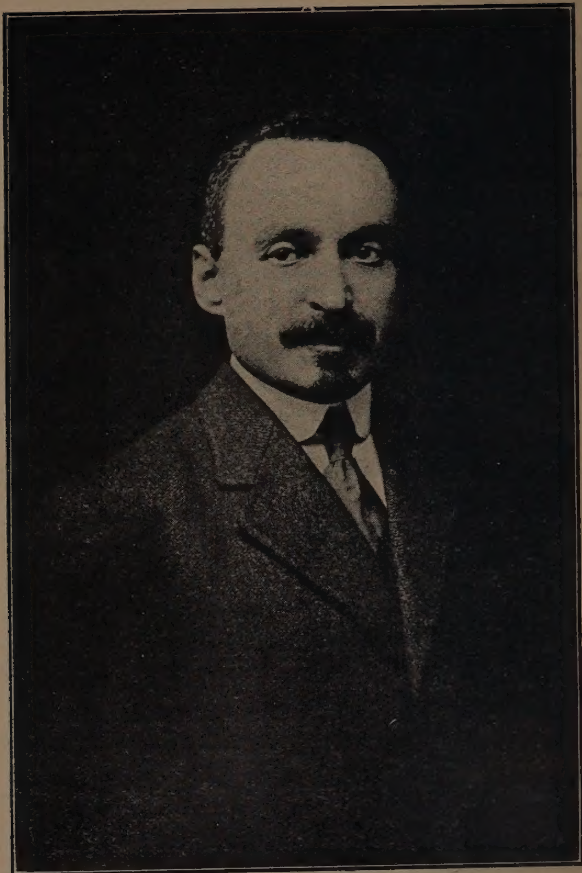
הוצאת א. קצנלבוגן.
נויארק — התרע"ח

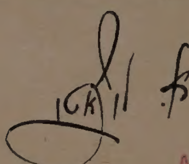
„אלפא" פרעס, 266 גרענד סט. נ. י.

מוקדש

ברגשי כבוד

לזכר אמי היקרה.

תוכן הכתבים

במקום הקדמה — — — — — — — — — — 9

אל הקוראים — — — — — — — — — — 11

בן־המדתא או שני צמד סוסים — — — — 13

הפרעות — — — — — — — — — — — — 64

עלילת־דם — — — — — — — — — — — 101

פרנסה טובה או I-O-U — — — — — — 120

נס מן השמים — — — — — — — — — — 136

שלום ברבור — — — — — — — — — — 155

הספיר או גולל אבן אליו תשוב — — — — 170

מרחוב הסטר — — — — — — — — — — 220

הגוברנר או מעט בינת־סוס — — — — — — 244

כולם גנבים — — — — — — — — — — 270

שגיאות הדפוס — — — — — — — — — 303

במקום הקדמה

בספר הנוכחי, כמו גם בספרים האוחרים (follow), יבאו פה ושם דברים הנוגעים ביחוד לחיי אחינו היהודים בארץ רוסיה. כמובן, נכתבו כל אלה בימי שלטון החושך, לפני בא המהפכה הגדולה בארץ ההיא במחציתה הראשונה של השנה החולפת, בימים שהחושך עוד כסה את עין הארץ, והנצר האחרון מגזע הרומנובים, ניקולאי השני, או, כמו שכנוהו נתיניו תושבי ארצו, ניקולאי הדמי, יושב בתקפו על כסא המלוכה, והמאה השחורה נותנת את חתיתה על כל אשר מסביב, ושלילת זכיותיהם של היהודים עם הפרעות ועלילות־הדם וכל שאר הפגעים הכרוכים בעקבותיה עולים כפורחת.

בימי חושך אלה לא היה יכול להיות, כמובן, גם צל של אפשרות לראות דברים כאלה נדפסים, לרגלי מצבם המיוחד של רוב בני עמנו בארץ ההיא. אולם הודות להמהפכה האמורה נחפש העם הרוסי מעול נוגשיו העריצים, ואתו יחד שאפו רוח גם כל יתר העמים השוכנים בארץ, וביחוד אחינו היהודים הכי־נגשים שבכולם, והודות להמהפכה ההיא הוסרו גם המעצורים מעל דרך הדפסת הדברים האלה.

עתה, אחרי הסתם הגולל על בית הרומנובים, ישארו הדברים האלה למצבת דראון נצח על קבר רשעת־זדון, ובני דור יבא יראו בדברים אלה את דמות תפלצתה של הממשלה החטאה, אשר רק בזדון־לבה ועזרתם של החנפים העוזרים על ידה נוסדו כל העלילות המחפירות וגובבו כל ההגבלות המעיקות על ראש העם הנגש והנענה בלי אשם בכפו, ומאותו הרגע שפסק שלטונה של זו והעם הרוסי לקח את רסן הממשלה בידו נדפו כעשן כל תואנותיהם ועלילותיהם של העריצים ההם, ואתן יחד כלו גם הגבלותיהם ורדיפותיהם של היהודים.

נויארק, ה׳ סיון, ה׳ תרע״ח.

אל הקוראים

למרות אדיר רצונו של הסופר העברי להסתפק במועט, באוצרות השפה המוכנים לפניו מדורות שקדמוהו, אכוף הוא לפעמים לצאת מגדרו ולברא לו פה ושם מלה חדשה וניב חדש, אם חס הוא על הגיוני רוחו שלא יצאו רצוצים ורסוקים או קטועים ולקויים.

ואם עשה יעשה הסופר את מלאכתו באמונה ולא יחשוך מעמל נפשו להתחקות על שרשי הלשון ואופן התפתחותם והסתעפותם בדרכם הטבעית, אז מצא ימצא בה בהעבריה מעינות רבים, כבירים ועמוקים, מעינות בלתי נשאבים, להרחבתה והפרחתה; ואז גם אין קצה להתועלת המרובה שתגיע לה מזה לעניה זו שזה אך כימי דור אחד שנעורה לתחיה אחרי היותה חנוטה שנות אלפים.

ואם, לעומת־זה, רמיה יעשה הסופר מלאכתו, אם אין שבילי הלשון נהירים לו למדי או אין חוש הטעם בחכו לברור לו את החומר הנרצה ולתת לו את הצורה והמשקל הנכונים — אז גם אין קצה להעבטיט שטופל עליה על עלובה זו. המלות והמבטאים המחודשים באופן אי־טבעי כזה ישארו לנצח כזמורת־זר בכרמה, במעיה לא יתעכלו ובדמה לא יבלעו, ושרוט ישרטו את אוזן המבין כמחט בבשר החי.

לפעמים חשבתי גם לנחוץ לברא מלה חדשה למושג שנמצאה כבר מלה מונחה בשבילו, אם אין המלה ההיא הולמתו כראוי, לפי דעתי, או אינה מתאימה בתוכן כונתה לאותה המלה העקרית שהולדה ממנה, או אם מצורפה היא משתים ושלש מלות במקום שמספקת מלה אחת למלא תפקיד זה, או אם גם חסרה היא רק את המשקל והגזרה העברית. ומפני טעם זה, האחרון, נמנעתי גם מהשתמש במלות ומבטאים רבים שגורים בפי רוב הסופרים העברים וגרופים על־הרוב בשטף ההרגל מן הספרות התלמודית, אם מתנגדים הם לפי טבעם מהיות נגזרים ומהוקצעים לפי משקלה וגזרתה של העבריה, והתאחדותם אתה עושה אותה למין ז'רגון עברי.

ולפעמים גם חשבתי לכדאי להרכיב הוראה חדשה למלה נושנה, שנתרוקנה כבר מתכנה מזוקן או שלא היה לה מעולם תוכן או הוראה ברורה ומסוימה, ואחרי הופוח בה רוח חדשה שבה לתחיה וממלאה את תפקידה באופן רצוי.

בצדן של המלות המחודשות בא על־הרוב תרגומן באנגלית, ורק במקומות שכונתן בולטת למדי מתוך מרוצת הענין לא חשבתי לנחוץ לבארן.

לאחרונה עלי להעיר עוד על שני ערכים חשובים בשמוש הלשון, שנטיתי גם בשניהם מן הדרך הכבושה כבר לרבים מן הסופרים העברים, והם: האיות (Spelling) והנקוד (Punctuation)

הראשון, ביחוד רבוי הואוין והיודין וכפילתן בכדי למלאת את חסרון הנקוד העברי, מלבד שאיננו לפי רוחה וטבעה של העבריה, מכנים הוא גם ערבוביה רבה אל תוכה, אחרי שאין כל שרשיה הדומים בערך איותם, ביחוד כל אותם השרשים שמקורם בכה"ק, סובלים את הרבוי והכפילה.

והשני, רבוי איזו מנקודות־ההפסקה, המחוקה בעקרו מן השפה הרוסית, שפת מולדתם של רוב סופרינו העברים, איננו הולם כלל במלואו, לפי דעתי, להעבריה השונה ממנה בתוכן גזרתה והקצרה ממנה הרבה גם באופן בנין מאמריה וגם באופן צרופם וקשורם.

בן־המדתא
או
שני צמד סוסים.

א.

שמו השגור בפי האיבנובקאים היה בן־המדתא.

אי־מזה בא לו השם הזה ומי זה היה הראשון שהמציאו — לא ידע איש מהם, ורבים מהם גם שכחו כבר שלא היה זה שמו העקרי וכי גם שם אחר לו מלבד זה, שם רוסי אמתי, כשר וטהור.

הוא ישב כבר כשלש שנים באיבנובקה, ובכל זאת לא שכחו עוד תושבי איבנובקה את נציבם הקודם, את איבן איבנוביץ, וכפעם בפעם היו מזכירים אותו באנחות געגועים רבים:

— חבל! נתיתמה איבנובקה!

— פנה הודה! פנה זיוה!

— איש נוח למקום ולבריות!

— אחד מחסידי אומות־העולם!

— אחד מהלמד־ואו!

באמנם שכחו תושבי איבנובקה כמעט את כובד עול גלותם המרה במשך שנות שבתו של איבן איבנוביץ בתוכם, ומני אז שלוקח הוא מהם ועל מקומו הושב זה הם נמצאים בצרה גדולה ומתאנחים מרה תחת נטל ידו הקשה.

לכאורה היה בן־המדתא בן־חלוף פשוט ככל הולכי־שתים: אוכל ושותה כבני־אדם, יושב ושוכב כבני־אדם, מהלך ומספר כבני־אדם. גם בחזותו ובמתכונתו לא התנכר כלום מכל שאר בריותיו של הקב"ה. סוקר אתה אותו: בר־נש כבן שלשים ושלש, קצר־כתפים וממוצע־קומה, עם פנים כהים־נובלים שעינם כעין חום־דהה, ועם עינים ירקרק־אפורות, כבדות התנועה וקרות, ובטאה (expression) סכלית־כהה מציצה מתוכן.

אולם ידוע ידעו כל באי שער איבנובקה שאין בן־המדתא שלהם בשר־ודם פשוט ככל שאר בני־תמותה. ידוע ידעו האיבנובקאים שבן־

המדתא שלהם הוא אדם המעלה, בעל־צורה ובעל־נמוס, בעל־מדות ובעל־תכונות, וגם מלומד גדול.

ביחוד הצטין בזו האחרונה, בלמדנותו. את שמו, אנטון ולקוב, היה חותם בלי שום שגיאה ובאותיות יפות ומסולסלות היטב־היטב כאחד שרי המדינה. הוא לא נרתע גם מלקרא שורה אחת ושתים כתובות בשפת מולדתו, אם לא היו אלה מסובכות ביותר, כי את אלה האחרונות לא היה חובב כלל, מגרות היו את עצביו ביותר. ומבכר תמיד לזכות בהן את הלבלר שלו לטפל בהן מבלי גם נסותו לקרותן.

— לעזאזל! לכל הרוחות שבעולם! — היה מסתנן באותה שעה מבין שניו כמבלי־משים — איזה הפכפך... בליעל... גנב שכמותו! איזה כתב... שבירת־שנים...

אכן גם במדותיו ותכונות־נפשו התנכר בן־המדתא הרבה. הללו היו זעירות (rare) ותרומיות, ולא היה לו להתביש בהן כלל, חלילה, גם בפני בני־ארצו ומולדתו היותר חשובים.

כך, למשל, היה בן־המדתא חובב־מולדת גדול מאין כמוהו, ובשעה שהיה מספר בשבחה של זו, של רוסיה־אמונא (Matushka-Russia), היתה נשמתו מאזרת זיקין ומפיו נתזין ניצוצין־ניצוצין...

— הגע בעצמך — היה ממלל באותה שעה ברגש, בנופפו את ידו הימנית באויר כאלוף (Officer) מפקד צבא — באיזו ארץ על־פני כל כדור האדמה אפשר היה לו לאנטון ולקוב להתעלות למעלת נציב־מגרש (Stanowoy-Prystaw)? ואם גם היה מתעלה, איפה־זה ישנם לך שם כל־כך יהודים נבזים שאפשר לך לעשות בהם תמיד ככל העולה על רוחך ושנכונים לשלם לך תמיד במיטב כספם בעד כל חריקת־שן וקריצת־עין כמו בארץ זו?... ובלעדי זאת, בלא אותם היהודים הנבזים, הלא ידוע... למה זה נשלה בשוא נפשנו... בלעדי זאת אין כל אותה המשרה שוה כלום... ולאו דוקה משרה זו, של נציב־מגרש, אלא גם כל משרות הממשלה, הנמוכות והגבוהות, אם אך תנכה מהן את הכנסתן הצדדית, אין לך בהן ולא כלום, ואין כדאי לך לטפל בהן כלל...

באמנם היה לו זה כבר לחוק קבוע לאנטון ולקוב להביט על כל משרות הממשלה מנקודת־מבט זו, וגם את מדרגותיהן של כל

המשרות היה מונה לפי ערכן זה, לפי הכנסתן הצדדית, ולא לפי כנתן (title) או שכרן הקבוע להן מאת הממשלה.

כך, למשל, היה אנטון ולקוב יודע שמשרת שר־פלך מכניסה כך־וכך לשנה ומשרת שר־מחוז כך־וכך, משרת שופט כך־וכך ומשרת קסדור כך־וכך, וההכנסה ההיא היתה אצלו עקר ושכר הממשלה טפל, באופן שמשרתו של קסדור היתה יותר חשובה לפעמים מזו של שר־פלך...

אכן כל זה הוא, כמובן, רק במקומות שתושביהם הם או כולם או רובם או, לפחות, מחציתם יהודים. אבל בכל שאר המקומות אין כדאי לך גם לעמוד באיזו משרה כלל, כי אותה ההכנסה הצדדית אינה שוה שם כלום... ואף על פי ששומע אתה לפעמים, איך אותם בעלי־השלטון מרימים קול־זועה ומערים את כל חמתם על ראשיהם של אלו, שהם הרת כל חטא ופשע ומקור כל עון ותרמית וכל מה שלא נאמר בפרשת התוכחה — כל זה הוא טוב ונחוץ לעסק, כידוע... כי כבר היא דרכם של אלו בכך, שכל מה שמוסיף אתה להתגולל עליהם ולהסתולל בהם, במדה זו מוסיפים גם כיסיהם להתפרק ולהפתח לפניך, ויותר קל לך אז — — — כך... לכל הרוחות! יותר קל לך אז ל — — — ל — — — מוץ אותם...

גם מאמין ותיק ואדוק גדול באמונתו הפרבוסלבית היה אנטון ולקוב, ומחזיק היה תמיד טובה לעצמו על זה, על היותו בן מקשיב להאמונה החשובה הזאת, שהיתה, לפי דעתו, היותר טובה בכל האמונות הנמצאות על פני כל כדור האדמה, בהיותה רק היא לבדה היחידה והאמתית שנתנה על־ידי משיחם, שהיה, כידוע, רק הוא לבדו בנו יחידו והאמתי של האב... וביותר היה אנטון ולקוב מחזיק טובה לה, לאמונתו, על היות לה בן יקיר וחשוב כמוהו...

ביחוד היה אנטון ולקוב מעריץ אותה, את האם הקדושה, ובין האיקונים והאיקונות הרבים ששפרו את קירות חדריו היתה זו תופסת את המקום היותר חשוב...

כמובן, חובב אנטון ולקוב גם את הוד רוממותו ה ש ל י ט ה י ח י ד י ש ל כ ל ה ר ו ס י ם. והחבה הזאת היתה עזה כמות ממש, ואהבה יותר גדולה מזו לא ידע כלל, מלבד אולי זו של קרפובה (שפחתו הצעירה) או של סוסים יפים...

באמת היה אנטון ולקוב נכון תמיד לבא באש ובמים בשבילו

בשביל הוד רוממותו הצאר שיחיה, מלבד אולי לדבר אחד — לצאת אל שדה־קרב, שלא היתה דעתו נוחה מזה הרבה, בשביל טעמים ידועים, ובעיקרו של דבר, בשביל היות הסכנה מצויה שם להקטל מכדורי המורים, והוא כבר חולשה זו היתה לו לירא מפני המות... ולא משום היותו חרד כל כך מפני דינו של הגיהנום, חלילה... לא זאת! אדרבה, לו היה ברי כמעט שיכנס ישר אל תוך גן־העדן, לרגלי השתדלותה שלה, של האם... אלא סתם חולשה היתה לו לירא מפני המות... כמו זו שהיתה לו, למשל, לירא מפני שר־המחוז או מפני השדים...

אולם כל זה איננו שיך כלל לענין זה, לאהבתו את הצאר: יראתו את המות לחוד ואהבתו את הצאר לחוד. אותו אהב אהבה אמתית ונאמנה, אהבה בלי גבול ותכלית. הוא זכר תמיד את אשר היה לו אבונא־הצאר (Czar-Batiushka), כי מידו היתה זאת לו להיותו למושל בכפה באיבנובקה, ואלמלא הוד רוממותו הצאר שיאריך ימים ומשרתיו עושי רצונו הגדולים עם הקטנים, היה הוא נשאר רועה העדר בחות עזובה עד היום הזה...

וכגודל חבתו לו, להוד־רוממותו הצאר, כן גדלה גם הערצתו אותה, את האם הקדושה. הוא ידע והכיר שאף־על־פי שבאה לו משרתו בדרך ישרה על־ידו, על־ידי הוד־רוממותו; בכל זאת לא היה הוא בזה באמנם אלא השליח להוציא את הדבר לפעולה, אבל הסבה הראשונה והעקרית, אם־כי בדרך עקלתון, היתה היא, האם... היא ולא אחר...

באמנם היתה היא לפי דעתו הנסבה לכל ורצונה היה רוח החיה באפני כל ההנהגה העליונה וסבת כל הפעולות והמעשים שנעשים תחת השמש. וכן גם השכל נותן. הגע בעצמך, היא — אמו של הבן, ואביו של הבן הוא היוצר והוא הבורא והוא האדון־כל... ומי הוא זה איפה יותר קרוב וחשוב ממנה שם, בספירות העליונות?... וממי זה איפה אפשר לצפות יותר לפטרונות מאשר ממנה?... ובשביל זה היה אנטון ולקוב נוכח תמיד בפנים נפשו תוכחה גמורה ומוחלטת, תוכחה שאי אפשר שיפול בה שום נדנוד של ספק כלל, שדרכו זו שאחז בה מעודו להתכנס תחת כנפות חסותה של זו היא היותר טובה להביאו אל מחוז חפצו... והוא לא היה פן גם אפילו רגע, שכל הצלחתו והתעלותו לגדולה באה לו

אך ורק לרגלי אללותו אותה... לרגלי הצטלבו תמיד והתפללו אליה בכל עת מצא... ובשביל כך הואילה גם לסבב את דבר המנותו לנציב־מגרש באיבנובקה, שרוב תושביה הם יהודים, ושדי לו לקרוץ עליהם עין או לאים עליהם באמת ידו הימנית שימהרו לפיסו ולהניח את דעתו בבת־עשרים־וחמשה...

כמובן, חלילה לו לאנטון ולקוב מהיות כפוי־טובה לה על חסדיה אליו, ועל כן עליו להתאמץ ולהנקם מזעומי נפשה על עשותם את השערוריה... על צלבם את בנה... ובכל עת מצא ילחצם וירעצם עד כמה שידו מגעת, ביחוד את כיסיהם... ואולי גם בשביל זה הסבה היא בדבר להמשילו בעירה זו המלאה לה יהודים...

בתוכו של דבר, התמנותו זו לנציב־מגרש באיבנובקה היתה מעין דבר הכרחי ובלתי נמנע כלל, לפי דעתו, ואי אפשר היה כלל להיות באופן אחר. הגע בעצמך, אם לא כן — כל אותה איבנובקה למה נבראה? וכי כלום יש לו למי צורך בנפשות ערטילאות אלו הממלאות את כל בתי העירה כמכלאות־צאן? האם להקדוש־ברוך־הוא יש לו איזה צורך בכופרים אלו שאין מאמינים כלל לא בבנו ולא באם הקדושה? או אולי להצאר יש צורך בהם? בשביל אותה הכרגה, המנדה או הארנונה המרובה שהם מכניסים לבתי־גנזכיו? או בשביל החילים הגבורים שהוא מרים מתוכם? אותם חובשי בית־המדרש החורים שקוזק דני אחד יפיחם בנפיחה אחת לכל הרוחות שבעולם?... ואם כן היו מעשיו כביכול בלי שום מטרה או תכלית?... אלא בודאי שכך הוא הדבר, שמתחלת יצירתן לא נבראו אלו אלא בשבילו, בשביל אנטון ולקוב, בכדי שיהיה לו עדר גדול של צאן־קדשים לגזוז את צמרן, ומעתה כבר אין לך תכלית יותר גדולה מזו...

מלבד מדות מוסריות ומעלות־רוח מצוינות היו לו לאנטון ולקוב גם התשוקה אל החיים וגם הידיעה איך להתענג עליהם.

תענוגיו היו רבים ושונים, גדולים וקטנים, חמריים ורוחניים. אולם תענוגו היותר גדול — אחרי שתית השרף (vodka), כמובן — היה משחק הקלפים. את תענוגו זה היה מכון להעריך תמיד בתכונה רבה. בכל ערב וערב, בין בימות החורף ובין בימות הקיץ, היו מתאספים אל תוך ביתו אורחים רבים ושונים. בתוכם היו אורחים תדירים ואורחים ארעים. בין הראשונים היו: מזכיר הלשכה

העירונית, פקיד־הדואר, פקיד־מכס־המשקאות, ואחרים מנושאי־משרה המקומיים. בין האחרונים היו פרבוסלבים וקתולים מתוך העירה או מהחוות הסמוכות, אנשים מכל השדרות ומכל הגונים, בלי משרה מסוימה ובלי מדרגה או צביון מיוחד. על־הרוב היו באים בלוית נשותיהם ומשחקים כל הלילה עד אור הבוקר.

במשך המשחק היה אנטון ולקוב גדל־רוח וטוב־לב מאד. הוא היה נהנה בעצמו ומהנה גם את אורחיו בשרף ומעדנים, ומתאמץ להראות להם את גודל־רוחו ורוחב־לבו:

— הבו, אחים! — היה מזרזם מתוך חדוה של תפנוק — הבו! שתו בל תתרפו... היין — זוהי המתנה היותר טובה שנתן הקדוש־ברוך־הוא לבריותיו... חלילה לנו מבעוט במתנה זו...

ולעומת זה היה אנטון ולקוב רגיל להיות סר־רוח וזעף כל אותו יום המחרת, אם לרגלי חוסר־שינה או בשביל יציאתו מן המשחק אבוד, ומוציא אז את כל חמתו לבני ביתו, ביחוד לאמו...

ב.

עד שנת השמונה־עשרה לימי חייו היה אנטון ולקוב רועה את עדר החזירים של הכפר עזובה, מקום מולדתו, ואחרי כן נתקבל לרועה עדר הבהמות של החוה עזובה, שהיתה רחוקה כמיל מן הכפר ושהיתה חכורה לדודי בונימום למשך של שנים רבות על ידי אפוטרופסיה של היורשת היחידה שהיתה עדין ילדה קטנה במות עליה אביה ואמה. כשלש שנים עבד בתוך החוה בתור רועה העדר, ואחר־כך נלקח לעבודת הצבא, וכשכלה זמן עבודתו בצבא נתגלגל לעיר הפלך ג— ונתמנה שם לשוטר, בראשונה לשוטר ממדרגה נמוכה, ואחר כך לשוטר ממדרגה יותר גבוהה, עד שנתמנה באחרונה לכהונתו הגדולה, לכהונת נציב־מגרש באיבנובקה.

עוד בתחלת כהונתו באיבנובקה שקד ולקוב להראות לנתיניו תושבי ממשלתו את כחו ועוצם יכלתו המחלטים. יום־יום היה מוצא איזה ענין לענות בו, איזו תקלה לפנות, איזו פרצה לגדור, איזה מכשול להרים... ועוד בימים הראשונים לשבתו בתוכם התחילו תושבי איבנובקה להרגיש את טיב אדנותו ומרותו...

ומקור כל אותה התלאה היה אך דבר היותו נקי־כפים, ורק הדבר הזה היה בעוכרם...

כמובן, לא היה נקי־כפים ממש, שלא לקבל כל־עיקר — דבר שאי אפשר להעלות על הדעת כלל — אלא, כלומר, שהיה נקי־כפים מלקבל כמה שהיו נותנים לו, כמו שהיה זה, למשל, דרכו של הנציב הקודם, של איבן איבנוביץ, שלא היה מקפיד כלל בדבר, ומקבל גם עשריה וחמשיה וגם שלשיה בשעת הדחק... והוא, ולקוב, עשה לו לחוק קבוע לבלי קבל כלל פחות מבת־עשרים־וחמשה, מבלי עשותו פרות כלל בין דבר גדול או קטן — רק עשרים וחמשה ולא פחות! וכשהיה איזה ירוק מציע לו פחות ממספר זה, היה מסביר לו מיד בתמימות של פרבוסלבי אמתי, שחובתו היא להשגיח שימלאו חוקי המדינה עקב, וחלילה לו לגאל את ידיו בשוחד...

— אה? אה? — היו עיניו נצוצות פתאום באש זרה כשהן נעוצות בקרבנו האומלל — ל ש ח ד נ י א ת ה א ו מ ר?... ב כ ס ף נ ב ז ה?... ו ל ע ק ו ף א ת ח ו ק י ה מ ד י נ ה?... הלא זוהי דרכם של י ה ו ד י כ ם... לא! לא! ה י ה ל א ת ה י ה! לו גם תתן לי מלא הבית כסף, ה י ה ל א ת ה י ה!...

ושלא לפי חוקי המדינה היה הכל — הכל ממש, ולא היה שם אפילו דבר אחד, גדול או קטון, באיבנובקה שלא יהיה שלא לפי חוקי המדינה. רצה אחד, למשל, לבנות לו בית חדש או לתקן את הישן שלו — בדק ולקוב ומצא שהוא נגד חוקי המדינה. רצה אחד לתקן את גדרו שחשב לנפול או לספון את הרפת או את המחראה שלא ידלוף הדלף אל תוכן — לא התאים זה עם חוקי המדינה. חשב אחד לפתוח לו חנות או מעבודה (Shop) או לשלוח ידו באיזה עסק סתם — דבר זה לא הותר לפי חוקי המדינה. היה אחד רוצה לאשר את זכותו להפטר מעבודת הצבא — מפשפש אנטון ולקוב ומוצא בה פגם לפי חוקי המדינה...

לפעמים היו חוקי המדינה גם מעריכים מבוכה רבה באיב־נובקה. כך, למשל, קרה פעם אחת שאחד מתושבי איבנובקה החשובים היה משיא את בתו, והכל היה מוכן כבר לחוג את חג החתונה. המחותנים עם השושבנים משני הצדדים יושבים בכבוד על מקומותיהם כשהם עדויים בבגדי שבת ומועד... ראשיהם חפופים, זקניהם ופאותיהם סרוקים, נעליהם משוחות בעטרן ובזפתן ובשמן־קיק... המנגנים מנצחים על כליהם בכל להב־להט

כשרונם הנגינתי... המנגינות הנוגות זורמות בעים ומרעידות את מיתרי הלבבות... מסנקות פה ושם את נאד הדמעות ומציפות אותו על שוליו... הנשים והעלמות דוהרות ורוקדות כאילות... החתן והכלה עומדים ומחכים בקוצר־רוח להכנס אל תחת חופתם... הבדחן עומד על דוכנו וחוצב להבות... מדברותיו הרמות תשטופנה כפלגי מים וקולו העגום רוגע לבבות... יעיר למוסר אוזן בני־תמותה... להבין את תעודת חייהם אוזן למו יכרה... כי אך הבל וריק המה חיי אנוש עלי אדמות... אך אפס ואין המה כל שאיפותיו וחלומותיו, כל תעלוליו ותענוגיו... ואך אל על תביט נפש ותיקה... אל מקור זה ממנו חוצבה... אל מקום כל חי יבא לתת דין וחשבון על כל מעשיו תחת השמש... בשרד אמן וכעל פני גליון שטוח מתאר הוא לפני החתן והכלה את כל מרוצת חוג חייהם... את כל פידי הזמן ופגעיו הנכונים למו בחיק העתיד... בשפת אמנים הוא קורא מתהום נשיה את כל בלהות־שחת ומצרי־שאול ומציגם כמו־חי לפניהם, עד הפתח מקור דמעתם ועיניהם כנחלים תשטופנה... גם העוילים והשובבים של כל העירה עומדים הכן כולם, אלה במחטיהם ומחטיותיהם (Pin) לדקור את כל המכונפים סביב החופה, ואלה בחפנים מלאות שבולת או אורז או קטנית או מוץ או חציץ להשליכם על ראשיהם של החתן והכלה, כמנהגו של עולם... ופתאום — פקודה באה מאת אנטון ולקוב לעכב את הדבר, כי פשפש ומצא שהוא נגד חוקי המדינה... ונתעכב אותו הדבר עד שהלכו ופיסו את חוקי המדינה בבת־עשרים־וחמשה...

כמובן, היה אנטון ולקוב גם מפשפש ומוצא תמיד חוקים חדשים שעל פיהם היו נאסרים גם דברים שהיו מותרים לפנים, והנשים הצעירות והילדניות של איבנובקה היו שרויות בפחד תמידי, שלא יפשפש חלילה בן־המדתא וימצא שגם הלידה, לידת בן או בת, גם היא בכלל אותם הדברים שהם נגד חוקי המדינה...

ותושבי איבנובקה התענו והתאנחו תחת סבל החוק הקשה הלזה. כי, כרוב תושבי העירות של תחום־המושב, היו גם הם כרובם עניים מרודים המתפרנסים בדוחק רב מעמל כפיהם או ממסחריהם הפעוטים, וסכום עצום כזה, של עשרים וחמשה רובל, היה להם תמיד למעלה מכחותיהם. בעשרים וחמשה רובל יכול היה תושב איבנובקאי לתקן עולם מלא : לקנות לו בית ופרה ושתי

עזים, לפתוח לו חנות־מכולת למחיתו ולמחית ביתו, או לשלוח שתים־שלש מבנותיו החוצה...

אכן הם נשאו את עול גלותם בדומיה, בידעם היטב שכך נגזר עליהם מן השמים, כי הלא „אין אדם נוקף אצבעו מלמטה אלא אם כן נכרז עליו מלמעלה“, כידוע... ואף בסתר לבם היו מיחלים ליום תשועה, שיוסר בן־המדתא ממשמרתו או שיועתק מכאן למקום אחר ועל מקומו יבא נציב אחר טוב ממנו.

ג.

בכל משך שנות שבתו באיבנובקה היה אנטון ולקוב גר בבית הדוד בונימוס, שהיה יושב בקביעות בתוך החוה ואת ביתו שבתוך העירה היה מחכיר לדירים. הבית הזה היה הכי־גדול והכי־נהדר בכל בתי העירה. הוא היה בנוי שני אגפים, האחד גדול והשני קטון ממנו, ומסדרון רחב־ידים מפסיק בין שניהם. משלשת עבריו היה מוקף בפרדס של עצי־פרי שונים שהיו ענפיהם משתרבבים עד החלונות, ומצד הרביעי היה מפנה אל הכביש הגדול אשר קצהו האחד התמצר מיד עם השוק וקצהו השני השתרע עד תחנת הפרזלית (railroad) הרחוקה כמהלך חצי־שעה מן העירה, ומשם התפתל הלאה דרך ערים וכפרים עד הגיעו אל עיר המחוז ק—.

גם הנציב הקודם היה גר בבית הלזה כל שנות שבתו באיבנובקה, וכשהועתק הוא מכאן ועל מקומו הושב ולקוב ירש גם את דירתו ביחד עם משרתו.

פעמים ושלש בשבוע היה הדוד בונימוס בא העירה לרגלי ענינים וצרכים שונים. לפעמים היה מבקר גם בביתו, ביחוד כשהיה מגיע זמן ה ר ב ע או כשהיה איזה תקון נחוץ בתוך הבית.

באחד מבקוריו אלו בביתו נפתע דודי לשמוע מפי אנטון ולקוב שנפשו חשקה מאד בצמד הסוסים הלבנבנים שלו שראה אותם בפעם קדומה בבואו אתם העירה. הוא לא נלאה מהניאו ומשדל אותו שימכרם לו, ברמזו לו גם שנכון הוא לבזבז לו סכום של שתים ושלש מאות עבורם.

הסוסים הלבנבנים היו הסוסים הכי־טובים בכל סוסי החוה. הם היו נפלאים ביפים ודומים זה לזה גם בעין־מראיתם וגם בגזרתם עד שנראו כתאומים מבטן. שניהם נולדו וגודלו בתוך החוה

ושניהם עודם צעירים, בני שלש שנים, וזה אך הותחל להרגילם לעבודה. הם היו נרתמים רק לפעמים רחוקות, ומשתמשים בהם על־הרוב לנסיעות קרובות וקלות, בכדי לחנכם רק בעבודה.

הצמד הלזה היה מפורסם בכל מלא רוחב החבל ההוא. מכל הנפות הצפוניות־מערביות היו הסיסים (סוחרי־הסוסים) נוהרים חבורות־חבורות אל החוה ומשתדלים לקנותם בכסף מלא. גם השמטים (גונבי־הסוסים) מכל פלכי ליטא ופולן היו עסוקים תמיד על דברתם, בהשתמשם בכל תחבולותיהם הנמרצות לשמטם מן החוה. רבים מהם נירו והומתו, רבים מהם נפצעו קשה, ורבים מהם נתפשו והושמו במאסר, ובכל זאת לא פסקו מלארוב אחריהם. תמיד היו נמצאים תחת שמירה מעולה, וגם בהיותם סגורים בתוך האורוה היו רגליהם צמודות תמיד בצמידי־ברזל עבים, ובכל זאת הספיקו גם לשמטם פעמים אחדות מתוך האורוה בלילות, ואף התפש נתפשו כפעם בפעם בעוד מועד, בטרם שהספיקו עוד להתרחק הרבה מן החוה.

הדוד הסביר לי לאנטון ולקוב שאין עוד בדעתו למכור אותם כלל וכי גם כבר הוצע לו בעבורם מחיר של שני אלפים, אבל הוא לא ימכרם אם גם מנה ימנו על ידו עשרת אלפים.

הוא השתמט ממנו בקושי רב, ובכדי שלא לגרות את תשוקתו העזה אל הלבנבנים החליט לבלי רתום אותם שוב בנסעו העירה.

ד.

זמן רב חלף אחרי כן ואנטון ולקוב לא הלאהו שוב על חבר הסוסים, ודודי האמין שבודאי הוציא כבר את הדבר מדעתו, ולא חשב שוב לנחוץ להזהר מפניו, ובבוקר קיץ אחד בא העירה עם צמד הלבנבנים רתומים בעגלתו. עם ראשיהם צלופים למעלה, צואריהם מקוערים כקשתות דרוכות ורעמותיהם העבותות זקופות בגאון שעטו בפרסותיהם האבירות בקרקע ודהרו כמשתובבים מקול רעם־תותח ומתפרצים לטום למרחקי אין־קץ. לולא הרתעם לאחוריהם במתגי־רסניהם... מנחיריהם יז קצף, מנשמת־אפם מפכים און ועצמה, וכל שריריהם ובדיהם מביעים הוד ועזמה...

אנטון ולקוב בא אז נכחו בשובו מבית־המסגוד, כי היה יום הראשון לשבוע, והוא מלא אז על כל גדותיו, כדרכו בכל יום

קדוש, ובראותו את הצמד היפה לא יכול משול ברוחו ויחל שוב להלאותו על אודותם.

גם בפעם הזאת התנצל דודי לפניו שאין עדין ברצונו למכרם, וגם הבטח הבטיח לו שאם אף יחליט בדעתו למכרם לא ימכרם כי אם לו, ולו גם במחיר פחות מלאחרים.

— אף יהודי קשה־עורף אתה! — הרעים עליו ולקוב בנופפו את ידו לעומתו — אבל לאט־לך, יהודי נבזה! עוד ידוע תדע את תנואתי! עוד התחרט תתחרט מרה על קשי־ערפך...

דודי נסה להשקיט את סערת־רוחו בדברים נוחים ונכוחים, אבל דבריו היו כשמן על המדורה. תחת השביח את חרון־אפו, הועילו ללבות אותו יותר ויותר. הוא הוסיף להתרגז ולהתקצף עד לבלי־חוק, בהוסיפו לאים עליו שינחם מרה על קשי־ערפו, ובהאריכו לחרף ולנאץ, לקלל ולנבל את כל היהודים הארורים, הנוכלים, הזידונים, אשר רק תוך ומרמה, בצע ונכל מנת חלקם בחיים...

ברוח שוקטה, אם־כי בדברים נמרצים, הסביר לו דודי, שאיננו חושש כלל לחרפותיו ולאיומיו, ושאין איש בכל הארץ שיוכל להכריחו לתת את רכושו למי־שהוא למרות רצונו. באמנם היה דודי סמוך־בטוח בלבו, שאפילו הוא, אנטון ולקוב, לא יוכל למצוא בו איזה עון אשר חטא לחוקי המדינה. גם בדבר גורו בביתו לא היה חושש כלל, שלא ימצא לו מדור אחר ויצא מן הבית, כי יכול היה להשכירו על־נקלה לדירים אחרים, וגם בהרבה יותר משכרו שהיה מקבל ממנו, שהיה באמנם פחות הרבה מערכו האמתי, לרגלי רצונו האדיר למנוע מבא בריב עמו.

מני־אז והלאה לא הוסיף עוד אנטון ולקוב להלאותו על דבר צמד הלבנבנים, וגם נשאר לגור בתוך הבית כמקדם, ולכאורה היה נראה שהסיח את דעתו מכל אותו הענין. אכן מעיני דודי לא נכחד ששומר הוא לו את עברתו בלבו, ואף מחכה הוא לשעת־כושר הגונה למען הוציאה לפעולה.

ה.

השבוע הראשון שאחרי חג־הסוכות נועד מכבר לחגיגת־משפחה לנו, לחוג בו את כלולותיה של דודתי הצעירה בעיר המחוז ק—. מעזובה עד ק— כמהלך של שמונה פרסאות. ביום ב׳ בערב

ישבנו בעגלה רתומה לשני סוסים אבירים, ועם אור הבוקר באנו עירה ק—. אנחנו חשבנו להתמהמה שם עד לפנות ערב של יום הרביעי, עד תום חגיגת החתונה, ולשוב הביתה. אולם בינתים קרה מקרה שנטל עלינו לשנות את תכניתנו ולהתמהמה שם יותר: בליל יום השלישי, בעצם ליל החתונה, נגנבו שני סוסינו מן הפונדק שהתאכסנו שם.

אחרי דרוש וחקור את הדבר היטב, שער דודי שהסוסים הובלו אל עיר־הפלך ג— הרחוקה כעשר פרסאות מק—. הוא שלח תיכף את שמואל בלויתו של ברוך, בנו הגדול של דודי קלונימוס, והוא עם כל בני משפחתנו נשארנו לחכות עליהם בק— עד שובם מג— עם הסוסים.

בבואם שמה נודע להם שהסוסים נמצאים כבר בידי שר־השוטרים של העיר, כי נמכרו לו. הם הלכו אליו והודיעוהו על־דבר המאורע, אבל הוא דרש מידם להפיק לו תעודות מעידות שכנים דבריהם, וכאשר לא נמצאו אתם תעודות כאלה, התגולל עליהם להראות לו את תעודות־מסעיהם, וכאשר לא היו להם גם אלה, צוה לשום את שניהם במאסר...

הם היו נעצרים שם זמן רב מבלי שיודע לנו כלום מזה, לולא נמצא שם אחד ממכיריו של דודי שנודע לו הדבר במקרה, והוא מהר להודיע לו לדודי על־אודות המאורע על ידי הבזק (telegraph) דודי מהר לנסוע שמה בעצמו, ואחרי עמל רב עלתה בידו להחפיש את הנאסרים, ובעזרתן של בנות־חמשים אחדות, כמובן... ועל־דבר הסוסים התיאש כליל, כי נוכח כבר שיותר כדאי לו לשום יד לפה מלחתות גחלים רותחות אל תוך חיקו...

בשובם שלשתם אלינו אל ק— היה כבר אחרי חצות הלילה של יום החמשי, ולמחרת, ביום הששי בבוקר־השכם, עזבנו כולנו את ק— ונסענו הביתה בעגלתנו שנרתמה לשני סוסים שכורים, שנשכרו להוביל אותנו הביתה. כעשר שעות שלמות ארכה נסיעתנו, ובקרבנו אל התרביץ היה היום כבר נוטה לערוב. רק בצמרות הצפצפות הגבוהות פוזזו עוד קרני־השמש האחרונים. ודודתי היתה קובלת הרבה על אחרה את הדלקת נרות־השבת...

שבועות אחדים חלפו אחרי־כן, ודודי לא יכול לשכוח עוד את הדבר. עצוב ורגוז התהלך תמיד, וחזות־פניו העידה בו שדבר

לאט עמו; ולמרות כל שאלותיה של ההודה, מדוע זה הוא הולך קדורנית כל הימים, לא יכלה להציל מפיו דבר אמת. הוא השתמט ממנה תמיד לבלי גלות לה את הסבה האמתית, ומתאמץ רק להשלותה ולהסיח את דעתה מזה. היא חדלה לאחרונה להציק לו בשאלותיה; אולם, למרות כל התאמצותו להסתיר ממנה את תוכן הדבר, ברור היה לה, שלא בשביל הפסד הממון לבד שסבל בזה הוא נעצב, כי הורגל הורגל כבר גם בנזקים גדולים וכבירים מאלה, מבלי הראותם כלל את פעולתם על מצב רוחו. רגש מלבה הגיד לה, שאיזה דבר עמוק (serious) יצוק בזה, דבר שתוצאותיו בלתי מרהיבות, והוא משתמט מלגלותו לה רק בכדי שלא להעציב את רוחה...

ו.

מאז הבוקר סוער השלג. בפתים גדולים ועבים הוא מתרפד על פני האדמה הרפודה כבר במעבה עב של מרבד לבן... מצד הדרום נשב רוח חזק, מילל והומה כחלילים... הוא סוער בכח ונושא את אגלי השלג על כנפיו למרחוק... הם מתנשאים באויר, מתחוללים סחור־סחור, מתלכדים ומתדבקים יחד ונופלים ארצה אגודות־אגודות, חמרים־חמרים... הוא מתפרץ לרגעים גם בעד חגוי הדלתות ובעד חרכי החלונות המתנקשים והרועדים מפני זעם עברתו...

האילנות, הפזורים בשורות ישרות ומכוונות כמשמר־צבא נצב על משמרתו לאורך ולרוחב התרביץ, גם הם מכוסים בשפעת־שלג, וענפיהם הארוכים והעבותים נפשלים לארץ תחת משא השלג שעליהם...

הגרנות והרפתים, אסמי הבר והחציר, וכל שאר הבנינים העומדים מפוזרים ומפורדים בכל ארבע רוחות התרביץ רחב־הידים ושלא נראו עכשיו כלל כמעט מבעד שפעת השלג הממלא את כל חלל האויר, כולם מכוסים במכסה עב של שלג מכל עבריהם ונראים כעטופים בטליתות של צמר לבן...

הגרנות, הבנינים הכי־גדולים בכל בניני החוה, עמדו הרחק מן הבית, בקצהו השני של התרביץ, בקרן מזרחה־צפונה, ובעמוד

איש בתוך הבית לא ראה אלא את גגותיהם הנשפים והמשופעים. גם הרפתים והמכלאות עמדו ברחוק מן הבית, בצד התרביץ מזרחה. אסמי החציר והתבן עמדו סמוכים להם בקרן מזרחה־דרומה; ורק האורוה, שעמדה מצד התרביץ דרומה, עם אסמי־הבר, שעמדו ממולם בצד התרביץ צפונה, קרובים היו אל הבית, שעמד כולו בצד התרביץ מערבה. מכל אחד מהם, מאלה האחרונים, עד הבית היה כשלש מאות צעדים. בינות לאורוה ולבית נמצאה מלונת־הכלבים, והיא היתה טבועה עתה כולה בשלג עד שנראתה כערמת־שלג קטנה...

בכל התרביץ מסביב שררו שקט ודממה, ולא נראתה בו כל נפש חיה. הפועלים התדירים, הגרים בתוך החוה בקביעות, עסוקים עכשיו כל אחד אצל עבודתו: אלה באורוה, אצל הסוסים, להספיק להם מספא, לנקותם ולהשקותם; ואלה ברפתים ובמכלאות, מטפלים על יד הבקר והפרות, העגלים והרחלים; אלה במחסון־העצים, מנסרים את הגזרות הארוכות לקצרות, וחוטבים אותן לדקות, ומעריכים אותן בנדבכים גבוהים וישרים; ואלה בתוך הגרנות, על־יד המדושה והמזרה, דשים וזורים את התבואות: את השפון ואת החטה, את השעורה והכוסמת, את השבולת והקטנית, וכל שאר התבואות למיניהן.

כאשר נקרעו שמורות עיני השקפתי ראשונה אל העבר השני, אל מטתו של שמואל. היא היתה ריקה כבר, הוא קם כבר ממשכבו ויצא. העיפותי את עיני אל־שעון־הקיר אשר מנגדי, והנה לא הגיעה עדין השעה העשירית, עוד נשארו כעשרים רגעים עד תום השעה הזאת. ידעתי שכבר הגיעה השעה גם לי לקום, אבל התעצלתי מאד. עיני היו עדין נסוכות שנה וראשי כבד עלי, אות הוא שלא ישנתי עוד די־צרכי. באמנם אחרתי לשבת אמש, לרגלי חגיגת־משפחה שהיתה לנו בביתנו, בהתאסף אורחים רבים מן העירה ומן החוות הסמוכות לברך את דודתי לרגלי הולד לה בת לפני שלשה ימים. גמרתי בדעתי לישון עוד מעט. התקפלתי בתוך השמיכה הכפולה והרגשתי חום נעים מפעפע בכל יצורי גוי...

עצמתי את עיני בחזקה בכדי לנום מעט, אבל לא יכולתי. מחשבות ורעיונות שונים מרפרפים על־נקלה במוחי, וכרגע הם

נגוזים וחולפים. ואחרים באים תחתיהם, וגם אלה נעלמים מהר ומפנים מקום לאחרים, ואלה האחרים שוב בשביל אחרים...

נזכרתי על דבר כספי שהיה מונח תחת מראשותי (זה היה השבוע הראשון שאחר החנוכה, וכל המעות־חנוכה שלי היו עדין בשלמותן). הוצאתי את כיסי הקטון חיש־מהר ממחבואו, מניתי וחזרתי ומניתי את המטבעות הגדולות והקטנות שבתוכו, עד שנוכחתי שלא נחסר מהן ולא נוסף עליהן בין־לילה כלום...

חשבתי לקום. ידעתי שאין מי שיבוא להעירני היום. הדודה שוכבת חולה במטתה, והחובשת (nurse) יושבת תמיד אצלה ומפקחת עליה. הבשלה (cook), חנה, גם היא עסוקה היום ביותר לרגלי דודתי, והשפחה, ברברה — איננה רגילה כלל לבא אלי להעירני. הססתי רגע מבלי דעת מה לעשות, אולם בהשקיפי אל החלון ובראותי את השלג השופע בלי־חשך, התחמקתי שוב תיכף תחת השמיכה, בהרגישי בכל אברי את נעימות החום והעצלה...

עצמתי עוד הפעם את עיני כמתנמנם, והנה לאזני מגיע קול נביחתו של הכלב הגדול אלקס, ואחריו גם קולו של כלבלבי החביב ניקולס...

הזקפתי את ראשי והשקפתי בחלון לראות מי זה בא, אבל לא יכולתי. השלג השופע מעל סך בעד כל אשר בחוץ. קפצתי חיש־מהר ממטתי וקרבתי אל החלון, שפשפתי בידי את השמשה הנסוכה כמו במסכת־טל ולטשתי את עיני בתאונה רבה, והנה מחלקתו (sled) הקטנה של השוטר סבינוב הולכת ומתקרבת אל הבית. מראה מעין כחול־בהיר ורתומה היא לסוסו הקטן והעגול ממראה אמוץ־ברוד. הוא קרב עכשיו עד לפני יציע אולם הבית, ולא נשאר עומד מרחוק, מצד האורוה, כדרכו תמיד, וגם בא היום בלוית עוד איש אחד לבוש בגדי־שרד אשר לא ידעתיו ולא ראיתיו עוד מעולם בביתנו.

את השוטר סבינוב ידעתי היטב מכבר, בהיותו אורח תדיר ורגיל בביתנו, בבואו כמעט מדי שבוע לבקר אותנו. הוא היה כבן־שלשים, קצר־קומה ועגול־כתפים. פניו מלאים ואדומים כדם, עיניו שחורות־נוצצות ומתנועעות במהירות, שער ראשו אדמדם־

צהוב וקשה כזיפים, זקנו מגולח למשעי, ורק שפם עב ממראה צהוב־נחושתן מכסה את שפתיו העבות שהיו נראות כנפוחות.

חשבתי שוב לקום. חשקתי מאד לדעת מי הוא זה הפקיד השני שבא עמו, אבל באותו רגע חזרתי ממחשבתי. בטוח הייתי שיתמהמהו פה עוד זמן רב, כדרכו של השוטר תמיד. הן, ראשית דבר, עליו להריק אל תוכו בקבוק מלא של שריף מן הבקבוקים הגדולים שעל המצלעה (shelf) העליונה של המזוניה (buffet) אשר במסעודה (dining-room), ואחרי כן עליו לסעוד את לבו בסעודה הגונה בתוך המבשולה (kitchen), ואז עליו למלאות את מחלקתו חציר ירוק, דק וריחני, מאותו החציר שבאסם החדש והנתן גם לסוסי החוה, ולקחת גם שק של שבולת שמניחו במחלקתו למטה תחת החציר ושהיה פטרו הזקן מכינו תמיד בשבילו.

ז.

שכבתי וחשבתי על אודות ענינים שונים, וביחוד על אודות ההג הטוב שיש לי בשבוע זה ושבא לי בהסח־הדעת לגמרי, מבלי היות לי איזו צפיה לזה מצדי למפרע, לרגלי הולדת לי השארה הקטנה. כי תחת נסוע אתמול, ביום הראשון לשבוע, ה ח ד ר ה אל העיר ולשהות שם כל השבוע עד יום הששי, כמו שהיה זה נוהג תמיד, נשארתי הפעם ביתה לכל השבוע, ורק ביום הראשון של שבוע הבא יוליכו אותי החדרה. גם בשבוע העבר היה לי חג. כי היה חנוכה, ולמדנו רק חצאי ימים, עד הצהרים, והשבוע הזה יותר טוב הוא גם מחנוכה, כי חפשי אני כליל מן ה ח ד ר...

שערתי היטב את ערך הטוב הלזה, ולבי היה מלא תודה לה לדודתי על החסד הגדול שעשתה לי בילדה לי שארה קטנה, ואף חסרון אחד ראיתי בדבר, מה שהיא יולדת רק לפעמים בלתי־תכופות מאד, ולפי חשבוני, רק פעם אחת בשלש שנים, והלא מובן שכזה כאין... ולו היתה יולדת פעם אחת בשנה, לפחות, כי אז היו לי שעות־כושך יותר תכופות להחפש מדינו של החדר...

הייתי שקוע הרבה מאד במחשבתי זאת, מבלי דעת כלל איך זה אוכל להועיל לזה, והנה עוד הפעם נסרה יללת הכלבים... הרימותי את ראשי ואשקף בעד החלון, והנה הם, השוטר והשני,

מתישבים בתוך מחלקתם שמשה תיכף ממקומה והתרחקה מהר מן הבית.

העיפותי עיני אל השעון, והנה זה אך מלאה לה השעה העשירית, ולפי חשבוני לא שהו פה יותר מעשרה רגעים... יתרעמתי תרעומה גדולה על עצמי, על אחרי מראות את הסרה השני לרגלי עצלותי היתרה, אבל ביותר התפלאתי על המקרה הבלתי־רגיל הלזה שנחשב בעיני לאי־טבעי כלל.

באמנם לא יכול הדבר להתהלם במוחי כלל: איך זה אפשר שהשוטר סבינוב ישוב על עקבו מבלי טעום טפת שריף ומבלי סעוד את לבו? וגם חציר ושבולת לא יקח? וגם עם ברברה לא יתחבט ולא יתלבט כלל...

ברברה היתה עלמה כבת עשרים וחמש, גבהת־קומה, זקופה ומוצקה. כתפיה וחזה היו רחבים ובולטים, פניה מלאים ואדומים, ממולאים בהרות־חמה עם עקבות אבעבועות. שערות ראשה וגבות־עיניה צהובות־ערמוניות, עיניה כחולות־בהירות, חוטמה שרוע וחרום, ובקצהו הוא כמקוטע ומקופל למעלה.

היא היתה עליזה תמיד ומזמרת בשעת עבודתה בקול צוהל וצלול כחצוצרה, וחזות־פניה העידה בה שלא התעצבה מימיה ושלא היתה גם מסוגלה לזה כלל... וכשהיה השוטר סבינוב בא אל החוה נכרך אחריה תמיד וגם מתחבט ומתלבט עמה. הוא היה עושה זאת, כפי שהיה הוא גופו מעיד בדבר, בלי שום כונות זרות, חלילה, אלא סתם, בכדי לבדח את הבריות. הוא היה רודף אחריה והיא בורחת מפניו, לכאורה, עד שהוא משיגה ואוחזה בחזקה בשתי ידיו ולוחצה אליו, בהזדקפו באותה שעה על קצות אצבעות רגליו בכדי לנשקה, והיא מרימה קול־זועה ומתאמצת להחליץ מתוך ידיו, ומתאבקת עמו זמן רב עד שמורטת באחרונה את לחייו פעמים רבות ובמהירות נפלאה, מה שהיה מקבל תמיד באופן אצילי... והכל מסתכלים ומתבדחים... ואותו המנהג היה נוהג בכל פעם שהיה סבינוב בא אל החוה, ורק היום לא מלא אחרי מנהגו זה...

ח.

סקרנותי הלכה הלוך וגדול מרגע לרגע, עד שלא יכולתי לנוח עוד במטתי ומהרתי לקום. חיש־מהר לבשתי את בגדי ויצאתי מן

החדר. נכנסתי אל המסעודה ולא מצאתי שם איש. טפותי דרך הפילון ובאתי אל מעסוקתו (office) של דודי, והנה הוא מתהלך הלוך ושוב בפסיעות ישרות ומכוונות לאורך החדר. מבבות עיניו בצבצה עצבת עמוגה והתעמקות במחשבות, אם־כי פניו היו נראים כנוחים ושקטים. על ברכתי „בוקר טוב, דודא!" לא ענה לי כלום, ונדמה היה לי שלא שמע גם את דברי כלל, ואולי לא הרגיש באותה שעה גם במציאותי שם... הוא גם לא שאל אותי, אם התפללתי כבר, כמו שהיה רגיל לשאל אותי בכל יום, ואנכי שערתי בנפשי שאיזה דבר עמוג יצוק בזה...

אצל הפנה אשר מצד המושבה (sitting-room) עמד המשק הרמז נשען בכתפו הימנית על מזוזת הפתח. גם על פניו היו נסוכים עומג (seriousness) והשתקעות במחשבות.

המשק הרמז היה בחור כבן שלשים שנה, אשכנזי וחרוץ נמרץ. הוא היה ממוצע־קומה עם כתפים רחבות־מפותחות ועם פנים צהובים־בהירים ועינים כחולות ושוחקות. הוא עמד כבר כשלש שנים בכהונתו זאת בתוך החוה, ואנחי חובבתי אותו חבה יתרה בשביל חסדיו שהיה משפיע עלי במדה מרובה. והחסדים היו באמנם רבים וגדולים. כך, למשל, התגברה עלי תשוקתי למשרוקית יפהפיה שחטב אחד הרועים מענף־הערבה, הייתי מגלה את הסוד להרמז, ולא עברו שני רגעים עד שהיתה זו נמצאת ברשותי... נמצאנו בתוך הפרדס, וידי קצרה מנקוף תפוח או אגס או שסק מראש עמיר, לא הייתי צריך אלא לרמז לו להרמז, והפרי הגאה פזז תיכף ממרום שבתו והשתרע ביקהה רבה לרגלי... היה לי איזה סכסוך עם איזה שגץ מהשגצים שבחוה, אם אך נזדמן שם הרמז באותה שעה, משלשל את אזנו שלשול משולש ומשלחו בנזיפה... היה הרמז צריך ללכת היערה, אל חלקת־שדה רחוקה מן התרביץ או אל עמקי־חציר המשתרעים הלאה במהלך מילים מן התרביץ, מרמז הוא לי בתנופת ידו, ואנכי נכון ללוות אותו ברקידות משולשות של אחת לפנים ואחת לאחור... נזדמנה שעת־כושר הגונה, נסתלק הדוד מן התרביץ לשעה ידועה או נסע העירה, מיד הוא מרכיב אותו על „דודקא", הסוסון האמוץ והמהיר, דבר שהייתי מרגיש בו, כמובן, הרבה יותר מטעם גן־עדן...

ביחוד הייתי מעריץ אז את גבורתו, וברעיוני היתה תמיד צפה

השאלה: מי משניהם היה יוצא המנצח, לו היה מתגושש, למשל, עם שמשון הגבור?...

את אותות גבורתו היה מכון להביע תמיד באופנים שונים ופשוטים. פעם היה מרים בידו האחת עגלה מלאה לה שחת או עמיר, או שק מלא דגן שמשקלו חמשה או ששה ככר, ופעם היה מטיל ארצה סוס גדול או זוג של פועלים מהיותר אמיצים שנמצאו בתוך החוה...

הוא עמד עכשיו אצל הפתח כמחכה לאיזו פקודה, ואנכי נגשתי אל החלון להסתכל שם בשלג הנופל חמרים־חמרים על פני התרביץ.

— כן־כן! — פנה דודי באחרונה אל הרמן, בהתכוננו לשבת אל מכתובתו (desk) — כן צריך לעשות... רתום לך הסוס ונסעת העירה, ואנכי אכין לך בינתים שני מכתבים שתמסרם לידי בעליהם, את האחד לחותני ואת השני לגיסי, מר ק—. אך בל תתמהמה הרבה. קח לך את הברוד, את „בודקא", אתו תוכל למהר את דרכך.

הוא יצא מן הבית, ודודי ישב לכתוב. בטרם חלוף כעשרה רגעים שב הרמן הביתה, ודודי מסר לידו שני מכתבים סגורים, בהעירו לו עוד הפעם לבלי התמהמה ולשוב בכל הקודם.

ט.

דודי נשאר לשבת על מקומו, ואנכי עזבתי את המעסוקה ובאתי אל חדר דודתי. ברכתי אותה ב„בוקר טוב!", והיא ענתה לי בשפה רפה, כאלו אין דעתה עכשיו אלי ואל ברכתי; ובהסתכלי בפניה הכרתי עקבות אגלי דמעות שהתגלגלו מעיניה לאורך לחייה הדקות והחורות...

אנכי לא הרהבתי לשאל אותה, על מה זה היא בוכה, כי היתה החובשת יושבת אצלה. אחרי רגעים אחדים יצאה החובשת מתוך החדר, ואנכי מצאתי לי שעת־כושר לשאל אותה:

— מדוע זה תבכי, דודה?... היכאב לך?...

היא לא ענתה לי כלום, אך משכה אותי אליה, ואחרי נשקה אֹתִי על מִצְחִי וְעַל לְחָיַי שֶׁנִרְטְבוּ מִדִּמְעוֹתֶיהָ, דוֹבְבָה בִלְחַשׁ:

— אין כלום, מחמדי... לא לך לדעת זאת... צעיר עודך מדעת דברים כמו אלה... ולואי שלא תדע אותם לעולם...

ברוב עמל עצרתי בעד זרם דמעותי שהיה נכון להתפרץ החוצה בְקול־יליל אדיר ומהרתי לעזוב את חדרה. שבתי אל מושנתי (bed-room) והתמהמהתי שם זמן רב, בהתאמצי בכל כחי לכבוש את רגש־הבכי שעמד בתוך גרוני. אחרי כן יצאתי משם ובאתי אל תוך המבשולה.

— אחלי, ברברה — פניתי אליה בדברים רכים מחמאה — מי זה היה הלזה שבא עם השוטר?

— הלזה שבא עם השוטר? הלא זה היה נציב־המשפט (Sudebny-Prystaw).

— נציב־המשפט?... ומה עשו פה ברגע קטון זה?...

— ברגע קטון זה? השד יודע אותם... איזו פקודה הביאו... שתכנה בלתי טוב...

— איזו פקודה... שתכנה בלתי טוב?... ואיזו היא זו?

— איזו היא זו?... השד יודע אותם... כך לא אהע מחלומות רעים...

סקרנותי גדלה עכשיו עוד יותר. כמהתי מאד לדעת את תוכן הפקודה הבלתי־טובה. עצות ותחבולות שונות נוצצו ברעיוני, רגע אחד נדמה לי שמצאתי את הדרך הנכונה להודע את פתרון החידה, ורגע שני הוברר לי שדרכי זו לא תצלח, וכה עברה עלי שעה ארוכה במחשבות והרהורים, עד שנוכחתי באחרונה שאין לי שום עצה ותחבולה להודע זאת. דודתי כבר הדחתה אותי; מדודי לא הרהבתי גם לשאל כלום; הרמן נסע העירה; ושמואל — ברור היה לי למפרע שאי אפשר לי להודע ממנו כלום, כי כבר ידעתי אותו ואת שיחו. כבר היה דרכו בכך. אם שואל אתה אותו דבר־מה, מיד הוא לוטש עליך את שתי עיניו הגדולות בסקרנות, כאלו מכון היה באותה שעה לחדור אל תוך כליותיך ולקרא שם את כל מחשבותיך, ואז הוא שואל אותך בחוכתו (Smile) הקלה והדו־פרצופית:

„כמדומה שלא תוכל לישון כלל מבלי דעתך זאת, חביבי..."

או:

„בודאי לא ילכו עסקיך במישרים בלי העתך זאת, יקירי..."

או שאלות אחרות ממין זה. ועל כן הייתי נמנע תמיד משאול

אותו כלום. וכשהיתה סקרנותי מתגברת עלי ביותר, הייתי מבכר לשאל את פי ברברה, שלא היה כלל בטבעה מדה מגונה זו, לשאל שאלות ולחקור כליות, אלא מגלה לי תיכף את כל מה שידעה בלי שום התחכמות והשתמטות...

גם מחנה הבשלה לא אהבתי מעולם לשאל כלום, כי היתה גם היא מאותו סוג האנשים שקולטים ואינם פולטים. כלאחר־יד, בלי משוך עליה עין רואה, היתה אוהבת לכאורה להטות לה אוזן, להקשיב ולהאזין לכל דבר ודבר שנפלט מפי מי בתוך הבית, ולו היית חוזר ושואל אותה בתוך כדי־רגע:

— ריבה, מה ידעת?

— לא כלום!

— ריבה, מה שמעת?

— לא־כלום!

וכן היתה תשובתה תמיד: לא־כלום ולא־כלום... וְאתה לך איפה והודע מה מיפהפיה כזאת...

מבלי ראות לפני איזו דרך לחוד את החידה הזאת, התיאשתי כליל מבא עד תכליתה, ובלב דוה ונואש תעיתי מחדר לחדר משמים ומשתעה, מבלי דעת מה לחשוב...

ה.

בשעה הראשונה אחרי הצהרים שב הרמז מן העיר, ואתו יחדיו באו גם הדוד קלונימוס והסב. דודי מהר לצאת לקראתם אל היציע ולהכניסם אל תוך הבית. פרוותיהם וברדסיהם היו מכוסים במעבה עב של שלג. הם התפשטו אותם בתוך הפרוזדור ומסרום לברברה, שלקחה אותם מידיהם לנקותם ולתלותם. ושלשתם נכנסו תיכף אל חדר הדודה אשר דמעותיה לא נמחו עוד מעל פניה. הם התאמצו לנחמה ולהרגיעה, שלא תדאג כלום, כי עוד לא אפסה כל תקוה, ועוד דרכים רבים לפניהם, איך להקדים את פני הרעה...

אנכי נטיתי את אזני והקשבתי היטב לכל מלה שיצאה מפיהם, אולי אוכל להבין מה מדבריהם, אבל לשוא... מכל האמרים והדברים המקוטעים שהקשבתי לא יכולתי להבין את תוכן הדבר לאשורו.

— בל תרהו ובל תיראו — שמעתי את דודי ק— אומר ברגש

— לא שלשה ימים, אף שנים רבות תעבורנה עוד בטרם תצאו מזה... ועצמותיו של השלמוני הנתעב הלזה גם תהיינה רקובות כבר בבטן האדמה בטרם יהיה הדבר הזה...

הדברים המעטים האלה שנאמרו ברגש, שלא כדרכו של דודי זה, נחרתו היטב במוחי, ואיזו השערה החלה לנצנץ שם, אבל לא הספיקה עדין לבאר לי את כל תכנו של הדבר.

אחרי שיח־ושיג קצר שהשתתפו בה כולם, עזבו שלשתם את חדר דודתי ונכנסו אל תוך הפילון. חכיתי בקוצר־רוח לשמוע עוד דבר־מה על אודות העניז, והנה באותו רגע פקד עלינו דודי, עלי ועל חשקה, לעזוב את החדר, כי לא נחוץ לנו, לפי דעתו, לשמוע את כל זאת.

שנינו יצאנו משם ונכנסנו את תוך המעסוקה, ודודי סגר את הדלת מאחרינו. הם התיעצו שם כחצי־שעה, ואנכי נסיתי להטות את אזני אל חור המנעול שבדלת ולהקשיב לדבריהם, אבל שכר לא היה לפעלי: רק אמרים קטועים בודדים הגיעו לאזני, אשר לא יכולתי בשום אופן לצרפם יחד ולהוציא מהם רעיון שלם.

הדלת נפתחה, ושני הדודים עמדו נכונים לנסוע לדרכם. הם נכנסו עוד הפעם אל חדר הדודה, ואחרי שדלם אותה שוב לבלי תתרגש ולבל תדאג כלום, יצאו מן הבית וישבו בתוך המחלקה שהיתה מחכה עליהם לפני היציע ושהתחלקה תיכף במהירות רבה על פני השלג.

יא.

הם התרחקו מהר מן הבית ונעלמו מן העין. בתוך הבית קמה דממה, כאותה הדממה שאחרי הרעש. גילת הבית ומשושו התדירים נגוזו, כאלו גורפו ביד, ותחתם קננו עצבון ושממון. מכל חדר ומכל פנה, מכל קרן ומכל חלון השקיפו עגמה ותוגה. גם בלבי מפעפעים שעמום מר ועצבת נוראה. כתפוש־מחשבות התהלכתי הנה והלום מבלי מטרה, שורק בשפתי וממולל בידי מקוצר־רוח...

לאחרונה נכנסתי אל חדר דודתי. שם ישב הסב ושוחח אתה, ובבואי משך אותי אליו והתחיל שואל אותי שאלות שונות: אם יש לי עוד כל המעות־חנוכה שלי בשלמות... ואם אינני נעצב הרבה על חופשתי מ ה ח ד ר... ואם אוהב אני את שארתי הקטנה,

זו שנולדה לפני שלשה ימים... ולאחרונה שאל אותי גם על דבר למודי, אם זוכר אני את כל מה שלמדתי ב ח ד ר במשך ה ז מ ן שאחר חג־הסוכות. ובכדי להוכח אודות זה באופן ממשי, התחיל שואל אותי שאלות שונות בכל הלמודים שלמדתי במשך הזמן. כבר היה זה דרכו תמיד, לבלי הזניח איזה מקרה שבא לידו לנסות ולבדוק אותי בלמודי. הוא היה שבע־רצון מאד כשהייתי מכון לענות לו כהוגן על שאלותיו. אולם כשהיה גם רואה אותי טועה או נחשל מהבין איזה דבר לאשורו, לא היה מתרעם כלל. אלא היה מרצה ומסביר לי אותו הדבר פעם ושתים ושלש, ולא היה זז ממקומו עד שנוכח שנתברר לי אותו הענין לכל פרטיו. גם אנכי הייתי נוח תמיד משאלותיו השנונות. ביחוד הייתי חובב את חידותיו החדות והמחוכמות, אף על פי שהיו לוטות ומעולפות תמיד, ופעמים רבות הייתי מיגע את מוחי גם לשוא, מבלי יכולת לפתור אותן. גם בפעם הזאת חד לי חידה אחת אשר עלתה אמנם בידי לפתור אותה בלי קושי רב, ואשר גם, למרות עשרות השנים שעברו עלי כבר מני־אז, לא נמחתה עוד מזכרוני עד היום הזה.

„חיה אחת קטנה ישנה בברכי הים — היתה חידתו — שבורחת מפני הרודף אחריה ורודפת אחרי הבורח מפניה...“

אחרי קמטי את מצחי רגע ואחרי העבירי בזכרוני את כל דפי ה ג מ ר א שלמדתי ב ז מ ן הלזה, התמלטה התשובה מפי כמאליה:

„זהו הכבוד!“

הוא מלק את לחיי ברצונות (satisfaction) והבטיחני שאהיה לרב בישראל, אם אך לא אפסוק מללמוד בחשק רב, כמובן... ולע"ע תחב בכפי עשיריה לקלבון (deposit)...

הוא פטר אותי מלפניו ומשך אליו את חשקה שהיתה עומדת מן הצד ופוזלת עלי בעיני קנאה, ובהושיבו אותה על ברכיו תחבה את כל אצבעותיה הקטנות אל תוך זקנו השב והשפיד (pointed) אשר הקיף את סנטרו החד ואת לחייו הרזות.

דודתי התרגעה כבר במדה מספקת, מה שהעידו למדי תוי פניה המלאים רצון ומנוחה. דמעותיה נמחו מעל פניה, וגם חוכה

קלה רחפה לפעמים על שפתיה. זאת היתה פעולת קרבתו של הסב שפעל על רוחה במנוחת נפשו ובטחונו המחלט.

יב.

בקוצר־רוח חכיתי כל הערב לשובו של דודי מן העיר, וגם הדודה והסב חכו בכליון עינים לבואו, אבל הוא לא בא; וכפי שנודע לי למחרתו, אחר לבא בשעה אחורה (late) אחרי הסהרים (midniht), בשעה שהייתי ישן כבר, ובקומי בבוקר מצאתיו עומד כבר והכן לצאת עוד הפעם לדרך. בפעם הזאת היה רתום במחלקתו צמד הסוסים הלבנבנים, ואנכי שערתי מזה שברצונו היה למהר את דרכו ביותר. הוא ברך בחפזון את הדודה ואת הסב ויצא עם הרמז, וכרגע נגוזו עם מחלקתם הקטנה.

גם היום שקדתי לדעת את תוכן דבר הפקודה, ולא עלתה בידי. גם היום התרוצצו במוחי תחבולות שונות, אבל בהעבירי אותן אחת־לאחת בכור הבקורת נמסו כולן כשלג.

פתאום בא במוחי הרעיון לשום אל הערמה פני ולנסות להודע באופן זה מפי ברברה, כי אולי ידוע לה רז זה ואיננה רוצה לגלותו לי...

בפנים של חדוה טפפתי אל תוך המבשולה, וברברה איננה שם. חפשתי בכל החדרים עד שמצאתיה באחרונה בתוך מושנתי מצעת ומערכת את המטות.

— התדעי, ברברה? — הצהלתי את קולי בבטחה — רוצה את לדעת את תוכן כתב־הפקודה שהביאו סבינוב ונציב־המשפט?

— אבל — — — לא... לא אגלה לך... סוד כמוס הוא...

— סוד כמוס הוא?... כמדומה לך כך...

— אבל את לא תדעי כלום...

— לא אדע כולם?... יודעת אני הכל... את הכל... עלינו לעזוב את החוה במשך של שלשה ימים... אסור לנו לגור פה... מפני ט ע ם י ד ו ע...

— עכשיו רואה אני שיודעת גם את זאת — אמרתי לה, בהתאמצי בכל כחי לבלי הראות שום אותות של הפתעה —, אבל מה יעשו אם לא נצא מזה עד תום זמן שלשת הימים?...

— אז... אז יוציאו... בדרך המשטר...

— ואיך זה אפשר לפנות את כל החוה בשעה אחת ?...

— השד יודע אותם... משוגעים הם... טרופי־דעת... לפנות מחוה כזו את הכל פעם אחת... זכר־נא : את הבית... הגרנות... המחסונים... הרפתים... הו־הו־הו... אב רחמן ! לא אבין... לא אבין... לו גם קטול יקטלוני לא אבין !... איך זה אפשר לקחת מזה את הכל ?... ואיפה זה ישימו את כולם ?... לזה צריכה חוה אחרת... חוה שלמה... גדולה... זכר־נא היטב : הסוסים... הבקר... הפרות... העגלים... הרחלים... התבואות... הדגן... החטה... השבולת... השחת... התבן... אם רחמניה ! צריך שנה שלמה להטעין רק את הכל בעגלת... ואיה הוא כל האבזר הרב... העגלות... המחרשות... המשדדות... המדושות... הרחות... ומה יהיה עם השדות הזרועים ?... ועמקי־החציר ?... והנהלולים ?... הו־הו־הו...

היא האריכה לשרוק זמן רב בשפתיה מרוב תמהונה, ונדמה היה שקוטב רעיונותיה התבלע כולו מרוב השתוממות על כל הכבודה והממשק הרב העומדים להעתק ממקומם ברגע אחד...

עתה ידעתי את כל תוכן הענין, אבל עדין נבצרה ממני לדעת מהו־זה הטעם הידוע שעל פיו נאסר עלינו להשאר כאן מהיום והלאה. נסיתי להוציא גם את זאת מפי ברברה בערמה, כי נדמה נדמה לי שיודעת היא גם זאת, בהטעימה את דבריה, מ פ נ י ט ע ם י ד ו ע : אולם עד מהרה נוכחתי שלא תדע גם היא כלום אודות זה. התאוננתי תאונה רבה להעביר בזכרוני את כל הקורות של הימים שחלפו, אולי אוכל למצא איזה עון או חטא אשר בשבילו התחיבנו חובת גלות, אבל לא יכולתי להעלות כלום מעין זה על זכרוני. רגע אחד עלה במוחי הרעיון לשאל זאת מפי דודתי, אבל חזרתי תיכף ממחשבתי. ראשית דבר, הלא צעיר עודני מדעת דברים כמו אלה, כמו שהודיעה לי זה אתמול ; ושנית, לא רציתי שיודע לה כלל שיודע אנכי כבר את דבר הפקודה ותכנה...

גם הערב חכינו כולנו בעינים כלות לשובו של דודי, וביחוד היתה דודתי מתרגשת אודות זה בחלוף שעות הערב, וכפעם בפעם היתה כמו משתעה ומשוחחת לעצמה :

„אבל מה תוכל היות סבת התאחרו שם כל־כך ?...“

ולפעמים היתה גם משיבה לעצמה במנוד־ראש נואש : —

„בודאי אין הדבר כשורה..."
הסב היה משתדל להרגיעה בדבריו, אבל לא קשה היה להכיר שגם מנוחתו רופפה, וכפעם בפעם היה קם ממקומו ונגש אל החלון, בהתאמצו לחדור בעיניו הסהות את האפלה שבחוץ...

יג.

בקומי למחרת בבוקר מצאתי את דודתי בוכה, ודודי עוד טרם שב. גם עכשיו היה הסב מתאמץ להרגיעה ולהסיח את דעתה, אבל דבריו לא הועילו כלום. היא היתה כמו מפסקת לרגע וחוזרת ומתרגשת תיכף, ודמעות רותחות ותכופות מתגלגלות לאורך לחייה השופות...

כעטופי־אבל ישבו כולם מבלי דבר דבר ובמצב של יאוש נורא. הסב ושמואל התחלפו כפעם בפעם במבטיהם האלמים־השואלים, כאלו שואלים היו חד את אחד:

„ומה יהיה אחרית כל החזון?..."

גם אנחנו, אני וחשקה, התהלכנו כנזופים מחדר לחדר ומפנה לפנה, מבלתי יכולת להתעסק במשחקינו התדירים. גם לשחוק ב„החבא" או ב„טלטלאות" (dice), המשחקים היותר חביבים עלינו, לא יכולנו. לבותינו לא הלכו עתה כלל אחרי כל אלה.

פתאום פרצה החדרה ברברה: —

„הדוד ק— והדודה באים!" — צלל קולה הצלול כמצלה.

כולם נרתעו ממקומותיהם. בלב כל אחד נזדעזע דבר־מה... רגש היאוש התחלף פתאום ברגש תקוה מעורבת בפחד...

אחרי שנים־שלשה רגעים היו שניהם, הדוד ק— והדודה, יושבים בחדר דודתי ומספרים על אודות מה שאירע להדוד ב— בעיר־המחוז ושהודיעם על אודותיו על־ידי הבזק, וגם הבטח הבטיחו אותה שישוב עוד היום בערב או מחר בבוקר.

הם נשארו ללון אתנו, בחכותם מלשכב עד שעה אחורה מאד. אולי עוד ישוב הדוד, אבל תקותם היתה לאכזב: הוא לא בא...

יד.

למחרת בבוקר התעוררתי לקול שאון והמולה גדולה שקמו בתוך הבית. השעון אך הצליל את השעה התשיעית. סועת־השלג

שקמה לדממה שלשום התחדשה בין־לילה ביתר־שאת ויתר־עז. השלג נפל חמרים־חמרים, עד כי נדמה היה כשואף להטביע את כל היקום... שמשות החלונות היו נסוכות כבמעטפות לבנות עבות, ואי־אפשר היה לראות מבעדן כלום על פני חוץ. מצד המסעודה בא קור חזק, ובמוחי התחיל מפעפע הרעיון על־דבר תום חוק שלשת הימים שנתן לנו להשאר בתוך החוה...

קפצתי חיש־מהר מעל מטתי ולבשתי את בגדי, וכרגע עזבתי את חדרי. הכינותי את פעמי לטוס ישר אל חדר דודתי, אבל בבואי אל מפתן המסעודה נשארתי לעמוד על מקומי כהלום־רעם, מבלתי יכולת ללכת הלאה. לעיני הופיע מחזה איום. דלתות הפילון היו פתוחות לרוחה. אל השלחן הרבוע שבאמצע החדר ישבו שני הנציבים, נציב־המגרש ולקוב ונציב־המשפט סובקין. האחרון היה עסוק בכתיבה, ולפניו על השלחן היו מוטלים גליונות רבים. מנגדם עמדו, עם מצנפותיהם בידיהם, השוטר סבינוב וזקן־הכפר חלופקא, ומאחריהם המון פגנים (muzhyk) מתוך הכפר, כל אחד מצנפתו בידו. רובם היו ידועים לי מכבר, בהיותם רגילים לבא תמיד אל החוה לעבוד בתור שכירי־יום. כולם היו מלאים עכשיו כלוט בשעתו, ואחדים מהם גם התנועעו על רגליהם מרוב שכרון...

רגעים אחדים הססתי, מבלתי יכולת להחליט מה לעשות, אם ללכת הלאה או לשוב על עקבי. לאחרונה הבלגתי על פחדי ופרצתי בינות האספסוף ובאתי אל חדר דודתי. הבטתי אל פניה, ובלבי כמו פקע דבר־מה פתאום... פניה היו חורים כשיד, דמעותיה שוטפות בלי הפוגות, עיניה אדומות כדם ומלאות יגון נורא ועצב עולמים... לשוא היו תנחומותיו של הסב, לשוא היו תחנוניו של שמואל, לשוא היו גם תאוגותיהם של הדוד ק— והדודה: היא לא יכלה הרגע... גם חשקה התיפחה בלי מעצור, וחזה התרומם והתפרפר בלי־חשך, אם כי נדמה היה כי מתאמצת היא לכבוש את לחץ לבה... וכשנפלה מבטי מבלי־משים על ברברה ראיתי שגם עיניה מלאות דמעות...

הרגשתי שנחנק אני מלחץ דמעותי, אבל התאפקתי בכל שארית כחי מלבכות, כי בושתי מפני דודי ודודתי שלא היו בוכים...

נציב־המשפט קרא בקולו הגס והשורט־אזנים את כתב־

הפקודה, אשר לא יכולתי להבינו כולו, מלבד מלים בודדות ממנו שנקלטו במוחי ונשארו בזכרוני גם עד היום הזה; השוטר סבינוב עמד בהכנע רב מצד הדלת, ועיניו תועות פעם אל הנציב האחד ופעם אל הנציב השני; ונציב־המגרש ולקוב קם ממושבו ומתהלך לאורך החדר, הלוך ושוב בפסיעות ישרות ומכוונות, ועל פניו שפוכה רצונות עמוקה מעורבת בקלסה מסותרה... הוא מתאמץ להעמיד פנים של עומג, לכאורה, אולם מטרתו ממנו והלאה; עליצותו וחדותו הפנימית מבצבצות למדי מתחת למסוה עמגנותו...

נציב־המשפט כלה לקרא את כתב־הפקודה, וולקוב התחיל לפקד את מחנה הפגנים בקול מצוה ומעודד גם יחד: —

— עתה לעבודתכם בנים! בחדוה, אחים! במרץ! את הכל תוציאו החוצה! את הכל! כלום לא ישאר פה! התשמעו? אף לא זנב ה — — —! בלתי הקירות לבדם! את הבית נסגור...

טו.

כרגע נפתחו כל הפתחים לרוחה, וגם החלונות נקרעו, והפגנים הפרועים התנפלו כזאבי ערבות על כל אשר בתוך הבית: רהיטים, ראיים, כלי־מבשולה, כלי־מסעודה, בגדים, לבנים, כרים, כסתות, מרבדים, ספרים; את כולם הוציאו החוצה והשליכום אל תוך ערמות השלג... אחדים מהכרים נקרעו בידיהם, ונוצתם נפזרה לרוח ונתערבה עם פתי השלג המתנשאים באויר, והאכרים העליזים צוהלים ומתענגים על המראה הנהדר...

ונציב־המגרש ולקוב מתהלך בגאון ממקום למקום, פוסע בצעדי־און מחדר לחדר ומקיטון לקיטון, ומפקד את צבאותיו כנפוליון בשעתו, ומעודדם למהר ולהחיש את מעשיהם... והם עושים כפקודתו, מוציאים בעד הפתחים ומשליכים בעד החלונות, וגם משברים ומנפצים מכל הבא בידם...

הנה הוציאו גם את כל רהיטי הטרקלין, ולאחרונה גם את הפסנתר שלש־הקצוות; והנה גברילו הנפח נחפז להתעסק אצלו. הוא רוקד סחור־סחור על כל סביבותיו, בודקו בסקרנות רבה מכל צד, ממשש ומסנק בידיו אילך ואילך — חותר הוא לכון את סוד ערויו... פתאום פניו נוהרים מגיל — נתגלה לו הסוד... והוא מערה בחפזה את ספונו, ואצבעותיו הגסות והמפוחמות משתטחות בכל

כחן על פני המנענעים הנפתעים... הוא לוחץ אותם אחת הנה ואחת הנה, בהתחיכו מדשן ובהעיפו את עיניו על כל סביבותיו לדעת את הרושם שעושה על ההמון, והצלילים המרופים והרצוצים מתפרצים תכופים ודחופים בפזימה טרופה ומבולבלה ונקרשים באויר כקול יללת־שבר... הוא עושה גם העויות ותנועות שונות בגופו ובכתפיו, בראשו ובעיניו, וכל המחנה הצוהל מריע לעומתו בקול תרועת שמחה...

הנה הוציאו גם את ארון־הספרים מתוך המעסוקה, ואת כל הספרים שבתוכו השליכו מסביב אל תוך שפעת השלג... והנה איבן שומט־האוזים מרים מתוך השלג ספר אחד במדת רובע מכורך בבד שחור (זה היה אחד מספרי התלמוד). הוא פותח אותו ומעין בו בעומג, מפטפט במהירות פטפוטי־קלסה כקורא, מדפדף וחוזר ומפטפט, עושה תנועות משונות ומגוחכות, קורץ בעיניו ומנענע בראשו ובכתפיו, בהתאמצו לחקות את תנועותיהם של היהודים...

ועוד הפעם מנסרת תרועת „הידד!“, וכל האספסוף הפרוע עם פקידיהם בראשם מתרוננים כמו מיין...

והנה מן הצד הסב עומד עטוף באדרתו, ובזרועותיו הוא אוחז את ספר־התורה עטוף במעטפת כלך מרוקמה. הוא לוחץ אותו אל לבו ואיננו מניחו מידו אפילו לרגע, מיראה בדבר, שלא יגעו בו אלה החשוכים, הערלים השכורים... והנה אחד מן המחנה מצביע עליו בתנופת ידו, שולח לשון לעומתו, ופיו מלא נאצה וחרפות וגדופים גסים: —

— הו־הו־הו, ז׳ידון זקן! גשה־נא הלום ונראה מה זה בידיך... ממזרון?... א?... חזירון?... אי־אי־אי... חזיר תאכל?... כן־כן... תאכל־תאכל... טוב־טוב... אח־אח־אח... טסס... טסס...

ושוב כל ההמון מתלהלה בקול תרועת ששון, ובפיהם מנבלים ומקללים קללות נמרצות את ספר־התורה ואת כל היהודים הארורים...

טז.

בחלום חזיון ליל נדמה לי כל המחזה הלזה. התאמצתי לצמצם את רגשותי ולרכז את מחשבותי, בכדי להבחין אם בחלום או

בהקיץ אני רואה את הדברים האלה, ולצערי נוכחתי עד־מהרה שאמנם בהקיץ ראיתי את כל זה... ומה שנפלא בעיני ביותר הוא זה, שגם אלה מן הפגנים שזה אך לפני יום או יומים התרפסו לפני דודי שיחון אותם בהלואת כסף או בהקדמת דגן או חציר או בולבוסים למפרע על חשבון שכר עבודתם בעתיד, והיו מלאים תודה לו בחונו אותם, וקוראים אותו „מושיעם ומצילם ואיש־חסדם", גם הם כמו שכחו עכשיו את הכל, והנם גם הם בצוהלים ובמתקלסים, במחרפים ובמקללים...

דודתי ק— והחובשת התעסקו בינתים אצל היולדת להלבישה ולהכינה לעזוב את הבית, והדוד ק— קרב אל נציב־המגרש לבקשו שירשה לה להשאר בתוך הבית עד שישוב הדוד ב—, בהסבירו לו שהיא עתה חולה, ויציאתה עכשיו החוצה באויר קשה וטורד כזה תעמיד אותה בסכנה ודאית.

— גש הלאה, סנטר ז'ידי! — הרעים עליו ולקוב בשצף־קצף, בטרם עוד הספיק הוא לכלות את דבריו — מבין אנכי היטב את ערמתכם ונכליכם... הלא זו דרככם תמיד, להערים ולעקוף סחור־סחור לחוקי המדינה... לא! לא! אותי לא תרמו! יודע אנכי למדי את מזמותיכם הפתלתוליות... אך חבר גנבים כולכם... מפירי־חוק... נוכלים... חומסים... שודדים... בארץ חיתכם תקולל, רוצחי אלוה!... הן גם את משיחנו צלבתם... דמו בראשיכם... אנחנו את דמו מידכם נדרוש...

הוא נופף את אגרופו באויר כאיש ערוך למלחמה, בבטאו את דבריו האחרונים, ודודי נבעת מפניו ויסר הצדה נכלם ונדהם, מבלי ענות לו דבר, בידעו היטב שלא יועילו עוד דבריו כלום, ואף יוסיפו להגדיל את אש חמתו, חמת עכשוב שבערה בו.

וההמון השובב, כשמעו את דברי הסרך הפרבוסלבי המורים זיקי אש, התגעש כחיתו־טרף והתלקח כחבילה של זרדים יבשים בנפול אל תוכה זיק אש ביום סועה וסער... פניהם היו נלהבים, ומבבות עיניהם נוצצו מזמות נקם ורצח, הרג ואבדן... ובצדק העיר אחרי־כן דודי, שמתירא היה באותה שעה שלא יתנפלו עלינו לעשות בנו פרעות ולרצחנו נפש...

אנכי השקפתי אל פני סבי וראיתי דמעות נוזלות מעיניו ומתגלגלות על פני לחייו הרזות והקמוטות ויורדות על־גב זקנו

השב, וגם אנכי לא יכולתי להתאפק יותר, וזרם דמעותי פרץ החוצה... ובהביטי אל דודתי התפלאתי פלא רב: היא היתה עכשיו אדישה ושלוה, כאלו לא היה דבר זה נוגע אליה כלל...

יז

כל החפצים והכלים של כל חדרי הבית השלכו כבר החוצה. ורק בשנים מהם נמצאו עוד איזו חפצים קטנים שהתחילו באותה שעה אחדים מן הפגנים לאספם ולהוציאם; הדודה היתה לבושה ועטופה היטב ועומדת נכונה לעזוב את הבית; המון האכרים התכוננו גם הם לעזוב את הבית אחרי כלותם את מלאכתם: נציב־המשפט חכה בקוצר־רוח לרגע האחרון שיוכל לסגור את הבית; ונציב־המגרש התברך כבר בלבו שהשלים כבר את מחשבתו, מחשבת נקם מדודי —

ופתאום... יללת הכלבים מנסרת באויר...

שניהם הביעו את עליצותם בזקירות ורקידות שנאניות ובטיסה מהירה אל עבר הצפון, אל פתח שער התרביץ...

מבלי־משים הפנו כל הנמצאים את ראשיהם אל אותו העבר, והנה בפתח השער הופיעה מחלקה רתומה לשני סוסים ומתנהלת בכבדות, ועגלון מסורבל בסגום וברדס יושב על דוכנו בחזיתה. הוא מצליף את פרגלו על גביהם פעם ושתים ושלש, אבל הם לא ימהרו את צעדיהם, ובעוד רגע הם נשארים לעמוד מבלי מוש שוב ממקומם. הוא חוזר ומצליף את פרגלו על גבותיהם פעמים רבות, אבל ללא־תועלת. הם מתכוננים כפעם בפעם לצעד קדימה, רגליהם נרקעות בקרקע וגופותיהם נחרגים לפנים בתאונה לזוז ממקומם, אבל נרתעים הם כפעם בפעם לאחוריהם ונשארים עומדים כמנוסרים אל מקומם. מתוך המחלקה קופץ ברגע זה אחד ואחריו גם שני. גם הם עטופים ומסורבלים מכף רגלם ועד קדקדם. והם מתפשטים את סגוסיהם ואדרותיהם ומטילים אותם אל תוך המחלקה. הם משאירים את המחלקה מאחריהם וחותרים לחצות ברגליהם את שפעת השלג שלפניהם, ורגע אחד נדמה כאלו היו שניהם מתחרים להעביר איש את רעהו. פתאום הם נדמים, והאחד מוציא מצלחת בגדו התחתון מעטפת־כתב ומוסרה לשני, וזה תופס

בידו את המעטפת ומתאונן עוד יותר לחצות את ערמות השלג ולהתקרב אל הבית, בהשאירו את השני לפגור מאחריו. הוא מתקרב אל הבית יותר ויותר, והשם „הרמן!" נמלט מפי אחדים מהנמצאים. הוא מגיע לאחרונה עד מקום המחזה, ורגע אחד הוא נשאר עומד כמהסס, אל מי מכל הנמצאים יפנה.

— משר־הפלך! — מבטא הוא לאחרונה בקוצר־נשימה, בפנותו אל נציב־המשפט ובתחבו את מעטפת־הכתב לתוך ידו.

כל הנמצאים נשארו עומדים על מקומותיהם כהלומי־רעם, ועיניהם לטושות אל הרמן ואל נציב־המשפט.

נציב־המשפט קרע בחפזה את המעטפת, העיף את עיניו על פני הגליון שהוציא מתוכה, ועל פניו התרשמו הפתעה והשתוממות.

כזאב זועף טס אליו אנטון ולקוב, לקח את הגליון מידו והתבונן בו בסקרנות רבה, כאלו היה חותר לפתור איזו חידה שהיתה כתובה שם, ופתאום חורו פניו כשיד, ובעוד רגע נתכרכמו והפכו ירקון...

הוא נשאר לעמוד על מקומו כאחוז־שבץ, נושך את שפתיו ותורק את שניו מכעס, ועיניו קמות בחוריהן ותועות מסביב כמבקשות דבר־מה...

בינתים הגיע גם הדוד. בלי אומר ודברים טס אל אשתו החולה :—

— שובי־נא עתה אל חדרך! — הוא מחנן אליה את קולו החנוק, באחזו בידה הרועדת — לא תצאי שוב מזה... פה נשאר... כולנו... ה ז א ב לא ישוך עוד לנו... שניו קהו כבר...

הוא טרם כלה את דבריו, והיא התעלפה מרוב התרגשות עצביה הנחלשים.

דודי וכל שאר בני הבית שכחו עתה את כל אשר מסביב ויעטו אליה, ויחתרו בכל עוז להשיב את רוחה אליה.

רגעים אחדים שלטה דממה. גם מחנה האכרים הפרועים שהתגעשו והתהוללו לפני רגעים מעטים נדמו עתה כליל, כאלו נאלמו כולם פעם אחת. הם שלחו את מבטיהם מן הצד אל שני הנציבים כמבקשים פתרון להחידה שלפניהם, ואחרים מהם נשמטו לצדדין, כאלו היו חותרים להסתר ממבטו של הדוד...

יח

אחרי עבודה תכופה ונמרצה של כל בני הבית, וביחוד של הדודה ק— והתובשת, עלתה בידם להשיב את רוח החולה אליה, להשכיבה במטתה ולהרגיעה; וכשפנו מאתה ראו ששני הנציבים נעלמו כבר, ורק השוטר סבינוב עם כל מחנה האכרים נשארו פה. והנם עובדים עתה עבודה קשה להביא את כל הכלים והחפצים אל תוך הבית ולהשיבם אל מקומותיהם...

הם עשו עכשיו את מלאכתם בעומג ובדומיה, בלי שאון ורעש ובלי עליצות וחדוה, וכפי שהיה נראה היתה עבודתם זאת האחרונה יותר קשה להם מן הראשונה. עליצותם והוללותם הקודמות נגוזו, ותחתיהן נוצצו שנאה מסותרה ותאות־נקם כבושה מעורבות בחרפה על המלט הצפור מפח...

הם כלו את מלאכתם והשתמטו אחד־אחד בשלי, כגנבים, ורק אחד מהם, אנדרי הזקן, נשאר בבית, וכנכלם ובראש כפוף נגש אל דודי, ובתפשו את ידו הימנית לנשקה, חנן את קולו, קול־בוכים:

— סלח־נא, אדון יקר... רב־החסד... הלא יודע אדוני... לא אנחנו... פקודת ה—... מוכרחים למלאות... מוכרחים...

הוא לא השלים עוד את דבריו, ודודי נתק את ידו מתוך ידיו, באמרו: די־לך, די! לך־לך הביתה... ידעתי... לא אתם האשמים... אך בוערים נבערים אתם... שכורים חסרי־דעת שאינם יודעים בין ימינם לשמאלם... וכלי־יוצר עור בידי העריצים האלה אשר בשם מושלים ופקידים יכונו...

גם הוא עזב את הבית בראש כפוף ומבלי הוסיפו דבר דבר, ואז הותחל להביא משטר בתוך הבית: להגיף את הדלתות הפתוחות לרוחה, לסגור את החלונות הקרועים ולסתום את השמשות הפצוצות; לנקות את הרצפות שנרטבו ולוכלכו מן השלג והסוחה שהביאו האכרים בהטניהם (bast-shoe); ולהביא לפי־שעה במשטר את הרהיטים, הכלים והחפצים שהיו מטולטלים ומושלכים בכל פנות הבית.

העגלון שהיה עסוק כל העת אצל מחלקתו בא עכשיו אל תוך הבית לבקש את שכרו, ורק אז נזכרו כולם לשאל את דודי, איפה־זה השאיר את מחלקתו עם הסוסים הלבנבנים... דודי רמז להם

שיספר להם אחרי־כן אודות זה ושלם להעגלון את שכרו עם עודף ח מ ש י ה לשכר בעד נסיעתו המהירה.

אחרי שתי שעות של עבודה בלתי־פוסקת הושב המשטר אל מקומו קצת. החדרים שהיו מצוננים כרפת־בקר הוחמו, הרצפות רוחצו, הדלתות והחלונות הוגפו, הרהיטים, הכלים והחפצים הושבו לפי־שעה אל מקומותיהם, ובינתים הגיע הערב. הדוד והדודה ק— רצו לנסוע לביתם, אבל נעתרו לבקשתם של הדוד והדודה ב— ויותרו ללון אתנו.

יט.

בינתים מצאתי לי אני שעת־כושר הגונה לשאל את הסבּ על דבר החידה שלא יכלה בשום אופן להלם במוחי: מדוע זה נאסר עלינו מטעם השלטון לגור פה בחוה זו שישבנו בה זה שנים רבות ושמשלמים אנחנו עבודה בכסף מלא לבעליה הרוצים בשבתנו פה, ומה עסק יש לו להשלטון להתערב בעסק שאינו שלו ולגרשנו מפה?...

סבי סרב בתחלה, בהעירו לי גם הוא שעודני צעיר ביותר מדעת דברים כמו אלה, אבל אני הפצרתי בו ולא הרפיתי ממנו עד אשר נאות לבאר לי את כל הענין.

— זה היה לפני שלש שנים — התחיל סבי כמהסס עדין בדבר —, בחודש מאי לשנת אלף ושמונה מאות ושמונים ושתים למספרם, שאז הוציאה הממשלה את „החוקים לפי־שעה“, או, כמו שנקראים גם, „חוקי־מאי“, שעל פיהם נאסר להם ליהודים להתישב בכל מלא רוחב הארץ, מלבד חלק קטון אחד מוגבל הידוע בשם „תחום־מושב־היהודים“, או גם בשם „תחום־המושב“ סתם. ואם יהין איש לצאת מתוך התחום הלזה וחוצה לו, יענש קשה וישולח אל תוך התחום בדרך המשטר. וגם בתוך התחום גופו לא הורשה להם לאחינו להאחז אלא בערים בלבד אבל לא בכפרים וחוות ויערים. רק אלה מהם שנמצאו כבר אז, בשעה שיצא החוק הלזה, יושבים בחוה או בכפר, הורשו להשאר לשבת על מקומותיהם. וגם אלה, כאמור, הורשו רק ל ה ש א ר על מקומותיהם, אבל לא להעתיק את מושבם לכפרים וחוות אחרים. ואם יעזוב, למשל, תושב כזה את מקום מגורו בכפר או בחוה לשלשת ימים, אבל כבר

את זכות ישיבתו ואיננו רשאי לשוב עוד אל מקומו, כי נחשב הוא כבר כתושב חדש במקומו שעזב. וכן אם נשאת בתו של תושב כזה לאיש גר במקום אחר, אבדה באותה שעה את זכות ישיבתה במקום הזה. ומפני הטעם הלזה נאסר גם לכל בני ביתנו להשאר לגור פה בתוך התוה אחרי התמהמהם שלשת ימים בעיר ק— לרגלי תתונתה של הדודה ולרגלי הגנב הסוסים אז...

— ומדוע זה חוקקה הממשלה חוק אכזרי כזה?

— כפי המסופר לנו ממקור נאמן, דרוש דרש אז אחד השרים היושבים ראשונה במלכות שוחד מאת עשירי היהודים בסך של מאת רבוא שקל למען ימנע מהוציא את החוק הלזה, והם סרבו מלתת לו.

— מאת רבוא שקל! הו־הו... סכום עצום כזה... לא בחנם סרבו הללו מלתת לו...

— לא זו הדרך, חביבי! הסכום הלזה, אם כי אמנם רב ועצום הוא כשהוא לעצמו, אכן ביחס להענין הכרוך בעקביו ותוצאותיו הרעות לרבבות מאחינו, הנאסרים אל מקומותיהם על ידו כבכבלי ברזל, קטון הוא ובלתי נחשב לכלום.

— ומדוע זה איפה לא התרצו לתת לו? מפני שלא רצו לגעל את ידיהם במתת שוחד?

— אף לא זאת. ידיהם לא היו נגועלות בנתנם שוחד להנצל מגזרה אכזריה, כמו שלא תגועלנה ידיו של איש נותן פדיון נפשו לשודד עלי דרך שהותת עליו לרצחו נפש...

— אבל סוף־סוף מדוע זה סרבו מלתת לו את השוחד שדרש מידם, ואז לא היינו סובלים כל־כך בשביל החוק הלזה?

— בלי־ספק חשו אז אחינו העשירים שלא יפתחו פתח לשלמונים בתוך הספירות העליונות, כי לו הסכימו לדבר פעם אחת, כי אז היו צצות חדשות לבקרים הצעות לחוקים מעיקים אחרים, למען היות להם תואנות חדשות למקח שוחד, ואז הן אין לדבר סוף...

— הרק את היהודים לבדם יגבילו החוקים?

— כן. רק אותם לבדם.

ואיבן האדום, המתגולל בחוץ שכור תמיד, האם לו הורשה לגור בכל אשר ירצה?

— כן. לו הורשה.

— וסטיפן גונב־הסוסים, גם לו הורשה?

— כן. גם לו הורשה.

— ומקר הרוצח, זה שנשלח לסיביר לעבוד שם עבודת פרך עשרים שנה על רצחו את אמו הזקנה, הגם לו מותר לגור בכל מלא רוחב הארץ?...

— בודאי שכן הוא. הלא אמרתי לך, שלכל נוצרי הורשה, לו גם יהיה שכור או גנב או חמסן או רוצח, אם אך נוצרי הוא מותר, והיהודי אסור, לו גם יהיה צדיק גמור כמשה רבנו וחכם עתיק כשלמה המלך...

— והצוענים, אלה השחורים הנדים בשירות מעיר לעיר וגונבים את הסוסים ואת התינוקות, הגם הם מורשים לגור בכל מקום?

— בודאי גם הם מורשים.

— הגם הם נוצרים?

— אם גם אינם נוצרים, אבל אינם גם יהודים.

— אם־כן לא רק נוצרים לבד, אלא כל מי שאיננו יהודי מותר. ומהי אשמת היהודים? האם בשביל ששומרים את השבת ולא את היום הראשון כמוהם? או בשביל שאינם אוכלים את החזיר? או אולי בשביל שאינם רוצים להאמין שישו משיחם הוא בנו של הקדוש־ברוך־הוא?...

— ומי זה אמר לך זאת, על דבר משיחם?

— הרב ספר לנו את כל אשר קרה לו, וגם אמר לנו, שגם הוא גופו, משיחם זה, היה יהודי ככל היהודים, שומר את השבת ככל היהודים ואינו אוכל את החזיר, והרומאים ששפכו כבר אז את ממשלתם על ארץ יהודה תפסוהו והצליבוהו חיים...

— כנראה יודע הכל הוא רבך... בכל אופן הנך צעיר, חביבי, עדין מדעת דברים כמו אלה...

— אבל מכיון שיודע אני את זאת, רוצה אני לדעת גם את הדבר הזה: מהי אשמת היהודים שאסור להם לגור באשר ירצו, וכל שאר אומות העולם, ואפילו הצוענים, מותרים?...

— הלא כבר אמרתי לך, שגזרה זו נגזרה עליהם בשביל שלא נתרצו לשלם את מכסת השוחד שדרשו מידם.

— אולם כונתי היא גם על דבר זה גופו, כלומר, מדוע זה דורשים שוחד רק מהם לבד ולא מכל אומה ולשון שבעולם? ועוד, הלא גם מלבד האסור הלזה, לגור בכל הארץ, נבדלו לרעה מכל יתר תושבי הארץ גם בענינים אחרים: לא הורשו לבקר את בתי־האלוף של הממשלה, לא הורשו לאחוז בענפי מסחר ידועים, לא יקובלו לאיזו משרה או עבודה ממשרות או מעבודות השלטון, שלטון המדינה והפלכים, שלטוני המחוזות והערים, ואפילו לשוטר או לשוער, לקרר (motorman) או לנהל (conductor), לדוארון (letter-carrier) או לרחובון (street-cleaner), שלא לדבר כלל מכהונות רמות וטובות מאלה, כזו של אלוף־צבא או של שר־שוטרים, של נציב־עיר או של שופט. ומדוע זה יהיו הם נופלים מכל שאר תושבי המדינה? האם לא יועילו גם הם להתפתחותה והתעשרותה של המדינה ככל שאר התושבים? או לא ימלאו את כל חובותיהם הם אליה? לא יעבדו בצבא ולא ישאו בעול כל המסים ככל תושבי המדינה? ומדוע זה איפה לא תמלא גם זו את חובותיה היא אליהם?... ולא זה בלבד, אלא גם, אדרבה, אסירי תודה היו צריכים אלה להיות לנו על תתנו להם את משיחם ואמונתם, את משיחם זה שהעריצוהו כל־כך עד שעשוהו לבן־אלהים, ואת אמונתם זו אשר בה יתימרו, ואשר יכופו את כל בני חלד בזרוע, בחרב וחנית, בדם ואש, להכנס אל תחת כנפיה... ולאחרונה — על תתנו להם את כתבי־קדשנו, אלה כתבי־הקודש שמכירים גם הם את קדושתם וחשיבותם לא פחות ממנו, והמלאים להם יעודים רבים, גדולים ומזהירים לעם הנבחר, לגוי קו־קו ומבוסה, אשר חלייהם הוא נשא ומכאוביהם הוא סבלם... ומדוע זה איפה יעשו ההפך?...

— אכן השכלת לשאל, חביבי! — ענה לי סבי בסקרו אותי ברצונות בולטת למדי על שאלותי המכוונות לדעתו — כנות שאלותיך ונכונות כנכון היום. אמנם גם התשובות עליהן ברורות למדי לכל איש רואה נכוחה. ובאמת, לא סבה אחת אף סבות רבות להמחזה המעציב הלזה: —

המשפטים הקדומים, הנשרשים בהם בשכבם עוד בערשותיהם על־ידי ספורי־הבדים של מיניקותיהם ואומנותיהם על דבר תולדות אמונתם ומשיחם מצד אחד; השנאה והמשטמה, הנטעות בהם

אחרי־כן על ספסל האסכולה על־פי שטה קבועה ומסוימה, מצד שני; נוסף לזה גסותו ושפלות־נפשו של בן תרבות נמוכה במצבו הפראי, רשעת לבו וצרות־עינו בתקומת זולתו, צמאונו לבצע מעשקות, לשוחד, לבזיזת חיל זרים, ושאיפתו להשתמש ביתרון חילו ללחוץ ולהציק להחלש ממנו; ולעומת זה, יתרונותיו של היהודי, פקחותו ופכחותו, חריצותו ויתרון רוחו המתגלים בכל ענפי המדעים, המסחר והתעשיה, והמעוררים גם הם בלבם של אדוני־הארץ האלה קנאה ומשטמה ביחד עם היראה להתחרות אתו פנים אל פנים בתנאים שוים; ולאחרונה, עמלה הרב של הממשלה החטאה להבאיש את ריחו בעיני ההמון הנבער והנבוב ולשסע אותו בו בכדי להסב על ידי זה את עיניהם ממעשיה שלה התעתועים ואשמתה שלה העמוקה לנגדב — כל אלה הסבות התאחדו והתלכדו יחד לדכא את היהודי ולמרר את חייו בארץ תלאובות זו...

— ובהיות היהודים יושבים על אדמתם, ההגבילו גם הם את זכיותיהם של הגרים שישבו בתוכם?

— על אודות זה הלא למדת בתורת משה. מה נאמר שם על דבר הגרים?

— שלא להונות ושלא ללחוץ אותם, וגם לאהוב אותם ולהיות חוקה אחת ומשפט אחד לגר ולאזרח הארץ...

— ובודאי קימו היהודים את המצוות האלה כמו שקימו את יתר מצוות התורה.

— האם גם בכל הארצות יגבילו כן את זכיותיהם של היהודים?

— לאשרנו לא. לא כיום, לפחות. בשכבר הימים, לפני מאות בשנים, עת החושך עוד כסה ארץ, היו אמנם מגבילים אותם גם בכל שאר הארצות, בכל אלה הארצות שהיו תחת שלטון הנוצרים. וגם הקציעו להם גיטות מיוחדות שהבדילו למענם בכל עיר, כמו שיש לנו היום בארצנו גיטה מיוחדה לנו, או כמו שקוראים לה „תחום־המושב". וכמו היום בארצנו, לא הורשה לנו גם אז לצאת מחוץ לכתלי הגיטה שהיתה נסגרת גם בדלתים ובריח לבלי יוכל איש לצאת ולבא מתוכה וחוצה; וכמו היום בארצנו, היו גם להם חוקים מעיקים מיוחדים שהבדילו את היהודים לרעה מכל יתר

תושבי הארץ. אולם בימינו אלה מעטות הן הארצות אשר יגבילו את זכיותיהם של היהודים; ועד כמה שידוע לי הדבר, רק עוד מדינה אחת קטנה ככף איש ישנה באירופה אשר גם היא אויבת את היהודים ורודפת אותם באכזריות חמה ושוללת מהם את זכיותיהם לא הרבה פחות מאשר בארצנו, ובני עמנו יקראו להם „עמלקים". אבל הנוצרים של כל יתר הארצות התעלו כבר במדרגת השכלתם כל־כך, עד שהאמונות הטפלות והחנפות אבדו כבר את השפעתן עליהם, ותחת המשפטים הקדומים והעקומים התפתח אצלם רגש הצדק והיושר. הם, אלה הנוצרים, מכירים כבר שגם לנו היהודים ישנה הצדקה לחיות על פני אדמה לא פחות מאשר להם. וכי גם לנו ישנה הצדקה להאמין באמונת אבותינו כמו שיש להם הצדקה להאמין באמונתם הם, וכי אך זדון רשע־כסל ובערות נבערה היא להכריח אחרים להאמין במה שיאמינו הם, ואין לנו להיות משוללים מזכיותינו האנושיות והאזרחיות כל עוד ששומרים אנחנו את חוקי המדינה, נושאים בנטל המסים ככל התושבים ומשלחים את בנינו לעבוד בצבא. אדרבה, הם, אותם הנוצרים, בושים עכשיו מהרעיון הגס והאי־צודק הלזה להשתמש בכח גבורתם, על היותם הם הרבים ואנחנו המעטים, להצר ולהציק לנו, לשלול ממנו את זכיותינו ולעשותנו למקור שוחד לכל פקיד רודף שלמונים, כמו שהוא נוהג עתה בארצנו. וכל כך הגיעו הדברים אצלם, עד שהשם אנטישמי נעשה להם לחרפה ולקלסה, וכל נוצרי עם קורטוב של רגש של כבוד ינוס מפניו כמפני שד בלהות, וכלמת עולם תכסם בזכרם היום את אשר עוללו לנו אבותיהם בימים שעברו בכל מלא רוחב ארצות אירופה...

אולם כל זה הוא, כאמור, אצל הנוצרים הנאורים שהתקדמו כבר הרבה בהשכלתם והנהיגו כבר בארצותיהם שלטון־עם מודרני וצודק; אבל אלה הנוצרים שהנם עוד היום במצב התרבות השפלה של ימי הבינים, באשמת ממשלתם החטאה אשר תחסום את דרך ההשכלה בעדם, מיראתה פן תזיק זו האחרונה לה לעצמה, כלומר, לעניניהם הפרטיים של אוחזי רסן הממשלה בידיהם, כי על ידה, על ידי אותה ההשכלה, תפקחנה עיני צאן מרעיתם לראות מי הם גוזזי צמרם ופושטי עורם מעל עצמותיהם—הנוצרים ההם לא יכירו

ערין את משובתם ופראותם, ולא ירגישו כלל את שפלות־נפשם וחרפת עולמים שימיטו על ראשיהם לעיני כל יושבי חלד הנאורים בחמסם מאתנו את זכיותינו האזרחיות והאנושיות לעיני השמש; וגם נכונים הם תמיד להותת עלינו ולפרוע פרעות בנו, לחמוס ולשדוד, להכות ולרצוח, אם אך רמוז תרמוז להם הממשלה לעשות כזאת...

ובאמת יכול הדבר הזה, מדת סבלנותם ואופן התיחסותם של העמים השונים אל היהודים, להיות לקנה־המדה למוד בו את מדרגת התקדמותם והשכלתם של אותם העמים. כי במדה שעלה איזה עם במדרגת תרבותו, בה במדה נפחתה שנאתו ליהודים, כי נפקחו עיניו לראות נכוחה, והכרת הצדק והיושר לא תרשה לו שוב להתנהג אתם שלא כפי מדת הצדק והיושר. ולעומת זה, כל מה שתשפל מדרגת תרבותו של איזה עם, במדה זו תגדל גם קנאתו ושנאתו ליהודים, ותולדותיהן הן הגבלת ושלילת זכיותיהם באופן גס ומכוער, מציצת שוחד, פרעות, וכל יתר הפגעים הכרוכים בעקבותיהן והמעיקים ליהודי באופן נורא ועושים לו את חייו לגי־תפתה...

— ומדוע זה התעלו כל יתר העמים במדרגת השכלתם ולא העם הזה, עם הרוסים? האם נופל הוא העם הזה במעלות־רוחו ובתכונות־נפשו מכל יתר העמים?

— לא זו הדרך, יקירי! אדרבה, גם מעלות־רוח וגם תכונות־נפש לו לעם הזה אשר לו אך היתה היכולת בידו לפתח אותן היו אולי למקור ברכה לא רק לעצמו אלא גם לכל עמי התבל. אכן מקור הרעה היא ממשלתנו החטאה, ממשלת הרומנובים הרקובה, זו הממשלה אשר כל מזמתה היא לא טובת העם ותועלתו, כי אם בצעה הות נפשה, ועל ידה יעזרו משרתיה החנפים, אלה העבים והכשים על חשבון העם, וכל החבורה השחורה הזאת אוחזת בידה את גורל העם ועתידותיו, מבלי תת לו היכולת להרום מאשפתו ולפקוח את עיניו, מיראתה פן תפקחנה עיניו לראות את מצבו השפל ואת אשמת מנהיגיו... ואלה מבני העם המצוינים שנפקחו עיניהם לראות את תעלולי מנהיגיהם והם נועזים להביע את דעתם קבל־עם, נירים או נתלים בלי חמלה או נשלחים לארץ־גזרה לכל ימי חייהם...

— אבל אם כך הוא הדבר, שכל שאר הארצות אינן אויבות את היהודים, הלא יכולים הם לעזוב ארץ זו ולהגר לאותן שאר הארצות אשר לא תבדלנה ביניהם ובין יתר תושביהן?

— בוודאי שכן הוא, שאפשר להם לעשות כך, אבל אך במקצת, זאת אומרת, אך לחלק קטן מן העם ישנה אפשרות זו להגר, ויתרם משוללים אותה האפשרות מפני טעמים שונים. ואותם שיש להם האפשרות להגר מהגרים אמנם יום־יום מכאן לארצות נכריות.

עוד שאלות רבות שהיו מתרוצצות באותה שעה במוחי היו ערוכות על לשוני, וגם סבי היה רצוי להאריך לי עוד את הרצאותיו בדבר הזה, ואנכי חשקתי מאד לשמוע את דבריו אלה אשר היו עוד חדשים לי: אבל ברגע זה באה חשקה ואמרה לו שאביה עם כל המסובים אל השולחן מחכים עליו לארוחת־הערב.

הוא הפסיק עתה את הרצאתו, בהעירו לי, שעלי להזהר לבלי דבר דברים כאלה בפני איש ולבלי הוציא מפי אפילו הגה קל בדבר הזה, כי הנקל הוא לאיש בארץ הזאת להתפש ולהשלח לארץ גזרה לכל ימי חייו, או גם לחיב את ראשו לגרדום על דבר שיחה קלה, כי נחשב על ידי זה למורד במלכות שאחת היא דתו להומות...

הוא נכנס אל המסעודה, ואני וחשקה אחרנו אחריו, ובכל עת ישבי אל השולחן לארוחת־הערב היה מוחי עסוק בהרצאת סבי, וגם גמרתי בלבי לעזוב לכשאגדל את הארץ הנמבזה הזאת ולבקש לי ארץ אחרת, ארץ של חופש ודרור, של צדק ויושר, של השכלה ותרבות, ארץ אשר לא תגזול מאתי את זכיותי ולא תעיק לי בשביל חטאי רק שעמדו רגליהם של סבסבי (great grand father) תחת הר סיני בקבלם שם את התורה בקולות וברקים...

כ

ישבנו כולנו סביב השולחן אחרי כלות ארוחת־הערב; על כל פנים נסוכה מנוחת שקט ושלוה, ולפני כל אחד מהמסובים מתנוסס כוס תה מעלה קיטור ומתנוצץ כיין הטוב: הגדולים שוקלים וטורים בענינים שונים, ואני וחשקה מקשיבים קשב רב, בהפסיקנו לפרקים את השיחה בשאלות ילדותיות־שטותיות — ופתאום נזכר הסב שלא ספר לנו עדין הדוד ק— את תוכן הדבר,

איך זה עלתה בידו להשיג את פקודתו של שר־הפלך ואיפה־זה השאיר את צמד הלבנבנים.

— הלא ידעתם — התחיל תיכף דודי את ספורו, בהחליקו בידיו את שערותיה המתולתלות של חשקה שישבה במשך כל העת על ברכיו והתעסקה כדרכה בשרשרת שעונו —, שאחרי אשר נוכחנו ביום השלישי שכל עמלנו לשחד את ה ה מ ז הלזה הוא ללא־תועלת כלל, כי הוא החליט באחת לנקום את נקמתו בנו, ויאטם את אזנו משמוע גם אל הצעתו של ידידנו מר ספיר, לכפר את פניו בצמד הלבנבנים שבשבילם נצתה עלינו כל חמתו, החלטנו שאסע תיכף אל שר־המחוז, אל זיצוב, ולהשתדל לפניו שיסיר מאתנו את האסון הלזה. ואנכי, להודות על האמת, הייתי סמוך־בטוח בלבי, בעזבי את העיר ביום השלישי בבוקר, שלא יסרב זה הרבה מעשות זאת, כי ידעתיו מכבר, בהיות לי כבר איזה משא־ומתן עמו, לאיש מבין דבר, וביחוד, שהוא מאותם המסכימים לחכמתו של אותו חכם, שהכסף יענה... ואנכי החלטתי אמנם לתת לו כמה שלא ידרוש ממני בשכרו, ולו גם אלף ואלפים, וגם יותר, כי הלא דרך אחרת לא היה לפני... וגם יותר נוח היה לי לתת סכום רב כזה לו מתת אפילו שקל אחד לזה, להזאב... ומה־גם אחרי התרצותי לתת לו גם לזה את צמד הסוסים, שהוא גם כן סכום לא פחות...

כן חשבתי אז בלבי, אבל טעיתי בזה טעות גדולה, כמו שתראו מאשר אספר לכם לאלתר.

בבואנו עירה ק— היתה כבר השעה הרביעית לפנות ערב, אף כי באמנם רק עם סוסים מהירים כאלה אפשר היה לנו לעשות מהלך של שמונה פרסאות בשש שעות בדרך מקולקלה כזאת, שהיתה טבועה כולה בשלג, מבלתי יכולת להכיר אפילו את מקומה. מבלי בזבז אפילו רגע אחד, השארתי את הסוסים במלון על ידי הרמז, ואנכי מהרתי ללכת אל שר־המחוז. אולם בבואי אל לשכתו נודע לי מפי מזכירו שהוא איננו עכשיו בביתו, ורק צפוי הוא לשוב למחרת הבוקר...

התמרמרתי מאד על גורלי האכזר ועל השתלשלות־המסבות המסובכה, אבל, כמובן, ללא־תועלת כלל. בלב מלא דאגה ופחד, פן לא ישוב הביתה גם למחר בבוקר, שבתי אל מלוני ושלחתי את

הרמן להבזיק (to telegraph) לכם על אודות כל המאורע, כי הנקל היה לי לשער את דאגתכם ועגמתכם באחרי לשוב הביתה...

כל הלילה לא נסגרו שמורות עיני אפילו לרגע, ולמחרת בשעה התשיעית בבוקר הייתי כבר בלשכת שר־המחוז, ולבי התעודד מתקוה בהודיע לי מזכירו ברגע בואי פנימה שעלי לחכות עוד כחצי שעה עד שיצא השר. אחרי עבור כחצי שעה יצא השר. הוא הכיר אותי תיכף ורמז לי לבא אליו פנימה. ספרתי לו את כל המאורע ובקשתיו להושיעני להחלץ מן האסון הלזה. כמובן, רמזתי לו שלא אקפח את שכרו, חלילה, וכי נכון אני לשלם לו בעד חסדו זה כל כופר שיושת עלי. לא מנעתי גם כן מלהסביר לו את כל פרשת האסון שיומט עלינו על ידי זה, וגם על דבר מצבה של היולדת ספרתי לו.

רגע השתקע במחשבותיו, כאלו נועץ היה עם נפשו מה לעשות, ואז הודיע לי, שאיננו רואה שום אפשרות מצדו לעשות מה לטובתי, אף כי בכל לבו היה רוצה להושיע לי, בהבינו היטב את תוצאות הדבר הזה לנו, אבל קצור קצרה ידו מהושיע, כי הוא נגד החוק, ויד הנציב היא באמצע, ויש לו לפחד גם לנפשו, כי גבוה מעל גבוה שומר...

אנכי לא הרפיתי בכל זאת ממנו, ואוסיף לפצור בו שלא ידחני עכשיו בשעה שחרב חדה מונחת בצוארי, אבל הוא חזר והוכיח לי, שלשוא הם כל דברי, כי אין דבר זה בכחו כלל...

נוכחתי שתקותי להושע על ידו נכזבה, ואתחיל לבקשו לעוץ לי, לפחות, עצה נכונה, מה לעשות בכדי להחלץ מן הצרה הזאת. בקור־רוח ענה לי, שאיננו רואה שום עצה לפני להקדים את פני הרעה כל עוד שהנציב ולקוב לא יתרצה למשוך את ידו מן הדבר...

הנקל לכם לשער את מצב רוחי בשעה זו. נשארתי לשבת על מקומי כקצוץ־רגלים. לבי התחיל לדפוק במהירות ובלי סדרים, וקולי נצרד ונחנק בגרוני. לא דברתי שוב כלום, אך הוצאתי מצלחתי שתי בנות־מאה והנחתין על השולחן והייתי נכון לעזוב את הבית. הוא התחיל לסרב, כביכול, מלקבלן, אבל גם אנכי סרבתי מלשוב לקחתן. איזה רעיון פעם במוחי, שסוף־סוף ממנו עצתי תבא. לא עברו עוד שני רגעים, והנה הוא נגש אלי בעמדי

אצל הפתח נכון לעזוב את הבית, ובשומו את ידו הימנית על שכמי, הוא אומר כמתחטא :

— שמע־נא, מר... אנכי — האמינה לי... על דברתי אומר לך... אנכי נרגש מאד ממצבך המסובך, ובכל נפשי הייתי מושיעך, לו אך בידי היה הדבר... אכן... הלא תבין... אנשים כמוני צריכים להזהר תמיד לנפשותיהם... שלא יפלו הם גופם בפח... אולם אתה, אם לעצתי תשמע, תפנה ישר אל שר־הפלך שלנו, אל מעלתו של הארון חבוסטוב. תכין לך תבקיש (application) שתמסור אותו למזכירו פ— (יכול אתה גם ללחוש לו על האוזן שאנכי שלחתיך אליו...), ובודאי אינני צריך כלל להורותך איך להתנהג בכמו אלה... והנני בטוח שנסיעתך לא תהיה לשוא... אמנם עליך למהר לבא שמה בכל הקודם, שלא תאחר מראותו עוד היום, כי הזמן קצר מאד.

עם דבריו אלה האחרונים הוציא את שעונו מצלחת אפודתו והעיר לי, שכבר הגיעה השעה העשירית, והדרך רחוקה, ועל־כן עלי לבלי שהות כלום ולשום תיכף לדרך פעמי...

רגע אחד נשארתי לעמוד על מקומי כנדהם מרעם פתאום, מבלי דעת מה לעשות ; אולם לאחרונה התאוששתי, ומבלי הוסיף דבר עוד כלום הודיתיו על עצתו ונפרדתי מעליו.

כא

דודי הפסיק פה את מרוצת ספורו לרגלי הופיעו של הרמן בתוך החדר בדבר איזה ענין נחוץ בתוך החוה, ואחרי רגעים מעטים שב לספר :

— עזבתי את בית שר־המחוז בלב דוי, כי תקותי להושע משר־הפלך היתה קלושה מאד, אף כי החלט החלטתי לנסוע שמה ולאחוז בראש שבולת זו, כאותו הטובע בשבולת, יען כי דרך אחרת יותר טובה לא ראיתי לפני...

נדכה ושחוח באתי אל המלון ואמרתי לו להרמן שיכין את מחלקתו תיכף לדרך, וגם העירותי לו, שעתה עלינו להחיש עוד יותר מאתמול ולעשות את דרכנו בכל המהיר, כי הרגעים ספורים, והדרך רחוקה, מהלך של עשר פרסאות, ואולי עוד יזדמן בינתים איזה מכשול או מעצור, ומחר בבוקר הנה תם זמן שלשת הימים

היעודים לי, ואם לא נשוב הביתה בעוד מועד, בודאי יוציא הזאב את מחשבתו לפעולה. וגם זאת, אם לא נספיק לבא אל שר־הפלך בשעה קדומה בערב, אי־אפשר יהיה כלל בודאי לנסות דבר אליו עוד היום.

אנחנו עזבנו את העיר ק— בחצי העשתי־עשרה לפני הצהרים. הדרך היתה עכשיו יותר טובה משל אתמול, כי הודרכה והוחלקה כבר על ידי רוב המחלקות הרצות ושבות, ואך יצאנו את העיר תפס הרמן את המושכות בידו והצריק (crack) את פרגלו באויר, והסוסים, כאלו הבינו לרמיזתה של הצריקה הקולנית שהדדה(echo) במרחק, החלו לדהר דהרה משולשה ולגמא את המרחק כחץ מקשת, וכה טסו וטשו בכל אורך הדרך, מבלי נגוע, כפי שהיה נדמה, רגליהם בקרקע, והמחלקה התחלקה ככדור על פני השלג הכבוש, בהטלטלה כולה פעם לצד אחד ופעם לצד שני, עד שבבואנו אל ג— היה רק כחצי השעה הרביעית לפנות ערב. הסוסים אמנם עיפו הרבה מאד, כרסיהם וצלעותיהם התנפחו והתנשאו כנאדות נפוחים, מפיותיהם הזתה לבונית כשלחופיות של בורית, וכל גויותיהם היו כמשויי מים משפעת־זעה...

נגשנו עד לפני ביתו של שר־הפלך. הרמן נשאר לשבת בתוך המחלקה, ואנכי נכנסתי תיכף אל הלשכה. מסרתי את תבקישי ליד מזכירו פ— ובתוכו רצופות שלש בנות־מאה, וגם לחשתי לו ששר־המחוז זיצוב שלחני אליו...

הוא הסתכל בי רגע, סקר אותי מכף רגלי ועד קדקדי, כאלו היה רוצה לנחש ולכון את מחשבותי, ואחרי קראו את תבקישי ושאלו אותי שאלות אחדות רמז לי לחכות מעט.

אנכי צנחתי בתוך אחד הכסאות הרפודים שעמדו בשורה ארוכה מצד אחד הקירות, והוא נכנס אל תוך החדר הפנימי, ואחרי שהותו שם זמן־מה, יצא משם בפנים אדישים וסתומים שאינם אומרים כלום... ובלבי הרגשתי כבר שגם הזיק האחרון של תקותי עומם... הוא שב אל מקומו באדישות, הוציא מצלחתו התחתון את המעטפת עם שלש בנות־המאה והשיבה לי, בהוסיפו בלחש: —

— חבל לי מאד, מר... לא אוכל לעשות כלום למענך הפעם... הוד מעלתו השר איננו עכשיו בסבר־רוח (good-mood) ... אולי אפשר יהיה לעשות מה בפעם אחרת...

הנקל לכם לתאר את מצב רוחי באותה שעה. ראשי הלך סחור־סחור, ככנפי המטחנה של רוח... ברכי קרסו ורגלי עולפו, עד שהייתי מפחד שלא אפול ארצה שם בתוך הלשכה... מחשבותי הטרופות התערבו והתבלבלו, ומחזות ותמונות שונות התרקמו לנגד עיני. בדמיוני, והנה כל החוה בוערת באש... לשונות האש מתפשטות על כל סביבותיה ומלחכות אותה מקצה עד קצה... כל הכבודה וכל הרכוש עם כל החי שבתוכה עולים על המוקד, ואנחנו, כל בני הבית עם היולדת והעוללה הנולדה, נמלטים ערומים מתוך הלהבות... ועוזבים את החוה לעולם, לבלי שוב עוד...

אכן רוח בינתי לא עזבני כליל. עוד חשתי למדי, שזהו לי המקלט האחרון, ואם לא תעלה בידי עכשיו, בשעה זו, לעשות מה להקדים את פני הרעה, אז אבדנו כולנו באפס תקוה... ועל־כן חגרתי את שארית כחי ולא הרפיתי ממנו, הפצרתי בו, שלחתי מעל פי רסן, דברתי בחום־לבי, שפכתי לפניו את מרי־שיחי. ספרתי לו את כל התלאה אשר תמצא אותנו אם לא תבא תשועתנו תיכף... מתוך עוצם יאושי רופף קצת כח הגיוני, ונדמה לי שתעלה בידי להניע אותו על־ידי תחנונים יותר מאשר על־ידי שטרות־כסף מרשרשים להתענין בגורלי ולשקוד לעשות מה לטובתנו... אולם עד מהרה נגלתה לי טעותי. הוא נשאר לשבת על מקומו באדישותו הקודמת, כאלו לא אליו כוננו דברי, ואף הואיל להסביר לי בקור־רוחו, שאין הדבר תלוי בו כלל, כי, אחרי שהדחה אותו השר פעם אחת, לא יוכל, וגם לא תהיה בזה שום תועלת, לשוב ולהלאותו שנית אודות זה...

אז הוברר לי כל מצבי האיום... ידי רפו וכל חושי בי התבלעו... דברתי עוד איזה דברים, אבל לא ידעתי בעצמי אם בחלום או בהקיץ דברתי... לא הרגשתי גם כן איך שיצאתי מן הלשכה וישבתי בתוך המחלקה, ורק זאת אזכור, שבשעה שישבתי כבר על מקומי בתוך המחלקה, והרמז הפנה את ידו להעקיף את הסוסים, שהתקרבו באותו רגע יותר אל הבית עד הגיעם כבר עד מול החלונות של לשכת השר הפנימית, באותו רגע נראה המזכיר על מפתן הלשכה ורמז לי בידו לבא פנימה...

זרם דם חם פכה באותו רגע אל לבי, וחושי שבו אלי...

נכנסתי אל הלשכה, והמזכיר פנה אלי בחוכה עצורה על שפתיו:—

— הידעת, מר... הנה כבוד מעלתו השר ראה... א ת ס ו ס י ך... כך... בעד החלון... הוא השתומם ליפים... מבין גדול הוא בסוסים... והוא נכסף לדעת אם... אם תאות למכור אותם לו...

ברגע הראשון הייתי נרעש מאד ולא ידעתי מה לענות לו. לטשתי את עיני אליו והסתכלתי בו, כאלו לא הייתי מבין כלל את דבריו. על קצה לשוני התחבטה תשובה שלילית, כאותה התשובה שהייתי רגיל להשיב תמיד לולקוב, ש א י ן ע ו ד ב ד ע ת י ל מ כ ו ר א ו ת ם, ו כ ש א ח ל י ט ב ד ע ת י ל מ כ ר ם, ל א א מ כ ר ם כ י ־ א ם ל ה ו ד ־ מ ע ל ת ו, ו ל ו ג ם ב מ ח י ר פ ח ו ת מ ש ו י ם... אכן לא ערבתי להעבירה על דל שפתי. במוחי התלבט איזה רעיון בלתי־ברור, רעיון מטושטש ועמום, ש ל א ז ו ה י א ה ת ש ו ב ה ה נ כ ו נ ה ש ע ל י ל ה ש י ב ל ו ע ת ה, ו כ י ע ל י ל ה ע ל ו ת מ ה ב ז כ ר ו נ י ש ש כ ח ת י...

כעבור רגע אחד התאוששתי אמנם ורוח בינתי שבה אלי. זכרוני התבהר ורעיון נמרץ הבליח בתוכו.

— חלילה לי מקחת איזה מחיר עבורם! — עניתי לו אז בהחלט — ואדרבה, לעונג גדול יחשב לי אם יועיל כבוד־מעלתו לקבלם מידי בתור מתנה...

הוא נכנס אל השר פנימה, ואחרי שנים־שלשה רגעים שב אלי, ותוי פניו העידו לי למדי שלא טעיתי הפעם בחשבוני וכי מטרתי הושגה... הוא אמר לי שכבוד־מעלתו הואיל לקבלם מידי ברב־תודה על נדבת־לבי, וגם — — — ימלא הפעם את בקשתי...

ברגע זה הופיע גם השר עצמו בתוך הלשכה. הוא הרכין את ראשו אלי בברכת־שלום מתוך חבה... שאל אותי שאלות שונות, ראשונה על דבר התלאה שלי ואיך זה נתגלגל הדבר שעזבנו את דירתנו בתוך החוה לשלשה ימים רצופים, נגד החוק... ואחרי־כן שאלני גם על אודות הסוסים, על דבר שנותיהם וטפוסיהם, על דבר יחסם ויחס אבותיהם ואבות־אבותיהם, עד הסוס הראשון של ששת ימי בראשית... ואז, אחרי כלות כל השאלות, רמז לו

להמזכיר להכין פקודת־צו, להפסיק את דבר הגירוש עד שיחקור הוא בעצמו את הדבר...

אנכי לטשתי את עיני כהלום־רעם, מבלי יכול גם להביע לו את רחשי תודתי מרוב התרגשות: ואותו האיש עצמו, שזה אך לפני רגעים מעטים תואר בדמיוני לאכזר, ללב־אבן, לשודד־בצהרים, לרוצח עלי־דרך, לפתן חרש אשר לא ישמע לקול מלחשים — נדמה פתאום בעיני לסמל־החסד, למקור־הנדיבות, לקדוש־עליון, למלאך־אלהים, אשר שולח אלינו ממרום להצילנו...

הוא שב ונכנס פנימה, והמזכיר הכין את כתב־הפקודה כמצות השר, ואחרי הכנסו לרגע אחד אל השר יצא משם עם חתימת ידו של השר על כתב־הפקודה. הוא מסר לי את הכתב, ואנכי שבתי ונתתי לו את המעטפת הקודמת עם שלש בנות־המאה שהחזיר לי לפני שעה...

אחזתי בידי את הכתב, והיא רועדת מרוב שמחתי והתרגשותי. נדמה היה לי, שבכל משך שנות חיי לא הייתי מאושר עדין כמו בשעה זו... לבי היה מנתר ומקפץ בקרבי, ראשי סחרחר, ועיפות של התעלפות שלטה בכל גופי, עד־כי בעמל רב התחזקתי לעמוד על רגלי...

המזכיר הכיר, כנראה, את מבוכתי, כי מהר להרגיעני:

— עתה אין לך לפחד כלל, מר... עתה לא יהין איש לנגוע בך לרעה עד עולם...

באותה שעה לא תפסתי כלל את כונת דבריו, ורק אחרי־כן, אחרי השקט קצת סערת רוחי, הבנתי את פתרונם, שרוצה היה להרגיעני בזה, שלא אירא פן באמת יחקר הדבר, ודבר הגירוש אך ידחה קצת או הרבה, ועל כן רמז לי שאין לי לפחד שוב כלום, כי לא יחקר ולא ידרש הדבר עד עולם... ומה שנאמר שם, עד שיחקור הוא בעצמו את הדבר, הוא רק לתפארת המליצה בלבד...

אנכי התעודדתי והודיתי לו על גודל־רוחו, כאלו היה אך הוא לבדו כל הנסבה לתשועתנו, ויצאתי החוצה, וגם הוא יצא אחרי לשלחני. רמזתי לו להרמן, שירד מעל המחלקה וימסור אותה עם הסוסים לרכבו של השר שעמד כבר הכן בפתח השער לקבלם. הרכב

קבלם מידו, ובפני הרמז המשתעים מבלי דעת פשר דבר קראתי חבלה (pity) רבה על הפרדו מן הצמד וחביב לו...

מבלי שהות רגע יותר עזבנו את המקום ונשים את פנינו לבקש לנו עגלה לנסוע הביתה. השעה היתה כבר כחצי החמישית בערב, ובדי־קושי עלה בידינו למצא צמד טוב כאשר בקשנו. ידעתי היטב, שעלינו לעשות עד הבוקר מהלך של שמונה־עשרה פרסאות, ואם נאחר מבא בעוד מועד, יפיק הזאב את מחשבת נקמתו בנו, כי ידקדק בודאי לכון שלא יעבור אפילו רגע אחד אחרי כלות הזמן של שלשת הימים שנתן לנו על פי החוק הצודק... ומי יודע אם היתה מועילה לנו אז גם פקודתו של שר־הפלך, אחרי צאת כבר דבר הגירוש לפעולה... ועל־כן שקדנו למצא אך סוסים מהירים, מבלי הבט כלל אל השכר הרב שישית עלינו בעלם. באמנם עלתה בידינו למצא את אשר בקשנו, ולולא שהיו אלה באמת טובים כל־כך, לא היה אפשר לנו להגיע הנה גם בשעה זו, כי נטבעה כבר שוב הדרך כולה בשלג עד כדי חגורת־איש, ובמקומות רבים נשקעו הסוסים בתוך השלג עד לכרסיהם, ופעמים אחדות הוכרחנו גם להשאר לעמוד באמצע הדרך מבלתי יכולת למוש ממקומנו, כי גדלה הסערה כחצות הלילה עד כי היו הסוסים חדלי־אונים לחצות בחזיהם את ערמות השלג שהתרפדו לרגליהם כדכיי משברי ים...

אנכי, אמנם, לא שמתי את לבי לכל זאת, וגם לא הרגשתי כלום מכל המתחולל סביבי, כי אך רעיון אחד מלא את כל מוחי: כתב־הפקודה! וכל כך הייתי נרגז ונרעש מהרעיון הלזה, עד שבכל רגע ורגע הייתי ממשש בצלחתי בכדי להוכח אם לא נאבד ממני...

— אכן אצבע אלהים הוא! — קרא הסב ברגש אחרי כלות דודי את דבריו האחרונים — כי לולא אותו צמד הסוסים שלקחת אתך לא היינו יושבים עכשיו בזה... וגם זה פלא, שהרי בשביל אותו הצמד גופו באה לה כל אותה התלאה ועל ידי אותו הצמד גופו גם הלכה לה...

— ולי נפלא הדבר עוד יותר — קראה דורתי מחדר משכבה פתאום — בזכרוני עולה עתה דבר פלא אחד שיצא כבר מזכרוני ושנחשב בעיני לחזון־שוא ומשא־תעתועים... וזה הדבר: ביום שלפני חתונתי עברה על ביתנו צוענית־קלפנית אחת החוזה עתידות. אחותא ש— חמדה לצון לה ושאלה אותה על דבר עתידותי, והיא

אמרה לה אז „ששני צמד סוסים ימיטו צרה גדולה עלי ועל בני ביתי וצמד אחד מהם יחלצנו ממנה לאחרונה“...

כל המסובים אל השולחן השתאו והשתוממו לשמע הדברים האלה, כי כולם לא היו מן המאמינים בהבלי־שוא אלה, וכשמעם זאת מפי הדודה לא יכלו מצא פתרון לחידה... הם התבוננו איש אל אחיו בתמהון, אולי יעלה ביד מי מהם לחוות את דעתו בזה, אבל גם אחד מהם לא ערב את לבו להציע איזו אחויה או פתרון לחידה הנפלאה...

כב

ונציב־המגרש ולקוב התברך עוד בלבו, שעוד יבא היום, יום נקם ושלם, ובידו תעלה סוף־סוף לנקום את נקמתו מדודי, כי ישונה מצב הדברים, ואימת שר־הפלך לא תבעתהו עוד. גם דודי היה מתעצב ודואג תמיד על אודות זה, באמרו: מי יודע מה יולד יום? ואם גם סמוך־בטוח היה שלא יהין איש לנגוע בו לרעה כל עוד שהשר הוא על מקומו, אבל מי זה יערבנו שלא יועתק הוא גופו מכאן, או אולי יחלה או ימות, או איזה מקרה אחר יקרה לשנות את מצב הדברים, ואז ישוב ה ז א ב להוציא את מזמת לבו, וטרף ואין מציל...

אכן לשמחת לב כולנו לא עבר עוד חודש ימים, ופקודה באה מאת שר־הפלך שהוסר ולקוב ממשמרתו ועל מקומו הושב הנציב הקודם איבן איבנוביץ...

דודי שאף אז רוח לרוחה, כי נחפש עתה לעולם מן הצרה האורבת לו, וגם בני איבנובקה שמחו שמחה גדולה, כי יצאו גם הם לתשחורת, וגם חזו נקמת שדי בשנוא־נפשם, העלוקה המוצצת את לשד־חיתם...

ואם כי מלבד חוג בני משפחתנו לא ידע איש את פרטי העלילה, בכל זאת היו האיבנובקאים מרננים, שאף עקב התגרו עם בונימום העזובתי בא על בן־המדתא הקץ הנמהר הלזה, כי זאת לא נכחד מהם, שבעטיו של זה נתחיבנו חובת גלות, לעזוב את החוה במשך של שלשה ימים, וברגע האחרון, כאשר כבר השלים כמעט בן־המדתא את מזמת־לבו, הופרה מחשבתו ונשארנו לשבת על מקומנו באין מפריע... ויהי הדבר לנס...

הם נסו לפתור את החידה באופנים שונים, והשערות רבות ושונות היו מרחפות על־פני תהום התעלומה הלזאת. רבים מהם התפארו גם, שהם היו מנבאים לו כבר אז אחרית מרה לבן־המדתא, בהתחילו אך לתגר עם בונימוס העזובתי... וכולם היו מתפלאים, איפה זה נעלם צמד הלבנבנים, כאלו ירד פתאום מצולה...

נויארק, בחודש סיון, ה'תרע"ב.

הפרעות

א

יום שבת שריב היה, אחד מימי תמוז התיכונים הבוערים כתנור.

שמש בוערת ככדור־אש לוהט מנסרת על פני אופק תכלת רחב־ידים, טסה ומפזזת אל המערב. נדמה, כאלו ממהרת היא היום לרוץ בחוגה הרבה יותר מבכל יום, כאלו שואפת היא להתכנס ולהחבא במתבואה בכל הקודם...

האויר סולד ושוקט. השמים בהירים ותכולים, שקופים ועמוקים. אף לא תנועה קלה כמנוד־עפעף השביתה את מנוחת האויר, אף לא עב קטנה ככף־איש השביתה את השמים מטהרם.

ברחובות העיר שוררת דממה. נדמה, כאלו הוזה היא עתה ושקועה בשנתה, שנת שלום ושלוה. מרבית החנויות ובתי־המסחר ההומים מאדם בכל ימות השבוע, סגורים עתה על מסגר. רק פה ושם תופיע לעין עובר איזו חנות בודדה הפתוחה כמו רק להפריע את החדגונות של הרחובות הארוכים, הנמשכים לארכם ככתלים תכופים, מרוכסים וזקופים. אין סאון מרוצת אנשים נחפזים לעבודתם ולעסקיהם, אין שאון העגלות, אין משק הצבים והכרכרות של יום חול: אף קרונות (car) הקרוניה (street car) רצים היום בתכיפות יותר קמוצה מבימות החול; וגם ברוצם ריקים הם כמעט מאדם, רק שנים־שלשה נוסעים נשקפים מבעד חלונותיהם, תחת היותם ממולאים מפה לפה בכל ימות השבוע.

השעה היא שעת הצהרים. השעון זה אך הצליל את השתים־עשרה. בבית־התפלה הישן, בית־החומה העתיק שהתנוסס על פלטיה בודדה מעבר השוק דרומה ושהייתי רגיל לבקרו בשבתות ומועדים, נגמרה אז התפלה. רוב המתפללים נכונים לעזוב את הבית וללכת לבתיהם, ויתרם מכונפים באגודות קטנות ומשוחחים. בהתכוננם גם הם לעזוב את הבית, בענינים שונים, בעניניהם

הפרטיים או בעניני העיר והמדינה, או נושאים ונותנים בדברי־תורה, מתפלפלים בדברי הלכה או אגדה —

ופתאום... קול יריה מנסר באויר...

עוד אחת... שניה... שלישית...

כולנו נרתענו ונרטטנו. קצות אזנינו הוחרו. בלבותינו נזדעזעו המיתרים. מבטינו תעו לצדדין. נדמה, כאלו יראים הם להביט נכחם, כאלו מונעים מפגוש מבטי זולתם... בפיותינו אין אומר ודברים, המלים נקפאות בגרונותינו, המחשבות נעממות ונטרפות, ובמוחותינו מרקד הרעיון: כבר החל הנגף!

וכן גם היה: הפרעות החלו!...

ב

עוד שבועות רבים לפני זה כבר הורגש ריח אבק־שרפה באויר. פצצה התפוצצה תחת כרכרתו של שר־השוטרים בעברו לפנות ערב אחד ברחוב־הסוחרים. ההתנקשות לא עלתה יפה, רק אחד מסוסיו נפצע ברגלו, וכל מקרה אסון באדם לא היה. גם לא נתחור עדין כל אותו המאורע, אי אפשר היה לעמוד על סבת הדבר. אולם הברה נפלה בעיר, שהבולשת חושדת שיד הפועלים היהודיים היתה בזה להנקם משר־השוטרים על רדפו אותם באכזריות חמה במשך שביתתם האחרונה, אף־על־פי שלא היו לה לזו שום ידים מוכיחות לזה.

פועלים רבים יהודיים הובאו במאסר, ותיכף התחילו שמועות מתפשטות בעיר שפרעות עתידות להתרחש בעולם: הנוצרים שבתוך העיר ומחוצה לה, מן המגרשים ומן הכפרים הסמוכים, מתכוננים לנקום את נקמתם מהיהודים על חפצם לשלוח יד בשר־השוטרים העלוב...

הפרעות ביהודים היו כל־כך שגורות ותכופות בימים ההם, עד שדיה היתה לאיזו הברה קלה או לאיזו שמועה קלושה צפה באויר להרעיל את הלבבות ולשלול את מנוחתם של התושבים היהודים. לא היה גם מן הצורך שתארעינה סבות מיוחדות לזה, כי גם בלא זה לא היו חסרות די סבות שגורות וקבועות המבוססות היטב והמספיקות למדי להצדיק פעולות כאלה, כפרוע פרעות ביהודים, אלה הזידונים הארורים, המתעשרים בלי־עמל מעמל

כפיהם של הנוצרים התמימים, והמתחכמים לרמות גם את הממשלה העלובה ולהשתמט מעול חוקיה הישרים והנכוחים.... אדרבה, מי זה בער ולא יבין, שדבר כזה, לעשות פרעות ביהודים, יחשב למצוה גדולה ולמפעל טוב בעיני אלהים ואדם ?... והלא גם כהני דתם, אלה קדושי־עליון אשר תורת־אלהים ודרכי־צדק ומעגלי־יושר יורו לצאן מרעיתם, גם הם ימטירו אש וגפרית על ראשי הבוגדים האלה בדרשותיהם אשר יטיפו מעל במות בתי־מקדשיהם, ויעירום ויעוררום לנקום את נקמתם בזעומי־אלוה אלה קובעי נפש משיחם... וגם הממשלה הרוממה, זו הממשלה אשר תעודתה היא להגן על כל תושביה ולשום משטר ומשפט־צדק בארץ, גם ידה תכון עמם בזה; היא תעודדם ראשונה לפעולתם זאת ותעמוד לימינם אחרי־כן לסוכך עליהם באברתה שלא תשיגם יד המשפט ושלא יאונה להם כל רע, חלילה...

ומה־גם בהזדמן להם סבה מיוחדה הגונה, הן אז יראו עין בעין שמן השמים מסיעים להם, ומי זה פתי לא יבין, שחובה קדושה מוטלת עליו לבלי זלזל בהמקרה הטוב שאונה לידו ולבלי טמון את ידו בצלחת ?...

והסבות המזדמנות רבות הן ושונות: פה נעלם פתאום ילד או ילדה משלהם ולא נמצאו עד לאחר שעה, ושם נמצא נוצרי הרוג או טבוע מבלי שנודע איך זה נפל הדבר ומי עשה את השערוריה; פה קרה מקרה של תבערה מסבה בלתי ידועה, ושם נבעתה קנוניה להתנקש בנפשו של איזה פקיד מפקידי הרשות על ההפו בלי חמלה או מסרו לגרדום את חבריהם של אלה הנגושים והמעונים הנועזים לשאף לחרות גופנית ורוחנית; או בכלל נגלו איזו חטאים שלא־יהיו אשר לא נתפשו עושיהם בכף ולא נמצא מי שיענש בשבילם; והלא מובן אז מאליו: מי זה אשם בדברים כאלה, אם לא היהודים הארורים אשר ידם היא בכל ?...

וגם בפעם הזאת נזדמנה להם להנוצרים הטובים של העיר ב— וסביבותיה סבה טובה מן השמים, ואשר לעון פלילי היה נחשב להם לעבור עליה בשתיקה, לבלי עשותם הם כלום מצדם. שערו־נא בנפשכם: התנקשו בנפשו של שר־השוטרים העלוב! האין זה לבד די והותר לגרום בחורבנה של כל העיר ובהריגתם של כל עשרות אלפי התושבים היהודים שבתוכה ?...

ובמצב דברים אשר כזה, היפלא הדבר, שתיכף בהשמע קול היריה הראשונה פולח באויר הופיע בנו הרעיון על דבר החל הפרעות ?...

ג

עוד ברגע הראשון, בהשמע רק היריה הראשונה, קם שאון רב בבית־התפלה. כל אחד מהנמצאים התכונן למהר ולעזוב את הבית ולרוץ אל ביתו, ואנכי נבוכותי מבלי דעת מה לעשות:

להשאר על מקומי ? — ידעתי היטב שבני ביתי בהותרם לבדם יגועו בינתים ממגור. ביחוד ידעתי שאשתי היא פחדנית יתרה, וכל התרגשות פחות או יותר חזקה פועלת עליה באופן קטלני...

ללכת הביתה ? — צריך הייתי לעבור דרך השוק או בסמוך לו, בהיות מגורנו בצד השני, מעבר השוק צפונה, וזה היה ברור לי שבשוק ובסביבותיו יתפתחו המאורעות ראשונה, יען כי שם הוא מרכז המסחר, שם נמצאים המחסנים הגדולים והחנויות העשירות, והפרענים (pogrom-maker) אשר כל הות־נפשם הוא החמס והשוד, בודאי יתנפלו על חלק העיר ההוא ראשונה.

אכן לא הססתי הרבה. הרגשתי את חשיבותם הנמרצה של הרגעים החולפים, ואחליט מהר את אשר עלי לעשות. עזבתי תיכף את בית־התפלה ואשים את פני אל עבר השוק.

היריות והקולות הלכו הלוך ורוב מרגע לרגע. רגשותי היו נדהמים, עשתונותי נבוכות וטרופות. לא הרגשתי ולא חשבתי כלום. לפני עיני התבלבלו צורות של אנשים נפחדים ונרגשים רצים אל עברים שונים. באזני מצלצלות יריות, יללות וזעקות־שבר, ומוחי ריק מכל מחשבה, ואף רעיון אחד מנקר בתוכו: לבא הביתה בכל הקודם!

החלטתי לנסות אולי תעלה בידי לקצר את דרכי ולעבור דרך השוק. הגעתי עד קצהו הדרומי־מערבי, ולנגד עיני הופיעו חילים מזוינים בתותחים (gun) מטוענים ומוצגים על דוכניהם שנים־שנים ושלשה־שלשה לארבעת עברי השוק. במרחק לא־רב, על המפסעה המערבית, סקרתי גופת חלל אחד סרוחה לאורך המפסעה. זו היתה, כנראה, תוצאת היריות הקודמות.

הנני אץ לפסוע הלאה, מבלי הבט אנה ואנה, והנה לאזני חודרת אושת יריה סמוכה אלי... העיפותי את עיני בהנתרי לאחורי מהתפלצות, והנה בכשלשים צעדים מלפני משתטח ארצה זקן אחד שהלך לתומו לאורך המפסעה עם תיק טליתו תחוב לו מתחת לזרועו הימנית...

מבלי משים הפניתי את ראשי לראות מאין זה בא הכדור. ותיכף הוברר לי שהוא בא מפי תותחו של אחד החילים שעמדו בסמוך, בצד המפסעה הדרומית. ברגע הראשון חלף במוחי הרעיון למהר ולשוב על עקבי. למרות היותי נדהם ומבולבל באותה שעה, שלט בי בכל־זאת רגש־הזהירות הטבעי, והרגש ההוא העיר את חושי לראות את הסכנה הודאית המרחפת על ראשי להקטל גם אני מכדוריהם של החילים בקרבי אליו, מבלי היות לי עם זה אפילו איזה צל של אפשרות להושיע לו להאומלל בכלום. אולם כמו ביד נעלמה נדחפתי לפנים, אל הזקן האומלל. גחנתי עליו בהתאונני לעצור בעד זרימת דמו שבאה מלבו ומפיו, אבל נוכחתי תיכף שלשוא עמלי, כי נפחה כבר נשמתו. נשארתי עומד משתומם ומשתעה רגעים אחדים, מבלי דעת מה לעשות, עד אשר קול יריה סמוכה אלי השיב לי את רגשותי. במוחי הבריק שוב הרעיון הקודם, לשוב מהר על עקבי. עזבתי תיכף את השוק, מקום ההרגה, ואפן מערבה, אל הסמטה ב—. בצעדים מהירים התרחקתי יותר ויותר מן השוק, ואאחוז את דרכי דרך סמטאות צרות ואפלות המשתרעות מערבה. הקפתי פרברים (block) רבים עד אשר באתי לאחרונה עיף ומתנשם עד לפני בית מגורנו. זה היה בית־חומה גדול עומד בקרן צפונית־מערבית של רחוב ד—, המשתרע לארכו מן המזרח אל המערב והמצטלב במקום זה ברחוב אחר, רחוב פ—, הנמשך לארכו מן הצפון אל הדרום, וכשלשה פרברים בינונים מפסיקים בינו ובין השוק.

מגורנו היה בדיוטה השניה של הבית. במהירות מכונתית קפצתי על גבי השלבים, וברגע אחד עמדתי מאחורי דלת מגורנו. דפקתי בזהירות על הדלת — פעם, שתים, שלש — — — ואין עונה... לא קשה היה לי לשער, שיראה היא אשתי לפתוח את הדלת. התחלתי לקרותה בשמה, נסיתי גם לקרא בשמותיהן את שתי בנותינו, אבל שוב אין קול ואין עונה... שניתי ושלשתי את

קריאותי בהרימי מדי פעם את קולי יותר, וסוף דבר עלתה בידי להוכיח להן, ש א נ י הוא העומד מאחורי הדלת.

בבואי פנימה מצאתי את רעיתי נרגשה ומחולחלה מאד. פניה היו חורים כשיד, מתוך עיניה השתקפו לאות והטט, וגם סימני התעלפות נוססו בה. היא החזיקה בכל כחה בשתי הילדות הרועדות ממגור, לחצה אותן אליה כמתאמצת לסוכך עליהן מפני חמת השודדים, וצנחה בלי־כח אל תוך כסא־התנועה.

אנכי מהרתי אליה להשיב את רוחה ולהרגיעה. התאוננתי להסביר לה, שאל הרחוב שלנו לא יגיעו הפרענים, בהיות ידיהם מלאות עבודה שם, לשום את החנויות אשר בשוק ובפרברים הסמוכים, אחרי שכל מגמתם היא רכושם והונם של היהודים; וברחוב שלנו, שלא נמצאו בו רק חנויות מעטות ובלתי חשובות ביותר, בודאי לא יחשבו לכדאי כלל לטפל בו ולבלות כאן את עתם בשעה שעבודתם נחוצה כל־כך במקומות יותר כדאים...

בפנים נפשי אמנם ידעתי שתנחומות של שוא הן, שבלי תפוטה לא תחסרנה די ידים חרוצות לפשוט על כל רחובות העיר בתקוה להתעשר מחורבנם של היהודים, אבל התאמצתי להסתוות במסוה של בטחון גמור בכדי להשפיע בזה, לפי־שעה לפחות, על מצב רוחה הנרגש.

אחרי אשר עלתה בידי להרגיעה קצת, נזכרה על אודות אמה, אחיה ואחותה שגרו ברחוב ג— הרחוק מהלך רב מאתנו. עוד הפעם חתרתי להוכיח לה שברחוב ההוא, הרחוק כל־כך מן השוק וממרכז המסחר, אינם צפויים כלל לסכנת הפרעות, כי בודאי לא יגיעו שם הפרענים לעולם.

היא התרגעה לאט־לאט, ואז נגשנו אל אחד החלונות להשקיף מבעדו על פני הרחוב. חלונותינו פנו מצד האחד אל רחוב ד— ומצד השני אל רחוב פ—, באופן שאפשר היה לנו לסקור את כל הנעשה מתחת במשך פרברים אחדים לאורך של שני הרחובות המצטלבים.

היריות חדלו ולא נשמעו עוד, אולם השאון והמהומה לא חדלו, וגם, אדרבה, הלכו הלוך וגדול מרגע לרגע. תערובה של קולות עמומים וטרופים באים מתוך המרחק הדדה באזנינו כקול שעטת פרסות מחנה אדיר או כשאון משברי גלי ים זועף... לאורך שני

הרחובות נראו אנשים בודדים נפחדים ונחפזים לעברים שונים, אשר מספרם הלך הלוך והתמעט. הנקל היה לשער, שאלה הם האנשים שנמצאו באותה שעה מחוץ לבתיהם ואשר חשו עתה להגיע לבתיהם ולמחבואיהם. כל החנויות הנמצאות באותם שני הרחובות היו סגורות ומסוגרות בדלתותיהן ותריסיהן, מלבד אחת מהן שלא הספיקו עדין, כנראה, בעליה לסגרה ואשר נסגרה גם היא ברגע זה בפזיזות רבה. גם תריסי חלונותיהם של מעונות רבים הוגפו, ביחוד אלה של המעונות הנמוכים, אשר בקומות התחתונות.

ד

נשימותינו עודן מתהלכות בכבדות, ראשינו נטויים אל החלון בצפיה לחדשות, הילדות שבות להשתקע בשעשועיהן, אם־כי לא נרגעו עדין כליל מפחדן, מה שהעידו עוד למדי פניהן הנרגשים — ופתאום — — — דפיקה פזיזת מנסרת בעים מאחורי הדלת...

במיתרי לבותינו חלף רעד... עצרנו את נשימותינו, כאלו היינו רוצים להסתיר בזה את מציאותנו בתוך הבית. ברור היה לנו שאין זה אלא אחד משלנו, ובכל זאת פעמו לבותינו ממגור ולא הרהבנו לגשת אל הדלת. עצבינו היו מזועזעים כל־כך, עד שלא האמנו שוב גם לחושינו אנו, ודי היה באותה שעה לרשרוש קל כמשק כנפי הזבוב או כתנודת החסיל להוליך עלינו אימה...

הדפיקה מאחורי הדלת נשנתה וגם נשלשה... לאחרונה ערבתי לשאל: „מי הוא זה הדופק?“ ותשובה חרישית ובלתי־מסכתה החרתה. שניתי את שאלתי, וגם התשובה נשנתה, אבל שוב לבלי תועלת, כי גם אז לא יכולנו למצא את החידה, מי הוא זה העומד שם עכשיו מאחורי הדלת, ועוד זמן רב חלף עלינו בטרם הוברור לנו שאחיה הצעיר של רעיתי הוא העומד שם...

הדלת נפתחה, והוא נפל הביתה עיף ונבהל; פניו כפני מת, ידיו רועדות ורגליו נוקשות מפחד... שערות ראשו מדובללות, עיניו מבודרות ונסוכות אדמומית קלושה, וכל מראהו כמתעורר פתע מתרדמה עמוקה...

מדבריו הראשונים שגמגם ברוב עמל בהצביעו אל עבר השוק, שערנו ששם נמצא המון גדול של פרענים שוסים את החנויות ומכים וחובלים את כל הבא לנגדם, וכי גם ראה בעיניו חללים רבים

מוטלים על המפסעות והמרצפות, שנפלו מירויותיהם של החילים הנצבים שם על דוכניהם בכל ארבעת עברי השוק.

האצנו בו לצנוח על הספה לנוח, ואנחנו שבנו אל החלון לראות מה יעשה שם בחוץ.

מאחורי קרן מערבית־דרומית של הרחוב ד—, במקום שהוא מצטלב בסמטה ט— הרחוקה כארבעה פרברים מאתנו מערבה, הופיעה באותה שעה עדת פרענים אשר התעקפה אל תוך רחובנו. הם הקיפו את קרן הרחוב ההוא ויפנו מזרחה לנוכח הפרבר שלנו.

סקרתי סקירה טמירה מן הצד אל פני רעיתי, בכדי לראות את השפעת המחזה עליה, ולגודל רצונותי ראיתי שלא פעל עליה הרבה, אם־כי פניה חורו עכשיו יותר קצת, מה שהעיד אמנם על פחדה הפנימי אשר התאמצה לעצור בעדו מבלי תת לו דרך לצאת החוצה.

חשבתי שיותר טוב לה שלא תראה את כל הנעשה בחוץ, ועל כן שקדתי להניעה שתעזוב את מקומה אשר ליד החלון. אחרי הפצירי בה הרבה נאותה להצעתי וצנחה אל תוך כסא־התנודה שעמד בקרבת החלון. היא ישבה שם אך רגעים מעטים, ותשב אל החלון. הפצרתי בה שוב לעזוב את החלון, אף הבטחתיה להרצות לה את כל הנעשה שם ברחוב, לו אך שלא תראה זאת בעיניה, בכדי שלא יזדעזעו עצביה כל־כך. היא עזבה שוב את החלון ותשב אל מקומה בתוך כסא־התנודה, אבל שוב לא יכלה לעצור ברוחה זמן רב, ושוב חזרה אל החלון להסתכל בעיניה בכל הנעשה שם מתחת. נוכחתי אז שיותר טוב לי שלא להניאה שוב ולהניחה להסתכל בכל הנעשה שם כאות נפשה, וכן גם עשיתי.

בינתים הלכה עדת הפרענים הלוך והתקרב אלינו. בכל פרבר ופרבר שעברו עמדו לשעה קלה להתבונן ולבדוק את החנויות הנמצאות שם. כנראה היו מטכסים עצה, אם כדאי להם להתחיל את עבודתם שם, וכפי הנראה לא מצאו כל החנויות של הפרברים ההם די חן בעיניהם, כי אחרי הפסקה קצרה של בדיקה וחפוש היו שבים לאחוז את דרכם הלאה אל עברנו.

החבורה לא היתה גדולה. מכעשרים וחמשה עד כשלשים היו בתוכה, רובם צעירים, מבני שבע־עשרה או שמונה־עשרה עד בבני

שלשים שנה, אחדים עמידים, בין שנות השלשים והחמשים, שנים זקנים ושלש נשים.

החלוץ ההולך לפני המחנה היו שנים. האחד היה זקן, כפוף־קומה וצנום ועם זקן שב וקלוש. הוא הלך בראש גלוי, שערותיו פרועות, בגדיו פרומים, ובידיו אחז צלב גדול, שלא קשה היה לשער שכובד משאו הוא גדול הרבה מכפי מדת כחו... והשני היה איש עמיד, כבן ארבעים, מקומה ממוצעה ועם כתפים רחבות וישרות. הוא לבש תלבושת כפרית זעומה וזהומה, ראשו גלוי ורגליו יחפות, שערות ראשו וזקנו אדמוניות וקשות כשער החזיר, פניו משולהבים ואדומים כדם. ידו השמאלית אוחזת בגרזן גדול עם קת עב וארוך שהיה מונח לו על גב כתפו השמאלית, וידו השניה מתנענעת ומנפנפת לכל עברים. בקול צרוד וגרון נחר הוא צורח בלכתו, בהתנועעו בכל גופו ובכל אבריו כאחוז־עוית... למרות החתירי את אזני להקשיב מה מדבריו, לא עלה הדבר בידי, ורק אחרי התקרבם יותר אל ביתנו עלתה בידי לקלוט איזו מלים בודדות ומקוטעות: —

— או־או־או... נשמותיהם הארורות... הכלבים... הזידונים... הו־הו־הו... אחים... הקץ... הקץ... מות... מות... בשם ישו... הרוג... שחוט... חנוק... רטש... רסק... כצפרדעים... לעכברים... בלי חמלה... בלי חמלה... בלי חמלה...

אחרי החלוץ נמשכה כל המחנה אשר כעדר חיתו־טרף היתה בעינינו. בכל רגע נתוספו עליהם אחד־אחד ושנים־שנים מאחיהם בני דתם, שהופיעו בכל קרן רחוב ומכל עבר ופנה, כאלו מבצבצים באותה שעה מתוך בטן האדמה ונספחים עליהם. כולם היו מזוינים בכלי־משחת שונים: בגרזנים, בכילפות, בכשילים, במארופות, במגרופות, ביעים, במוטות־ברזל, באלות ובכלונסאות.

הם הגיעו עד הפרבר שלנו, ואחרי שהותם זמן־מה ובדקם בסקרנות רבה את כל החנויות הנמצאים שם, עברו אל הפרבר המוקף לשלנו. באמצע הפרבר עמדו מלכת. אחד מן החבורה הרים אבן מן המרצפת וידה אותה אל אחד החלונות הבלתי מותרסים. וכרגע טסו רבים מן האספסוף להחרות את פעלו, להסיע אבנים מן המרצפת ולידות אותן אל תוך החלונות הבלתי מותרסים. באותו רגע התחילו גם כל התריסים של המעונות העליונים להגוף בפזיזות

רבה, וגם אנחנו מהרנו להגיף את תריסי חלונותינו. רק חלונות מעטים נשארו אחרי כן בלתי מותרסים, רק אלה שהיו בלתי מזובדים בתריסים, ואל תוך כל אותם החלונות עפו עכשיו אבנים רבות שהשליכו בני האספסוף אל תוכם, מלבד אחרים מהם שפסחו עליהם, לרגלי הופיע בהם צלבים וצלמים שהוקיעו גרי הבתים להוכיח שנוצרים הם...

בתוך הבית קמה אפלה, כאותה האפלה השוררת עם דמדומי־חמה, ורק רצועות־אור קלושות, אשר הסתננו פה ושם מבעד חרכי התריסים המוגפים, חצו את האפלה. גם הילדות שלטשו את עיניהן בהשתוממות לכל המחזה הנפלא שנעשה לעיניהן היו מוכרחות להפסיק את שעשועיהן לשעה קלה, עד אשר הוארה העששית בתוך המסעודה.

עכשיו היינו כנגרזים מכל העולם. מכל המתהוה בחוץ לא יכולנו לראות עוד כלום, ורק הרגיש הרגשנו שהשאון התרבה והקולות החרישים התערבו והתלכדו יותר ויותר עד היותם בלתי מסכתים כלל. שערנו שכל המחנה נמצא עדין בפרבר הסמוך לשלנו מערבה, ולמרות ערגנו לראות את אשר יעשה שם יגורנו לפתוח איזה מן התריסים.

אחרי רגעים מעטים התחילו להדוד באזנינו קולות של מהלומות כבירות ותכופות. שערנו שהתחילו להלום בדלתות איזו חנות בכדי לשברן, אבל לא יכולנו להסכים יחד, איזו היא זו. כל אחד מאתני הביע את השערתו על דבר חנות שונה.

רעיתי נזכרה בינתים שמצאה בבוקר צלב של מתכת שהשאירה אתמול שפחתנו בהחפזה לעזוב אותנו לרגלי סבה בלתי ברורה לנו. היא חפשה ובדקה בכל פנות הבית עד שמצאה אותו באחרונה בתוך סל־השלכת. אולם לצערנו נוכחנו תיכף שקטון הוא ביותר ואין בכחו כלל להגן עלינו בשעה זו...

במוחו של גיסי, שהספיק כבר להתפכח מפחדו קצת, נצנצה הרשמה להכין בידיו צלב גדול של עץ ולהוקיעו בחלון.

מבלי חשוב הרבה בקש ומצא לוח־עץ מתאים למטרתו וגם כלי עבודה נחוצים, וכעבור רגעים מעטים היה צלב מסומר גדול נכון בידו. ההמצאה הזאת הרהיבה קצת את לבותינו המלאים

מרירות מהולה בגועל־נפש לכל העולם השפל והמזוהם המתפתל שם מתחת, ולרגע קטון שכחנו את מצבנו העגום.

עודנו מטכסים איך לשום אותו בתוך החלון ולפתוח את התריסים, ורעיתי התחילה להסס בדבר. בהביטה אל הצלב רעד לבה בקרבה. היא לא יכלה להאמין שהסמל הלזה, הסמל שזה אלפי שנים היה הרת כל צרה ואסון לעמנו האומלל, יהפך פתאום לתרים לנו... לבה הרגש הגיד לה שמשענת קנה רצוץ הוא, כי לא רק לא יהיה זה לסתרה לנו, אף גם, להפך, עוד יוסיף להביא עלינו פגע ואסון, כי יכירו הם בלי־תפונה את הזיוף שהיה בולט למדי לעינינו אנו, ואז עוד נתן בידם תואנה לנקום בנו את נקמתם הפראית...

גם אנחנו, אני וגיסי, הכרנו תיכף את קושט השערתה זאת, והצלב העלוב נהפך בין־רגע לשבבים דקים...

גיסי חתר אז למצוא תחבולה אחרת איך לאפשר לנו לראות את הנעשה בחוץ, ובטרם עבור זמן רב גם מצא את התחבולה. הוא חפש ומצא מקדח ויקדיח חור באחד התריסים. המסה הראשון אמנם לא עלה יפה, כי רק שטח קטון של הרחוב אופשר לנו לסקור מבעד החור המקדח, השטח אשר בקרבת הבית ממולנו, אבל לא מחנה הפרענים שהיו מרוחקים כחצי הפרבר מנגד הבית; אולם לאחרונה השכיל להביא את המצאתו לידי השלמות הרצויה. הוא הוסיף לקדוח עוד חורים רבים בתריסים אחרים, עד שעלתה סוף־סוף בידנו לסקור מבעד אחדים מהם את מקום המחזה כתומו.

ה.

כמו שהביעה רעיתי את השערתה קודם, מצאנו עכשיו את כל המחנה עסוק אצל המרתף הרהיני. זה היה חנות של משקאות שונים, של שריפים וייניים מהמינים החשובים. דלתות הברזל של החנות היו שבורות ומנוטלות מעל ציריהן. הצלב השחור עמד בעד־ראיה דומם נשען על גב כותל החנות סמוך לקרן הצפוני־מערבי. על־פני מרצפת־הרחוב התגלגלו כבר כלים וחפצים שונים: שרפרפים, מנורות, קופסאות, מדות מתכיות עם רהיטי ומכשירי חנות שונים.

עכשיו החלו להופיע ברחוב גם כלי־קבול שונים: חביות, כדים, לגינים, בקבוקים, צנצנות, צפחות וצלוחיות. פקקיהם היו

שלופים, ברזיהם ומגופותיהם חלוצים או גדועים. אחדים מהם לא הורקו עדין כליל ממלואיהם, והמשקאות העצורים בתוכם מקלחים או שותתים על־פני הרחוב, ורבים מהם נפצים ומפוצצים אל אבני המרצפת.

כולם היו צוהלים ומלאי חדוה נצחת, ולקול שריקותיהם הפראיות התפלח האויר. אחדים מהם התנועעו כבר על רגליהם משכרון, ואחרים מחזיקים בידיהם בקבוקים מלאים שריף או ייז ומגיחים אותם אל תוך גרונותיהם, בהצליפם את פיותיהם הפעורים למעלה כשצוארותיהם של הבקבוקים תקועות בתוכם, ומגרגרים בתאבון גדול את הנוזל הנודף המבעבע מתוכם באופן נמרץ... ויתרם ממלאים את אמתחותיהם ותרמיליהם בקבוקים מלאים, פקוקים ומרהיבי־עין בהנוזל המלבב העצור בתוכם...

עוד הם עסוקים אצל החנות הזאת, וחבורה קטנה מתוכם השתערה על חנות אחרת הסמוכה לה. זאת היתה חנות של כנעה שפורית־מותרית. שם נמצאו כלים מרוצפים, מכוספים ומזוהבים, כלי־כסף וקוניה מחירית וזכוכית מלוטשה. גם כל זני אבזר־תחלוץ ואבזר־מסע וכלי־קשוט שונים: שעונים, שרשרות, טבעות, שירים, ענקים, צמידים ורבידים: שמשיות (parasol), חפיפים (umbrella), חריטים, ארנקים, כרתיות (satchel), מזודות, חותלות, סלסלאות ודלוסקמאות: מוטות־תנודה, קלעים, כדורות, חולצות ושאר תכשירי תחלוץ.

איש אחד כבן־שלשים היה הראשון לשלוח את ידו בדלת החנות. פעם ושתים ושלש הלם בגרזנו בדלת, בצרחו בקול נחר־קודח: —

— הבו, אחים! במרץ! נשמותיהם הארורות... נוכלים... נגבים... לכל הרוחות! איזו דלת! כסלע איתן!

הוא מניף ומטיח את גרזנו מדי־פעם ביתר אומץ, והגרזן נתק כפעם בפעם לאחוריו בחדדו בקול עמום אדיר במרחק, מבלי הראות פעלו על הדלת העקשנית...

— חזקו, אחים! אמצו! — הרעים קול צרוד אחר מתוך המחנה — בל תתרפו! חלילה! בשם ישו! שלל רב פה! מטמון! כסף וזהב וכל יקר! בשם ישו!...

כולם הותתו אז בכלי־משחתיהם על הדלת, ואחרי עבודה

תכופה של שעה קלה נבעתה נקרה קטנה באמצעיתה. בינתים נספחו עליהם גם כל יתר בני החבורה, כל אלה שהתאחרו אצל החנות הראשונה, מלבד אחדים מהם שנשארו מוטלים ברחוב כפגרים־מתים מרוב שכרון, בהתנועעם לפעמים ביד ורגל ובהתריזם כמתוך שנה דברים קטועים וטרופים חסרי תוכן וקשר... גם הם חגרו כולם את שארית כחם להבקיע את הדלת ולשברה, ורק אחדים מהם נשארו עומדים מנגד מסתכלים בגעגועים רבים להשתתף גם הם בעבודה זו, אבל לא היו בידיהם כלי־משחת הגונים או כי צר היה המקום מהכיל את כולם אצל הדלת, ומצפים בקוצר־רוח עד שיעף אחד מחבריהם בעבודתו וימסור להם את מקומו וכליו, או עד שישקיף עליהם בעל־הרחמים ממעון קדשו וישלח להם תכשרה הגונה למלאותם גם הם את חובתם הקדושה...

כפי הנראה נוססה בהם רגע אחד התקוה לפוצץ את הדלת, כי מצהלותיהם העליזות החרישו את האזנים. אכן בטרם עוד הספיק חום צהלתם להקור על שפתותיהם בושו מתקותם וידיהם רפו. לעיניהם נגלתה פתאום עוד דלת אחת כפולה מבפנים, מאחורי דלת זו, וכפי שאפשר היה לשער נואשו עתה מתקותם להבקיע אל תוך החנות; ולולא אותם השנים הקודמים ששבו לעודד את רוחם ולהפיח בהם מחדש רוח אומץ וגבורה, להאריך את עבודתם עד הושג מטרתם, היו נכונים לחדול מעבודתם ולעזוב את החנות.

אכן אותם השנים הוסיפו להפיח בהם אומץ־רוח להאריך את עבודת הריסותם, ואז שבו לכתת בכלי־משחתם את הדלתות, ואחרי עבודה תכופה וקשה של שעה ארוכה עלתה בידם לפוצץ גם את שתיהן ולנשלן מעל ציריהן.

כנחיל של דבורים פרצו אז כולם אל תוך החנות פנימה, ועד מהרה עפו מתוכה בקול המולה גדולה טלטלים שונים: תיבות, ארגזים, קופסאות, מנורות, ארונות־ראוה ותכשירי־חנות אחרים. זאת היתה אמנם רק פעולת אחדים מהם, כנראה — המבושמים ביותר, ורובם עטו אל השלל, ובמרץ נפלא שקד כל אחד מהם למלא את כליו מכל הבא בידו. רובם היו מזובדים בכלי־קבול שונים: בתרמילים, בילקוטים, בשליפים, בצקלונים, באמתחות ובשקים. כנראה, הצטידו בכל אלה בבתיהם להיותם מוכנים להם

לשעת הצורך. אכן גם אלה מהם שלא הצטידו מבתיהם לא טמנו את ידיהם בצלחת. הם בקשו ומצאו שם, בתוך החנות, קופסאות, כרתיות ומזודות שהתחילו תיכף למלאותן, ואחרים מהם השכילו לחבוש ברב־כשרון חבילות כרוכות בגלומי־נירות שארזון בחבלי־אריזה שמצאום מוכנים לפניהם במכסה רבה בתוך החנות.

לפעמים היו גם נמלכים ומוציאים משקיהם ומחבילותיהם איזו כלים וחפצים ששמום שם בתחלה, וחוזרים וממלאים את מקומם בחפצים אחרים שמצאום אחרי־כן ושחשבום בלי־תפונה ליותר כדאים לטפל בהם...

ביחוד היה מלבב לראותם כשהם נחפזים לאגור כל אחד מהם את המינים השונים אל תוך חבילתו, כאלו היו יראים שלא יאחרו, חלילה, את השעה, או שלא יקדימו בינתים האחרים לתפוס בכל נתח טוב ושמן מבלי השאיר לפניהם דים... ופעמים רבות היו גם מתנגשים אלו עם אלה, בשלוח שנים או שלשה מהם את ידיהם לתפוס בחפץ אחד, ומריבים ומתקוטטים זה עם זה, וגם מתחבטים ומתלבטים חד את אחד...

ו.

גם החנות הזאת היתה מנוצלה כבר כולה כמעט; כל המלאי הרב שנמצא בתוכה היה חבוש בכלי־קבול שונים או צרור בחבילות גדולות וקטנות, ורק מעט־מזער ממנו, מן המינים הגרועים והבלתי־חשובים, נשארו פזורים ומטולטלים על גבי המצלעות ועל פני קרקע החנות או על גב המפסעה והמרצפת; רבים מן הפרענים נעלמו כבר כשהם מסובלים באמתחותיהם ובחבילותיהם הממולאות שלל, ויתרם מתכוננים גם הם לעזוב אותה: האחד משלים עוד למלאות את חבילתו שלא נמלאה עדין כל־צרכה, בחפשו עוד אנה ואנה בין התבלול הרב של המינים השונים המוטלים בקרקע החנות או במצלעות, ובנערו אותם בפזיזות רשפית (feverish), אולי תעלה בידו למצא עוד איזה דבר של ערך להשלים בו את חבילתו; השני גומר לחבוש ולהדוק היטב־היטב את חבילתו שלא תסורג לו בדרכו; השלישי מתקן את חבילותיו התלויות לו מלפניו ומאחריו כדבשות של גמלים; וכן המה הרביעי והחמשי והששי והשביעי — כל אחד שקוע בכל נפשו ומאודו בעבודתו המיוחדה — והנה

מצד המזרח, מאחורי קרן דרומית־מערבית של הרחוב המצטלב. הופיעה חבורה קטנה של כתריסר או כחמיסר איש, כולם צעירים, מכשמונה־עשרה עד כעשרים וחמש, וכולם מזוינים בכלי־זין שונים: במקלות־ברזל, בפרגלי־פלד, במגלבים אטומטיים, וגם אקדוחים אחדים נוצצו בידיהם.

שפי ובלי שאון, אם־כי גם בצעדים מהירים, טסו כולם אל מקום המחזה, אל החנות הנשדדת. כרגע הכרנום שהם חבורה קטנה מהפועלים היהודים שהתארגנו יחד תיכף, בצאת אך ההברה על־דבר הפרעות המתרגשות לבא, להגן בחרף־נפש על אחיהם האומללים חסרי כל הגנה רשמית.

לבותינו רחפו עתה בין תקוה ופחד — בין פחד לגורלם של הגבורים התמימים האלה המשליכים את נפשם מנגד בעד טובת אחיהם האומללים, למרות הכירם היטב את הסכנה הודאית המרחפת על ראשם, ובין תקוה להרוות כמעט את רגשי נקמתנו. בראותנו למצער איזו מגולגלותיהם של הפרענים מרוסקות...

בטרם הגיעו עוד אל החנות הנשדדת המטירו מהלומות רבות במקלותיהם ובפרגליהם על ראשיהם של שלשה פרענים שפגשום כשהם באים לקראתם מסובלים בחבילותיהם וממהרים להתרחק ולהוליך את שללם אל תוך חוריהם. צריחות מזעזעות את האויר התפרצו מפיות המוכים, ושנים מהם נפלו ארצה וחבילותיהם נתפרדו ונפוצו לכל רוח...

באותו רגע נשמע קול יריה בא מצד המערב, ובעוד רגע נראה אחד מן הצעירים נופל ארצה מתבוסס בדמו...

כל בני החבורה נתקו ממקומם, צונפים את ראשיהם לכל עברים לדעת מאין זה בא הקצף, ועד שהם צופים כה וכה, עוד יריה אחת וגם שנית ושלישית החרו. עוד צעיר אחד השתטח מלא־קומתו ארצה, ואחד מהם נפצע בכדור שנתקע בזרועו. גם הם הריקו יריות אחדות מאקדוחיהם אל עבר פני המערב, וינוסו מנגדם אל עבר המזרח...

עוד יריות אחדות הורקו אחריהם, אבל כבר אי־אפשר היה לנו לסקור מבעד חורי התריסים אם קלעו אל מטרתן, כי התרחקו כבר הרבה מכנגד חוג השגת ראיתנו.

ז.

מאד־מאד תאבנו לדעת מי היו אלה המורים שירו על חבורת הפועלים, אבל נבצרה ממנו, כי היו מרוחקים מאתנו ביותר לצד המערב, ואי־אפשר היה לנו לסקרם מבעד חורי התריסים. אחרי עבור עוד רגעים מעטים נפתרה אמנם חידתנו. על המפסעה שמנגד, אשר ממול ביתנו, הופיע שוטר אחד פוסע פסיעות גסות ונחפז בלכתו, והוא הולך וקרב אל החנות הנשדדת. מאחריו, על המפסעה ועל המרצפת, החרתה פלוגה קטנה של חמשה חילים עם תותחיהם נטויים בידיהם. על פניהם עברו המון פרענים מסובלים בצרורותיהם על שכמיהם אשר קבלו את פניהם בשריקות חדוה ונצחון...

הם הגיעו כמעט עד לפני החנות השדודה, וברגע זה נראתה תנופת־ידו של השוטר ההולך לפניהם ברמזו להם למהר ולבוא אחריו. כולם התחילו להגס את פסיעותיהם עד שהיתה הליכתם יותר דומה כבר לריצה. אנחנו לא יכולנו לפתור לנו את סבת החזון עד אחרי עבור שעה קלה, בראותנו את השוטר עם שני חילים שבים ומוליכים שני תפוסים פצועים אשר החזיקו בם בחזקה. הכרנו תיכף שהם שנים מחבורת הפועלים שנסו לפני רגעים מעטים מפני היריות שהריקו אחריהם החילים ושנקלעו כפי הנראה מכדוריהם ונפלו פצועים על פני הרחוב מבלתי יכולת לברוח, והם מובלים עתה אל בית־הסוהר.

כל אחד מהם היה מובל בידי חיל אחד והשוטר הולך מאחריהם, ובכל משך הדרך לא פסקו מלהכות את קרבנותיהם מכות רצח. השוטר הלם בתער חרבו על גבי ראשיהם, צואריהם וצלעותיהם, והחילים נגחו אותם באפיקי (butt) תותחיהם על חזיהם, גבותיהם ומתחת לשחיהם. הדם פרץ כבר מפיותיהם ומחוטמיהם, והם לא פסקו עדין מלהכותם...

הם הקיפו את קרן הדרומית־מזרחית אשר ממול ביתנו ויתעקפו דרומה, אל עבר השוק, ושלשת החילים הנותרים נשארו לעמוד על דוכנם בקרבת קרן־הרחוב הסמוכה מצד המערב אל אותו הפרבר שבו נמצאו החנויות השדודות.

הפרענים הספיקו בינתים לעזוב את המקום אחד־אחד כשהם מסובלים בחבילותיהם, וחבורה אחרת של פרענים הגיעה אל מקום המחזה.

חברי החבורה החדשה, אשר בשום אופן אי־אפשר היה לנו לשער את מספרם לרגלי היותם מפוזרים לכל אורך הרחוב ומעורבים עם אלה מהקודמים שפגרו מלעזוב את המקום, חפשו ובדקו ראשונה בתוך התנויות השדודות, ובהוכחם שחבריהם לא השאירו שם כלום שיהיה כדאי להם לטפל בו, התגודדו על חנות אחרת, חנות של מיני אריגה שונים, הנמצאת גם־כן באותו הפרבר בקרבת שתי החנויות השדודות.

אחרי עבודה נמרצה של שעה ארוכה עלתה בידם לנפץ בכלי־משחתם את הדלת ולהסיעה ממקומה, ועד מהרה נתמלא הרחוב כל־טוב: אטונים מכל המינים ומכל הגונים — עבים ודקים, חלקים ומקושקשים, בהירים ואפלים, אפורים ושחורים; גלומי־משי ואריגות־בוץ גם־כן מכל המינים והגונים — פשוטים ומשובצים, משולבים ומסורגים, אדומים וצהובים, כתומים וכחולים, ירוקים וברודים, עקודים ונקודים; גם ארג־פשתה ומעשי־רקמה שונים: שטיחים, אלונטיות, מטפחות, רעלות, מסכים, שמיכות, תפיות וצפיות. כולם התנוצצו והתפוזזו בשלל צבעיהם ובפיפיהם המגוונים לנוכח השמש...

ח.

אל מקום המחזה הופיעו עכשיו עגלות־יד רבות וגם עגלות אחדות רתומות לסוסים. במהירות קדחתנית נתמלאו כולן מן המינים השונים המושלכים על פני המפסעה והמרצפת, ותעלמנה תיכף מן העין...

ובטרם עוד כלו את עבודתם אצל החנות ההיא, הגיחו אחדים מהם על חנות אחרת אשר נמצאה בקרן הרחוב ממולנו. זאת היתה סממניה (drug-store) גדולה, ואנחנו שערנו שמצפים היו בודאי למצוא שם מלבד מיני סממנים, שלא יכלו לסכון להם לכלום (מלבד לחלי ומכאוב, כמובן), גם כסף או חפצים רבי־ערך, אם לא היתה כונתם רק להרוס ולהשחית בלבד.

שטופי נצחון של תוצאות העלילות הקודמות השתערו כארבה על דלתות הברזל החזקות, ומהלומות כבירות ונמרצות ארכו זמן רב בטרם נבעה חור קטן בצד הדלת השמאלית. הם התעודדו עתה ביתר שאת להגדיל את פרצה ולהרוס אותה עד

תומה — והנה מתוך החנות פזז כדור אחד ואחריו שני ושלישי וגם רביעי וחמשי וששי בתוך כדי הרף־עין... כהלומי־רעם נרתעו כולם ממקומותיהם וינוסו מנגדם לכל עברים, בהשאירם שלשה מהם שטוחים על־פני המפסעה...

כמדומים היינו שהחנות הזאת תנצל עכשיו מידיהם, כי לא יהינו לגשת עוד אל הדלת לשברה, אבל בטרם עוד חלפו רגעים מעטים הוברר לנו טעותנו. שלשת החילים שעמדו על דוכנם אצל קרן הפרבר הסמוך טסו מהר אל החנות, ובהזהרם להחסות מאחורי צדי הדלתות, השקיעו את פיות תותחיהם אל תוך חור הדלת ויורו פעמים רבות ותכופות אל תוך החנות פנימה.

רגעים אחדים חלפו ומבפנים לא נשמע שוב כלום. היריות לא נשנו עוד, וגם כל שאון לא נסכת מתוכה. ההמון הפרוע שב לאט־לאט אל עבודתו אצל הדלת. בראשונה הרהיבו להתקרב אליה רק שנים מהם, כנראה — אמיצי־הלב אשר במחנה, ואחריהם החרו גם שלישי ורביעי וחמשי וששי, עד אשר שבו כולם להותת על הדלת כבראשונה.

הם אך התחילו להוכח שהסכנה כבר חלפה הלכה לה, ומתוך החנות פזזו שוב שלשה כדורים תכופים זה אחרי זה אל תוך המחנה. כולם קלעו אל מטרתם: על פני המפסעה נסרחו שלשה פצועים, ויתרם נסו מנוסת חרב...

החילים שבו אז אל דלתות החנות, ובהסתרם מאחורי צדי הדלתות המטירו כדורים רבים מבעד חור הדלת אל תוך החנות, ולא דממו מהמטיר את כדוריהם עד הסכיתם אנקות נפצעים באות מבפנים...

כל המחנה התכנף שוב מסביב לחנות, אבל לא ערבו שוב את לבם לגשת אל הדלת, ואחדים מהם גם האיצו בהם להשאיר כליל את החנות הארורה ולבלי סכן עוד את נפשותיהם... כפי שהיה נראה הסכימו גם כולם להצעה זו, ומתוך המחנה הריעי קולות מנסרים בעוז:

— הציתו את הבית!

— יוצת הבית על יושביו!

— ישרפו בתוך החנות!

— ישרפו חיים!

— חלילה לנו, אחים! — הגביר קול אחר לאחרונה את כולם — הן לחרפה נהיה... מוגי־לב... להבקיע חנות יהודית יבצר ממנו... היה לא תהיה! לא נלך מזה עד אם נפלו בידינו הרובים הגבורים...

— אך צדק מקסים מקסימוביץ! — נשמעו מתוך המחנה קולות בלתי־מחלטים — חלילה לנו מהיות מוגי־לב! חלילה לנו!

מקסים מקסימוביץ עם עוד שנים מהם התקרבו תיכף אל הדלת בהתאמצם להסתר לצדדין, שלא כנגד החור, ועד מהרה שבו להדוד במרחק מהלומות כלי־משחתיהם שהגיחו בדלת. הדלת הרעועה לא יכלה לעמוד שוב זמן רב בפניהם ונושלה מעל ציריה...

כעדת זאבי ערב משחרים לטרף התפרצו אז כולם פנימה, וכרגע הוציאו מתוכה את בעל החנות — איש עמיד, כבן ארבעים וחמש, אשר שער ראשו הפך כולו שב, והוא פצוע בכדור בכתפו השמאלית, וגם את שני בניו, אשר האחד מהם כבן עשרים ושלש ופצוע ברגלו הימנית, והשני כבן־עשרים.

הם נסחבו כפגרים לאורך המפסעה והוכו מכות אכזריות. ההמון השובב כלה בם את כל חמת נקמתו הפראית, ויכום וימחצום בכל אשר יכלו: באלות, ביעים, בכשילים, בקרדומות ובכל הבא בידם. גם אחרי השלכם אל תוך המרצפת מרוסקים ומרוטשים מכף רגלם ועד קדקדם לא נתנו למו מנוחה: גם אז בתקום בכלי־משחתיהם ובוססום ורמסום ברגליהם, עד שנגשו לאחרונה שלשת החילים, אלה שחזרו לפני שעה קלה אל דוכנם בקרבת הקרן של הפרבר הסמוך, ויריקו עליהם שלשה כדורים מתותחיהם וישימו קץ לחיי שלשתם. האחד מהם התפרפר עוד רגע בחבליו, והשנים נשארו מוטלים על מקומותיהם כבולי־עץ מבלי הזיז אבר ומבלי הניע עפעף...

כולם השתערו אז על החנות, וברגעים מעטים נהיתה כל הסממניה הנהדרה גל של חורבות. הרהיטים והתכשירים שבתוכה נשחתו ונהרסו עד תומם. כל מיני הסממנים שמלאו את כל מצלעותיה מן הקרקע עד הספון: כל הכלים והתכשירים הדרושים למלאכת הרפואה: כל זגי התמרוקים השונים, אבקים, בוריות, שופרות־דוהן, צלוחיות־תמרוק ואסוכי־זלוף: יינות ושמנים,

בקבוקים וצנצנות, שופרות וקופסאות — כולם נתערבו לתערובה אחת... כולם נופצו במקומם בתוך החנות או הושלכו החוצה על פני המפסעה והמרצפת...

ט.

בינתים הספיקו לשוב מדרכן העגלות ועגלות־היד שיצאו מכאן לפני שעה טעונות משלל חנות־הארג, ובעליהן עמו שוב אל השלל, ויפשטו כארבה לאסוף את כל שירי הסחורות המתגלגלות בכל עבר ופנה לאורך הרחוב או בפנים החנויות השדודות...

וחבורה אחת של פרענים השתערה עכשיו על חנות אחרת אשר התנוססה ממולם, בעבר השני של הפרבר, בשורה אחת עם בית־מגורנו. זאת היתה חנות של מלבושי נשים מוכנים.

מכל הנעשה שם בפנים החנות לא יכולנו לראות עכשיו כלום, ורק מהנעשה בחוץ עלתה בידינו לסקור מאום אחרי תאונה רבה.

אחרי הסיעם את דלתותיה החלו להריק את כל הנמצא בתוכה. העומדים בפנים צבטו חבילות וצרורות של מעילים ושמלות להעומדים בחוץ אצל העגלות, והללו מקבלים אותם מידיהם ומטעינים ומסדרים אותם בתוך העגלות, ותיכף, כשהשלימם אך למלאותן די־צרכם, ממהרים לעזוב את המקום ולהעלם מן העין. כאלה היו אמנם אך מעטים, והרוב הכי־גדול מהם היה עסוק בפנים, בתוך החנות, ואחרי שעה ארוכה או קצרה הופיעו מתוכה כל אחד עמוס מפניו ומאחריו חבילות־חבילות, וברגלים מהירית אצו לעזוב את המקום ולהוליך את שללם אל תוך מאורותיהם...

הם נעלמים ממקום המחזה, ופרענים חדשים זורמים מכל עברים וממלאים את מקומותיהם.

פתאום התאבק עשן מחנות המשקאות השדודה. כנראה הצית אותה אחד הפרענים בצדיה. שברי הרהיטים והתכשירים עם נפץ החביות ורוטב המשקאות השפוכים בקרקע החנות היו לחומר דולק נבחר. לשונות האש התלבלבו וילחכו בהמולה ורעש את כל אשר סביבן. עמודי עשן עב ושחור התאבכו ביחד עם לשונות האש האדומות שהתפרצו מבעד החלונות והפתחים. בין דירי הבית שגרו בשלש הדיוטות שמעל החנות קמה מהומה גדולה. התריסים

והחלונות נקרעו, וזעקות שבר ויללות מחרידות־לב החרישו אזנים. על המפסעה ועל פני המרצפת הופיעו תיכף אנשים ונשים, ילדים וזקנים, כולם נבהלים ונדהמים, ומגור ובלהות־מות משתקפים מבבות עיניהם ומכל יצורי גום... הם הבליגו על פחדם מפני חמת הפרענים ויתפרצו החוצה להנצל מעברות הלהבות. בהגיעם למטה לא התמהמהו רגע, אך חשו להשמט ולהמלט על נפשם. כולם נפגשו בתרועות־זדון ובמהלומות רצח מן האספסוף הפרוע שהתהולל והשתובב כחיתו־יער לפני הבית הבוער...

הלהבים ועמודי העשן עטפו כבר את המסדרון ואת השלבים של הבית, ורבים מן הדירים לא הספיקו עוד להמלט מתוכו. אחדים מהם השקיפו מבעד החלונות של הקומות העליונות ויקראו לעזרה, ואחרים עלו על הגג לבקש שם מפלט מחמת הלהבות השואפות לבלוע אותם חיים. ביאוש נורא קראו לעזרה להעומדים מתחת, אבל תחת יד־עזרה שולחו להם לשונות־קלס וצהלות־בוז מאת ההמון השובב...

אנחנו באנו במבוכה. רגשות החמלה על הנפשות החלכאות שטרפו את נשמותינו מצד האחד ורגשות הפחד לנפשותינו אנו מצד השני, בלבלו את מוחותינו מבלי יכולת להחליט מה לעשות: אם נרד אל הרחוב ונמסור את גורלנו לחסדם של הפרענים או אם נקשיח את לבנו ונשאר כלואים בתוך הבית. ואם אמנם לא נכחד מאתנו שגם בירדנו למטה נבצרה מאתנו לעזור במאום לאלה האומללים המפרפרים בין צפרני המות הנורא, ואף את נפשותינו אנו היינו מחותתים (risk) לנפול בידי האכזרים חדלי־אדם אלה להתעולל גם בנו ולעשותנו למטרה לחצי נקמתם; אולם גם בהשארנו בתוך הבית — מי זה יערבנו שלא יציתו חדלי־אדם אלה גם אותו, ואז הלא יהיה גורלנו כגורלם של אלו האומללים הצועקים לעזרה בתוך הבית הבוער...

זמן רב היינו פוסחים על שתי השעיפים, ומבלי היות די־און בנו להחליט דבר נשארנו על מקומנו עד אשר נראה איך יתפתחו שוב הדברים.

ו.

הלהבות הלכו הלוך והתרבות, הלוך והתפשט, ואתן יחד גדלו

גם מצוקות האומללים הכלואים בתוך הבית. הם הגיעו כבר עד אותה מדרגת היאוש המתמצרת עם טרוף־הדעת והתאבנות החושים. בשעה כזו פוסקת כבר פעולת המחשבה וההגיון: בשעה כזו עלולים האומללים הלכודים במלכודת האש לעשות מעשים חתותים ונואשים, מעשים בלי פלוס וחשבון, ואשר לא היו עלולים כלל לעשותם בשעה שחושיהם שולטים בם.

הנה באחד החלונות אשר בקומה השלישית מתראה איש עמיד, כבן שלשים וחמש. הוא מתכופף בתוך החלון ומתעתד לקפוץ ארצה...

מדדתי בדמיוני את המרחק הרב שבין החלון והקרקע, ולבי התנועע בקרבי... הוא עודנו תוהה רגע... מהסס... ולאחרונה הוא קופץ ומשתטח מלא־קומתו על־פני המפסעה... הוא נשאר סרוח על מקומו מבלתי יכולת לנוע, ופרענים רבים סובבים אותו כרגע.

— הו־הו־הו!... יהודי חרוץ!... איש חיל לקפוץ... — הם צועים בצהלה בבעטם בו ברגליהם — קומה־נא מהר וברח לך מזה! או נופוץ תנופץ גולגלתך כרגע!...

— חכו־נא, אחים! — נסר אז קולו של אחד מן האספסוף שהזדרז להתקרב אליהם — חכו־נא! אך רגע אחד ותראו איך יקום על רגליו הפגר הלזה...

עם דבריו אלה הוציא מכיסו מסמר חלוד גדול, ובגחנו על גופת השטוח כונן את המסמר ברקתו ויהלום עליו במקוף גרזנו בכח... האומלל התפרפר הנה והלום, וגניחה רצוצה התפרצה מתוך חזהו... שנים מן הנצבים עליו מהרו תיכף לעזרתו ויתפשו בגופת המתפרפר ויחזיקו בו בחזקה לבל יתנועע שוב ולמען יוכל איש־בריתם לכלות את מלאכתו...

— אולם לא כן, דורא ניקולאי פאולוביץ! — שרק אחד מן המכונפים סביב קרבנם, ובטאת־פניו העידה בו שאיזה רעיון חדש ונשגב האיר פתאום את חדרי נשמתו — לא! לא זו הדרך! הבה־נא לי ואראך איך־זה יעשה זאת...

הוא לקח את הגרזן עם המסמר מיד הראשון, ובכרעו אצל הגוף הסרוח כונן את המסמר בתוך עינו הימנית של האומלל...

— אך זו היא הדרך הנכונה! — הצהיל אז לעומת כל

המחנה העוקב ברצונות בולטת אחרי כל תנועותיו — אך כזאת יעשה!

הוא הלם בכל כחו במקוף הגרזן על ראש המסמר, והמסמר נשקע כולו כרגע בתוך חור העין...

— אח־אח־אח! — הרעימו קולות עמומים־פראים מתוך ההמון העלז — עצה נפלאה! הידד, אחא ויאציסלב קונסטנטי־נוביץ! הידד! אך גבור חרוץ הוא אחא ויאציסלב קונסטנטינוביץ!

עצבי הזדעזעו ולבי התכוץ עד למדרגת השבץ למראה הרצח האיום הלזה. המום וטרוף צנחתי אל הכסא שעמד מצד הכותל. ולאשרי היתה אשתי עסוקה באותה שעה עם הילדות ולא ראתה את מעשה הרצח הפראי אשר הנקל היה לו לזעזע את נשמתה ולהפילה למשכב.

יא.

אחרי הרגעי מרגזי קצת שבתי בלב פצוע וכואב אל החלון. האומלל לא היה כבר במקומו; הם הסיעו אותו מן המפסעה וישליכוהו אל המרצפת. הוא שכב שם במנוחה שלמה מבלי הניע אבר ומבלי הראות שום אות־חיים.

באותה שעה נמשכו עיני אל מחזה אחר. מחלון שני בקומה השלישית הופיעה אשה צעירה ובידיה היא אוחזת ילד נחמד ויפה־עינים כבן־שנה עם פנים סגלגלים ותלתלי־משי שחורים ונוצצים. הילד מתפרפר בידיה וצועק, והיא צורחת בקול צרוד ונרגש להעומדים מתחת, ברמזה להם על דבר מחשבתה, שרוצה היא להשליך את הילד, ובהתחננה להם שיקבלוהו בידיהם:

— חוסו־נא, אנשים רחמנים!... אפרוחי האומלל... הצילוהו... בשם אלהי הרחמים... אבי כולנו... הצילוהו...

והנה איש אחד מן הנצלים מתוך תבית, איש אשר שיבה זורקה בו, שת נפשו בכפו ונגש אל מול החלון. הנה הוא פורש את ידיו לנוכח המקום שהיא מתכוננת להשליך שמה את הילד, והנה היא מודדת בעיניה את המרחק ומכונת לקלוע אל המטרה... עוד היא מהססת רגע כמתיראה לבל תעשה מרחה, ולאחרונה היא מכוצת את לבה ומשליכה את הילד אל תוך הידים הפרושות מתחת נכונות להחזיק בו...

עוד הזקן מתאונן לשלוט בתנועותיו ולתפוש את התינוק בחזהו באפיק תותחו של אחד החילים שעמדו על דוכנם, וחיל בזרועותיו, והנה הוא נהדף פתאום ממקומו על־ידי מהלומה חזקה שני השכיל באותו רגע לצמצם את חדוד כידונו לעומת הילד הנשלך אשר נפל עליו ונתקע בבטנו...

עוד הפעם הריע ההמון הפרוע בקול תרועת ששון למראה החריצות הנפלאה שהראו החילים הגבורים, ושנים מהפרעָנים התקנאו בהם ויאמרו להראות גם הם את גבורתם וחריצותם, ויאחזו בידיו וברגליו של הילד המתפרפר בראש הכידון וישסעוהו לשנים כשסע את האפרוח...

ושוב רועד האויר לקול תרועת גבורה שהריע האספסוף לעומת הגבורים המפליאים לעשות:

— הידד! הידד, גבורי רוסיה! מגיני המולדת! הידד, פאול אלכסנדרוביץ! הידד, ולאדימיר מיטרופאנוביץ! הידד!

ומתוך רעש המית תרועתם מפעפע גם קול אחר, קול זעקת שבר של לב קרוע, קול מזעזע נפש, קול מקריש את הדם בעורקים. זה קולה של האם האומללה... ובעוד רגע היא קופצת מן החלון וניפלת על גופת ילדה השסוע...

פלצות אחזתני למראה הרצח הברברי הלזה. עמידי בינתי חפלצו, נשכתי את שפתי במו שני. וקללה איומה התחבטה בגרוני על ראשי הזדים האלה, קללה נצחת על ראש העם אשר מקרבו יצאה החיה הפראית הזאת וקללת עולם על ראש הממשלה החטאה הערוכת בידיה, אם־כי במחשכים, את שדי־קטל אלו... אכן התאוננתי בכל אוני לבלי העבירה על דל שפתי, מיראה בדבר שלא תרגיש ה י א בזה, אשר לאשרי לא ראתה גם אי הרצח הלזה, בהיותה מטפלת עדין עם הילדות.

יב.

הלהבות לפתו כבר את כל הבית ממסד ועד הטפחות, ואיש לא שם עוד את לבו לעצור בעדן. הן מתפשטות מהר גם אל הבית השני הסמוך לו מערבה, והנה גם הדירים שבתוכו חשים להתחמק דרך השלבים המתפלשים חיש־מהר עשן מחניק. בהופיעם למטה הם נפגשים במכות־רצח ובמהלומות־זדון אשר יחלקו להם בני

האספסוף השובב בכל אשר תשיג ידם: על גבי ראשיהם, חזיהם, כרסיהם, צלעותיהם, ידיהם ורגליהם. הם מוכים ונפצעים בלי־חמלה, ובכל־זאת לא ימנעו מלפלס להם דרך ולהתפרץ החוצה בכדי להמלט מלהבות האש השואפות לבלעם...

והנה חבורה של פרענים מתכנפים פתאום על פתח הבית. חיש־מהר הם מגיפים את הדלתות החיצונות וחותרים לסגור אותן מבחוץ. הם עובדים עבודה קשה לעקור את האנקולים עם הבריחים הערוכים מבפנים בכדי לשוב ולהצמידם מבחוץ, אבל מטרתם מהם והלאה; הם נשברים בהעקרם ולא יצלחו שוב לכלום. אחד מן המחנה מחפש ומוצא זוג של סלילים שמסלילים אותם בפזיזות בתוך הדלתות מבחוץ, אבל גם אלו לא יתאימו אל מטרתם. הם נואשים אז מהשיג את מטרתם ומחליטים להתיצב על מפתן הבית ולחסום בגופיהם את דרכם של הנצלים בפניהם, ובהגיע אחד מגרי הבית עד הפתח דוחפים אותו בידיהם או מניסים אותו בכלי־משחתם לאחוריו...

האומללים שבים אז על עקבותיהם ומפלסים להם דרך מבעד החלונות, התחתונים והעליונים, אבל גם שם, מתחת החלונות, מתכנפים תיכף אגודות של פרענים ובמרץ רב חוסמים את דרכם של האומללים בפניהם...

הנה ממסדרון הבית הסמוך יוצאת אשה צעירה עטופה עטיף ארוך. נשענת על־יד איש צעיר, כפי הנראה — אישה, היא מתנועעת לאטה ובכבדות. הנקל לראות שימי הריונה נמלאו כבר או קרובים הם אל קצם. האיש אוחז בזרועה ומוליכה בזהירות רבה, והוא גופו רועד כולי מפחד ופניו כפני מת. הם צועדים צעדים אחדים, ואחד מן ההמון נגש אליהם, מתנודד על רגליו כשכור והודף בכח את האיש אשר התנקש באשתו ויטילה בכח רב ארצה. האיש מתכרכר רגע אחד עד שקם על רגליו, ובחרדת־נפש הוא מתאמץ להרים את האשה הנונחת בציריה. מתוך ההמון ציץ פתאום פרען אחר, אדמוני עם כתפים רחבות. עיניו מזרות זיקי אש, בגדיו פרומים ושערותיו פרועות, ומראהו אומר לכל כי רוצח עלי דרך הוא. בצעדי און הוא נגש אל האיש והודף אותו בכח עד כי נופל הוא במרחק צעדים אחדים.

— הו־הו... יהודיה יפה!... — הוא צוהל אל האשה בבעטו

בה ברגלו הימנית — קומי־נא, עושי, חושי־נא!... הנה את יולדת בן... משיח יהודי... ואנכי אהיה לך המילדת... בל תיראי כלום... מילדת טובה אני... אך רגע אחד ותוכחי... אך רגע אחד!...

עם דבריו אלה הוא מוציא מכים מכנסיו סכין גדול מקופל, שולף באדישות מתוך קתו את הלהב הנוצץ והמקוער בקצהו כחרטום הנשר, מצליפו פעם ושתים באויר —

— אך נרפים אתם, נרפים! — הוא צועה לעומת כל המחנה המשתאה לדעת מה בדעתו לעשות — הנה יהודיה כורעת ללדת ואתם מחשים... כרגע ותראו איך תושע על־ידי...

עם דבריו האחרונים הוא גוחן על גבה, מזיח את תלבשתה ותוחב את להב סכינו אל תוך בטנה ופורמה כפרום את התפר...

אנקה חרישית איומה התפרצה מחזה של האומללה וזעזעה את האויר. היא התפרפרה רגע בחבליה ולא יספה עוד, כי התעלפה ותאבד את חושיה...

— הנה לכם עוד יהודון קטן, אחים! — נשמע כעבור רגעים מעטים שוב קולו של הרוצח באחזו בידיו ברגלי ילד חי מתפרפר ששלף מתוך הבטן השסועה ובצנפו אותו סחור־סחור למעלה מראשו כצנוף תכשיר־משחק — אך ז׳ידון יפה וחרוץ! בשם ישו! יפה וחרוץ!... מי האיש החפץ בו?... כל הקודם זכה!... הנהו לך, אלקסי סרגיוביץ! הלא ידעתי שחובב יהודונים אתה...

הוא מטילו בכח לעומת זה האחרון בהתאמצו לכון לקלעו אל תוך ידיו הפרושות לעימתו, וזה קופץ מהר ממקומו וקולט את הילד מן האויר, ואחרי צנפו אותו גם הוא באויר פעמים רבות חוזר וקולעו אל איש אחר עומד מנגדו: —

— הנהו לך, האוצר הלזה, ולאדימיר פטרוביץ! — הוא מהתל מטוב־לב — הן גם אתה חובב יהודונים הנך...

ותרועת ההמון הצוהל להמראה הנהדר מרעידות את האויר בקול ענות גבורה: —

— הידד! מילדת טובה הוא פיאטר ארקאדיביץ! מילדת חרוצה!...

— גם אשתי הרה היא — קרא בערמה זקן אחד מן המחנה

בטפחו בקורת־רוח על גבו של הגבור־המילדת — כשתכרע ללדת אצוה לקרוא לך, אחא...

— לא, לא! אבונא קונסטנטין פטרוביץ! — מהרה להעיר זקנה אחת שעמדה בקרבתו — חלילה! מילדת טובה הוא סטוליפין מיודענו ליהודיות ארורות, אבל לא לנוצריות טובות...

ושוב רועד האויר לקול ההמון המתגעש: —

— הידד! מריה פיאדרובנא, הידד!...

עוד קולות ההמון לא חדלו ומתוך קצה המחנה הגיחו שנים טסים במהירות אל מקום האשה הרטושה. בידי האחד מהם התחבט חתול שחור גדול מתאמץ בכל כחו להחפש בילל בקול הוגה נכאים, ובידי השני התנוססו חוט ומחט עבים הנשמשים לתפירת שקים. עיני כל הנמצאים פנו עכשיו אל השנים. הם הגיעו עד האומללה ובידים חרוצות השכיבו את החתול המתלבט אל תוך בטנה, ובעוד האחד מתאמץ לכבוש את החתול בפנים ולכון את מפלי הבשר שיתאימו יחד, מכון השני להכליב את הקרע במחטו...

ושוב תרועות־גיל וקריאות־ששון בוקעות שחקים: —

— הוררה! אלכסנדר אלכפנדרוביץ! הוררה! ניקולאי אלכסנדרוביץ! ברוה! ברוה!...

יג.

עוד עשתונותי טרופות ממראה רצח זה, והנה מחזה חדש מופיע לנגד עיני. מאחר החלונות של הקומה השניה קופצת נערה כבת עשרים, זקופה ויפהפיה. היא לבושה חלצה של ארג־תשביץ ממראה כחול־כהה ואפודת מלמלה צחורה. היא משתטחת בידיה ורגליה על פני המפסעה, ורק אחרי רוב עמל היא קמה ונצבת על רגליה. עיניה היפות והנפחדות תועות מסביב, שערותיה הארוכות מדובללות לה מעל כתפיה והיא נדהמה ורועדת כולה כאילה תמימה מגורשה מקנה ומבקשת מנוס מפני קשת ציד...

מצהלות עליזות מחרישות אזנים רעמו מכל עברים: —

— אח־אח־אח! ריבה יפה... יפה־יפה...

— אי־אי־אי! שושנה!

— הו־הו־הו! חבצלת!

— אפרסק!
— דובדבן!
— יונתי!
— אנפתי!
— עפרתי!
— זרזירתי!
— סוסתי!
— חזירתי!

היא עודנה סוקרת ברעדה על כל סביבותיה ועיניה מבקשות דרך להשמט ולהמלט על נפשה, והנה אחד החילים טס אליה, לופתה בכח בידיו האמיצות, מחבקה ומנשקה פעמים רבות וסוחבה בזרוע הצדה, לצד המערב. היא מתקוממת לו במרץ ולוחמת בשארית כחה להגן על נפשה, אבל כל תאונתה לשוא... חזק הוא ממנה... היא מתאבקת עמו עד אשר כחה יעזבנה והיא מתעלפת... כחץ מקשת חשים אז שני החילים הנותרים לעזרת עמיתם, ובשלשתם סוחבים אותה מבלי רגש חיים אל תוך אחת החנויות הריקות־השדודות...

גם לתעלול זה הביעו בני האספסוף את עליצותם ומשוש־נפשם בתרועות־גיל שהריעו לעומתם:

— הידד! גבורי רוסיה! הידד!
— ברוה! חילי מולדת! ברוה!

גם שריקות־בוז וקריאות־נאצה הדדו בתוך הרעש מעברים שונים: —

— לילה טובה, יפתי!
— חלומות נעימים, נשמתי!
— מיאאו... מיאאו...
— קוקוריקו... קוקוריקו...

שלשת החילים נעלמו עם קרבנם בתוך החנות, ואחדים מעדת הפרענים התקנאו בהם ויתפשו גם הם באשה צעירה אחת כבת עשרים וחמש אשר התפרצה ברגע זה ממדוריה הבוער ויסחבוה גם אותה לצד המערב. גם היא מתקוממת להם בכל כחה, מתאבקת אתם להחלץ מידיהם וצריחותיה המרות פולחות שחקים, אבל אין איש בא לעזרתה. בסחבם אותה הם קורעים את שמלותיה מעליה ומושכים אותה ערומה אל אחד המרתפים הסמוכים לצד המערב.

ושוב שריקות וצויצות המתהוללים מנסרות בעוז ומרעידות את האויר...

יד.

עודנו משתעים בהלך רעיונותינו על־דבר גורלן של האומללות, והנה עדת החשוכים נפוצה פתאום לכל רוח... הסבנו את ראשינו לדעת את סבת המחזה, והנה מצד המערב, מאחורי קרן הרחוב המצטלב לרחבו של רחובנו, מופיעה לעינינו חבורת פועלים מזוינים באקדוחים, במקלות־ברזל ובמגלבים אטומטיים. הם הרחיבו עתה את פסיעותיהם ויעקבו אחרי שלשת החילים אל תוך החנות השדודה ואחרי השודדים שהריצו את קרבנם לתוך המרתף.

שעה קלה נסרו באויר יריות רבות ותכופות, ואז החלו גם הפועלים לעזוב את המקום בפסיעות מהירות. מלבד חיל אחד פצוע בראשו שהופיע מתוך החנות השדודה וירק אחריהם פעם אחת מתותחו, לא קם איש נגדם. תיכף התעקפו אליו שנים מחבורתם ויורו עליו מאקדוחיהם עד אשר התנועע והשתטח מלא קומתו על פני המרצפת.

לשעה קלה חדל השאון. השודדים נפוצו, ומשלשת החילים כמו גם ממספר השודדים שסחבו את קרבנם אל תוך המרתף, לא נמלט אפילו אחד מכדוריהם של הפועלים־המגינים; כולם הומתו או נפצעו קשה; ולולא אנחותיהם ואנקותיהם של גרי הבתים הבוערים המתאבקים עם להבות האש המנסרות בכח אדיר והמאימות לבלוע אל תוך לועז את כל אשר מסביב, היתה דממת מות שוררת מסביב.

גם מתוך הבתים הסמוכים, מאלה הבתים שלא אחזה בהם עדין יד האש, הופיעו עכשיו אנשים רבים שהחליטו כנראה להשתמש בשעת־כושר זו להמלט מפה בעוד המקום פנוי מן האספסוף ומגיניו החילים. גם בנו נצנץ באותה שעה הרעיון להתחמק מכאן בטרם יספיקו השודדים לשוב, ולהנצל באופן זה גם מחתת האש האורבת לנו בהשארנו פנימה, כי לפי מדת התפשטותן של הלהבות היה לנו יסוד נכון לפחד שתאחז האש גם בצד השני של הפרבר, באותו הצד שביתנו נמצא.

עודנו פגים מה לעשות, אם נצא החוצה ונבקש מפלט לנו

במקום אחר יותר בטוח או אם נחמק בתוך המרתף עד יעבור זעם — והנה לעינינו מחנה גדול של פרענים בא מצד המזרח עט אל מקום ההפכה. לא קשה היה להכיר שזהו אותו המחנה עצמו שנפזר מכאן לפני שעה ושנתוספו עליו חברים וחברות רבים חדשים בדרך מסעיו. לפניהם הולך שר־השוטרים בראש פלוגה של שוטרים מזוינים, וגם אלוף אחד עם פלוגה קטנה של חילים נושאים את תותחיהם נטוים לפניהם כמוכנים למלחמת־תנופה.

הם הגיעו עד הפרבר שלנו, וראשית מלאכתם היתה להוציא ממקום מחבואם בתוך החנות את החילים ואת חמשת האנשים שעקבו אחרי האשה הצעירה. כולם היו פצועים־מתים ומטנופים בדם. גם הנערה עם האשה הצעירה הוצאו משם. גם הן היו שתיהן מתות או מעולפות, ועדת הפרענים כלו עתה את נקמתם בגופותיהן: בעטו בהן ורמסון ברגליהם, ולאחרונה כרתו את שדיהן וקצצו את זרועותיהן עד לכתפיהן ויקלעון באויר ככדורי־קלע...

אל מקום המחזה קרבו בשעה זו עגלות ריקות אחדות. אלה היו העגלות שהלכו מזה לפני שעה טעונות שלל. על־פי פקודתו של שר־השוטרים הוטלו כל גופות החללים אל תוכן ויובלו מערבה. והוא עם כל פלוגת שוטריו, מלבד שלשה מהם, ועם כמחצית מפלוגת החילים, עזבו תיכף את המקום ויחושו מזרחה; והאלוף עם שאר החילים ושלשת השוטרים נשארו לעמוד על מקומם, ואיש־איש מהם הוצג על דוכנו, על גבי שתי המפסעות אשר לאורך כל הפרברים המוקפים משני הצדדים אל הפרבר שלנו.

גם המון הפרענים נחלקו עכשיו לשתי מחנות; האחת עקבה אחרי שר־השוטרים ומחנהו, והשניה נשארה על־אתר, בהתפשטם תיכף על כל החנויות השדודות לחפש ולבדוק בכל המחבואים אולי ימצאו שם איזו דברים של ערך שיהיה כדאי להם לקחתם.

ממחשבתנו לרדת למטה ולבקש לנו מפלט אחר היינו מוכרחים, כמובן, להתיאש עכשיו. לשעה קלה גם כמו שכחנו עתה את מצבנו; כל חושינו היו לשלל לרגש הנקמה שראינו בהמומתים מכדורי הפועלים. עד מהרה אמנם שבו אלינו חושינו; יריות תכופות התחילו מנסרות פתאום מכל עברים, ובסקרנו מסביב לדעת מה זאת, ראינו שהחילים עם השוטרים המתהלכים הנה והלום לאורך שתי המפסעות מורים אל תוך חלונות הבתים.

ראשונה ירו אל תוך החלונות הבלתי מוגפים בתריסים, ואחר־כך הרחיבו את חוג פעולתם גם אל החלונות המוגפים בתריסיהם. גם אל החלונות שלנו פזזו שני כדורים אשר פלסו להם דרך מבעד התריסים אל תוך הבית פנימה. לאשרנו לא חוללו שום אסון לנו, מלבד מה שהאחד מהם צרם את קצה אזנו של גיסי בדרך מרוצתו מן החלון עד הקיר שמנגד שנתקע בתוכו.

כגמול לפעולתם זאת נזרקו מחלונות אחדים אבנים וגלומי מתכיות על ראשיהם של המורים, ותיכף פשטו השוטרים עם החילים על המעונות ההם ויוציאו משם את כל הנמצאים בתוכם ויכום מכות רצח, הכה ופצוע בלי חמלה, וכל עוד נשמתם בם הובילום אל בית־הסוהר...

כנראה השלימו כבר בני האספסוף את כל עבודתם אצל החנויות, כי התחילו לפשוט עכשיו על המעונות. שם מצאו עבודה קלה לפניהם. מעונות רבים היו נטושים כבר מבעליהם שנמלטו על נפשותיהם וישאירו את רכושם אל גורל המקרה. הדלתות הסגורות על־נקלה נפתחו לפניהם באפס־יד, ויבואו שמה כבאים אל עיר מבוקעה. גם אל המעונות הבלתי עזובים התפרצו בלי קושי רב. גריהם הנפחדים והנדהמים לא הרהיבו להתיצב נגדם, ואחרי הוכותם מכות אכזריות גורשו מתוכם, והשודדים יכלו לעשות אז את מלאכתם בבטחה ובמנוחה שלמה: חבשו וארזו את כל אשר חשבו לכדאי להם לקחת: רהיטים, כלי בית, בגדים, לבנים, כרים וכסתות, תכשיטים וכלי חפץ. את השאר, את אלה שלא חשבום כדאים לטפל בהם, שברו או נפצו במקומם.

אשתי התחילה שוב להתרגש. היא הרגישה שאך רגעים מעטים מפסיקים בינינו ובין השודדים אשר מן הנמנע הוא שלא יבואו גם אל תוך מעוננו. היא התחילה להאיץ בנו לעזוב את חדרינו, כי בין כה וכה אפסה ידנו מלהגן על רכושנו, ועלינו לבקש, לפחות, מפלט לנפשותינו ולמנוע מפגוש את החיות הטורפות ואת הסכנה להקטל או להפצע מידיהם. בלי חשוב הרבה עזבנו את מגורנו ונחמק בתוך המרתף. שם התכנסנו בזוית חשכה וטחובה ולבותינו דופקים מפחד והתרגשות. בזוית השניה, אשר ממולנו, מצאנו מסתתרת עוד משפחה אחת אשר גרה מתחתנו, בקומה הראשונה, ואשר הקדימה לעזוב את מגורה ולהטמן בקרן חשכה זו.

עתה נגרזנו כליל מכל העולם שמסביב. מכל הנעשה בחוץ לא יכולנו לראות שוב כלום. גם להקשיב כל מאום לא יכולנו. רק קולות בודדים חרישים־עמומים הגיעו לאזנינו לפרקים.

כמו למלא את סאת רגזנו נזכרה עכשיו רעיתי שתכשיטיה נשארו בתוך הבית, במגורת־המזוניה התיכונה. רציתי לעלות ולקחתם משם, אבל היא עצרה בעדי. נסיתי לשדלה ולהוכיח לה שאין שום סכנה כרוכה ברגעיב מעטים אלה, אבל היא לא זזה מדעתה. גמרתי להתיאש מתכשיטיה ולהניחם לגורל המקרה, אבל גיסי לא הסכים לזה:

— מה? — ההסה אותנו בהחלטה בלתי נזוזה — וגם אולת כזאת נעשה? להזמין להם בידינו מטמון מוכן לאספו בחפניהם כאסוף ביצים עזובות?... היה לא תהיה!

רעיתי נסתה עוד להניאו ממחשבתו ולעצור בעדו, אבל ניגחה תיכף שלשוא עמלה; מבלי שים לב לדבריה נחמק תיכף מן המרתף ועלה על גב השלבים אל מגורנו. אחרי התמהמהו רגעים מעטים, שארכו לנו כשעות ארוכות, שב אלינו עם כל תכשיטיה בידו. וברגע זה גם הגיעה לאזנינו אושת שעטת עקבותיהם של הפרענים העולים על גבי השלבים המובילים אל מגורנו... בנשימות עצורות הסכתנו למצהלותיהם הפראיות בנשלם את הדלתית מעל ציריהן ובהורידם אחרי־כן דרך השלבים או בהשליכם מבעד החלונות את הרהיטים וצרורי החפצים שאספו שם ושנטענו תיכף בידים חרוצות בעגלות שהתקרבו עד סמוך להמפסעה שלפני הבית.

טו.

בינתים קרב הערב. קוי האור שהיו חודרים אלינו מבעד חרכים אחדים הלכו הלוך וחוור הלוך וכהה. רוח מערבית־צפונית חזקה נשבה מאפסים, והשמים התקדרו בעבים. הקולות והשאון בחוץ הלכו הלוך והמוג הלוך והדום. עוד מעט והנה עלטה חשכה עוטה את כל היקום... והעיפתה מהלכת אימה... מזוזעת... והנה רַעַם אדיר מתגלגל, מתפרפר ומתפוצץ במרחקיה... ברק מסור עינים אוחר בעקבותיו... ושוב רעם וברק... ושוב חזיז ורעם... אך רגעים מעטים, וכמו מהפכה נהיתה בכל היקום... הרעמים הולכים ומתחזקים, והברקים הולכים ומתעצמים, הרעמים מתלהמים,

מתגלגלים ומתפוצצים במרחקי שחקים... והברקים מפלחים את עבי העלטה, משליכים עמודי־אש איומים מבליחים בתוך מרחביה...

והנה גשם שוטף נתך בעים... מטרות־עוז שואפים להטביע את כל היקום ואת כל החי הרוחש על פני האדמה, סוחפים את הרחובות בקול המולה גדולה, גורפים מעל פניהם את כל הנפץ ושרידי חרבות החמס והשוד שמלאום לפני שעה... זרמי מים כבירים זורמים בעים בתוך הביבין ונשפכים בקול שאון אל תוך פיות הצנורות אשר בקרנות הפרברים...

ברי היה לנו עכשיו שהאספסוף עם עוזריו, השוטרים והחילים. עזבו כבר את המקום, כי נִרפום הגשם והרעמים. גם האש העוממת של הבתים הבוערים מעבר השני של הרחוב כובתה כליל על ידי קלוח הגשם הכביר. שערנו שכבר אפשר לנו לעלות אל מגורנו, כי השודדים לא ישובו עוד הנה במשך הלילה, וכן החליטו גם בני המשפחה האחרת שנמצאה אתנו בתוך המרתף.

בצעדים בלתי בטוחים גששנו בתוך האפלה עד בואנו אל מגורנו, ותחת הנוה היפה ומלא כל־טוב שהשארנו לפני שתים־שלש שעות מצאנו עכשיו מהפכה וחורבן. מכל החפצים המחיריים, מן הכלים, הבגדים והרהיטים שנמצאו שם, לא נשאר שריד. את הכל פנו מכאן, ורק שברים של כלים קלי־ערך, של אלה שלא חשבום לכדאים לקחתם, מלאו את הרצפות. בזוית אחד החדרים מצאנו גם צרור אחד של בגדים. הוא היה חבוש וארוז היטב, וכנראה שכחו אותו שם או לא הספיקו לקחתו אתם בהחפזם לעזוב את המקום מפני הסגריר שהפתיעם. אנחנו לא דאגנו כלל על אבדן רכושנו, אחרי ראותנו את ההרג והקטל שהתגלע לעינינו במשך של שעות רצופות, ושבעי־רצון היינו על המלטנו בנפשותינו מבלי פצעים אנושים ואברים מרוסקים...

הרעיון היחידי שתפס מקום במוחותינו באותה שעה היה — להמלט מן העיר בכל הקודם. אכן לצאת עכשיו החוצה לבקש לנו מרכבה שתובילנו אל תחנת הפרזלית שמחוץ לעיר היה דבר שאי־אפשר להעלות על הדעת כלל. הגשם היה מקלח עוד בתקפו, מבלי חשוב כלל, כפי שהיה נדמה, להפסיק. ואם־כי לפי עוצם שטפו הנקל היה לשער שלא יארך הרבה, אולם גם רגעים מספר נחשב לנו עתה לשעות ארוכות.

אחרי עבור כעשרים רגעים חדל הגשם. גיסי יצא אז לבקש מרכבה לנו, ואחרי עבור עלינו כחצי שעה של הרהורים ומחשבות שונות על־דבר מנת־גורלו, שב הביתה עם מרכבה ורכב נוצרי. את שכר הנסיעה סלקנו לו למפרע, עשרה רובל במזומנים, תחת המחיר הקבוע של חצי הרובל בשעות של שלום.

אנחנו ושתי בנותינו ישבנו אל תוך המרכבה, וגיסי חש לעשות את דרכו ברגליו דרך סמטאות אפלות צדדיות עד בואו אל בית אמו. כל חפצים לקחת אתנו לא היו לנו מלבד החבילה ה א ח ת שמצאנו בתוך הבית. את חדרינו השארנו פתוחים לרוחה: לסגור אותם היה אי־אפשר, כי היו מנעוליהם מקולקלים ודלתותיהם שבורות, וגם לא היה לנו כבר שום צורך בזה כלל, כי לא היה לנו שוב כלום מה לשמור בתוכם.

טז.

גם בכל דרך נסענו אל התחנה היו לבותינו מפעמים הולם־פעם. השוטרים והחילים הסתובבו כשדי־שחת ברחובות העיר בכדי לפקח על המשטר — לעכב בעד הנסים על נפשותיהם מתוך גי־ההרגה ולהוליכם אל המאסר... בקשתי את הרכב להוליכנו בדרך אחורית, בכדי למנוע מפגוש את נוטרי־קרת אלה, אבל הוא לא נחפז למלא את בקשתי. כאל נחלים רותחות ישבנו בתוך המרכבה ההולכת אט, ולבותינו מתפלצים מכל צליל ותנועה המתרגשים סביבנו. מבתי המשתה המוארים שמשני צדי הרחובות הגיעו לאזנינו קולות שכורים מתרוננים מיין. מפנינו ומאחרינו הדהדו באזנינו שריקות של חילים ושוטרים העומדים על דוכניהם ומאימים לירות בנו...

החילותי להאיץ בהרכב שיריץ את סוסו מעט, אולם הוא התראה כלא שומע את דברי כלל, וגם נדמה לי שמכון הוא עכשיו להתאטט (to slow) עוד יותר. חשבתי אולי איננו שומע את קולי, כי חרש הוא, וארים את קולי יותר:

— אנא אחא... הואילה־נא להריץ מעט את סוסך... נאחר את המסע...

— אך דום לך, יהודי נבזה! — הרעימה באזנינו תשובתו המחלטה — אולי תאמר לי לקטול את סוסתי בשביל עשרת

התשקלונים הנבזים שלך?... הידעת כמה היא מחיר סוסתי? — מאה ועשרים!...

— אמנם סלח־לי, אחא! — השבתי לו אני ברכות — אם מעט הוא לך המחיר, נכון אני להוסיף לך... חלילה לי מקפח את שכרך... אודות זה בודאי צדקת... אין מה לדבר... נקבה לי את הוספתך ואתן לך...

נכר היה שעוז־רוחו נתמזג למשמע הדברים האלה. רגעים אחדים נשאר דומם כמהסס בדבר, מבלי יכול להחליט בנפשו כמה יבקש בהוספתו. נדמה היה לו, שכמה שלא יבקש עכשיו יתרמה ולנו תהיה זולית (bargain) גדולה ביותר, כי על כן שעת־חרום היא, ואנחנו נצלים על ידו מחתת מות, והאם יש שעור לדבר, כמה שוים הם החיים?...

— הםם... כמדומה... כך... עשרים וחמשה לא היה הוה הרבה... — הביע באחרונה ברב־קושי, בהתגרדו בידו האחת בגבחתו.

— בודאי שלא היה הוה הרבה — מהרתי אני להסכים לדבריו, במששי בכיסי לדעת אם די־כסף לי למלאות את בקשתו

— אבל... חוששני שלא ישאר לנו די־כסף לכרטיסי־מסע...

— איזו ערמה ז'ידית! — קרא הפעם בבטחה כשרגשנותו הקודמת שבה אליו — וכי כלום עסק שלי הוא?... וכי חיב אני לזבוד אתכם בכרטיסי־מסע?...

אנכי מהרתי לבקש את סליחתו על שגיוני, בהכירי היטב את צדקת דבריו... וגם הושויתי אתו להוסיף לו עוד סכום של חמשה עשר רובל, למה שהסכים אחרי הסום רב ומה שקבל תיכף במזומנים, כמובן, ואז הואיל לשרוק לה לסוסתו לאות שרשאית היא עכשיו להרחיב מעט את צעדיה. הסוסה הפקחית הבינה תיכף את רמיזתו, שהכל נגמר כבר באופן רצוי, ותחל לפסוע פסיעה סוסית...

בהגיענו קרוב אל התחנה פגשנו עוד משפחות רבות שנצלו מתוך העיר ושהתכוננו גם הן לנסוע למקומות שונים. גם נודע לנו שם שרבים מן הבורחים, ביחוד אלה שלא עלתה בידם לשכור עגלות להובילם אל התחנה, נתפשו בידי השוטרים והחילים הנטושים על פני כל הרחובות, ואחרי הוכותם מכה בלי־חמלה

הובלו תפוסים אל תוך בית־האסורים... כמובן, התחילה אז אשתי לדאג לגורל אחיה שלא יותפס גם הוא בידי נוטרי־משטר אלה בדרך לכתו הביתה...

גם בבואנו אל בית־התחנה לא סר פחדנו כליל. גם שם לא חשבנו את עצמנו בטוחים מעלילות החיות הטורפות ההולכות־שתים, כי גם שם, כפי שנודע לנו באותה שעה, נקטלו ונפצעו במשך היום רבים מאחינו, וביניהם גם כאלה שהוסעו מתוך הקרנות בעברם כאן רק בדרך מסעם... ורק הידיעה שרבים מבני בריתנו נמצאים אתנו ביחד, תחת גג אחד, הועילה להפכיח את פחדנו קצת.

יז.

בבואנו אל תוך בית־התחנה פנימה מצאנו את כל אולמיו הגדולים מלאים כבר מפה לפה אנשים ונשים וילדים. הנקל היה להכיר שכולם היו מן הנסים על נפשותיהם. כולם ישבו משפחות־משפחות. לרגליהם של אחדים מהם התגלגלו איזו שרידים מחרבות בתיהם, ורובם היו בנפם, מבלי היות להם כלום. אחדים מהם ישבו שקטים ודוממים עם הרת עצב עולמים שפוכה על פניהם ושקופה מתוך בבות עיניהם, ואחרים משוחחים ברוח־כהה ומספרים באנחות מזעזעות־לב את השוד והרצח שנעשו בכל חלקי העיר. שם נשדדו מעונות וחנויות ובתי־מסחר שונים, ובעליהם העשירים או האמידים נהיו בין־רגע לעניים פושטי־יד; ושם נרצחו ברצח־זדון אנשים ונשים וטף בידיהם של השודדים־הפרענים או בידיהם של השוטרים והחילים שנשלחו לעזרתם... שם נשרפו בתים על יושביהם מבלי תת להאומללים תכשרה להמלט על נפשותיהם, ושם חונקו ושוסעו עוללים ויונקים בחיק אמותיהם...

כשתי שעות שלמות חכינו עד בא תור מסענו לצאת לדרכו. ובמשך כל העת ההיא לא פסקו מלבא אל התחנה מרכבות וכרכרות מלאות משפחות נודדות העוזבות את העיר. בדמעות בעינינו ברכנו לשלום את מכירינו שנשארו לחכות עוד עד בא תור מסעיהם לעזוב את התחנה ונכנסנו אל תוך אחד הקרונות שהיה מלא כבר אדם ככלום מלא עוף. מב— עד העירה א—, מקום מגורי אבותי אז, היה כמהלך של שתים־עשרה שעות במסע־המהיר, ושמה,

אל העירה הנדחה ההיא, החלטנו להמלט ולהסתר שם עד אשר יעבר זעם.

יח.

בא— שהינו כשבועים. מדי יום ביומו קבלנו ממכירינו וממיודעינו שנשארו בב— מכתבים מודיעים את כל הנעשה שם. שלשה ימים תכופים התחיללו הפרעות בכל חלקי העיר. ביום הרביעי, אחרי שלא נשאר כבר מאום לשדוד ולהחריב, בא השלטון להקים את המשטר ולעצור בעד הפרעות... בזרוע ברזל הושב המשטר על כנו — כל איש מהיהודים שהופיע ברחוב הובל תיכף אל בית־האסורים, ורק הנוצרים לבדם התהלכו חפשים כאות נפשם.

אחרי עבור שבועים החלטתי לשוב אל ב—. את אשתי ושתי בנותינו השארתי בא— עד אשר אשוב ואראה מה עלינו לעשות. את דירתנו מצאתי כמו שהשארנוה, ריקה וחרבה ומלאה נפץ ושבר. רחובות העיר היו עזובים ושוממים, כמו אחרי חורבן של עיר מבוקעה. כל החנויות היו חרבות ומחרבות, בתי המסחר הרוסים, הבתים שדודים, ורבים מהם הפוכים לערמות אפר. האנשים התהלכו כצללים, נכאי־רוח כאבלים, כל פנים עגומים, כל עינים לאות, כל רוח כהה וכל ידים פשולות...

כעשר שנים חלפו כבר מני אז ועד היום, ועוד תסמר שערת ראשי לזכר העלילות ההן. כמו חי נצבות עוד לפני כל העלילות האכזריות של עדת הפראים חדלי־האדם. עוד עיני רואות את הנפשות האומללות המתאבקות עב מר המות. באזני מצלצלות עוד אנקות חלליהם עם הלעג והקלס של ההמון הפרוע המסתולל בקרבנותיו ברשעת־זדון...

נויארק, בחודש אב, התרע"ב.

עלילת־דם.

א.

בלילה העבר נדדה שנתה, וגם הלילה לא תוכל לישון. כבר הצליל השעון את השלישית אחרי הסהרים, ושמורות עיניה לא נסגרו עדין אפילו לרגע. שוכבת היא ערה, וברעיונה תחלופנה כל חליפות ימי חייה. כמו חי נצב לפניה הכפר ע—. כשטוחים לפניה היא רואה את צריפיו הנמוכים ספוגי־התבן הזרועים על־פני המישור ובעמק. כנטועים על כף־ידה היא רואה את גרנותיהם ורפתיהם ההוזים במרחק רב מאחוריהם, את גני־הירק הגדולים המקיפים אותם על כל סביבותיהם ואת השדמות הזרועות המשתרעות מאחוריהם עד למרחוק. שם נולדה וגודלה עד הגיעה לשנתה השתים־עשרה. אמה עוד היתה אז בחיים, ואביה עוד טרם שותה כל־כך הרבה. הוא לא היה שונא אמנם גם אז את הטפה המרה, ובזכרונה עוד חרות היטב איך שהיה בא גם אז לפעמים הביתה סר וזעף, מתנועע ומתחוגג על רגליו מרוב שכרון ומכלה את חמתו לאמה העלובה, וגם אותה גופה היה מכה לפעמים בלי־רחם כלל... אכן כל זה היה מזדמן אז רק בדרך מקרה ולפעמים בלתי תכופות כל־כך, ולשתות באמת התחיל רק אחרי־כן, אחרי מות אמה. אז התמכר כולו להשטן, וכל הימים היה מתגולל שכור בתוך המרזחה או בחוץ. אז לא שת לבו גם לביתו ולחלקת־שדהו ויזנחם כליל, עד שלקחם באחרונה בן־דודה ארתם הגבן. היא היתה מתפלאת אז תמיד, איפה־זה הוא מוצא די־כסף לשתות כל־כך בשעה שאין לו די־כסף לככר־לחם או ללטרת סולתניות (herring).

כמו חיה נצבת לפניה גם אמה האומללה בפניה הירוקים והמכורכמים, ותחת עיניה מתפחים כתומים־כחולים מהמכות שהכה אותה אביה. אז לא הבינה עוד את טיב הענינים, וגם היא גופה לא חדלה אז מהדאיב את לבה, מהקניט אותה ומהמרות את פיה תמיד... עכשיו מכרת היא את עותתה, ולבה יתפקע מנוחם ופוקה... הוי! לו יכלה לראותה עכשיו... לו אך פעם אחת... לבכות

לפניה, לנשק את ידיה ולבקש סליחתה... אבל — לשוא! אי־אפשר שוב... אי־אפשר... היא הנה כבר בעולם אחר... רחוק־רחוק... שם... במרומים... בגן־העדן... ואולי כשתמות גם היא, או אז תוכל לפגוש אותה... אם זכה תזכה... מי יודע...

כמו חי עוד בזכרונה, איך שהיתה משתובבת אז ורצה בחוץ יחפה ובשמלת־בד קצרה עם שאר הנערות של הכפר. בקיץ היתה רועה את האוזים ביחד עם קסניה בתו של וסיל הנפח ועם מלאשקא בתו של סימון הכרר. שם היו משתובבות הרבה מאד: רצות ומרקדות כאילות, מתגלגלות על הקרקע בתוך החצב הארוך הגדל שם בשפע־רב בשפולי הנהלול, או מתדכות (splash) בתוך השלוליות השקיפות כשחלצותיהן מקופלות להן עד קליבוסותיהן ומהודקות בשנצות עשוים של גמי. לפעמים היו אורות נצנים ופרחים ומסרגות מהם זרים ולויות. פרחים רבים ושונים היו גדלים שם: דגניות, זיוניות, זכריות, סגליות, ורבים אחרים. פטרושקא ובודקא היו רועים אז את החזירים ומחטבים חלילים ומשרוקיות מענפי החילף, ובסקרם אותן מרחוק היו משאירים את העדר ורצים אליהן עם כלביהם הגדולים טסים לפניהם. הן היו מתחילות לצעוק ולנום מפניהם, אבל הם לא היו פוסקים מלרדוף אחריהן עד שהיו משיגים אותן, תופסים בהן ומחבקים וצובטים אותן, ומספרים באזניהן דברי־סרחון אשר גם היום יסמיקו פניה לזכרם... ביחוד היו נכרכים אז אחרי מלאשקא שהיתה כבר נערה גדולה, ואותה עם קסניה היו מכונים רק להפחיד ולהפתיע.

לפעמים היתה אמה לוקחתה אתה אל הברכה שמאחורי הכפר, והיא היתה עוזרת לה לשטוף שם את התכבוסת. בערבים היתה חולבת את העז, וביום השבת בבוקר היתה הולכת אל בית היהודי של הכפר לחלוב את הפרה ולפנות מן השולחן את הנרות שדלקו בלילה, והיא, היהודיה, היתה נותנת לה תמיד חמשיה עם פרוסה גדולה של חלה לבנה כשלג וערבה כסופגן...

לאחרונה חלתה אמה וגם מתה מחליה אחרי החלותה רק כשני שבועות. רופא לא נקרא אליה, כי לא יקרא רופא לשום איש מן הכפר שיחלה, ורק הם, היהודים, ממהרים לקרא לרופא כשיחלה מי אצלם, ביחוד כשיחלה אצלם איזה ילד, ובתוך הכפר נחלים ומתים הרבה ילדים ואין חושבים ואין מזכירים כלל על־דבר רופא...

כמו חי הוא גם־כן עדין בזכרונה, איך שהיתה אמה בחלותה שוכבת כל היום על גב התנור, גונחת לחומת־רשף ומשתעלת, מתנשמת ומבקשת שתביא לה מים. היא היתה מביאה לה מים, ואביה היה גוער בה ומגדפה, וגם מפגין עליה, ש ת פ ס ו ק מ ל ה מ ו ת ש ם כ ח י ה ו ת ר ד מ ק נ ה, א ו ש ב ר י ש ב ר א ת כ ל ע צ מ ו ת י ה...

במותה לא ראתה ולא ידעה כלל, כי מתה בלילה, בשעה שהיתה היא ישנה; ואף בבוקר, בקומה, נודע לה שמתה... היא בכתה אז הרבה, וגם ביום השלישי, ביום שנקברה, בכתה הרבה־הרבה מאד. ביום ההוא היה קור גדול ושלג רב היה יורד ארצה. גם היא הלכה אז בין כל האנשים והנשים שהלכו ללוותה אל שדה־הקברות שמאחורי הכפר, על־יד הטחנה־של־רוח, ובשובה הביתה היו אצבעות ידיה ורגליה קפואות מקור... שם היה גם הכומר בעל הזקן הלבן ששר אז מנגינות עגומות ונוגות, אם־כי גם ערבות ונעימות מאד... בתחלה לא היה רוצה לקברה כלל, כי לא היה לו לאביה די־כסף לתת לו, ואחר־כך — לא יכלה להבין אז, איך זה נטכס הדבר שנתרצה. היא לא יכלה להבין אז גם־כן, איפה־זה לקחו די־כסף לעשרה הין של שריף שסבאו ביום ההוא... גם השכנה פרקסיה חרטונובה עם שתי בנותיה הלכו שמה ללוותה, ועוד שכנות אחדות הלכו אתן. היא ראתה אז בעיניה איך שהורד הארון אל הקבר שנחצב שם בתוך האדמה הקפואה על־יד התרזה המקוערה... המראה הלזה היה תקוע בזכרונה זמן רב, וגם בתנומות על משכבה היה בא להפחידה ולהבהילה...

גם בערב ההוא שב אביה שכור הביתה. היא היתה בוכה עדין, ויגער בה ש ת ד ו ם מ נ א ו ק כ ח י ה... ובשפתיו מלל דברים קטועים ובלתי מובנים לה כלל. היא עלתה אז רעבה על התנור ותשכב שם, במקום שאמה היתה שוכבת...

רק ימים מעטים נשארה אחרי־כן בתוך הכפר. היהודיה של הכפר לקחה אותה אליה, ולמחרתו הביאה אותה העירה, אל בתה הבכירה שגרה שם, להיותה לה למפקחת על ילדה, על שלמקה, שהיה עוד אז עולל קטן כבן־שנה.

לולא לקחה אז אותה היהודיה, לא תרע מה היה אחריתה. אביה התמכר כולו להשטן, את ביתם ואת חלקת־אדמתם לקח בן־

דודה הגבן, את הסוס ואת העז מכרו פקידי הרשות באכרזת (auction) בכדי לגבות את המנדה שלא נפרעה בזמנה. כל היום היתה שוכבת רעבה על התנור הקר, אוכל לא נמצא בבית, להגיד לאביה היתה יראה, פן יכנה, כי היה שכור תמיד, ולבקש מאנשים זרים שיתנו לה היתה בושה מאד...

מאז ועד עתה עברו כבר שמונה שנים. אז היתה עוד ילדה כפרית פתיה, ועתה הנה כבר נערה גדולה, בת־עשרים. עתה תבין הרבה יותר מאשר אז, וגם ראתה הרבה־הרבה מאד במשך השנים האלה. ולולא עזבה אז את הכפר, היתה גם עכשיו נבערה מדעת ככל יתר הנערות של הכפר, וגם אותו, את מקסים, לא היתה פוגשת...

במשך זמן זה שרתה כבר במקומות רבים, וכמעט תמיד רק בבתי היהודים. בראשונה היתה אצל בת היהודיה של הכפר. עבודה קשה לא היתה לה שם. כל עבודתה היתה להשגיח על העויל השובב, לכבס את כתנותיו ושמלותיו, לרחץ את הרצפה בכל ערב־שבת ולהביא מים מן הבאר בשביל כל צרכי הבית או מן היאור בשביל המולך (samowar). משם לוקחה אל היהודיה השחורה, ועוד בשני מקומות אחרים שרתה טרם באה הנה, אל המקום הזה שהיא נמצאה בו עכשיו.

והמקום הזה הוא היותר טוב לה מכולם. שניהם, הרב והרבנית, הנם אנשים נוחים וטובים מאד. הוא הנהו אמנם משונה קצת וזר במנהגו. הוא לא ידבר אליה ולא יסתכל בה, וכשנתקל בה לפעמים במקרה, הוא נוטה הצדה, כאילו ירא היה מפניה. תמיד הוא עסוק; או מתפלל או עוסק בצרכי העיר, פוסק שאלות לאנשים ונשים הבאים לשאל, מפשר בין שני צדדים מתעצמים, משגיח על בתי־החולים ובתי־הלמוד שבעיר, תומך בידי עניים וחולים הצריכים תמיכה, או הוגה בספריו הגדולים והעבים הממלאים את כל קירות חדרו מן הקרקע עד הספון. פעמים רבות הוא מאריך ללמוד גם עד אחר הסהרים או משכים לקום באשמורת־הבוקר, והיא מתפלאת תמיד, איפה־זה ימצא לו ספרים רבים כל־כך להגות בהם... והיא, הרבנית — טובה היא מאין כמוה. היא נותנת לה לאכול כל מה שלבה חפץ וכל מה שאוכלים הם גופם. היא גם לא תחרפנה ולא תגער בה כאחרות. כבר היא פה כחצי שנה וכבר גם נזדמן לה לחולל כאן

נזקים כבירים, ובכל־זאת לא התרגזה עוד אליה מעולם ולא גערה בה. פעם אחת ערבה את הכלים החלביים עם הבשריים והוצרכו לשבר את כולם, כי נפגלו מהשתמש בהם שגב. היא חלה אז ורגזה שלא תנזוף אותה או תגרשנה, אבל היא לא כהתה בה אפילו. היא הרגישה אז בנפשה מעין פוקת לב על זה, על שלא הפגיעה בה: נוח היה לה אז יותר שתמרוט את לחייה או שתשפוך עליה קיתון של רותחין מאשר שתקה ולא אמרה לה כלום, כי הכירה את אשמתה, ולו יכלה להעניש את עצמה עונש קשה היתה עושה זאת ברצון...

גם בשבוע זה חוללה נזק גדול. היא שברה את כל כלי הזכוכית של פסח שנתנה לה לרחצם ולנקותם להיותם נכונים לחג־הפסח הקרוב לבא. היא שברה ונפצה את כולם לשברים דקים, מבלי השאיר מהם שריד, בהפילה את כולם מתוך ידיה בתוך המסעודה. גם הפעם לא גערה ולא כהתה בה כלל. רק העידה בה שתזהר לעתיד, לבלי יארע לה שוב כזאת...

רק פעם אחת שרתה בבית אי־יהודי, אצל פקיד־המכס, ואחרי כלות אף החודש הראשון להיותה שם ברחה משם בעור שניה. היא היתה רעבה שם ללחם. גם מחרפים היו אותה תמיד וקוראים לה שמות־גדוף גסים שלא שמעה כמוהם במקומות אחרים. שמותיה היו: בת־כלב, ראש־חמור, חזיר, גולם, ואחרים מעין אלו... ופעם אחת גם מרטה הגברת את שערות ראשה עקב שברה ראיון...

גם אשת נציב־המגרש רצתה לקחתה אחרי־כן, אבל היא לא רצתה ללכת אליה. היא החליטה לבלי שרת שוב בבית אי־יהודי, לו גם יתנו לה שם שכר רב. ואם־כי כבר שמעה פעמים רבות בתוך המסגודה (church) איך שהכומר מזהיר את הנערות לבלי תלכנה לשרת בבתי היהודים רוצחי משיחם, אבל היא לא תשמע לו, כי לא תוכל ללכת לבית אי־יהודי, יראה היא ללכת שמה, ואפילו לבית הכומר עצמו לא היתה הולכת...

באמנם הורגלה כבר כל־כך עם היהודים עד שלמדה גם לדבר יהודית כאחד מהם, ואלמלא שהיה פרצופה מעיד בה שלא מזרע היהודים מוצאה, אי־אפשר היה להכיר בה כלל שאיננה יהודית...

אבל מדוע זה לא תוכל לישון? כל הלילה תחלוף והיא לא תסגור עין. עוד שתים־שלש שעות תעבורנה ועליה לקום. מלאכות רבות לה היום: חג־הפסח הולך וקרב, רק שלשה ימים נשארו עוד

עד בואו, ועליה לנקות ולרחוץ, לכבס ולקטב, ועוד מלאכות רבות נחוצות שאי־אפשר להחמיצן כלל.

ומה חפצים ה ם ממנה ?... מבקשים הם מאתה דבר שלא תוכל לעשותו... לא ! לא תוכל ! לא תוכל בשום אופן ! הם הבטיחוה לשלם לה הרבה כסף אם תעשה זאת, עד שלא תצטרך גם לשרת שוב בבתי היהודים... אבל איך־זה תוכל להחליט בנפשה לעשות כדבר הזה ?... איך אפשר לה להסכים בדעתה להמיט רעה גדולה כזו על ראשי בעליה הישרים והטובים ?...

לולא הוא, מקסים, שהתערב בזה, היתה תיכף מדחה אותם, וגם היתה מגלה זאת לבעליה ; רק בשלו לא יכלה להדחותם, וגם נואלה להסכים לעשות כחפצם. אבל עכשיו פוקת־לב לה מזה, אשר לא תתן לה מנוח ולא תסור מאתה אף לרגע... גם זכר אמה יבא לפניה להפחידה ולהזהירה מעשות זאת... גם בלילה העבר, בהרדמה קצת, נדמה לה שרואה היא את אמה יושבת בגן־העדן עם כל הנשים הצדיקות, וגם את האם הקדושה, את אם משיחם, ראתה בתוכן, והיא גם רמזה לה שתבא אליה להתענג גם היא בתוך גן־העדן... ובהתעוררה מתרדמתה הבינה שתזהיר אותה בזה לבלי תעשה כזאת, כי חטאת גדולה היא, ובעשותה זאת לא תוכל לעולם להכנס אל תוך גן־העדן, וגם את אמה לא תוכל לראות עוד לעולם...

האומנם הם משדלים וחוזרים ומשדלים אותה, שמצוה גדולה תעשה בזה, וכי גם יד הכומר ופקידי הממשלה תכון עמם בזה, כי הם, היהודים הארורים, רוצחים תמיד בעת הזאת, לפני חג פסחם, ילדי נוצרים בכדי ללוש את דמם במצותיהם, אך נזהרים הם שלא יתפסו ביד המשטר, ועל־כן תחשב למצוה גדולה אם יכרו למענם שוחה להפילם בה לבלי יוכלו לצאת מתוכה. ובאמת חושדת גם היא בהם שהם עושים כך, כי, לולא־זאת, מדוע זה לא יתנו לה לעזור להם ללוש ולקטף את המצות ? הם מתנצלים לכאורה שאינה בקיאה בדבר, אינה יודעת איך להזהר לבלי החמיץ את העיסה, לבלי הפוך אותה מצד אל צד בשעת הקטוף ולבלי השאיר כלום מן העיסה על גב המעגילה ובתוך הכלים מחטיבה אחת לשניה. אבל כל זה הוא בודאי רק בדותה בלבד, בכדי לחפות על מעשיהם... כי הלא מרשה לה בעלת־הבית למלוח את הבשר ולבשל, ואינה אומרת שאינה בקיאה בדבר... ובכלל, אין שום טעם

בדבריהם, כי איך זה אפשר שתחמיץ העיסה ברגע אחד? היא עודנה זוכרת היטב, כשהיתה עוד אמה חיה, שהיתה משאירה את העיסה בתוך המלוש לכל הלילה, וגם אז היתה אומרת שאין הלחם חמוץ עדין כל־צרכו... ומלבד זאת, מה מהם יהלוך אם תחמיץ העיסה קצת? הלא בין־כך ובין־כך מצה היא ולא לחם?...

אמנם כן הוא. מאמינה היא באמונה שלמה שכן הוא כדבריהם. ששוחטים הם היהודים ילדי נוצרים ללוש את דמם בתוך מצותיהם, וכי גם מצוה גדולה היא להכין להם את הפח הלזה שילכדו בו ויענשו בעד מעשיהם האכזרים. כדאים הם זה. הוי, מה נורא הדבר! שערות ראשה תסמרנה בהעלותה זאת על רעיונה!... לקחת ילדים תמימים, ילדים חיים, מתפרפרים, ולשחוט אותם ולסחוט את דמם ללושו בתוך המצות!... רק ז'ידים ארורים יכולים לעשות כדבר הזה!... וגם היא גופה היתה אוכלת את המצות האלה המלאות דם ילדי נוצרים... וגם טעמו לחכה... ביחוד עם די־חמאה ובעודן חדישות... חמות... אכן היא לא ידעה מכל זה עד עכשיו. פו!... איזו תגעלה (nastiness)!... מעיה ינערו להקיא בחשבה אודות זה... מהיום והלאה לא תבא עוד אל פיה אפילו פרוסת־מצה אחת... אם־כי באמנם גם נפלא הדבר מאד בעיניה, מבלי דעתה פתרון נכון לזה, כי רואה היא תמיד רבים מבני הנוצרים אוכלים בתאבון את מצותיהם של היהודים אם נתנות להם...

אולם בכל־אופן לא תוכל לעשות זאת... היא היתה שבעת־רצון מאד לו נעשה כזה בבית יהודי אחר, אבל לא בבית הרב ולא על ידה. כי הלא מה יהיה אחרית הדבר? ישולחו לארץ גזרה לכל ימי חייהם... או גם תלה יתלו... או ירה יירו... הם... אנשי־חסדה אלה הטובים לה מאביה ומבני־משפחתה ומכל בני־אמונתה... לא! לא תוכל ולא תעשה זאת! תאמר להם מחר בהחלט שלא תעשה זאת...

אך לדבר אחד יחרד לבה: שלא יעשו זאת עוד הלילה. הם גם אמרו לה ברור שיביאו את השק עוד בלילה הזה, אם לא יתעכב הדבר על־ידי איזו סבה צדדית שתארע בינתים להפריעם. אבל כנראה לא יביאו אותו עוד הלילה, כי לולא־כן בודאי היו כבר מביאים אותו; ומחר בבוקר תודיע לו למקסים שלא תעשה זאת לו גם יתנו לה מלא הבית זהב...

באמת לא תוכל להבין את כל הדבר המוזר הזה. מה ירויח הוא מזה? ומה ירויחו גם הם, אותם שני האנשים שדברו אתה על־אודות זה? מה יגיע להם אם ישולחו הרב והרבנית לעבודת־פרך או אם יומתו בעונם? וגם איפה־זה יקחו את הילד המומת שיביאו? האם ירצחו אותו בצדיה בכדי להאשים את היהודים?...

האומנם היא תאהב אותו מאד... נשמת־אפה הוא... משוש חייה... ובלעדו לא תוכל לחיות... וגם הוא אוהב אותה אהבה עזה מאד... את זאת הרגישה כבר גם אז, בטרם עוד התודה לפניה שלשום... אבל למה לו הדבר הזה? למה לו לכוף אותה לעשות דבר שלא תוכל? ואיזו תועלת תצא לו לעצמו מזה? אין זאת כי שלם ישלמו לו סכום רב עבור זה... את זאת אמנם שערה כבר שאוהב כסף הוא. הוא שאל אותה כמה כסף יש לה, וכאשר הגידה לו העיר לה שמעט הוא זה מאד, וכי לו היה הוא תחתיה, משרת בבתי היהודים, היה לו כסף תועפות... היא חשבה אז לשאל אותו, איך זה היה יכול להשיג את הכסף הרב, אבל נרתעה מעשות זאת, כי יראה היתה שלא לחכמה תחשב לה שאלה כזו... הוא ספר לה גם־כן שבשעת הפרעות ביהודים שהיו לפני שלש שנים רכש לו שעון־זהב, בגדים מחיריים וכנעה רבה מהחנויות שנשדדו אז, ולו אך ארכו הפרעות רק עוד יום אחד, כי אז נעשה לעשיר גדול... ואולי בשביל זה הוא רוצה להוציא את הדבר הזה עכשיו לפעולה, בכדי שתתחדשנה הפרעות ויוכל להתעשר...

אכן חכם הוא מקסים... חרוץ נפלא... ומעיניו הפקחות מציצות ערמתו וחכמתו. אך שפתים יושק... מבטו הפקח... חוכתו הערומה... מדברו המחוכם... הלצותיו השנונות... תנועותיו המלבבות... באמת היתה גם היא רוצה שיתעשר. טוב מאד להיות עשירים. אין צריך לשרת בבתי אחרים... אפשר לקנות שמלות יפות... מגבעה שפדירה... שמשיה יפהפיה... עם גולת־כסף בראשה... פרקלינים (glove) נאים... וגם שעון זהב ושרשרת ארוכה... וגם צמידים ונזמים וטבעות... ככל בנות העשירים... וגם מדור נאה ורהיטים יפים... אח! איך אוהבת היא מדור נאה ורהיטים יפים... ועם יציע משושר כחול־לבן מרהיב־עינים... ועם גנונית קטנה בחזיתו... וביחוד היה זה טוב מפני שאז היו יכולים

להנשא תיכף... לא היו צריכים לחכות... ועכשיו הוא אומר לה שחסר, להם עוד די־כסף בכדי להנשא... ובשבילם, בשביל אותם היהודים, איננה דואגת כלל באמת, למענה תהיינה בהם פרעית... מה זה מנה יהלוך... הן לא אחיה ולא אחיותיה הם. וגם כדאים הם את ענשם בודאי... אין שום עונש רב מהם בעד עון כזה...

אכן כי תעשה היא את הדבר הזה, ולהם, לבעליה הטובים לה כל־כך, לא תוכל להסכים בשום־אופן, וגם הודיע תודיע להם מחר שאיננה יכולה למלאות את חפצם...

האומנם פחוד תפחד מאד לעשות זאת, להדחותם. לבה יגיד לה שירגז עליה מקסים בשביל זה... ואולי גם יעזבנה... ואז אנה היא באה?... אז לא תחיה! לא! לא תוכל לחיות... אז תמות! תמות! תמות!...

ב.

היא עודנה שוכבת וחושבת, הוזה ומרחפת על כנפי דמיונה: רגע אחד היא מחליטה לרדת תיכף מעל משכבה ולסגור את הדלת, ורגע שני היא מהססת ומחליטה להשאר לשכב על מקומה; רגע אחד מבריק רעיון צלול במוחה, רעיון בהיר־מלוטש מבליט את כל עוצם עונה הגדול שהיא מחוללת למורת־רוחה, ורגע שני חושיה נקהים ונעממים, וקוטב רעיונה מתערפל בעבי־הערפל מבלי ראותה שוב כלום... ופתאום — — — סאון קל בא מאחורי הדלת מגיע לאזניה... הוא הולך וקרב, הולך ומתבהר, ובמדה זו הולכות ומתכפות גם דפיקות לבה, הולכות ומתעצמות... היא מתאוננת לקפוץ מעל משכבה ולסגור את הדלת, אבל — כמו נסמרה במסמרים אל משכבה... לא תוכל למוש ממקומה... אבריה כאלו נשבצו פתאום... כאלו אבדו את כשרון התנועה... כמו בחלום היא רואה את הדלת נפתחת בלט ובזהירות... היא מתעודדת ומתאוננת לצעק, אבל קולה נחבא... כאלו מרד בה ולא ישמע לפקודתה... היא מתאוננת להתגבר על רפיונה, והנה ברגע זה היא מרגשת את ידו החמה של מקסים טופח על פניה בחבה, ועתרת נשיקות תאוניות נצרבות על שפתיה ולחייה, על מצחה ועיניה...

היא שכחה אז את כל מחשבותיה והגיונותיה הקודמים. רגשות אהבתה למקסים בלבלו את מוחה ומחקו מזכרונה את הכל.

כאלו נהפכה באותו רגע לאחרת. היא לא חשבה עוד על־דבר העון והעול שהיא עושה ועל־דבר הרב והרבנית והתוצאות הנוראות שתצאנה מזה... היא לא זכרה שוב כלום מכל מה שהתרוצץ ברעיונה לפני רגע, וגם על־דבר אמה שראתה אתמול בחלומה שכחה כליל. אך תמונה אחת מלאה עכשיו את כל דמיונה, תמונת מקסים... מקסים אהובה ואוהבה... וכל העולם כולו שמסביב לא היה כלל במציאות אצלה...

בטרם שהספיקה עוד להשתפה מסערת אהבתה שסערה בקרבה, חלקו הביתה עוד שני אנשים אשר גם בחשכת הלילה הכירה אותם שהם אותם השנים גופם שדברו אתה זה פעמים אחדות אודות הדבר הזה במשך שני השבועות האחרונים. הם סחבו אל תוך הבית שק מלא תפור בראשו וגם, כפי שהיה נדמה לה, כבד מאד. ראשונה הניחוהו על רצפת המבשולה, ואחרי הנשמם והנפשם קצת סחבוהו אל החדר הסמוך ויטמינוהו שם במקום מחבא...

שני האנשים עזבו תיכף את הבית, ומקסים האציל לה עוד הפעם נשיקות רבות, ויעזוב גם הוא את הבית, בהתאמצו לפסוע על ראשי אצבעותיו לבלי ישמע קול צעדיו...

היא ירדה אז ממשכבה, סגרה את הדלתות, את זו של המסדרון ואת זו של המבשולה, וחזרה ושכבה על משכבה.

זמן רב שכבה מבלי חשוב כלום. המעשה שנעשה עכשיו לעיניה, הפתאומות והמהירות של המעשה ביחד עם רגשות האהבה שהתלקחו בקרבה הממו אותה והביכו את עשתונותיה מבלי יכלתה לקלוט שוב באיזו מחשבה.

לאחרונה התחילו רגשותיה הסוערים להשקט ולהרגע. אז התחילה להבין ולהכיר את כל אשר נעשה, ורגש של נוחם מהול בפחד החל להתגנב אל תוך לבה, ומרגע לרגע גדל הרגש ההוא עד כי החל לפעם בחזקה... אז נבוכה שוב מרעיונותיה. רגע אחד חשבה לקפוץ מעל משכבה, להעיר את בעליה ולהודיע להם את כל הנעשה, וברגע שני התעשתה שכבר עבר המועד, שאי־אפשר לה לעשות עכשיו כלום, כי תביא בזה צרה ואסון על מקסים וגם על עצמה, כי הלא יגלה אז שגם ידה היתה במעל הזה...

במוחה התחוללה מהפכה. היא התחילה לבקש תחבולות

להצדיק את נפשה, להרגיע את מצפונה ולהשתיק את קול האלהים הקורא בתוך לבה... תחלה התאמצה להוכיח לעצמה שאי־אפשר יהיה להם לבעליה לחשוד בה כלום בדבר הזה. אחרי־כן נסתה להצדיק את נפשה, שלא עשתה באמת כלום בזה בידיה. היא רק לא סגרה את הדלת פעם אחת, ומה בכך? ולו יהי נדמה לה ששכחה הפעם לסגור את הדלת... או האם לא יקרה לפעמים שסוגרים את הדלת וגנבים באים ופותחים אותה גם כשהיא סגורה?... ובאמנם. אם אך החליט החליטו האנשים להביא את השק הנה, האם נבצרה מאתם מזמה לעשות זאת גם בלעדיה?... האם לא היו יכולים למצא איזו תחבולה איך לפתוח את הדלת מבלי גם שתרגיש בזה, לו גם היתה זו סגורה בבריחה הקטן?...

ג.

כשעה שלמה עוד טרם חלפה לה מאז עזבו שני האנשים ומקסים את הבית. שעון־הקיר אשר בחדר הסמוך הצליל את החמשית, וצליליי השלוים־התאומים, התמימים־המתונים, הרעידו את מיתרי לבה של מריה... הירח הדהה והכוכבים הנוצצים התחילו להעלם אחד־אחד מעל פני האופק הרחוק־העמוק... פני השמים השחורים־החשכים התחילו להכסיף, וצפרירים קרירים התחילו מנשבים באפלולית־שחרית, מלטפים ולוחשים רזי־עולם... מתוך חלון בודד פה ושם מבליח אור של צפית או אלית מעשנת שהדליקו בעליהן משכימי־קום... מחצרות הרחובות הקיצונים מנסרות בהפסקות תכופות־תואמות תרועות השכוי, המבשר דמדומי־שחר של יום חדש הקרוב לבא —

וקול סאון חרישי בא ממרחק חדר לאזניה של מריה... הסאון הולך וקרב, הולך וחזק. בתוך דמי־הליל בורו שעטות עקבות אנשים צועדים במרץ עם צלצול נדני־חרבות מתנקשים בהאבחם... הנה קול הסאון הולך וקרב אל הבית, ובעוד רגע כתלי הבית וקירותיו רועדים מדפיקה חזקה על גב הדלת החצונה...

לב מריה התנועע בקרבה כנוע ענפי עץ ביום סועה וסער. דפיקותיו הלכו במהירות ובלי־סדרים, נשימתה התקצרה והתבלעה. אבל היא לא ירדה לפתוח את הדלת. הדפיקה בדלת לא חדלה וגם התחזקה מרגע לרגע, עד שהרעידה גם את מושנתם של בעלי־הבית.

שניהם, הרב והרבנית, יצאו מבוהלים ומשוממים אל תוך המבשולה ויעירו את מריה מתרדמתה העמוקה שהיתה שקועה בה, כפי שהעידו בה נחרותיה העמוקות...

הדלת נפתחה והביתה התפרצו נציב־העיר, שני שוטרים מזוינים, אנשים אחדים בלתי ידועים, וגם מקסים בתוכם. הרב והרבנית נפתעו ונרעשו מאד, פניהם חורו, שניהם התנקשו, ברכיהם פקו, וכל עצמותיהם רעדו...

כרגע הוארו כל המאורות אשר בבית. האנשים הזרים והשוטרים עם הנציב ומקסים בראשם פשטו על כל החדרים לבקש ולחפש. הם חתרו וחפרו את כל פנות הבית ומחבואיו עד אשר מצאו באחרונה את השק התפור. הם מהרו לפתוח אותו ויוציאו מתוכו נער כבן־עשר נרצח, וחבורות ופצעים רבים בראשו ובצוארו, בבטנו ובגבו ובכל גופו...

שניהם, הרב והרבנית, לטשו עיניהם אל כל המחזה שלפניהם בהשתוממות־תום קהה עד כי נדמה היה שבינתם התבלעה. לאט־לאט בורו מבטיהם, ופתרון החידה חדר אל תוך מוחותיהם. אנחות מרות ונואשות התפרצו אז מחזיהם בספקם כפיהם ובהתעלפם חליפות.

— אה? אה? — חרק הנציב את שניו לעומתם — מתעלפים אתם?... אנשים תמימים... ישרים... אינכם יודעים כלום... כלום אינכם יודעים... אך מלאכי מרום הביאו את השק הלזה הנה... חבל עליכם... אנשים צדיקים... רב צדיק... אוכל מצות כשרות... נלושות בדם ילדי נוצרים... כדת... חבל עליכם, חביבי... נפלתם עתה בפח...

— אינם אומרים כלום! — העיר גם מקסים מצדו — יודעים הם את אשמתם...

— נחושתים על זרועותיהם! — הפקיד אז הנציב את שני השוטרים — ואל בית־הסוהר!

חצי־ערומים חצי־מתים ורתוקים ברתוקי ברזל הובלו שניהם אל בית־האסורים, כיאות לרוצחים שנתפשו ביד, ובטרם עוד חלפו עשרה רגעים היתה כל העיר כמרקחה. נשים התעלפו, נערים השתוממו, וזקנים שערו שער... כולם היו נבוכים מבלי דעת איך לפתור את החידה הנפלאה:

„בבית הרב נמצא נער נוצרי הרוג!..."

„היתכן הדבר? הבאמת קרה כדבר הזה? או אולי רק חלום חזיון שוא הוא?..."

הם, היהודים, ידעו אמנם שעלילת־שוא היא. הם לא הסתפקו כלל בזה, שהרב והרבנית לא רצחו את הנער, ואף לא יד יהודי אחר היתה בזה, ורק ידיהם של הנוצרים הטובים גופם היו במעל הזה, בכדי להתגולל על היהודים עם־חרמם ולהאשימם בעלילת־רצח נתעבה... וגם זאת הבינו כולם, שלא אל הרב והרבנית לבד יקלעו עושי השערוריה... את כל זאת ידעו ברור למדי. אבל איך זה נעשה הדבר? איך זה הובא שמה? ומי הם העושים? ואיך זה לא הורגש כלום בדבר עד הרגע האחרון?...

חידה היא ואין לה פתרון!...

ד.

השמועה הנוראה על־דבר המאורע עשתה לה תיכף כנפים אל כל קצוי ארץ, ובמשך של יום אחד היו כל העתונים שבארץ ושבחוץ־לארץ מלאים את כל פרטי הרצח הדתי שחוללו היהודים של העירה ד— שלשת ימים לפני חג פסחם. העתונים שונאי היהודים הלהיבו את איבת ההמון היגבוב בתמונות מעוררות חמת־נקם, נקמת־שדי מן היהודים הארורים קובעי־אלוה המשתמשים בדם ילדי נוצרים תמימים למטרות דתיות, בהזהרם תמיד לבלי הלכד בפח. ואשר רק באופן פלא עלתה הפעם ביד המשטר החרוץ של העיר ד— לגלות את דבר הרצח בעתו ולתפוש גם את האשמים בידם ממש...

וביום השלישי להגלות הרצח הדתי שחוללו ידי היהודים, באותו היום שגופת הַנער הנרצח הובלה לקבורות, התחוללו הפרעות בתוך העיר. מצלות המסגודות שבתוך העיר וסביבותיה צלצלו בלי־חשך מאז הבוקר. הצלילים הממושכים והעגומים חרדו בלבות התושבים היהודים כאנקות נשפטים לקוחים להרג... או כצלילי מנגינות קרב מקדישים את קרואיהם למלחמת תנופה...

מכל הערים והכפרים, מכל החוות והיערים אשר בסביבות ד— נהרו המונים־המונים של נוצרים מזוינים בכלי־משחת שונים, בהם אנשים ונשים, זקנים ונערים, וכולם נכונים לנקום את נקמת־

אלהים, לקצות ביהודים ולשדוד את רכושם על רצחם את הנער הנוצרי...

שלשת ימים רצופים ארכו הפרעות. מכל הבתים והחנויות של היהודים נשארו רק גלי חרבות שוממות. רבים מהם עזבו את בתיהם ורכושם וימלטו על נפשם, ורבים מהם התחבאו ביערים, במרתפים וברפתים, והנשארים נפצעו או הומתו על־ידי ההמון הפרוע.

אחרי תום שלשת הימים של הרג ואבדן, של רצח ושוד, אחרי שלא נשארה כבר בתוך העיר אבן על אבן, בא גם המשטר לעזרת היהודים ולכבוש את הפרעות... מן השודדים והפרענים לא נתפש גם אחד בידי השוטרים, ורק מהיהודים נאסרו רבים והושמו במאסר, על אשר העיזו להתיצב נגד השודדים ולהגן על רכושם ועל נפשות בני ביתם...

ופרעות כאלה חלו אחרי־כן במשך של שבועות אחדים במקומות רבים ובערים שונות בכל מלא רוחב ארץ ממשלת הרומנובים; ובכל מקום שדבר הפרעות יצא לפעולות שם חזר ונשנה כל אותו המחזה של דם ואש, של שוד ורצח, של הרג ואבדן. ובכל המקומות שלא נתהוו שם הפרעות היו היהודים שרויים בפחד תמידי מפני אימתה של החיה הטורפת הזאת, וחייהם היו תלויים להם מנגד...

עד יום המשפט עברו כשתי שנים שלמות. בינתים היו באים יום־יום שרים ופקידים שונים מעיר הפלך ומעיר הבירה אל מקום הרצח, לחקור ולדרוש את הדבר. גם פקודת־הרוממות חתומה בעצם ידו של הוד־רוממותו הצאר הגיעה אל הפקידות העליונה לענוש קשה את כל החוטאים הנחשדים בדבר. ונציב העיר ד— התעלה על־ידי פקודת הוד־רוממותו למשרה גבוהה במשרות הממשלה, עקב חריצותו הנפלאה ועבודתו הפוריה, בהשכילו לתפוש את האשמים ולמסור אותם למשפט...

ברטט־לבב חכו כל יהודי התבל ליום המשפט. הימים ארכו להם כשנים, אף־כי ידוע ידעו מראש שלא משפט־צדק אך משפט־משפח נכון לפניהם, משפט החזק על החלש, משפט הרוצח על קרבנו...

ימים מעטים לפני בא יום המשפט נעלמה פתאום מריה,

הנערה ששרתה בבית הרב, ואחרי־כן נמצאה נרצחה. תיכף נפוצה השמועה, שלא הסתפק בה גם שום איש, שנרצחה בידי היהודים, בכדי שלא תוכל להעיד על־דבר הרצח בבא יום המשפט. ובאמת בקש המשטר ומצא שלשה יהודים שרצחו אותה ושהודו גם בעצמם על זה בראשונה, לפי דברת השוטרים, ורק באחרונה חזרו בהם וכפרו הכל...

ה.

לאחרונה הגיע גם יום המשפט.

ביום * * לחודש * * לשנת * * 19 למספרם הוחל המשפט אשר משך אליו את עיני כל יושבי חלד. שופטים מושבעים הפקדו תחת השגחתם של פקידי הממשלה הגבוהים, וקטגורים מומחים ומפורסמים בשנאתם ליהודים נשלחו מעיר הבירה לצרף וללבן את האשמה הנוראה. עדים רבים הוזמנו מצד הקטגוריה לאשר ולקים את דבר האשמה. ביניהם נמצאו גם מקסים ושני האנשים שהביאו את השק התפור אל בית הרב באותה הלילה. מקסים העיד, איך שמצא ביחד עם השוטרים והנציב את השק התפור עם הנער המומת בבית הרב בלילה של יום * * לחודש * * לשנת * *, ואיך שמריה, השפחה ששרתה אז בבית הרב ושנרצחה אחרי־כן בידי היהודים בכדי שלא תוכל להעיד עליהם ביום המשפט, ספרה לו, איך ששמעה באותה הלילה גניחות רצוצות באות מקיטונו של הרב, ובקרבה בלט אל הדלת סקרה מבעד חור המנעול איך שהרב עם עוד שני יהודים, האחד מזוקן בזקן שב וקצר והשני בזקן ארוך ושחור, שחטו את הנער המתפרפר, כשהוא כפות בידיו ורגליו ופיו סתום בפסיג, בחלף ארוך נוצץ כעין זה שראתה אותם לפעמים שוחטים בו עגלים ועופות, והקיזו את דמו לתוך ספל חדש, ואחרי־כן עשו בו באותו החלף עצמו פצעים וחבורות רבים בכל גופו, ושוב אספו את הדם הסחוט מהם אל תוך אותו הספל...

ושני האנשים העידו, איך שראו בלילה ההיא שני אנשים שחורי־זקן, האחד ארוך והשני גוץ, נושאים שק מלא אל בית הרב, ובתוך השק מתפרפר גוף חי...

המשפט ארך שבועות רבים. יום־יום נשמעו ונבחנו עדים

לעשרות שהביאתם הקטגוריה להוכיח את אשמת היהודים. הקטגורים והסנגורים עבדו עבודה קשה לבחון ולבקר את כל דברי העדים שהיו גם מתבלבלים לפעמים ומקלקלים בעצמם את עדותם. במרוצת הרצאותיהם היו שני הצדדים מתנגשים תמיד לרגלי פרטים שונים, וראש השופטים היה מטה תמיד את כף־המאזנים לצד הקטגוריה.

בבא תור הסנגוריה להרצות את עצומותיה, חגרה את כל שארית כחה לנתח את דבר האשמה ואת דברי העדים ולהוכיח להשופטים, שכולה היא רק עלילת־שוא נתעבה ערוכה בידי הנוצרים הטובים השואפים לכלות את חמתם ביהודים עם־חרמם, כי הוא נגד יסודי אמונת היהודים הצרופה, האוסרת עליהם אפילו דם חיה ועוף, ואפילו אכילת בשר בלתי מלוח ומנוקה היטב מדמו, ואפילו סגוף של כל חי מרגיש.

אולם כל עמלה של הסנגוריה היה לשוא וכל תאונתה מאפע. השופטים המושבעים מצאו את עון הנאשמים וגם חרצו את משפטם להשלח לארץ־גזרה לכל ימי חייהם, על ר צ ח ם את הנער הנוצרי בשביל מטרה דתית, בכדי להשתמש בדמו ללושו בתוך המצות, כמו שהוכיחו העדים בהעדאותם בבית המשפט...

ז.

עוד חמש שנים התגלגלו אל חיק הנצח. הרב והרבנית לא האריכו ימים במקום־גזרתם. שניהם מתו מעוצר רעה ויגון. שונאי היהודים הזכירו בכל עת־מצא את הרצח הדתי של העיר ד— ואת הנער הנרצח בידי היהודים, מה שהוברר בבית־המשפט על־ידי שופטים מושבעים גלוי לכל העולם. על קבר הנער הנרצח העמדה מסגודה גדולה, רמה ונשאה, אשר הוקדשה ברוב פאר והדר על־ידי כהני הדת הפרבוסלבית ביחד עם פקידים גבוהים מחוג הממשלה העליונה. מכל פנות הארץ, הקרובות והרחוקות, נהרו תמיד המונים־המונים, פרבוסלבים וקתולים, אנשים ונשים, זקנים ונערים, הולכים ברגל ונוסעים בעגלות, בצבים ובכרכרות, ופני כולם מועדים להתפלל ולהשתחוות בחרדת־קודש אל שרידי עצמותיו של הקדוש המעונה, אשר עונה באכזריות נוראה בידי היהודים עד צאת נשמתו...

אז פרצה בארץ מגפת החלירע. כשוט־זעם שוטטה מעיר לעיר ומחבל לחבל עד אשר הקיפה את כל הנפות הפנימיות, את כל אותן הנפות שמחוץ לתחום־המושב, ובכל מקום בואה נפלו קרבנות אדם תחת מגלה כעמיר מאחרי הקוצר, נער וזקן, עולל ויונק, וחתיתה היתה על־פני כל ישב הארץ.

ובעיר ב— אשר בפנים המדינה קרה מקרה אשר הצליל אוזן שומע ואשר הפיץ אור על־פני סוד כמוס.

בבית־החפשית העירוני נמצא חולה אחד בשם מקסים מעיר ד— אשר בתוך תחום־המושב. מצב החולה הלך הלוך ורע מיום ליום עד כי אמרו הרופאים נואש לחייו. על־פי פקודת הרופאים הועתק אל מחלקת המטים למות. השעה היתה אחורה, הראשונה אחרי הסהרים. הרופא היהודי ז— ועוזרו הרופא ט— עוברים על־פני שורות מטות המחלקה כפי תור־מסחם. הם מתקרבים אל מטת החולה ונדמים על־ידה: הוא שוכב וגוסס... מתאבק עם המות... שעה קלה נשארו לעמוד על מקומם, בהתבוננם בפני החולה המשתנים מרגע לרגע.

— את הכומר! את הכומר! — הפסיקם ממחשבותיהם קולו הטרוף והלחיש של החולה שפקח ברגע זה את עיניו שננעצו ברופא ז— שמנגדו — להתודות...

— הוזה הוא — העיר הרופא ז— לעוזרו — אכן רגש מלבו יגיד לו שרגעיו ספורים... בכל אופן כדאי היה להרגיעו...

— אבל איה־זה יוקח הכומר בשעה זו? — ענה העוזר.

— היה־נא אתה לו לכומר ויתודה לפניך... הוא לא יבחין עכשיו... והמטרה אחת היא...

עם דבריו אלה עזב הרופא ז— את שניהם ויפן אל חולים אחרים לבקרם. כשעה קלה השתהה על־יד מטת חולה אחד בקצה הדרומי־מערבי של המחלקה ואחר־כך שב אל מטת החולה המתודה.

— היש לך עוד מה להתודות? — נסה שוב לשאל כראותו אותו מהסס עדין.

רגעים אחדים חכה בדומיה מבלי שמוע מענה מפי החולה שהאריך להתאנח אנחה חרישית חלושה כשעיניו סגורות.

— היש לך עוד מה להתודות? — נסה שוב הרופא ז— לשאל אותו בהרימו את קולו יותר.

— כן... לא־כלום... לא־כלום... — נפלט מפי החולה בכבדות.
שניהם נשארו עומדים שעה קלה על־יד מטתו מבלי גרוע עין ממנו. נדמה להם כי מתאמץ הוא להעלות מה בזכרונו.
— נחכה־נא עוד מעט — רמז לו הרופא ז— לעוזרו —, נראה מה יהיה אחרית הדבר.
— „אבל זה איננו חטא... — הסתנן שוב בכבדות מבין שני החולה — איננו חטא... אין צורך... על־פי עצתם... הכל... הכל... על־פי מצותם...“
— לא, לא... — מהר הרופא ז— להרגיעו — אין צורך להתודות על זה.
החולה פקח ברגע זה את עיניו שננעצו שוב בפני הדובר אליו כמשתעות...
— אכן — האריך אז הרופא ז— — הן אין נסתר מעיני האלהים ואל לבן־תמותה הסתיר מאום מן הכומר כהן־עליון. גלה־נא את כל סודותיך להכומר הנצב בזה וכפרתך תהיה שלמה...
עיני החולה נסגרו שוב. תוי פניו התכוצו והשתנו חליפות. נדמה היה שמרכז הוא את מחשבותיו או רוצה להעלות מה בזכרונו...
הרופא ז— רמז לו לעוזרו להטיף אל פי החולה טפות אחדות של ה—ן, ואז פקח החולה שוב את עיניו שתעו בכבדות מסביב.
— ומתי היה הדבר? — שאל אז הרופא ז— את החולה בהביטו ישר אל עיניו.
— מתי... — הגיע לאזניהם קול רפה מאד — כן... לפני הפסח... לפני שבע שנים...
— ואיה קרה זה? — שאל שוב הרופא ז—.
— שם... כך... בד—...
— ואיך זה נהיה הדבר? — האריך הרופא לשאל.
— בשלשתנו עשינו זה... כן... גם הם... גם הם... דמיטרי ואנופרי...
החולה חזר וסגר את עיניו בכוצו את שפתיו ובהאריכו להתאנח את אנחתו החרישית. הרופא ז— רמז שוב לעוזרו להטיף לו טפות אחדות מן הקודמות, והחולה התנועע קצת ופקח את עיניו. הוא האריך לשאל אותו שוב על־דבר אותו הדבר שקרה אז

בלילה לפני הפסח, והחולה ענה בברוגיז ובהברה לקויה וטרופה אמרים בודדים וקטועים, אשר בעמל רב עלתה בידי הרופאים שכרו את אזניהם במרץ רב לבלי גרוע כלום מסודו, לצרף את דבר העלילה לכל פרטיה: —

„הוא ושנים מרעיו, דמיטרי ואנופרי, הביאו בלילה ההיא, שלשת ימים לפני חג פסחם של היהודים, את הנער הנוצרי ההרוג ג— אל בית הרב של העיר ד— אשר בתחום־המושב, בכדי לעולל עליהם, על היהודים, שרצחו אותו להשתמש בדמו לחג־הפסח, ללושו בתוך מצותיהם. את הנער הלזה רצחו הם עצמם, הוא ושני מרעיו, בידיהם, וגם עשו בו חבורות ופצעים רבים בכל גופו כמו שהורו לעשות. גם את שפחתו של הרב, את מריה, רצחו שלשתם לפני בא יום־המשפט על אשר רצתה לגלות את סודם. וכל אותם הדברים נעשו על־פי נציב העיר ד— שצווה גם הוא מגבוה להוציא את הדבר לפעולה בכדי להוכיח את אשמתם של היהודים המשתמשים בדם נוצרים ללושו בתוך מצותיהם. הוא גם שלם להם בכסף מלא בעד שרותם, והכסף בא מאוצר הממשלה. שלשתם נקראו אז גם להעיד את עדותם בבית־המשפט מצד הקטגוריה, וימים רבים לפני בא יום־המשפט הורום ולמדום פקידי הרשות עם הקטגור ש— בראשם איך ומה שיעידו“.

— ומדוע זה חשבת שאין זה נחשב לחטא כלל? — שאל באחרונה הרופא ז— את החולה.

— כמובן... ואיך זה יהיה... — גמגם החולה בכבדות וידום.

הרופא חכה רגעים אחדים, אולי יאריך החולה את דבריו, ואז רמז לו לעוזרו להטיף לו עוד טפות אחדות מאותן הקודמות.

— ומדוע זה חשבת שאין זה חטא כלל? — חזר הרופא ושאלו ברגע שפקח החולה שוב את עיניו.

החולה סגר את עיניו, ואחרי רגעים מעטים שב וגמגם מבין שניו כמתריז מתוך רשף:

— כמובן... בפקודתם... הכל... השלטון... הכומר... אי־אפשר... כמובן... שוחטים... להוכיח... נחוץ... כך... מצוה גדולה... גדולה... גדולה...

נויארק, בחודש אלול, התרע״ב.

פרנסה טובה

או

I-O-U.

א.

— ומה? לא־כלום?... שוב לא־כלום?...

— ולו גם זכר לדבר! בלי גוזמה עברתי היום על שלשים מעבודות. ברבות מהן אין שם עבודה כלל: העונה הזאת, אומרים, לקויה הרבה. ואלו שיש בהן קצת עבודה — אין ידים חסרות שם.

— ואם־כן כלו כבר כל הקצין? — שאלה שוב חיה־שושה, בהסתכלה עדין בפניו בסקרנות חודרת כמכונת לקרא שם את פתרון שאלתה.

— למחר בבוקר יוצא אני שוב לבקש — ענה שוב חיים־שעיה כמתחטא, בהתחילו לפשוט את מעילו — ואף־על־פי שקרוב הוא גם לודאי שלא אמצא שוב כלום... לא נקל הוא למצא עכשיו מקום חדש לעבוד... אבל — איך זה אמר פלוני: אין אתה בן־חורין להבטל...

היא לא ענתה לו שוב כלום, אך שבה אל מלאכתה בתוך המבשולה, אל זו שהפסיקתה לפני רגע בבואו הביתה.

— הידעת את מי פגשתי היום? — נסה אליה שוב חיים־שעיה כמכוון להסיחה לענין אחר, אחרי תלותו את מעילו במקומו בתוך המלתחה.

— את מי?

— את חיים־שמעיה.

— את חיים־שמעיה? איזה חיים־שמעיה?

— את חיים־שמעיה לא תדעי? את הקנקן?

— איזה קנקן?

— רבונו־של־עולם! את הקנקן לא תדעי? את בן־עירנו? זה שבא אתנו ביחד לאמריקה?

— אה... את זה... את חיים־שמעיה... ולמה־זה אתה מקנקז כל־כך?... קנקז־קנקז... שוב קנקז ושוב קנקז... דבר דברים ברורים: חיים־שמעיה, ודי!

— ומה אמרתי לך אני? האם לא אמרתי לך בתחלה חיים־שמעיה? לולא היית נרגשת כל־כך, היית שומעת...

— וכי פלא הוא שעשתונותי טרופות?... ממצב כזה?...

— וכי כלום מועיל לך זה?...

— ואתה באמנם ראית אותו? את חיים־שמעיה? אנכי לא ראיתיו כבר זה עדן ועדנים. ומה הוא עושה עתה? עובד הוא עודנו שם? אצל סינגר?

— כן.

— ומה דברת עמו? יודע הוא ששובת אתה?

— ספרתי לו.

— ומה אמר?

— ומה יאמר? לא־כלום. כמדומה את שרואג הוא על זה כמוך?...

— כך... כמדומה הייתי... ולא נסית לבקשו כלל, אולי יכול הוא להכניסך גם אותך שמה?

— הלא ספרתי לו על־אודות מצבי, והוא לא הציע לי כלום.

— כך?... רוצה אתה לחכות עד שיציעו לך?... זה לא היה רע כלל... אבל... חוששת אני שלא תשאר לשבות עוד זמן רב...

— לו יהי כן. ומה בכך? גם רקפלר ושיף וכל שאר הרבבונים (millionaire) האמריקאים הולכים בטל, ובכל־זאת מזמין להם הקדוש־ברוך־הוא את פרנסתם ואינם גועים ברעב, חלילה...

— כבר ידעתי שחכם אתה... ורק קורטוב של תבונת־אנוש חסר לך... הדברים אלה היו נאותים, לו היו לך עכשיו לפחות מאות־שקל אחדות חשוכות בבית־האוצר, אבל לא עתה, כשאין בכל הבית אפילו פרוטה שבורה אחת לרפואה...

— ידעתי מראש מה שתאמרי... באמת החלטתי בדעתי לבלי ספר לך כלל מפגישתנו. לך אי־אפשר לספר כלום. מיד באה את בטענה... לאספני גם אני שמה... על־דעתך הייתי הוה כבר כל מה שבעולם: נגר, סיד, פחם, קרר, נהל, רוכל, חנוז,

עבדן, קבלן, שדכן, ברחן, וכל מה שהפה יכול לדבר... טוב שלא פגשתי את נשיאנו, את מר וילסון... צריך היה לספחני אל המשרד שלו... למנות אותי לשר־הפנים או לשר־הרכוש...

— הלא כבר אמרתי לך שיודעת אנכי שחכם גדול אתה... בעל הגיון נפלא, מוכשר גם לשר־הפנים ולשר־הרכוש ו ל כ ל מ ה ש ה פ ה י כ ו ל ל ד ב ר... חי נפשי אינני יכולה להבין כלל מה אתה חושב לך. האם לא די לך שבעה־עשר שבועות שלא הכנסת אל תוך הבית אפילו פרוטה אחת? הילדים הולכים מבלי לבוש לעורם ומבלי נעל ברגליהם... המרכל והטבח פוזלים עלי זה כבר... ובאמת צדקו גם שניהם: הן לכל מדה וקצב... כבר מגיע להם דים... לא אוכל ללכת שוב אליהם... להשחיר שם את פני... כאלו נותנים לי נדבה... והצרכים מרובים ברוך־השם... היוקר יאמיר מיום ליום: לוג של חלב — חלב מהול במים — עשרה סנטים... לטרת לחם — ששה סנטים... ואיזה לחם? — טיט... בלתי־אפוי... המים נוטפים מתחת הסכין בהחתכו... לטרת בשר — רבע השקל... ואיזה בשר? — עצמות ופדרים... לטרת בולבוסים — חצים עבושים וחצים רקובים — חמשה סנטים... וכן המה גם שאר כל המינים, מחיר כל דבר כפלים משהיה לפני שנה... והנה גם ה ר א ש ו ן ממשמש לבא... כבר העשרים היום. ובטרם עוד תספיק להביט כה וכה והנה לך שוב ה ר א ש ו ן... והנה הוא נצב לך שוב מאחורי הדלת ומקיש... ואתה לך שוב ומנה על כף־ידו שמונה־עשר שקל... ו א ש כ נ ז י זה איננו מבין חכמות כלל... חפץ הוא למנות... ולמה אתה מחכה? לנס מן השמים?... עד שיבא מי ו י צ י ע לך?... או עד אשר יתפשרו דלפון עט קמפ— שלך עם תפרניהם (operator)?... ואם לא יתמצעו שם לעולם?... תשב גם אתה בחבוק־ידים?... ואנחנו נשב ונרעב?... רבונו־של־עולם! אך מתפרה (clothing-shop) אחת באמריקה! דלפון עט קמפ—! ומבלעדם אין מה לעשות שוב כלום!...

היא האריכה עוד לשפוך את מרי־שיחה בפניו, אבל הוא לא ענה לה כלום. הוא הכיר בפנים נפשו שהצדקה אתה. הוא ידע שהיא איננה כנשי־קלומבוס, הוא ידע שמשתתפת היא בצערו וכי גם סובלת בפנים נפשה הרבה יותר משהיא מבטאת בשפתיה. ואם־כי גם לכאורה אין זה אשמתו שלו כלל, אבל הן סוף־סוף גבר לא־

יוצלח הוא אם איננו יכול למצא איזה מוצא ממצבו החלך (miserable)... ביחוד היתה רוחו נכאה בשעה שהיה נזכר על־דבר היום הראשון. זו היתה הנקודה היותר מכאיבה במצבו הקשה. על כל הדברים אפשר היה לו לותר בשעת הדחק מלבד דבר זה. אפשר היה לו לותר גם על צרכי מחיה וגם על צרכי תלבושת ונעלול (foot-wear): אפשר לחיות זמן־מה גם בלא חלב ובלא בשר... אפשר ללבוש לפי־שעה גם מלבושים ישנים ולנעול גם נעלים מטולאות... ורק זה לבד אי־אפשר לדחות. מכיר הוא כבר את בעל־דברו זה שאיננו לא מן הרחמנים ולא מן הבישנים, אף־על־פי שהוא מבני־בניו של אותו זקן... ומדקדק לגבות את שכר־דירתו ביום הראשון דוקה, ואם אין אתה פורע לו בזמנו, אז הוא מוציא אותך ואת בני־ביתך ואת כריך וכסתותיך החוצה... כדת קלומבוס ויהודונים... והוא ראה גם כבר בעיניו איך שארעו מאורעות כאלו לאחרים, ומי זה יערבנו שלא יארע גם לו כך?...

— באמת — נסה להצטדק בפניה אחרי דומיה קצרה — רציתי לבקשו אודות זה, אבל... מהסס הייתי בדבר: מי יודע אם אסכון לעבודה זו?...

— אם תסכון לעבודה זו?... ומדוע זה לא תסכון?

— אין זו שאלה. כל ימי הייתי תפרן, ופתאום אלך ואהיה לסוכן...

— הרחמן יצילנו! פתאום יהיה לסוכן! הכנה מרובה צרוכה לזה... צריך לגמור חוק תחכמון (college) בשביל להקיש על הדלתות ולהעריב מכונת־תפירה ליהודיה...

הוא נדמה שוב ולא ענה לה כלום. הוא הכיר שוב שצדקה ממנו.

— אבל הן לא נסע הוא עדין מעבר לים — נסה שוב להתחטא בפניה אחרי עבור רגעים מעטים — הן יכול אני לשוב ולראותו. לא הפסדתי כאן כלום: אלך אליו ואבקשנו. את מקום משכנו הלא ידעתי: הוא גר ברחוב ס— מספר * *.

— ברם הניחה לי! — השיבה חיה־שושה בנפנוף־יד ובנדנוד־ראש של בטול — כלום לא יהיה מהליכתך... גבר לא־יוצלח בכל

אשר יפנה י צ ל י ח... אם רוצה אתה ללכת, אלך גם אנכי אתך... עוד היום בערב נלך...

ב.

בערב הזדרזה חיה־שושה להשכיב את התינוקות קודם הרבה מבכל יום, התקשטה והתלבשה בחפזון, ויצאה עם חיים־שעיה ללכת אתו אל רחוב ס— מספר * *.

— אולם זכר־נא ואל תשכח — העירה לו בדרכם — הילדים נשארו לבדם בבית; אל תאריך שם בשיחה יותר מדאי... כלה עסקיך וצאה...

— אין לי מה להאריך שם; אבל הן גם לבא ולברוח תיכף אי־אפשר...

חיים־שמעיה וחיה־דבושה קבלום באותות רצון ובסבר־פנים, כבדום בתקרובת, הגישו לפניהם פירות וממתקים, וגם האיצו בהם לבלי התביש ולהנות מכולם, בהבטיחם להם שגם הם מצדם לא יסרבו כלל, חלילה, מלהנות בבואם אליהם לבקרם... אחרי־כן עברו אל מאורעות היום, אל כל הנעשה בעולמם של בני־עירם: מי מהם מתנהג כשורה ומי שלא כשורה, מי נתעשר כבר ומי עתיד להתעשר, מי נחתן (to marry) ומי לא יחתן שוב לעולם, אך ישארו רוקים או רוקות לכל ימי חייהם... ואחרי ששוחחו כבר ארוכות וקצרות על־דבר כל אחד וכל אחת מבני ובנות מולדתם, על־דבר אותם שבכאן ואותם שבשם, מעבר לים, ואחרי החליטם גם שמדינתו של קלומבוס היא רק בשביל אנשים כשלמקה החיט ושמריל הרצעז וכדומה, אבל לא בשביל אנשים כשלמה בן־הרב ושמריהו הנאמן, רמזה לה תחת השולחן רגלה של חיה־שושה לרגלו של חיים־שעיה שיגש אל תוכן הענין שלהם, זה שטרחו בשבילו כל אותה הטרחה.

— הידעת מה באנו לבקש ממך, מר קנקן? — התחיל תיכף חיים־שעיה מגמגם כמו בעל־כרחו — זה עלה בדעתי היום בבוקר אחרי שנפרדנו.

— אם אך בידי הוא למלאותו...

— אולי אפשר היה לי להכנס גם אני שמה? זאת אומרת, אל סינגר...

— אל סינגר?... ואולי... כן... אפשר לנסות...

— המצב, כמדומני, ידוע לך. זה לי ברוך־השם שבעה־עשר שבועות ששובתת אני, ואין עדין שום צפיה שיתפשרו שם שני הצדדים בזמן מן הזמנים... שניהם מעוקשים עד הקצה האחרון, וההוצאה נחוצה, והפרוטה איננה מצויה... אין מה להתביש...

— אינך צריך להגיד לי. יודע אני היטב את טעמו של דבר. כבר נחונותי גם אני בשביתה לפני שנתים, לפני הכנסי הנה, אל סינגר, ועודני זוכר גם היום את טעמה של זו... אנחנו שבתנו אז ששה חדשים שלמים...

— כמדומה לי שראיתי בעתונים שמבקשת היא חברה זו סוכנים.

— חברת סינגר מבקשת סוכנים... דבר חדש באמריקה! ומתי אין היא מבקשת?...

— כך?... זאת אומרת, חסרה היא ידים תמיד?...

— הסם... אם חסרה היא... דבר זה הוא מאותם הדברים שאין להם שעור וקצב...

— כך?...

— ומדוע־זה לא תחסר? כלום עבודה צריכה היא להכין בשבילם? או כלום שכר צריכה היא לתת להם? ומה יש לה להפסיד אם יהיו לה עוד כהנה וכהנה משרתי־חנם? האם פתחים ודלתות חסרים בנויארק?... ילכו ויחזירו עליהם וילכו ויקישו להם עליהן כנפשם שבעם... והיה אם מכור ימכרו מכונה — תקח היא את הסולת ולהם תתן את הפסולת, כמאמרו של אותו פיטן, ואם לאו — ילכו למו לחיים ולשלום כלעומת שבאו...

— אם־כן אפשר להכנס שמה תמיד?

— ומדוע לא? להכנס אפשר בכל עת ובכל שעה. אבל... בכל־זאת... אפשר זה הוא גם אי־אפשר: הכל כפי מה שסוכים (view) אנו את הדבר.

— אפשר וגם אי־אפשר?... ואיך הוא זה?...

— ענינו של דבר כך הוא. השאלה בכאן איננה אם אפשר להכנס, אלא אם כדאי הוא להכנס.

— ואף־על־פי שהשכר מצוי?...

— זהו הדבר: קשה לבאר זאת לאיש מן החוץ.

— ואף־על־פי־כן ?

— הרבה דברים בגו. ואם היינו באים לחשבם אין אנו מספיקים.

— ואף־על־פי־כן ?

— הלא אמרתי לך, הרבה דברים בגו. ראשית דבר, עליך להיות בקי בדבר איך להונות את הבריות. צריך אתה למכור להם, למשל, מכונה בת־שבע־מגורות בארבעים שקל ולזקוף אותה בשטר־האמנה שחותמים לך בחמשים וחמשה, ולהזהר, כמובן, שלא ירגישו בזיופך עד לאחר שסלקו עליה כבר סכום הגון... או למכור להם מכונה חדשה שיצאה עתה מתחת הפטיש, ולשלוח להם תחתיה מכונה עתיקה שנעבד בה כבר כחצי יובל שנים ושנתגלגלה כבר בידיהם של חצי תריסר זבינים (customer) ושרופפו גם כבר כל חוליותיה מזוקן, ולהזהר שוב שלא יגלו הללו את סודך עד שפרעו כבר עליה סכום מספיק... ואם אין אתה בקי במלאכה זו, אי־אפשר לך להתקים שם אפילו שעה אחת... שנית, מאוכלם שדה־עבודה זה כל־כך עד שאין לך שם די־אויר לנשימה מרוב התחרות, ואין לך זבין אחד למכונת־תפירה שלא יחזיקו בו שבעים ושבעה סוכנים המתחרים לזכות בו בהורידם, כמובן, כל אחד מהם את המחיר יותר מהאחרים. וטעמו של דבר הוא פשוט. עבודה זו אינה צריכה לשום למוד והכנה קודמת, וכל הולך־בטל, כל לא־יוצלח־לכל כשר וישר לה... כמו למלמד תינוקות במדינתו של קלומבוס, למשל... ומינים אלו, כמובן, לא יחסרו במדינה זו ברוך־השם... שלישית, גם שכרך הפעוט שאתה משתכר בתחלה הולך ונפחת במדה שאתה מוסיף לעמוד בעבודה זו. כי סגולה מהופכה לה לעבודה זו מכל שאר העבודות שבעולם. בנוהג שבעולם, אם מאריך אחד לעסוק בדבר, במדה שמוסיף לעמוד בעסקו, בה במדה ידיעתו ונסיונותו (experience) ואפשרותו בו הולכות ורבות, וממילא גם שכרו הולך ומוסיף ; ובכאן הוא להפך ממש : כל מה שמוסיף אתה לעמוד בעבודה זו, בה במדה רגליך הולכות ונחשלות, ובה במדה גם שכרך הולך ופוחת, כידוע לבעלי הנסיון... רביעית,

— אכן כמדומני שאין צורך כלל בדבר ללכת ולמנות את כל מעלותיה הטובות של עבודה זו, אף־על־פי שאפשר היה לי למנות

לך כאן עוד גם רביעית וחמשית וששית ושביעית, וכו׳ וכו׳, עד לבלי־סוף...

— ואף־על־פי־כן עומדים שם רבים ועובדים וגם עושים מחיה? — שאל חיים־שעיה בהניעו את כתפיו כמשתעה.

— זהו הדבר שאמרתי: קשה לבאר זאת לאיש מן החוץ. הנה אתה אומר: עומדים ועושים מחיה... ובודאי שנראה כן הדבר לכל מי שאינו יודע את תכנו. כמדומה להם, למשל, שכל אלה הבריות היפות שהם פוגשים תמיד מקושטות בצוארונים לבנים ושרוולונים (cuir) צחורים, בנעלים מגוהצים וכובעים מצוחצחים — כולן נהנות הנאה מרובה מעולמו של הקדוש־ברוך־הוא, וכולן על חברת־סינגר לבד פרנסתן... אולם בתוכו של דבר — לא דובים ולא יער! לכל אחת ואחת מבריות הללו ישנה תמיד איזו פרנסה צדדית נוספה על הסוכנות הסינגרית, והיא מרובה תמיד על העיקר. כך, למשל, רואה אתה האחד עוסק באחריות האש והחיים, השני מלמד תינוקות, השלישי רוכל במשקאות, הרביעי סוחר בעליונים, החמשי מוכר תחתונים, וכו׳ וכו׳... ואחרי כל החסדים האלה נוהגים בני־נש אלו לנפוח ברעב שבע פעמים בכל יום הם ונשיהם ובניהם וכל אשר להם, עד שנמנו וגמרו — ארבע מדות בסוכני סינגר: בטלנים, בלפנים, קלפנים, דלפנים...

אולם לנסות, כמדומני, לא יוכל להזיק כלום. אולי תהיה לי איזו הצלה פעוטה לפי שעה, ואם ראה אראה שאיננה כדאית לי, אתפטר ממנה ואשלחנה, כמאמרו של אותו האשכנזי, לכל הרוחות שבעולם...

— גם זה טעות היא בידך. כסבור אתה, שמכיון שאין דעתך נוחה מעבודה זו מיד אתה הולך ונפטר ממנה בעמדך על רגל אחת... אבל — לאט־לך, חביבי! אותם בעלי החברה הטפשים חכמים הם יותר משנינו... הם צפו ברוח קדשם וראו מה שעתיד להארע למשרתי־החנם שלהם אם ישאירו את הגדר פרוץ... ועמדו ותקנו תקנה שלא יוכלו הללו לצאת שוב משם לו גם יהיו להם שבעים ושבעה ראשים על כתפיהם... כי מאחר שנכנס אתה לשם הנך קשור ומקושר אל אותה החברה העלובה מכל צדי צדדים, ובעל־כרחך אתה תלוי ומרקד בחבל שלה הקשור לך בטבורך, עד שיגיע

אותו הזמן שלא תמצא עוד בך חפץ ותשליכך ככלי אין חפץ בו...

הוא האריך לספר עוד בגנותה של עבודה זו עד שבא לידי מסקנה שאין כדאי לו לחיים־שעיה גם לחשוב אודותה כלל...

כמשתעה הסתכל אז חיים־שעיה בפני בן־עירו מבלתי יכולת להבין מדוע זה הוא מגנה כל־כך בעבודה זו, ועולה היה בדעתו שמכוון הוא להשתמט ממנו לרגלי היות עינו צרה בו לתת לו פרנסה הגונה או לרגלי סבה אחרת שלא יכול לעמוד על תכנה, ומכיון שכך הוא הדבר, עליו לאחוז דוקה בזה, ובשתי ידיו... והוא החליט גם להגיד לו שאף־על־פי־כן רוצה הוא לנסות בעבודה זו, אבל לא מצא דברים בפיו; כל טענותיו נסתתמו באותה שעה ונשאר דומם רגעים אחדים.

— לדעתי — התערבה אז חיה־שושה בהפסיקה את שיחתה עם חיה־דבושה שהיתה שקועה בה במשך כל העת מבלי גרוע אזנה האחת גם משיחתם של הגברים — לדעתי אין לך מה להפסיד בזה כלום. ללכת בטל לא תאחר לעולם...

דבריה נאמרו בבטאה כזו שחיים־שמעיה נוכח תיכף שלא יוכל להשתמט שוב ממנה, ועל־כן לא סרב שוב כלל מלהסכים להצעתה להוליך אותו, את חיים־שעיה, מחר אל תוך חנותו ולבקש מאת מנהלו שיקבלו בתור סוכן.

הם שוחחו עוד שעה קלה על־דבר ענינים שונים, ואז רמזה לה שוב רגלה של חיה־שושה לרגלו של חיים־שעיה לקצר בדברים ולהפטר לביתם, וברגעים מעטים נפרדו מעליהם ויעזבו את הבית.

ג.

למחרת בשעה היעודה נזדמנו שניהם, חיים־שעיה בקבוק וחיים־שמעיה קנקן, בתוך החנות הסינגרית אשר בקרן הרחובות ריווינגטון ונורפולק. המנהל ש— קבל אותו בסבר־פנים, ואפילו עוד בשתי עיניו יכול היה לראות ששונה הוא פרצוף זה לגמרי מן הבעלים הקודמים שלו, אלו של המכנסים־הקצרים, שהכרת פניהם ענתה בם שחיטים הם מבתיהם, מעבר לים... הוא, המנהל ש—, הבטיח לו שאפשר לו להרויח כאן על־נקלה שלשים וארבעים שקל לשבוע, וגם יותר, אם אך לא יתעצל לעבוד קצת ולחזור על הפתחים (canvass) מדי יום ביומו כעשר או כשתים־עשרה

שעות, לפחות... הוא גם נאות לקבל ממנו רק חמשים שקל במזומנים לערבון תחת המאה וחמשים הנדרשים, והשאר יסלק לה להחברה בשעורים קטנים, שני שקלים לשבוע, עד מלאת הסכום של מאה וחמשים.

ועוד באותו יום לקח חיים־שעיה את תכשיטיה של חיה־שושה, את צמידיה ואת רבידיה, את טבעותיה ואת נזמיה, בצרוף מנורות־הכסף עם הגביעים והכפות והמזלגות שהביאו אתם מארץ מולדתם, ויעבוט אותם במעבוטתו (pawn-shop) של ס— בשלשים שקל. וחיה־שושה הפשילה את חלצתה והכפילה את שרווליה ויצאה העירה אל בני משפחתה העשירים, ולא עברו שתים־עשרה שעות שלמות עד שהביאה את הסכום החסר...

המנהל הואיל לקבל מידו את חמשים השקלים וגם הואיל לתת לו לקח טוב בהלכות מקח־וממכר, איך לסחור־למכור מכונות־תפירה לזבינים או לזבינות ואיך לגבות מהם את השקלים. גם עודה גדולה של כרטיסי־גובינה ופנקס־קבלות מסר לו, בהסבירו לו היטב מה טיבם של אלו ובאלפו אותו גם־כן איך להשתמש בהם.

חיים־שעיה עשה את אזניו כאפרכסת לשמוע ולהבין את כל התורה הנתנת לו מפי רבו, ונדמה היה שנהיה באותה שעה לאיש אחר; גבו הכפופה כמו נתישרה, עיניו הנפחדות כמו נרהבו, וגם מסכת העגמה שהיתה נסוכה תמיד על פניו בימים האחרונים חלפה לה כליל כמעט, ובצאתו החוצה כשכרטיסיו ופנקסו ושאר תכשיריו הנחוצים לכל סוכן־סינגר תחובים לו תחת זרועו, הרגיש בנפשו יותר משמינית שבשמינית... ברור היה לו בשעה זו שכל הבריות מכירים בו עכשיו שאינו עוד חיים־שעיה התפרן של מכנסי־ברכים במתפרתם של דלפון עט קמפ—, אלא סוכן הוא, סוכן ממש, סוכן של חברת סינגר העשירה...

אמנם מצב רוחו זה לא ארך הרבה. תיכף יצא לנסות לדפוק על הדלתות, ואת נסיונותו ברגעים אלה לא ישכח עד יומו האחרון... זמן רב לא מצא און בלבו לגשת אל הדלת הראשונה ולדפוק עליה. ופעמים רבות טפס ועלה עד הקומה העליונה של הבית הגבוה אשר בקרן הרחובות סטנטון וסופולק, ובגשתו אל אחת הדלתות לדפוק עליה, התחיל לבו מתפרפר פרפור רב עד שמהר וטס בטיסה אחת מכל המדרגות; וכשהגיע למטה ושאף רוח ונפש קצת והסס

ופקפק הרבה, חזר ועלה עד הקומה העליונה, וחזר אחר־כך וירד, וחזר שוב ועלה, וחזר שוב וירד, וכן שנה ושלש ורבע וחמש...

באמנם היה מכיר בלבו שיראה זו ובישנות זו אינן אלא שטות, שהרי כבר המנהג כך הוא במדינתו של קלומבוס להיות הכל הולכים ודופקים: דופקים הירוקים האוספים סחבות וסמרטוטים, דופקים הסוחרים־המוכרים מכל המינים, דופקים הסוכנים־הנוכלים, הרוכלים־הזוחלים למיניהם, ומה נופל הוא, חיים־שעיה בקבוק מכולם ?...

אולם אף־על־פי־כן לא ערב זמן רב בלבו לגשת אל הדלת ולדפוק עליה. וכשהבליג לאחרונה על פחדו ודפק, ומתוך הפתח הציץ ראש אשה בשאלה:

— מה חפצך, מיסטר ?

נסתמק עד למעלה מקצות אזניו ולשונו התחילה לגמגם דברים טרופים ומבולבלים שלא ידע בעצמו את כונתם, ומכל־שכן שלא הבינה הלזו מהם כלום... ואחרי סקרה אותו רגע מכף רגלו ועד קדקדו מהרה לנקש את הדלת מנגד חוטמו, מיראה בדבר שלא יתכנס המשוגע הלזה אל תוך הבית...

ואותו המחזה עצמו נשנה ונשלש גם בדלת השניה והשלישית, וכן הלאה, עד אשר פג פחדו לאחרונה ונעשה רגיל בדבר. ומשעה זו ואילך איננו פוסק שוב משקוד על עבודתו, ומן הבוקר עד הערב הוא מטפס ועולה ומטפס ויורד על גבי השלבים הטנופים והמסואבים של הבתים הגבוהים בעלי חמש ושש הקומות אשר ברחובות פיט וריד נורפולק וסופולק, עסעקס ולודלוב, וכו' וכו'. הוא מכון שלא לדלוג אפילו על דלת אחת מלהקיש עליה, וכשמזדמן לפעמים שטועה ודולג על איזו מהן, חוזר הוא מיד על עקביו ומשלים את דלוגו, בכדי שלא יהיה לבו נוקפו אחר־כך: אולי דוקה מאחורי דלה זו היה יושב לו איזה זבין ומחכה לו... ואופן הקשתו איננו תמיד מעין נוסח אחד, אך שונה הוא חליפות: פעם הוא מקיש בלט, בנחת ובמתינות, ופעם ברגש, ברוגז או בחפזון, הכל כפי מצב־נפשו הפנימי... וכשרואה איזו נפש חיה מופיעה בפתח הוא ממהר תיכף לשאל:

— מכונת־תפירה יש ? אולי צריכים למכונת־תפירה ?

את שאלותיו הוא ממהר לבטא בכל המהיר ובנשימה אחת,

כאלו היה מכון לגמור בטרם הספיקה הדלת להגוף... ואיננו שוכח בכל פעם להסביר, ובנשימה אחת, כמובן, שהמכונה שלו, זו המדוברת, היא של סינגר, כלומר, היותר טובה שעל פני כל כדור האדמה... והוא מוכן ומזומן לתתה לה בזול גדול, כמעט בחנם, ובתשלומים פעוטים, ברבע השקל לשבוע, ובלי תשלום מוקדם, ומבלי שום תשלום כלל במשך ששת החדשים הראשונים, וכו' וכו'... ואם קרה לפעמים שאיזו אשה רגזנית שלחה אותו בנזיפה על הפסיקו אותה משנתה או העירו את התינוק שלה בדפיקתו, לא היה שם לב לקטנות כאלה, אלא היה פוסע לו הלאה ומאריך לדפוק, וכו כל היום עד הערב. וגם בערב לא היה לבו נותנו לשבת בטל, אלא הולך אז אל מכיריו ובני־עירו אשר רבים מהם לא ראה אותם כבר זה ימים ושנים, ופתאום הוא נופל כמו ממרומים ל ד ר ו ש ל ש ל ו מ ם... ומתוך כך הוא מספר להם שנעשה לסוכן, לסוכן של סינגר... ובדרך אגב הוא מסביר להם שכדאי הוא מאד וגם נחוץ להיות מכונה כזו בכל בית יהודי, וכי גם אי־אפשר לו לאדה להסתפק בלעדה בימינו אלה, כמו שאי־אפשר לו לאדם להסתפק בלי לחם... ובפרט שאפשר להם להשיגה כך, בלי תשלום של כסף כלל, כי אותה החברה הטובה נותנת אותה לכל דורשה בתשלום של פרוטות אחדות לשבוע...

על הרוב לא היו אלו יכולים לעמוד בפני כח דברנותו הנפלא ומסכימים לקחת או להבטיח לו לקחת מכונה, וכשהיו גם מסרבים לפעמים בדבר, לא היה מתיאש כלל, אלא היה בא ביום המחרת בלוית חיה־שושה, והיא היתה מסיעה באופן נמרץ להביא את העסק לידי גמר.

הוא התחיל אמנם להרגיש באבריו וביחוד, בלבו, ברגליו ובגרונו, שעבודתו זו קשה קצת, אבל לא התאונן ולא התלונן כלל, חלילה, כי ידוע ידע היטב שכל הפרנסות אינן קלות, בעונותינו הרבים, ועליו להיות אך שבע־רצון על שעלתה סוף־סוף בידו להרויח את פרנסתו בכבוד ולהשתחרר גם מהמכנסים־הקצרים שהיו לו כבר לזרא... הוא גם ראה עין בעין שההצלחה עמדה הפעם לימינו, כי עלתה כבר בידו להרויח בשבוע זה יותר משהיה יכול להשתכר בשלשה שבועות של עבודת פרך אצל המכנסים... ואף־על־פי שבמקצוע אחד של עבודתו, זאת אומרת, בגבית־כסף, לא הצליח

כל־־כך, כי לא עלתה עדין בידו לגבות אפילו העשירית ממה שהיה צריך לגבות במשך השבוע, למרות שלש מאות הבקורים שעשה בבתיהם של כל הזבינים שלו הגרים כרובם תחת עבי־שחקים, בקומות החמשיות והששיות — בכל־זאת לא התעצב כלל מזה, ורוחו לא נפלה עליו, כי ברי היה לו שזהו רק בשביל היותו עדין ירוק בעבודה זו, ואם אף יצהיב יותר יצליח בודאי גם בזה בעזרת־השם... ועכשיו נעשה לו הדבר ברור כשמש, שאף בחנם הרבה חיים־שמעיה להשפיל בעיניו את ערך העסק היקר הלזה, ואין שום ספק בדבר שאיזו פניה היתה לו בזה: או שהיתה עינו צרה בו שלא יהנה גם הוא מעסק טוב זה, או ירא היה שלא יקפח את פרנסתו בשללו ממנו לפעמים איזה זבין משל בני עירם...

ד.

וביום השבת בבוקר היה חיים־שעיה הראשון לבא החנותה לקבל את תשלומו. ואף־־על־פי שנקל היה לו לשער שיש לו לקבל בשכרו תשלום הגון, כי הלא מפורש אמר לו המנהל שבעד כל מכונה ומכונה שהוא מוכר הוא עתיד לקבל תשכורת (commission) לא פחות משלשה־עשר שקל וחצי — בכל־זאת רוצה היה לראות בעיניו ממש אם יספיק לו תשלומו לפחות לשכר דירתו שעליו לשלם מחר לבעל־ביתו. בלב דופק קבל לאחרונה את מעטפת תשלומו מיד הפנקסנית, ותיכף אורו עיניו משמחה; על גבה היה רשום: ששים וששה שקלים ושלש־עשרה אגורה...

הוא לא חשב לנחוץ כלל להתמהמה שוב ולפתוח את המעטפת הסגורה ולמנות את הכסף, כי בודאי יכול היה לסמוך עליה, על הפנקסנית, שיודעת היא למנות כסף יותר ממנו, ויותר נחוץ לו למהר ולבשר לה לחיה־שושה שהיתה מחכה לבואו בבית ושהיתה באמת כל עיקרה של הסבה הגורמת לכל זה.

— מהולל שם ה'! — קרא מתוך התנשמות בהכנסו הביתה ובהושיטו את מעטפת־תשלומו החתומה לידה של חיה־שושה, בחשבו עם זה בלבו: כמה גדולים דברי חכמים, שאמרו: אשתך גוצה גחון ותלחוש לך — ששים וששה ושלש־עשרה!... עכשיו אינני ירא עוד מפניו... יבא לו אפילו היום... ואפילו לאלתר... אפשר לי לסלק לו גם בעד שלשה חדשים...

— יהי שם ה' מבורך! — ענתה חיה־שושה גם היא במועל־כפיה; ועל פניה השתפך רגש גיל שלא נראה כבר עליהם כמוהו זה זמן רב, ובקורת־רוח יתרה פתחה את המעטפת והריקתה על־פני השולחן.

— אכן... מה־זה?... איהו הכסף?... — גמגמה מתוך השתעות, בהתבוננה חליפות, פעם אל חיים־שעיה ופעם אל גל הפתקאות שהורק על־פני השולחן.

פעמים רבות הפכו ובדקו שניהם את המעטפת ואת הפתקאות. בהתחלפם כפעם בפעם במבטי שממון ויאוש. תחת שטרות־כסף נמצאה בתוכה חבילה של פתקאות שונות, גדולות וקטנות, ארוכות ורבועות, ובהן מספרים שונים, כתובים בדיו ובעופרת, ועל גביהם מלמעלה רשומים האותיות הלעזיות I-O-U, אשר ככתב החרטומים היו בעיניהם, ורק שלש־עשרה אגורות היו של כסף ממש...

מבלי דעת פתרון אחר להחידה הזאת, החליטו שניהם שבודאי טעתה הפנקסנית ובטעות שמה את הפתקאות אל תוך המעטפת במקום שטרות־הכסף, ועל־כן האיצה בו חיה־שושה לשוב תיכף אל החנות ולהראות לה לזו את טעותה.

בדרך לכתו התגנב אל לבו גם רעיון זר ומכאיב: מה יעשה, למשל, אם תשקר לו עכשיו גויה זו? מי יניאנה מלומר עכשיו ששטרות־כסף היו שם רתיך מעטפתו?... ובאותה שעה הכיר את סכלותו וקלות־דעתו בקבלו כסף מיד מי שהוא מבלי למנותו תיכף, על־אתר...

— רי־אי איוו טעות נפלה כאן — גמגם לה להפנקסנית בהושיטו לה ביד רועדת את מעטפת־תשלומו ובהתאמצו להסתיר ממנה את מבוכתו — רק שלש־עשרה אגורות היו בתוכה, ושמונת־עשר השקלים אינם, ואיזו פתקאות הושמו תחתם...

— טעיתי? אני? — ענתה לו הפנקסנית בסקרה אותו בחוכה מעוגית קרה — לא, אדוני! לא אני!...

תבונתו של חיים־שעיה התבלעה עתה כליל. הוא לטש את עיניו והסתכל בפניה כמתעתע. היא הסבירה לו פעם ושתים ושלש, שלא טעתה כלל וכי גם לא נתנה אל תוך מעטפת־תשלומו שום שטרות של כסף כלל, והפתקאות הללו הושמו שמה בכונה ובדעת. בהיות;

מעידות שחיב הוא לחברת סינגר כך וכך בעד עבודתו של שבוע זה... אולם כל דבריה היו ללא־תועלת כלל. הוא לא הבין כלום מכל אשר דברה, ובמוחו התגלע רעיון ספקני, אם הוא גופו הוא זה שיצא מדעתו או אם דעתה שלה היא שנטרפה...

רגע אחד פנו עיניו מסקור בפניה ותעו לצדדים, ובפגשן בגרונם בעל־החוטם שעמד מאחורי גבו שרק לו בלחש בחוכה חצי־מעוגית חצי־פראית:

— הסם... כמדומה שדעתה של זו איננה צלולה כלל...

בעל־החוטם הגוץ לא ענה לו כלום על דבריו, והוא שער תיכף שלא הסכים זה לדעתו, ויפן שוב אל הפנקסנית בלב דופק ונשימה חנוקה:

— א־א־א־ני? ח־ח־חיב? ל־ל־ס־ס־ינ־גר? כ־כ־כ־יצד? וכי מ־מ־מתי ל־ל־קחתי מ־מ־מנה א־א־אפילו פ־פ־פרוטה א־אחת?...

הפנקסנית הנפתעה לא הספיקה עוד לענות לו כלום, והוא החל להשבע בחיי אשתו ובניו, שלא היו דברים מעולם, שלא לקח מסינגר כלום ושאיננו חיב לו כלום... ורק עלילת־דברים היא שמה לו, בכדי לשלול ממנו את תשלומו... ומי יודע מה היה אחרית הדבר, לולא בא לעזרתה של הפנקסנית העלובה אותו בעל־החוטם והסביר לו שכך הוא המנהג עם חברה זו, בכדי לכון את החשבון ולמלאות את חסרונה שבא לה על־ידי הסוכנים הזוקפים את מכונותיה לזביניהם במחיר יותר נמוך מאשר תזקפן היא להם, מכינה הפנקסנית בכל ימות השבוע פתקאות של I-O-U, שכונתן היא „אני חיב לך“, על שם מוכרה של כל מכונה ולפי ערך הנמוך שהוא מנמך ממחירה של החברה, באופן שכל מה שמרבה אחד למכור מכונות, במדה זו מתרבות גם פתקאותיו, כי הלא במדה זו מתחיב הוא יותר להחברה... וביום השבת, יום השלום, נותנת היא את הפתקאות הללו לכל אחד ואחד במעטפת תשלומו במקום כסף... הוא גם הואיל להסביר לו את הכל במשלים חיים מן המציאות עד שנוכח חיים־שעיה תוכחה גמורה, שהחשבון הוא חשבון צדק ושהחברה היא חברה של חסד ושהפנקסנית גם היא נשמה זכה

וטהורה, אלא שאין מגיע לו לתשלומו של שבוע זה כי־אם שלש־עשרה אגורה במזומנים...

* * *

אחרי שמעו הסברה זו לא הוסיף חיים-שעיה לדבר שוב כלום, אך מהר לצאת מן החנות כאלו נס מפני המפולת. הוא הקיף את קרן־הרחוב הסמוך, ויצעד קדימה בפסיעות מהירות, בחצותו במרץ את זרם האספסוף שנהדף ונדחף לרגליו על המפסעה. הוא סבב עוד זמן רב מרחוב למבואה (avenue) וממבואה לרחוב, ובאזניו מצלצל הד ההברות הזרות שנתערבו במוחו הנלהב עם שברי רעיונותיו וקטעי מחשבותיו מבלי יכלתו להשתחרר מהן: —
...מחר... הראשון... בעל־הבית... שמונה־עשר... אי־אאו־יו... ששים וששה... שש מכונות... בזויץ... הילדים... חיה־שושה... הרהיטים... אי־אאו־יו... שלש־עשרה... ששים וששה ושלש־עשרה... אי־אאו־יו... אי־אאו־יו...

נויארק, בחודש תשרי, התרע"ג.

נס מן השמים

א.

אחרי אשר נסה חיים־יעקב חרחור מלאכות רבות ועבודות שונות, וההצלחה האנינה (whimsical) לא האירה לו פניה אפילו באחת מהן, בא לידי ההחלטה המוצלחה להכנס בתור סוכן אחריות החיים אל חברת מ ט ר ו פ ו ל י ט ן. ברור היה לו לחיים־יעקב שעסק זה כדאי הוא לו, ומתפלא היה רק על עצמו שלא נפל זה כבר על מציאה זו. הגע בעצמך, כמה וכמה מעלות טובות יש לו לעסק זה! ראשית, אינך בכאן עבד נרצע לבעליך ולהמעבודה שלך כמו בשאר כל העבודות במדינתו של קלומבוס. כי הרי איזה שעבוד ועבדות יש לך כאן? — אדרבה, אדון אתה לעצמך ובן־חורין גמור כל היום ללכת אל כל אשר יהיה רוחך ולעשות כל מה שתאב לבך... שנית, הרי עובדה היא, שעסק זה הוא קרוב לשכר ורחוק מהפסד. ומעשית מחיה אין כאן מה לדבר כלל, כמובן, אלא אפשר לו לאדם גם לחשוך גרה ליום המעונן... שלישית, ברי לו שעסק זה הולמו באופן היותר רצוי. ודבר זה הוא פשוט בתכלית הפשטות. הן כל הצלחתו של עסק זה תלויה, כידוע, רק בפה, זאת אומרת, בכח הדבור, וכל מי שכחו גדול בזה מחברו, גם הצלחתו מרובה משל חברו; ולדבר הזה, להיותו דברן ותיק, כבר אין הוא צריך להסכמה כלל; ואם לקחו נשים תשעה קבין ממין זה, לו יש ברוך־השם תשעים ותשעה... ואם אך יתחיל לשדל את מי שלא יהיה להתאחרות אצלו, יוכרח זה להתרצות לו, לו גם יהיה שור או חמור, עץ או אבן...

כל זה ברי וברור לו, והכל היה הוה כשורה, בעזרת־השם, לולא עכוב אחד קטן שעומד לו לשטן על דרכו, והוא חסרון קצת מזומן להסכום הנדרש שם אצל החברה לערובה.

בתוכו של דבר, לו חכמו השכילו חכמי החברה, היו מבטלים את כל עיקרו של המנהג המגונה הלזה, ועל־ידי־זה היו מרויחים הרבה, כי היו פותחים פתח לאנשים מסוגלים כמוהו שנמצאים רק

בצל החכמה, זאת אומרת, בצל הלשון, ולא בצל הכסף. אבל, כנראה, אין לה שם לאותה החברה קרקפנים המבינים דבר לאשורו. ובשביל כך מוכרחים אנשים מסוגלים ובעלי־כשרון כמוהו למצא דלת נעולה...

אכן להתיאש בשביל זה אין כדאי. הן ידוע מאמרו של פלוני — „אין לך דבר שעומד בפני הרצון“. וזה הלא יש לו ברוך־השם... וכל מה שעליו לעשות הוא אך לבקש ולמצא את הסכום הנדרש. וכבר אמר מי שאמר: בקשתי ומצאתי תאמין.

באמת יהיה קל מסובין אם יעכב אותו דבר קל כזה מלהשיג משרה טובה כזו. צריך הוא אך לבקש מאת מכיריו ובני בריתו הרבים להלוות לו את הסכום החסר לו עד שתעלה בידו לסלק להם ברוב תודה. הוא יכול לבקש זאת מהם בבטחה, בלי הסוס כלל, ובמדה ידועה גם לדרוש מידם להושיע לו בשעה שעומד לנגדו אושר כזה שאפשר לו להתעלות על־ידו למעלה־למעלה, וכל אותו הדבר תלוי אך בהם, והם אינם עתידים להפסיד כלום, כי ישיגו את כספם מושב להם בזמן היותר קצר, ומה הם חסרים כאן? ועל כגון זה הלא כ ו פ י ם ע ל מ ד ת ס ד ו ם, כידוע...

וכל זה הוא ברור ונכון כנכון היום. ואין בו אפילו נדנוד של ספק כלל. הגע בעצמך, הוא נכנס היום אל החברה ומתחיל לעבוד, הנה איך לא ירויח שם, לפחות, חמשים או ארבעים שקל לשבוע? כי הלא במה הדבר תלוי, אם לא בהשגת די־בעלנים להתאחרות אצלו? וכי אפשר להעלות על הדעת שיחסרו לו אלה? הגע בעצמך, מכירים רבים כל־כך לו, והוא גם חבר לשתי חברות של תמיכה, לשלש חבורות של עזרה, לארבע אגודות של נשים, לחמש של צעירים, לשש של צעירות, וכו' וכו'... ואם מעט לך אלה, הלא בידו להכנס אל עוד חברות וחבורות רבות עד אין מספר, כי כלום חברות וחבורות חסרות בנויארק? וכל מה שצריך לעשות הוא רק להודיע להם לכולם, לכל החברים והחברות, בתחזיר (circular) נדפס לאותו דבר, על דבר משלח־ידו זה החדש. ואת זה הן יוכל לעשות על נקלה, בלי שום טורח ובלי שום הוצאות מיוחדות, על ידי מזכיריהן של אותן החברות והחבורות, בצרפו את תחזירו להמכתבים הנשלחים להם, להחברים והחברות, על־דבר עניני האגודות, האספות והתשלומים. וכבר

נהגו לעשות כן גם החיטים והרצענים, המוהלים והמוזגים, הסוכנים והרוכלים, וכל שאר בעלי סנפיר וקשקשת, ומדוע זה איפה יגרע חלקו גם הוא?...

על דבר תחזירו אין מה לדבר כלל: הוא יהיה, כמו שאומרים הליטאים, ת ח ז י ר מ א ר ץ ה ת ח ז י ר י ם... בו יסביר לכל אחד ולכל אחת מחבריו וחברותיו הסברה שלמה על־דבר אותו הענין, ויוכיח להם באותות ובמופתים, שכמו שברור הוא ששתים שנים הוא ארבעה, כן גם אין שום ספק בדבר, שלהתאחרות באחריות־החיים, זאת אומרת, על־ידו ובהחברה שלו, הוא מן הדברים היותר כדאים לכל אדם באשר הוא אדם, וכל המקדים בזה הרי זה משובח, כי בכלל טוב להצטיד בזה בעוד מועד, בטרם שנעשה הדבר אחור ביותר... ומשלים חיים ותותכים מן המציאות הן לא יחסרו לו כלל, ובודאי שלא יסרבו הללו מלקבל את רוב הטובה הצפון בה למענם...

ב.

מבלי האריך שוב במחשבות והרהורים, יצא חיים־יעקב תיכף אל כל מכיריו וידידיו הרבים וספר להם את תוכן הדברים, שנכנס כ ב ר אל חברת מטרופוליטן, ובדרך אגב בקש מכל אחד מהם להיטיב ולהלוות לו לזמן קצר מאד — לשנים־שלשה שבועות, עד שיתעקף קצת — כחמשים או ארבעים שקל שחסר לו עוד לסכום של ח מ ש מ א ו ת הדרוש שם אצל החברה לערובה.

— ארבעים או חמשים שקל! — השתאה האחד — הסם... לו אך רצתה חמותי לסלק לי את הנדרה שהבטיחה לי...

— אך לועג לרש אתה, חביבי! — העיר לו השני — הידעת כמה שבועות חלפו כבר עלי ללא עבודה?...

— לו הואלת לצות (recommend) לי מי שילוה לי קצת מזומן

— לחש לו השלישי — נחוץ לשלוח מעט כסף הביתה, והפרוטה כלתה מן הכים...

— לו אך הואלת להלוות לי שקלים אחרים — התחטא הרביעי — חי נפשי, חסדך זה לא אשכח לך עד יומי האחרון... בעלת־הבית נוגשת... זה לה שלשה חדשים שלא השיגה כלום בשכר דירה ומזון...

והרצאות מעין אלה שמע חיים־יעקב גם מפי החמשי והששי והשביעי והשמיני ומפי כל שאר בני בריתו וידידיו הרבים.

וכשעברו עליו גם שנים וגם שלשה שבועות מבלי השיגו ללוות עדין אפילו אסימון אחד, התחיל להמעיט את קצבתו לששה וחמשה שקלים מכל אחד, ולא סרב מלקבל גם שלשה ושנים כשנתנו לו. ואחרי ששת שבועות של עבודת פרך, ואחרי הפקידו גם במעבוטה את מעילו החורף ואת חליפתו השבתית עם שעוני ושרשרתו הזהובים ועם עוד איזה חפצים יקרים שהיו ברשותו, עלתה סוף־סוף בידו לקבץ את הסכום של מאה ותשעים וחמשה שקלים שחסר לו.

הוא הלך אז תיכף אל לשכת החברה אשר במבואת מ—. ואחרי שמסר את הכסף לידי הגזברית הממונה על הדבר, נתן לו סגן־המנהל פנקס־גובים לשכונה אחת של פרברים אחדים במורד העיר מזרחה.

— על־פי הפנקס הלזה — הואיל הסגן להסביר לו — עליך לגבות מדי שבוע בשבוע מכל המאוחראים הגרים באותה שכונה סכום של מאה שקלים, הכל כפי שהם רשומים שם בתוך הפנקס. לשמותיהם ולכתבותיהם, ובשכר זה תקבל מאת החברה חמשה־עשר שקלים לשבוע, מלבד התשכורת האחוזית (per cent.) שתשלם לך ביחוד בשכר כל האחראה (insurance) חדשה שתפעיל.

— השכר השבועי איננו אמנם מרובה כל־כך — חשב לו חיים־יעקב בלבו — אבל תחת זה ישנה כאן אפשרות בלתי מוגבלה כלל בתשכורת.

— אולם זכור תזכור — העיד בו שוב הסגן בעומג — שעליך להביא תמיד עסקים חדשים (new business), ואם לאו לא תוכל להאריך ימים על משמרתך זו...

— לדבר הזה לא ידאג אדוני כלום! — ענהו חיים־יעקב בבטחה — על אודות זה לא יהיה עכוב כלל מצדי...

ג.

הוא יצא אז אל עבודתו מתוך חשק של חדוה. ראשית דבר ראה לחבר נוסח יקר ונפלא בשביל כרטיסים שהדפים בדיוק נמרץ ובהדור ממדרגה הראשונה. אחרי כן אזן ותקן תחזיר עשוי ברב־

כשרון ומסוגל ביותר לקחת את הלבבות. גם אותו הדפים באופן מעולה ומסרו במספרים הגונים למזכיריהן של כל החברות והחבורות שלו בכדי לזכות בו את כל חבריהן וחברותיהן של אלו. ואז יצא אל עבודתו היותר פוריה. מאותה שעה ואילך אין חיים־יעקב שיך אלא לעסקו החדש. כל היום ועד אשמורה בלילה הנך פוגש אותו רץ בקוצר־נשימה מאחד לשני, ומשני לשלישי, ומשלישי לרביעי. ומשתדל להסביר לכל אחד ולכל אחת שזכו להיות בין מכיריו או בין מכיריהם של מכיריו את גודל מעלתה של ההתאחרות באחריות־החיים.

עוד בימים הראשונים של עבודתו עלתה בידו להשיג האחראות רבות, ואם לא היו אלה האחראות ממש, כמובן, בכל אופן היו הבטחות להאחראות, וההבטחות הללו העירו ועוררו בו עוד יותר את תאבונו להוסיף עזמה ולהשיג עוד הבטחות אחרות. הוא הולך ומשתקע יום־יום יותר בעסקיו, ובמדה זו הולכים ומתרבים אצלו גם החפזון והפזיזות. על דבר התפלה אין מה לדבר כלל — אותה החליף זה כבר בתפלה קצרה. גם האכילה והשינה, דברים שהיה שגור בהם הרבה לפנים ומקפיד למלאותם כראוי וכיאות, גם אותם התחיל לקצר קצור נמרץ מחוסר פנאי. ואפילו ימי השבתון, אלה הימים שהיו חביבים עליו ביותר ומכוון לנצרם עקב, גם הם נשמטו אחד־אחד מלוח־השנה שלו, עד שלא היה יודע שוב שום נפקותה כלל בין יום חול ליום שבת או מועד. הוא לא פנה שוב בכלל את לבו לשום דבר המתהוה בעולמו של הקדוש־ברוך־הוא, כולם נדמו עכשיו בעיניו לדברים טפלים ובלתי חשובים שאין כדאי לטפל בהם כלל, מלבד בקשת עסקים חדשים בשביל חברת מטרופוליטן והשתתפות באספותיהן של החברות והחבורות שלו, במקום שהיה בדרך אגב פורש את רשתו לצוד איזה דג, קטון או גדול...

לפעמים אתה עומד ומשתאה, כמה נשתנה בר־נש זה. הולך אתה ברחוב ופוגש בו, ואינך מכיר אותו כלל. מסתכל אתה בו בסקרנות היטב־היטב. כמדומה לך, זהו אותו חיים־יעקב גופו שמאז ומעולם: הרי זהו חוטמו השרוע, והרי אלו עיניו הירקרקות, וגם שפתו העליונה העבה קצת מהתחתונה, גם היא אותה עצמה שהיתה לו מלפנים... ובכל־זאת לבך מהסס מלעכב אותו ולדבר אליו, כי סוף־סוף רואה אתה שאיננו אותו החיים־יעקב עצמו

שידעת לפנים... לא זהו מהלכו, לא זהו מבטו, לא אלו תנועותיו... הכל, הכל נשתנה בו... הוא איננו הולך כלל, אלא טס, ולא טס אלא מרחף, עפרונו בידו האחת, פנקסו בידו השניה, נקודות של עופרת סופגית (indelible) ממראה כחול־כהה מנותזות על סנטרו ועל קצה חוטמו ועל גב עינו השמאלית... כנפות מעילו מפולשות, כובעו נטוי הצדה, אצבעותיו ממוללות, פיו פעור, רירו שותת, ועיניו נסוכות אדמומית קלושה ולוחשות... ובעברו כרוח־סערה על פניך אינו מתעכב כלל, אלא מאריך לרוץ בחפזון, בהאריכו לשנן לעצמו את כל אותם הטעמים והנמוקים שצריך הוא להטעים להבעלנים שלו בכדי לפתותם, אותם הטעמים והנמוקים עצמם שהוא קולט אל קרבו במדה מספקת הדשים לבקרים מאת הסגנים והמנהלים והגבוהים עליהם, המטיפים להם לחלוציהם השכים והטיף את מלאכת־השפתים אשר כל עמודי העסק הלזה עליה כוננו... ובאותה שעה שוכח הוא כל־עיקר שמדבר הוא לעצמו ובמקום שעוברים ושבים מצוים, אלא נדמה לו שמרצה הוא את הוכחותיו לפני הבעלן שלו שעליו להוכיח לו את טיב סחורתו שהוא מכון לזכותו בה. ואלו הטית את אזנך באותה שעה והקשבת לכל הוכחותיו המכריעות, היית נוכח בעצמך שאין לך בעולמו של הקדוש־ברוך־הוא דבר יותר טוב מזה, מההתאחרות באחריות־החיים. הגע בעצמך, בחמשים, בשלשים ובעשרים שקלונות לשנה, או — אם רוצה אתה — בפרוטות אחדות ליום, הנך קונה לך הכל: הנך בעל־תכלית היודע עת לכל דבר והנך חכם הרואה את הנולד... הנך אב טוב לבניך ובעל־אמונים לאשת־בריתך, בהיותך דואג לאחריתם, להשאיר להם משען ומשענה אחריך... כי הלא לא ידע האדם את עתו כדגים הנאחזים במצודה... כמאמרו של אותו חכם... וביחוד כאן, במטרופולין כנויארק רבתי... ובאמת, מה נחשב כאן בן־תמותה בעונותינו הרבים?... כאבק פורח... כעשן נודף... כזבוב שבקיר... כפרעוש... כפשפש... וכו' וכו'... וכששלמת לאותה החברה אך רבע אחד, כפי הקצבה הרשומה שם בספר־הקצבות שלה העשוי לאותו דבר, שוב אין לך מה לדאוג כלום, כי כבר אותה החברה דואגת בשבילך, כי הרי כל מה שתקדים למות, אתה הוא הזוכה והחברה העלובה היא המפסדת... ואם לעצתו תשמע ותבחר לך במתכונת

המשותפת, אז יצאת בודאי לכל הדעות. במתכונת זו אתה מוצא בודאי כל מה שלבך חפץ: רוצה אתה — הריהו אחריות. רוצה — הריהו חסכון. רוצה אתה עשירות? — הרי לך עשירות: חמשת אלפים... עשרת אלפים... עשרים אלף... וכו' וכו'... רוצה אתה לקבלם בחייך? אחרי עשר, עשרים או שלשים שנה? — הריהו בידיך. העשרים או השלשים שנה חולפות להן כהרף־עין. ואתה מתעשר פעם אחת בלי כל עמל ותלאה... רוצה אתה שוב להיטיב לבניך אחריך או להעשיר את אשתך או את מי שלא יהיה שם אחרי מותך? — שוב הדבר בידיך. ואם ברצונך, למשל, להונות את החברה ולמות מיד, בכדי להפטר מן התשלומים ולקבל את הכסף תיכף? — שוב אין מי שיעכב בידך! העיקר הוא כאן שהכל תלוי אך בך, רק בך וברצונך הטוב. ואם תשכיל ותסמוך עליו, על חיים־יעקב, אז יבקש וימצא למענך מתכונת כזו שתוכל להשאר בטוח שרמית את אותה החברה העלובה מכל צדי הצדדים. כי המתכונות ההן מרובות ומסובכות בעונותינו הרבים, כידוע, וצריך לו לאדם בקיאות מרובה בדבר, בכדי למצא את היותר כדאית לו...

ובכדי להסביר לך הסברה שלמה בדבר, הוא הולך ומרצה לך אחת לאחת את כל אותן המתכונות ואת כל אותן המעלות הטובות שמנו חכמי החברה בכל אחת ואחת מהן, והוא הולך ומסביר לך. זאת אומרת לעצמו, את כל אותם הטעמים והנמוקים המיועדים לקחת את הלב, מבלי הרגישו כלל באותה שעה, אם שומע מי את דבריו או לא. ואם תהין לעכבו בדרך מרוצתו ושאלת אותו:

— מה אתה נחפז כל־כך, בר־נש?

מיד הוא זוקף עליך את שתי עיניו בתמיה גדולה, כלומר:

— וכי זו היא שאלה? הטרם תדע שסוכן אנכי? סוכן אחריות־החיים?...

ובאותו רגע גופו הוא מחזיק בשתי כנפות בגדך ומתחיל להורותך פרק בהלכות אחריות־החיים, ומסביר לך באותות ומופתים חותכים שעליך להחיש ולהתאחרות תיכף, על־אתר, ואם לאו — מתחיב אתה בנפשך, כי תאחר את המועד, והקולר יהיה תלוי בצוארך, כי יהיה אחר־כך מעוות לא תוכל לתקון... ואם עלתה בידך להשתמט ממנו עכשיו, תוכל להיות בטוח שבבואך בערב הביתה, אם אך

גלית לו את מקום משכנך, תמצא אותו כבר יושב ומסביר את אותם הדברים גופם לנות־ביתך, ומחכה בקוצר־רוח לבואך, בכדי לשוב ולהוכיח לך עוד הפעם את טיב סחורתו. ואם חס אתה על רגעיך או עצביך, תוכרח לתת לו את הבטחתך להתאחרות אצלו, בכדי להפטר ממנו עכשיו ולשוב ולראותו מחר או בשבוע הבא...

ד.

ובפעם הזאת האירה אמנם ההצלחה את פניה אל חיים־יעקב, ועוד בחודש הראשון של עבודתו עלתה בידו להאחרות כחצי תריסר של נשים זקנות לסכומים שונים, וגם כתריסר ילדים מבני שנה ועד חמש ושש, ולתשלומים שונים, לתשלומים של חמשה ועשרה וגם עשרים סנטים לשבוע, ולבו נבא לו כבר שגלגל הצלחתו פנה עכשיו אליו, וצעיף העתיד התרקם בדמיונו בצבעים בהירים ומאירים...

עוד חודש אחד התגלגל אל חיק הנצח, וחיים־יעקב הוסיף לעבוד בשקידתו הנמרצה. יוצא בבוקר־בבוקר לגבות אגורות־כסף בשביל החברה ומאחר עד הסהרים לטוש אחרי עסקים חדשים. גם בחודש זה לא עמד מלדת עסקים חדשים, ואם־כי לא במדה מרובה כל־כך כמו בחודש הראשון, אבל די היה לו על־כל־פנים לצאת ידי חובתו בפני סגן־המנהל.

והכל היה הולך במישרים, לולא שנתקלקל, מעשה־שטן, כל אותו הדבר באחרונה. והכל בעטיו של החודש השלישי. בחודש הזה סר צל ההצלחה מעליו ופסקה כל ההשפעה כולה, ולא עלתה בידו להאחרות במשך כל החודש אפילו זקנה אחת, ואפילו תינוק אחד, ולו גם בתשלום של חמש אגורות...

באמנם היו כבר בידו חמשה תבקישים חתומים לסכומים שונים, אבל מכולם לא נשאר לו כלום מלבד שברון־רוח. שנים מהם הודיעוהו מיד, באותו יום גופו שחתמום לו, שחוזרים הם בהם, כי חשבו ומצאו שאין כדאי להם לקבל עכשיו עליהם עול כבד כזה. עוד שנים מהם חזרו בהם אחרי־כן, אחרי הביאו להם את פליסותיהם עשויות, ועליו היה גם לשלם מכיסו את הוצאת בדיקתם על־ידי רופאה של החברה. והחמשי לא חזר בו אמנם, אבל לא שלם לו סתם בעד פליסתו, כי היה ק צ ר במזומן קצת.

וממילא הוכרח לפסול אותה...

אל קצו קרב גם החודש הרביעי, והוא נכנס כבר לחצי תריסר של חברות חדשות שחבריהן עולים לאלפים, והוא נעשה גם כבר בעצמו למזכירן של שתי חבורות ושל שלש אגודות, אולי יבנה מזה, אבל הכל ללא־תועלת: עסקים חדשים אין, כאלו ירדו כולם פעם אחת מצולה...

הוא לא נואש עוד אמנם מתקותו, שעוד תשוב ההצלחה להאיר את פניה אליו, ועליו אף להיות מתון קצת, ולא היה מקפיד גם על חוסר ההכנסה הכרוך בעקב חסרון עסקים חדשים, לולא — — — כן... לולא אותו הסגן שהתחיל להציק לו ולתבוע ממנו בפה ממש... ובבואו בבוקר־בבוקר הלשכתה למסור שם את הכסף הגבוי ביום הקודם, כנהוג, מכון הוא לשאל אותו תמיד: „ברם? ברם? יש לך? כן? כמה?...“ וכשמעו את תשובתו הרגילה, ש א י ן ע ד י ן ב י ד ו כ ל ו ם, הוא מעקם את חוטמו ונועץ בו מבט קר וחודר שמטיל עליו אימה, עד שנדמה לו באותה שעה כ א ל ו ח ר ב ח ד ה מ ו נ ח ת ל ו ב י ן י ר כ ו ת י ו ו ג י ה נ ו ם פ ת ו ח ל ו מ ת ח ת י ו...

ה.

ועכשיו הכיר חיים־יעקב את טעותו. עכשיו נתברר לו, שאין דבר זה, להשיג עסקים חדשים, קל כל־כך כמו שחשב בתחלה. הגע בעצמך, מה אפשר לך עוד לעשות כאן? כמדומה, אינו מתעצל כלל לעבוד קשה ולהזיע כל היום, דופק וחוזר ודופק על כל פתחיהם של כל רעיו ומכיריו, חבריו וחברותיו, וגם על פתחים סתם, בהתאמצו תמיד להסביר להם ולהקליט אל תוך מוחותיהם האטומים את הרעיון הגדול על דבר נחיצותו של הדבר להיותם מאוחראים באחריות־החיים, ובהשתמשו לזה בכלי־הזין הכי־מובחרים שיש לו בבית־גנזיו. ולסוף? — כל דבריו הם כמדבר אל העצים ואל האבנים! כאלו היו כולם חרשים או אלמים, או אוטמים את אזניהם, או אינם מבינים בשפת בני־תמותה... ואתה לך והביא לו עסקים חדשים! ומאין איפה יקח לו עסקים חדשים? האם מן הגורן או מן היקב? אם כולם הם או מאוחראים כבר, או אינם רוצים להיות מאוחראים, או רוצים ואין להם מזומנים... כאלו היו

נאותים שתאחרם וגם תואיל ותשלם בשבילם..; וכמה פעמים מזדמן לך שנאלם אתה דומיה מבלתי יכולת לפתוח פה, כי טענותיך מסתתמות, ואתה יושב וכובש את כעסך ונושך את שפתך, בהתמהך באותה שעה לנפשך, אם אלם אתה או חי מדבר... ולפעמים משתאה אתה, מי הוא בקי יותר לשקר, אתה או הם... כך, למשל, יש שאומרים לך, שאלו באת אתמול או שלשום היו נותנים אותו לך, ועכשיו כבר אחרת את המועד, כי נתנוהו כבר לאחרים... ואתה יודע ברור ששקר גמור הוא, ולו גם היית בא אתמול ושלשום, וגם לפני שבוע או חודש, ואפילו לפני שנה, לא היו נותנים לך כלום... או יש שמסכימים לך שהאחראת־החיים היא טובה ונחוצה וחותמים לך את תבקישך כצורך, ואתה רץ לביתך בשמחה ומתברך בלבך שהעלית כבר בחרמך עסק חדש... ולסוף? — לא דובים ולא יער! כבא אחרי־כן רופאה של החברה לבקרם אם ראוים הם להתקבל, כנהוג, מסיחים הם לו לפי־תומם שיורקים הם דם בלי־חשך... וששותים היין שריף מדי יום ביומו... ושכל בני משפחתם מתו בשחפת ובדלקת וכו' וכו'... ולו היה, לפחות, קורטוב של אמת בדבר, לא היה זה אוכף (concern) לו כל־כך, אבל הוא יודע שכל זה לא היה ולא נברא, ורק להשתמט מעסק זה מכונים... וויש גם שמתלוצצים בך בבדיחות שאננה ומסבירים לך באדישות תמימית, שלמות אינם רוצים עדין, ולחכות עד שימותו או עד שיחלפו למו שלשים או עשרים שנה עד שיקבלו בחזרה את כספם שהכניסו לה לאותה החברה במשך הזמן הזה, אין להם סבלנות מרובה כל־כך... ואף אם מואיל היית להקדים להם למפרע, ולו גם רק החצי מסכום האחראתם, במזומנים על כף־ידם, לא היו מסרבים כלל לאותו דבר...

ויותר מכולם הרגיזו מקרה אחד מיוחד במינו. נכנס הוא אז בשעה אחורה בערב לבקר את אחד מצפויו הישנים. זה היה כבר הבקור העשרים וחמשה שעשה שם על־דבר האחראה של אלף מוהר (endowment) לעשרים שנה. הוא ישב שם כבר כשלש שעות רצופות ומלל בלי הפסק, כדרכו, התחיל כפעם בפעם באלף וסים בתאו, וחזר שוב והתחיל באלף וסים בתאו, עד שהרגיש לאחרונה באותו האיש שנתרכך לבו והסכים בדעתו לחתום לו את תבקישי שהיה נכון בידו.

— אולם סלח־נא לי, מר ח— — מתערבת אז ה י א באמצע
— ולך גופך ישנה אחריות־החיים?

— וכי זו היא שאלה? — מהר הוא להבטיחה בטון של ודאות — אם יש לי... כבר יש לי די והותר... בעשרת אלפים... ועוד חמשת אלפים הולך אני עכשיו להוסיף...

— זאת אומרת — הגיעה לאזניו תשובה מעוגית בלתי נסתרה — צריכה אני להאמין לך על דברתך, מר ח—...

— אך התולים אתך היום, מרת ג—... — נסה הוא שוב להסיח את דעתה מזה.

— סלח־נא לי, מר ח— — נצרבו שוב אזניו מתשובתה — תוכל להאמין לי על דברתי, שרחוקה אני מזה כמו שרחוק אתה מעשרת אלפים אחריות... אכן הנסיון מדבר מתוך גרוני. אספר לך מעשה שהיה. לפני שבועים הלכתי לדרוש בעצת רופא אחד מומחה למחלות העור על־דבר שחין שפרח בקצה חוטמי, וכשבאתי אליו וראיתי שפניו מלאים אבעבועות, נוכחתי, כמובן, תיכף שמומחה הוא לאותן המחלות וגם שאלתיו: אם מומחה הוא למחלות העור, מדוע זה לא ירפא את עצמו תחלה?... התבין?...

הוא לא יכול אז לעצור עוד ברוחו ויעזוב את הבית בחרי־אף, אף־כי החליט באמנם אחרי־כן לנסות ולבקר אותם עוד פעם או שתים או שלש, אולי יעלה סוף־סוף בידו להחתימו...

ובאמת חדל כבר מהתפלא על עצמו, שאינו יכול למצא עסקים חדשים, אך מתפלא הוא כבר על אותם הסוכנים האחרים, איך זה יכולים הם להשיג עסקים חדשים תמיד. האם יכולים הם לכוף את הבריות כשהללו עומדים וצווחים שאינם רוצים כלל בטובה זו?...

האומנם ידוע לו עכשיו, שאין אפילו אחד מהם, מאותם הסוכנים, משתכר אפילו החצי, ואפילו התמשית והעשירית, ממה שמתפאר בפני הבריות, וכולם, בלי יוצא מן הכלל, ב ו ל פ י ם בדבר בלי שום רחמנות כלל... וגם הוא גופו כשפוגש סוכן אחר או אחד ממכיריו מיד הוא מספר לו שהוא משתכר ארבעים וחמשים וששים ושבעים שקלים לשבוע, וכו' וכו'... וכי הוא עושה עסקים רבים וגדולים בשביל החברה, כך וכך אלפים הוא כ ו ת ב בכל יום, כך וכך לשבוע וכך וכך לחודש... אף־על־פי שיודע הוא ששקר גמור הוא, שאין כאן לא כתיבה ולא אלפים. אבל יש כאן

הפחת־שקרים (bluff) ונקיון־שנים... וככה כ ו ת ב י ם הם גם כולם... אולם בכל־זאת עושים הם קצת עסקים, לפחות, אם יכולים להתקים על משמרותיהם, והסגן אינו שואל אותם „ברם? ברם? וכו׳״; ואם־כן חוזרה אותה השאלה אל מקומה: איך זה אפשר להם זה?

לפעמים היה מתגנב אל לבו הרעיון, שבשביל כך איננו מצליח בזה, מפני שאיננו מוכשר לזה כמו אחרים, זאת אומרת, מפני שאיננו בקי לשקר להם לבעלניו כמוהם.

אולם אחרי חזרו וחשבו את הדבר היטב היה נוכח שדבר זה אי־אפשר להעלות על הדעת כלל, כי כבר אי־אפשר לה לשום בריאה שבעולם לשקר יותר משהוא משקר, ואלמלא היה בא גם שקריאל (המלאך הממונה על השקרים) בעצמו, אי־אפשר היה לו לשקר יותר ממנו... הגע בעצמך, איך אפשר לשקר כאן יותר? אם קצבה של חמשים שקלים לשנה, למשל, שצריכים המאוחראים לשלם לה להחברה, מתכוצת בידו לשלשים ולעשרים ולעשרה... ותקופה של שלשים או של עשרים שנה, שצריכים אלו לחכות עד שיוכלו לקבל את כספם בחזרה, מתכוצת לעשר או לחמש שנים... וסכום של אלף שקל, שעתידים אלו לקבל בסוף הזמן או לאחר מיתתם, מתנפח תחת ידו לחמשת ולעשרת אלפים... ועוד כאלה וכאלה שקרים ממשיים ממדרגה הראשונה אשר אי־אפשר כמדומה למי שלא יהיה להוסיף עליהם שוב כלום...

ושוב חוזרה השאלה: איך זה אפשר להם לאחרים להשיג האחראות חדשות בשעה שלו אי־אפשר להשיג כלום?

ו.

וכשעבר עוד חודש אחד ומצבו לא שונה לטוב, החל רקב היאוש להתגנב אל תוך לבו. הוא התחיל להכיר עכשיו ששוב הסתירה ההצלחה את פניה ממנו, מבלי ראותו לפניו איזו דרך לצאת מן הסבך שנסבך בו.

האומנם נודע לו במשך הזמן שישנה דרך אחת ידועה איך למלאות אחרי דרישתה של החברה, כי כבר נתגלה לו סוד כמוס זה, שכולם עושים בזה מעשה־קוף (monkey-business), ובמקום עסקים חדשים ממשיים הם מספיקים לה מזויפים: במקום בני־תמותה הולכי

שתים מאחרים הם מלאכי־מרום או שדי־שחת, מקיצים מקבריהם את אזרחי ההפטרה או את חכמי יון הקדמונים, מחתימים על תבקישיהם את אלה שלא נולדו עדין ואת אלה שעתידים להולד, או את אלו שנולדו כבר ואינם מתגעגעים להתאחרות כלל, והם מאחרים אותם על חשבון עצמם ומשלמים את התשלומים הראשונים משל עצמם עד כדי תשכרתם שמקבלים מהחברה בשביל אותם העסקים. וכתום הסכום הלזה הם מניחים לפסול את אלו והולכים ועושים עסקים חדשים אחרים ממין זה, וכן הלאה... והחברה אמנם לא תרויח בזה כלום כמו שהם לא יפסידו כלום, אלא שמתוך כך הם יוצאים ידי חובת כ ת י ב ה ויכולים להתקים על משמרותיהם... והדרך הזה היה יכול להוציאו גם אותו מן המצר... אבל מחסרון אומץ־רוח לא יכול להחליט בנפשו לעשות כזאת, אם־כי חושב היה תמיד אודות זה ומכין את עצמו לנסות...

ובבואו פעם אחת הביתה בשעה אחורה בערב והוא עיף ויגע מעבודת היום, ובידו אין אפילו צפיה כל־שהיא לאיזה עסק חדש, נפל בלי־אונים על משכבו, מבלי האירו גם את המאור בחדרו ומבלי טעמו גם כלום לארוחת־הערב, כמו שהיה זה דרכו דבר יום ביומו. הוא שכב פרקדן, מבלי נוע, עיניו נעוצות בספון שמעל גביו, כאלו היה מתאמץ לכון שם איזו נקודה מיוחדה בתוך האפלה, וכל רעיונו התמכר למחשבותיו הנוגות על־דבר מצבו הקשה והמסובך. הוא עבר ברעיונו על כל מקרי היום שחלף, ומדי־רגע תקף עליו יאושו יותר ויותר. לעיניו נבלט יותר ויותר מעגל־הקסם שהוא אחוז בתוכו מבלי היות לו מוצא ממנו. מכל מקרי היום לא הקרין לעיניו אפילו קרן־אור אחד לבדר את ענן יאושו. גם היום, כמו בכל יום, היה חוזר מאז הבוקר על הפתחים, שוקק על כל דיוטה ודיוטה ומקיש על כל מדור ומדור ומרצה ומשדל את כל מי שפוגש בדרכו להתאחרות אצלו. גם היום, כמו בכל יום, קשקש עשרות פרברים עם מאות בתים ואלפי מדורים, ואין אפילו זכר של עסק חדש...

הוא לא הרגיש שזמן רב עבר עליו במחשבות נוגות אלה. הוא לא הרגיש גם שזעה קרה פרצה על פני כל גופו. הוא הרגיש רק לחץ קשה בלבו ושממון ריק במוחו... הכל מסביב נדמה לו ריק... ריק ותדל... ריק ושומם...

ופתאום — — — זוהר ברק אור חדש חלף בנשמתו! רעיון חדש הופיע במוחו! מחר בבוקר, בשעה שיגש אליו הוא בשאלתו הרגילה „ברם? ברם?“, כדרכו, יודיע לו שהוא מתפטר ממשמרתו...

הוא הרגיש עתה שהוקל לו מאד וכאלו משא כבד לעיפה נוטל מעל שכמו. נדמה לו שבפעם הראשונה בחייו הוא מרגיש את טעמו האמתי של חופש, כאלו היה יוצא בשעה זו מעבדות לחרות. כאלו נעשה ברגע זה בן־חורין גמור ואין כל שעבוד ואחריות מוטלים עליו...

ובבואו למחרת בבוקר אל הלשכה לא פחד ולא רהה עוד מפני מבטו של הסגן כלל, וגם, להפך, הוא ישב וחכה בקוצר־רוח שיגש אליו זה בשאלתו „ברם? ברם?“, וברעיונו הצטירה בשובע־רצון מיוחד הפתעותו של זה בשמעו את תשובתו הבלתי צפויה, ומעין רגש של נקמה הדד בקרנות לבו על כל סבלותיו שסבל על־ידו במשך כל הזמן.

אולם, כמו להכעיסו, לא קרב אליו הסגן כלל בפעם הזאת, ולא הביט אפילו אל אותו העבר שישב הוא שם. הוא שער בנפשו שבודאי היה עסוק באותה שעה או איזו סבה אחרת היתה בזה שהניאה אותו מעשות זאת, אבל ברור היה לו שגם בזה היתה יד מזלו החורג, בכדי לגרום בדבר שתפוג בינתים חריפותה של נקמתו שיחל לקחת ממנו בשעה זו...

בלי רצון דחה את החלטתו להתפטר ממשמרתו עד יום המחרת, עד שיבא אליו וישאלנו „ברם? ברם?“, ועד שלא יבא אליו בשאלתו זאת לא יתפטר. כן החליט בדעתו ולא ישנה!

ז.

הוא עזב את הלשכה כמו בכל בוקר, פניו נסוכים ברוח כהה, עיניו נטויות למטה, כמתירא שלא תפגושנה בעינים אחרות, סיגרתו בידו הימנית, פנקסו תחוב לו תחת זרועו השמאלית, וברשלנות ובלי חמדה כלל פנה ללכת אל שכונתו לגבות שם את האגורות בשביל החברה, כדבר יום ביומו, ודעתו מוסחה כליל מבקוש עסקים חדשים שגם ברור היה לו למפרע שלא ימצאם.

— עוד יום אחד לעזאזל! — רגז תחת לשונו בדרך לכתו
— היום הזה יארך לי כשנה שלמה.

הוא הגיע עד הבית הראשון של שכונתו. טפס ועלה עד הקומה הששית לגבות שם, במדור שבשמאל לאחור, עשרה סנטים בעד שני שבועות באחריותה של ילדה בת־חמש. בעלת־הבית הצעירה הושיטה לו עשרים סנט, בתשלום למפרע גם בעד שני שבועות הבאים, וגם מסרה לו את כתבתו של אחיה מר פ— הגר ברחוב ב— במעלה העיר, שרוצה להתאחרות בסך של עשרים אלף...

הוא הסתכל בפניה בעין בוחנת, כאלו רצה להוכח אם לא לצון חמדה לה, ורק אחרי שחזרה על דבריה פעם ושתים בהסיחה לפי תומה, נוכח שאין כונתה להתל בו ושאל אותה אם יכול הוא למצא אותו עכשיו בביתו, ובקבלו ממנה תשובה מאשרת, עזב תיכף את הבית, בשכחו גם להודות לה על חסדה מתוך חפזון, מה שנזכר רק אחרי־כן בשבתו כבר בתוך הקרון...

אחרי עבור כארבעים רגע היו רגליו עומדות כבר בביתו של מר פ—, ואחרי הודיעו אותו מי שלחו אליו ומה חפצו ממנו, לא האריך הלזה בטענות ומענות, אלא חתם לו תיכף את תבקישו על סך של עשרים אלף.

מבלי שהות שם אפילו רגע אחד יותר עזב חיים־יעקב את הבית, ובצעדים מהירים התרחק הלאה־הלאה לפנים, מבלי ערבו עם לבו להסב את פניו אחורנית, פן יפגוש אותו, את מר פ—, שנתחרט בו כבר אולי בינתים וריץ אחריו להודיעו על־דבר החלטתו, שחוזר הוא בו...

בלב נרגע נכנס אל תוך הקרון, וכשדעתו נתקררה יותר והוא התחיל להתעמק בתוך הענין, נתברר לו שנס מן השמים, נס גדול למעלה מדרך הטבע, נעשה לו עכשיו. הגע בעצמך, הרי גם בעתים המאושרות, כשהיתה עוד ההצלחה מאירה אליו את פניה, היה צריך לכתת את רגליו מאה פעמים ואחת לכל בעלן ובעלן ולמלל לכל אחד מהם את לבו וריאתו ומעיו, ולהתחונן לו לבדו ולה לבדה, ולסלסל את התינוקות, ולשית בחלקות אל השארים והשארות, אל הדודים והדודות, וכו' וכו', כמנהגו של עולם... וכשעלתה סוף־סוף בידו לגמור איזה עסק פעוט, היו הללו מתנים עמו תנאי כפול שעליו

לעשות אתם שותפות בדבר ולהחזיר להם מחצית ושלשת רבעי או גם כל תשכרתו שהוא עתיד לקבל בשכר עסק זה מהחברה... ועכשיו — כל העסק נעשה חיש־מהר, על רגל אחת, ובלי עמל כלל, וגם לא דרש ממנו שום השבה והחזרה כלל... דבר שאי־אפשר להעלות על הדעת כלל שיזדמן בדרך הטבע...

ואם כי לא נכחד מחיים־יעקב סוד זה, ש א ם ע ו ש י ם ל ו נ ס ל א ד ם ש מ נ כ י ם ל ו מ ז כ י ו ת י ו, לא היה מקפיד כלל בדבר — לו יהי כן, ינכו לו שם מזכיותיו, יעשו להם שם מה שיעשו, לו אף יוגמר כאן העסק הלזה...

ביחוד גדלה קורת־רוחו של חיים־יעקב כשחשב ומצא, שאם תעלה בידו לגמור את העסק הזה בכי־טוב, יקבל בשכרו סכום הגון כזה שיהיה די לו די והותר לסלק בו לנושיו את כל חובותיו שעשה בשעה שנצרך לתת לה להחברה את המאתים לערבון ושלא סלק למי מהם אפילו פרוטה אחת עדין, למרות הזכירם כבר אותו אודות זה לפעמים ולמרות הבטיחו אותם כפעם בפעם לסלק להם בזמן הכי־קרוב... ועכשיו הן יוכל לסלק להם לכולם פעם אחת. ואפילו להמעבוטה...

ושיגמר בעזרת־השם עסק זה בכי־טוב הוא דבר שלא יכול לנפול בו אפילו צל של ספק כלל. כי כלום מה חסר כאן, מלבד בחינת הרופא והסכמתו שראוי הוא להתקבל; ואם על שכמותו לא יתן את הסכמתו, על מי זה יתן? הן גדול הוא זה, ועב, וחסון... כעשו ממש...

והמחשבה הזאת לבדה היתה מעודדתו ונותנת בו רוח־חיים חדשה, אלא שלפעמים היה מפסיקה באמצע, מעביר את ידו על מצחו, כאלו היה רוצה לגרשה משם בזרוע, בהתאמצו להסיח את דעתו ממנה. כי כלל גדול היה לו לחיים־יעקב, שהיה לו בקבלה עוד מבית רבו, שאם חושב אדם ומסדר למפרע פרטי איזה דבר שמצפה לבואו, יבוטל הדבר ולא יבא לעולם, כ י מ ו ע ל ת ה י א ה מ ח ש ב ה א פ י ל ו ל ד ב ר י ת ו ר ה... ועל־כן היה מתאמץ בכל כחו להוציא את הדבר כליל מדעתו ולבלי חשוב כלל אודותיו. אולם, למרות התאמצותו וכמו להכעיסו, היתה המחשבה מתגנבת אל תוך מוחו בדרך אלכסונית ומן הצד.

ובאותה שעה היה לבו נוקפו הרבה, ותקותו היתה מתערפלת בפחד מפני אחרית בלתי־טובה, אם כי קשה היה לו להבין איך זה אפשר.

ח.

ולמחרת בבוקר השכים חיים־יעקב לבא הלשכתה קודם הרבה מבכל יום. הוא לא המתין עכשיו כלל עד שיבא הסגן אליו, אלא הזדרז לגשת אליו ולמסור לו את התבקיש החתום לעשרים אלף.

הסגן לטש אליו את עיניו במבט שואל, כלומר: „וכי איזו הדרך נפל בחרמך לויתן זה?“ ובתוך אותו רגע הרגיש בו חיים־יעקב שתוי פניו נשתנו שנוי מוחלט. הם נתמזגו ונעשו נוחים כל־כך, עד שלא נשאר בו שוב שום זכר מאותו הסגן הקפדן הדוקר אותך עד החומש במבטו החודר... והוא התחיל גם להרגיש כבר מעין פוקת־לב על חשבו על־אודותיו מחשבות־און כאלה בימים שעברו...

— ברם... ברם... — זמזם הסגן תחת חוטמו, בחלפו בעיניו על פני תורף התבקיש — זהו הדבר שאמרתי לך: אם אך תנסה את כחך ולא תתעצל לבקש, תמצא... תמצא כהנה וכהנה... וגם רבים וטובים מאלה... ונקוט תמיד כלל זה בידך: בקשתי ולא מצאתי אל תאמין!

הוא לא ענה לו כלום על הערותיו, ורק בלבו ידע עד כמה זה הועילו לו בזה בקושו וחפושו...

ועוד באותו יום הלך, על פי השתדלותו של חיים־יעקב, רופאה של החברה לבקר את פ— ולבחון אותו אם ראוי הוא להתקבל, וגם נתן את הסכמתו עליו; שכשר והגון הוא לכך: והעסק היה נגמר כבר כולו בשעה טובה, לולא שהלכה, מעשה־שטן, החברה ובדקה בתזכירה (record) של חברה אחרת ומצאה שם כתוב שחור על גב לבן, שאותו מר פ— גופו פנה כבר בתבקישו אליה, והיא הרחתה אותו, כי מצאה אותו פגום ובלתי ראוי להתקבל...

אז שלחה החברה רופא אחר אל מר פ—, לבחון אותו שנית. והרופא הלזה מצא בו אמנם די פגימות וסרכות אשר אי־אפשר לו להתקבל על פיהן, והרופא הראשון נעשה מתוך כך חשוד בעיני החברה ופסקה מלהשתמש בו כלל.

אולם חיים־יעקב לא הסכים עדין להתיאש מתקותו הגדולה והאחרונה. הוא הוסיף להשתדל בפני החברה שיבחן אותו מר

פ— עוד הפעם, ובלבו היה מהבהב עוד זיק של תקוה, שההצלחה תאיר לו עוד הפעם את פניה, ומר פ— יוכשר סוף־סוף להתקבל.

החברה נאותה לבחון אותו פעם שלישית, אם יתרצה הוא לבא אל לשכתה הראשית להבחן שם מועד הרופאים הקבוע לה שם תמיד. מר פ— סרב בתחלה מהתרצות לזה, בהבטיחו לו שאין הוא חש כלל לדבר, כי איננו להוט כלל להיות מאוחרה באחריות־החיים. אולם לאחרונה, אחרי הלאותו מהשתדלותו המרובה של חיים־יעקב, נתרצה אליו והסכים ללכת שמה להבחן פעם שלישית.

— אבל השעה אחורה כבר מלכת היום — העיר לו מר פ— בעמדו בחוץ אצל הצנו (auto) שעמד הכן לדרך ובהסתכלו בשעונו שהוציא ברגע זה מכיס אפודתו — כי הלא בשעה הרביעית יעזבו הרופאים את הלשכה, לפי דבריך, ועכשיו הנה כבר כחצי הרביעית, ומכאן ועד להתם מהלך רב.

— אין בכך כלום! — ענה לו חיים־יעקב בבטחה — אם אך יואיל מר פ— להריץ את כ ו ס ת ו ש ת ו מ ת ־ ע י ן זו כראוי, נוכל לבא שמה בעשרים רגעים, ועוד ישאר לנו די־עת לכלכל את הדבר.

מר פ— לא התנגד שוב לדבריו, אך רמז לו להכנס אל תוך ההוצן והוא נכנס אחריו. אחרי התישבם שניהם בתוכו ואחרי רמזו לו לחיים־יעקב להתחזק היטב על מושבו שלא יטולטל החוצה, אחז בשתי ידיו בגלגל המניע ויריץ אותו במהירותו היותר אפשרית.

בכל משך נסיעתם היה לבו של חיים־יעקב חורג ממסגרותיו, מפחד שלא יארע להם איזה אסון לרגלי הנסיעה המהירה, אבל, מעשה־נס, לא ארע להם כלום ובאו בשלום אל מחוז חפצם, ובצאתם לאחרונה מן ההוצן נוכחו שעוד נשארו להם כעשרים רגעים עד תום השעה הרביעית.

מבלי שהות כלום קפצו שניהם תיכף אל תוך המעלית (elevator) אשר העלתם כרגע אל קומת השלשים ושש, מקום שם היתה לשכת ועד הרופאים של החברה.

העליה החטופה במעלית אחרי הנסיעה המהירה בהוצן פעלה לרעה גם על חיים־יעקב, אבל ביותר הטרידה את מר פ— שהיה איש בריא ומלא־דם; וכשנכנס באחרונה אל תוך הלשכה קצרה נשימתו והרגיש לחיצה קשה בחזהו ועיפות רבה בכל גופו, ובעוד

רגע פרץ זרם דם רב מתוך גרונו על פני הרצפה לעיני כל הרופאים הנועדים שם והמשתוממים למראה עיניהם...

* * *

ברוב עמל עלתה בידי הרופאים להפסיק את מרוצת דמו ולשלוח אותו הביתה. ולמחרת בבוקר בבואו הלשכתה, נגש חיים־יעקב אל סגן־המנהל ומסר לו את פנקסו בהודעה שהוא מתפטר ממשמרתו...

נויארק, בחודש כסלו, התרע"ג.

שלום ברבור.

א.

מכל צרור מכתביו שמצא באותו בוקר בקופסתו נמשכו עיניו של עוזיאל אחרי אחד שבא מבית־האוצר. הוא תפס אותו בידו, הצניפו מצדו אל צדו, פנים ואחור, הסתכל בו רגע כמשתעה, כאלו מכון היה לנחש למפרע על־דבר איזה עסק מיוחד בא זה לדון. ברעיונו חלפו ברגע זה כל חליפות־עסקיו עם הבנק שעמדו באותה שעה על הפרק, ומכולן לא נקלטה במוחו אפילו אחת שיכול להצביע עליה שזו היא אותה שבא זה לדון עליה.

חיש־מהר, בתלישה אחת, קרע מעליו את מעטפתו, ולתמהונו מצא בו מודעה על־דבר הפלל (to protest) שטר־חוב אחד משלו לסכום של מאתים שקל שחל תשלומו ביום הקודם ושחתומו הוא שלום ברבור.

לא חדש היה לו לעוזיאל מודעות כאלה. רגיל היה בהן כבר באלה כבדבר טבעי־הכרחי, כצדיקים גמורים ביסורים של אהבה, למשל, מבלי גם השתעותו כלל. אכן מאורע זה הפליאו וגם הפתיעו הרבה, ובפנים נפשו לא יכול להאמין כלל באמתתה של שמועה זו. ברי היה לו לעוזיאל שאיזו טעות נפלה בזה או איזו סבה ארעית־מקרית היתה בזה אשר תסולק בודאי בטרם עוד יספיק תמהונו להתפכח.

— אך בחלומות שוא יתעו שם! — דובב באחרונה לנפשו, בנופפו את ידו באויר לאות של החלטה גמורה מצדו ובהתחילו תיכף לעבור על כל שאר מכתביו.

הוא כלה לעבור על צרור המכתבים שלפניו, ומבלי־משים ולמרות רצונו למנוע מחשוב אודות זה, התחילו לצוף בזכרונו פרטי התפתחותו והשתלשלותו של כל המסבות הכרוכות בעניין זה: איך שקרה מקרהו להכיר את שלום ברבור ראשונה, ואיך שנתגלגלו אחר־כך הדברים שבא עמו בברית מסחר; איך שחלפו למו חליפות־המסחר הראשונות שביניהם, ואיך שחזרו ונתחדשו אחר־

כך כפעם בפעם. את כולם בחן וצרף בכור שכלו המנוסה כבר היטב בהלכות אמנה ובטחונות (trustworthiness), והשערתו הראשונה נשארה אצלו בתקפה. להאמין ששלום ברבור פשט רגל לנושיו היה אצלו כמו להאמין בנמנעות, כמו להאמין, למשל, שניקולאי העריץ נהיה למלך של חסד, או כמו להאמין שבלבו של קוזק רוסי מהבהב זיק של יושר וחמלה... עסקיו, ידע ברור, הולכים בכי־טוב ומיוסדים על בסיס איתן ומוצק. הוצאות ביתו, ידע גם־כן, אינן מרובות. אשתו הגוצה והעגולה הנה יהודית כשרה בתכלית הכשרות אפילו למהדרין מן המהדרין, אשה שדי לה בקב עדשים מערב שבת לערב שבת ושרחוקה מנבזבה כמו שרחוק הקוטב הצפוני מן הדרומי או הדרומי מן הצפוני... גם בני־בית מרובים לא היו לו לשלום ברבור. רק בן יחיד בבחינת קונדס ארוך, שמלבד שחוק בטלטלאות על המפסעה מבוקר עד ערב ומלבד ארוחת יומו ושתי אגורות לממתקים וזוג של תחתונים פעם אחת בשנה לא היה לו בעולמו של הקדוש־ברוך־הוא ולא כלום.

ביחוד היתה אישותו (personality) של שלום ברבור ערובה טובה בעד בטחונותו.

בכל חליפות־עסקיו שנעשו על בסיס ההקפה היתה לו זו תמיד לעוזיאל לקנה־המדה למוד בה את מדת בטחונותם של זביניו. אישותו של אדם — היה רגיל תמיד בפיו — שקולה היא כנגד כל הערובות שבעולם. ועל דבר טיבה של זו של שלום ברבור אי־אפשר היה להסתפק כלל. זו היתה למעלה מכל חשש ופקפוק. כל מי שעינים לו לראות נוכח על־נקלה, בסקירה ראשונה, שאין לו כאן עסק עם אישות פעוטה, עם בשר־ודם פשוט של כל ימות השנה. מיד, בסקירה ראשונה, מכיר הוא בו בשלום ברבור את איש־האישות, את בן־המטרופולין, את איש העסקים, איש מאומרק בתכלית האמרוק, יאנקי גמור מארץ היאנקים, עד שאי־אפשר היה למי שהוא לחשוד בו בכלל שזה אך כשלש שנים מאז בא משניפישוק.

באמנם היה שלום ברבור איש באנשים, גבר בגברים. הוא היה איש שהגיע ל ב י נ ה, זקוף־קומה, רחב־מבט, חרום־אף (זו האחרונה אדמדמת ולחלחת תמיד קצת או הרבה — הכל לפי מצב האויר), ועם פדחת שרועה וקרוחה למשעי כחלקלקה

(skating rink) וצלקת עמוקה מתחת הסנטר וזקן ושפם מקורצפים חלקלק עד לעור הבשר. הליכתו ותלבשתו מתאימות תמיד עד כמלא השערה עם חוקי האפנה הכי־אחרונה: מדוים שחרחורים לחורף וצחרחורים לקיץ; צניף מיוחד לכל אחת מתקופות השנה — כובע לסתו, פליון לחורף, מגבעה לאביב ופנמיה לקיץ; נעלים שחורות־נוצצות לימות החורף ודרדסים (slipper) בתומים־בהירים לימות־הקיץ; עניבה אפנית מיוחדה לכל תקופה, עונה או מקרה, ומהודקה בתוחבית נעל־סוס (horseshoe pin) משובצה אבני־חן; צורון ושרוולונים מעומלנים־צחים עם חחים זהובים נוצצים בלולאותיהם; פרקליני־גדיה (kid-glove) שחופים־דהים לימות־החורף ומשיים לבנים־צחורים לימות־הקיץ; מטה עב עם גולת־שן בראשו בידו הימנית, טבעת משובצה אבן־חן באצבע ידו השמאלית, וסיגרה עבה תקועה בין השפתים לכל ימות השנה. וכולו אומר כבוד והדר כמטוגן בחומץ ודבש... וכשפוגש אתה בו בשעה קדומה, בטרם שהספיק עוד להתנדף בחוץ, ובאפך עולה ריח־המור מן הפוך שמפוכך את פניו בטרם צאתו לאויר־חוץ, אז עולה מבלי משים ברעיונך שנתקים בו בשלום ברבור מה שצפו חכמינו ברוח־קדשם, ש ע ת י ד י ם ב ח ו ר י י ש ר א ל ש י ת נ ו ר י ח ט ו ב כ ל ב נ ו ן, וכו׳...

ביחוד מכיר אתה בו תיכף את האציל (gentleman) את האציל האצילי, מאצילי בני ישראל, ואת איש־הכבוד, את איש־הכבוד במלא מובנה של המלה. ולא די לו זה שנוהג כבוד בעצמו, אלא גם כבודם של הבריות חביב עליו תמיד כמעט כשלו. פוגש הוא באחד ממכיריו — כובעו נדעך מעל ראשו חיש־מהר, כמו באפס־יד, בשעה שרגליו קורסות לעומתו בקידה אצילית, אמנותית־צרפתית... ביחוד אם קרה מקרהו להיותו ממין היפה או בלויתו של מין זה... וכל זה נעשה כמו מעצמו, בלי מחשבה קודמת ובלי שום כונה מצדו כלל, אלא סתם, מתוך טבעות של רגילות, וכראשו של אותו הקדמון שהיה נע מעצמו בשעה שהיה מגיע לאותה תפלה... כמבלי־משים ג״כ וכלאחר־יד הוא מואיל להראות להם לבריות בכל עת־מצא את רוב עשרו ורוחב ידיעתו בכל, מרפרף לו רפרוף קל על־גב כל ענין וענין, בהזהרו רק לבלי הסתבך יותר מדאי בשיחה עמוגה על־דבר ענינים סבוכים שנחוצה בהם קפיצת־מוח וידיעות

חנוטות על־דבר מעשה מרכבה... ואף עמוד תעמוד לו תמיד חריצותו לבלי יחטיא את המטרה, עד שנכונים הם כל יודעיו ומכיריו להשבע בחיי ראשם, ששלום ברבור הוא איש הגון ומנומס, מעורב עם הבריות ומבין גם בנקודות השחורות...

וכשנכנס אתה אל כנסיה או חבריה, אל אגודה או חברה ששלום ברבור חבור (belong) אליה, מיד אתה נוכח ששלום ברבור תופס שם מקום בראש, בכותל המזרח, שהוא שם מן הפרצופים הכי־בולטים, מן הדברים והדברנים, מאלה המכהנים או המוכנים תמיד לכהן בכהונת נשיא וסגן־הנשיא...

— שלום ברבור — מבטיחים אותך חבריו קול־אחד — הוא חבר המופת, איש שהכל בו, איש שגם רוח המקום וגם רוח הבריות נוחה ממנו...

גם עצם חתימת־ידו של שלום ברבור העידה לו לעוזיאל למדי על עוצם בטחונותו המרובה.

במשך עשרים שנות עסקו במסחרו זה הכרוך תמיד בעניני אמנה ובטחונות, הספיקו כבר להתפתח אצלו מעין משפטים־קדומים קבועים בענינים אלו, ואחד מהם הוא בדבר חתימותיהם של בעלי־ההקפה שלו. לפי משפטו זה, חבה יתרה היתה לו תמיד לעוזיאל לאלו מזביניו שהיו מזיעים הרבה בשעת חתימתו ושהיתה נחוצה אחר־כך איזו רוח נבואה בכדי לכון את שמותיהם, אם הם יודל או יוסל, בריל או שמריל, וכו' וכו'. חותמים כאלה היו מוחזקים לו תמיד לבטוחים גדולים. ולעומתם כל אלה הכתבנים המהירים שמסלסלים את חתימותיהם סלסול מרובה היו חשודים תמיד בעיניו ולבו היה נוקפו הרבה עליהם. ועל־פי שטתו זו היה שלום ברבור נחשב אצלו מהבטוחים הטובים שבטובים. מכל החותמים המזיעים שפגש בחייו היה הוא המזיע הכי־גדול, עד שכשנצרך פעם אחת לתרופה של הזעה על־פי עצת רופאו, יעץ לו אחד ממכיריו לשבת אל השולחן ולחתום את שמו ונרפא מחליו...

וגם אופן חתימתו של שלום ברבור העיד למדי על בטחונותו המרובה. זה היה טפוסי ביותר ומיוחד רק לו לבדו. בשעה זו היה שלום ברבור יושב לו על האבנים, קובע קולמוסו על הגליון בידו האחת וסובב־סובב את הגליון סחור־סחור בידו השניה, עד שמשלים

בשלמות את מערכת סיריו ויעיו שהיתה בבחינת חתימת־ידו ושאי־אפשר היה לה לשום בריאה שבעולם לכונה...

ואחרי כל אלה, כלום אפשר היה לו לעוזיאל להרהר בדבר, ששלום ברבור הוא הבטוח הכי־בטוח שבכל הבטוחים ?...

ב.

גם בשבתו אל השולחן לארוחת־הבוקר היתה דעתו של עוזיאל נחה ושוקטה. הוא לא התרגז ולא התעים כלל, כמו שהיה זה דרכו בכל מקרה דומה לזה, כשהיה יתוש הספק מתחיל לנקר במוחו על־דבר גורל כספו המונח על קרן הצבי. ואף־על־פי שהיה שטר זה הראשון לשורה שלמה של שטרות העתידים לחול בכל יום ראשון של החדשים הבאים, בכל זאת לא נעצב ולא נרגש כלל; סמוך־בטוח היה בלבו שאי־אפשר לו להפסיד כאן כלום.

הוא חתר להפנות את דעתו כליל מענין זה, אבל מבלי־משים היו חוזרות ומנצנצות כפעם בפעם במוחו כל חליפות־המסחר והשתלשלות־המסבות שנתרקמו ונתהוו ביניהם מאז הכיר אותו.

מתחלה הוצג לפניו על־ידי מכירו ר—. זה יהיה לפני כשנה בערך. הוא צותתו לו אז בתור איש אמונים אמיד ובטוח. לפי רבריו הכיר אותו זה כשלש שנים בערך, ובמשך אותו הזמן היה בא עמו לפעמים גם בנגיעה מסחרית. הוא ידע היטב את מצב מסחרו שהלך בכי־טוב, ומכל שבע חנויותיו, חנויות־המכולת, שהיו לו בכל קצות העיר, לא היתה אפילו אחת שלא תהיה במצב פורח. על אודות שתים מהן נוכח הוא גופו בזה, בהזדמן אחר־כך המקרה לידו לבקר אותן פעם ושתים. אלו היו חנויותיו שברחוב ל— ושברחוב ש—. בראשונה היתה לו אז גזברית לבנבנה כבת ארבעים, בלתי־יפה אבל מקושטה במדה הגונה, מרוכזה אל תוכה ושתקנית ומבטת כמן־הצד במבט ערמומי־תמימי טמיר. בשניה, בזו שברחוב ש—, פגש גזברית שחרחורה וצעירה הרבה מהראשונה. היא היתה זבלגנית ועם שפתים נפוחות, ביחוד שפתה העליונה, ועם חוטם עשות שנראה כרבוע, וכל פניה השפונים תחת שכבת כחל ושרק עבה התבלטה כהרכבה מקרית של אברים בלתי מתאימים בעריכתם וביחסם זה לזה... ביחוד היה אי־התאימן של עיניה הכחלחולות אל פניה השחרחורים בולט לעין, עד שנדמה כאלו

בטעות צורפו אלו עם אלה... כפי השערתו היתה זו רומינית, תחת שאת הראשונה הכיר לאונגרית.

בעניני מסחר נכנס עמו זמן קצר אחרי־כן, וכמו בדרך מקרה, מבלי־משים כלל. בפעם הראשונה קנה ממנו שני צמידים וכומז (locket) משובצים אבני־חן שנועדו לכתחלה בשביל קונה אחר, והוא סקר אותם בידו בדרך מקרה. מחירם היה חמש מאות שקל. מאתים נתן לו אז במזומנים על כף־ידו, ואת המותר פרע לו בשלש פעמים במשך של שלשת החדשים הבאים על־פי שטרות בני־מאה שנתן לו.

— אך בל יודע זאת לאשתי — העיר לו אז שלום ברבור בחוכה ערומה — רוצה אני להפתיעה ליום הולדתה...

אחרי־כן קנה ממנו שתי טבעות במחיר שש מאות שקל. רק מאה אחת נתן לו במזומן, ואת המותר סלק לו גם־כן בשטרות בני־מאה שנועדו להפרע, אחד בכל חודש. בטרם הספיקו לפרוע עוד את כל השטרות ההם, לקח ממנו עוד זוג סלילי־אוזן בשמונה מאות שקל. במזומן לא הקדים לו עליהם כלום, אך פרע לו את כל הסכום במשך של שלשה חדשים. בפעם האחרונה לקח ממנו נטיפה (drop) באלף ומאתים שקל. גם הפעם לא הקדים לו כלום במזומן, אך סלק לו את כל מחיר מקנתו בשטרות בני־מאתים שנועדו להפרע בכל יום ראשון של החדשים הבאים. הוא גם זוכר עוד, איך שהיה מהסס אז ברבור בדבר ומסרב מלקנותה, עד שנדמה היה לו שהוא מכון להשתמט ממנו, והוא חתר לשדלו ולהציע לו מחיר נמוך ותנאים נוחים בשביל להמריצו לקנותה.

— א י ש ה ג ו ן ה ו א ג ם ב ע ל ה ג ו ן — היה מחליט בלבו בכל פעם שהיה עולה בזכרונו על אודות שלום ברבור — הוא איננו מסיח דעתו מאשתו ומפקידה כפעם בפעם במתנה הגונה. אך אשה מאושרה היא גוצה זו...

ג.

הוא כלה כבר את ארוחתו, ומוחו עודנו עובד עבודה תכופה ובלתי פוסקת. ברעיונו חזרו וחלפו כבר עשר פעמים כל הפרטים הכרוכים בענין זה, עם כל ההנחות וההשערות שנקלטו בזכרונו במשך כל העת על אודות ברבור, כאלו חותר היה לצרף את כולם

לחטיבה אחת כללית ולנחש על פיה בדבר גורלם של שטרותיו.

פעם ושתים הבליח ברעיונו ניצוץ של אפשרות של שמיטת־ידו של ברבור, אבל באותו רגע חזר ונעלם מאופק רעיונו כתלישה מדולדלת שאין לה נקודת־אחיזה, והנחתו הראשונה, שאי־אפשר לו כלל לברבור שיארע לו מקרה אי־טהור כזה, נשארה שוב בתקפה.

בכדי לשום קץ להרהוריו החליט עוזיאל לרחות את כל הענינים העומדים עכשיו על הפרק ולשום תיכף את פניו אל אחת מחנויותיו של ברבור ולהודע כל שורש דבר נמצא בזה.

החנות הכי־קרובה שהיתה ידועה לו היתה זו שברחוב ש—, ואליה החליט לשום את פניו הפעם.

עוד בהיותו מרחק רב ממנה התנודד לבו בקרבו. על שלדה התנוסס באותיות בולטות השם ב י ת ־ ש ח ו ר... הוא נזכר תיכף שזה היה שמה של הגזברית השחרחורה, זו שהיתה מנהלת חנות זו לפנים, ובמוחו התחיל להצטלל הרעיון שעסק ביש הוא כאן, וכי אפשר כבר שכל שטרותיו של ברבור אינם שוים שוב אפילו פרוטה אחת...

הוא החליט בדעתו לגמור את אשר החל ולחקור את הענין עד תומו. הוא נכנס אל תוך החנות פנימה ושאל אותה, את השחרחורה, על אודות מר ברבור.

— מר ברבור? — ענתה לו בהסתכלה בפניו בהעויה ערומה־קרירה — לא, אדוני. אינני יודעת כלל פרצוף כזה...

הוא חזר ושאל אותה, אם לא היתה חנות זו שיכת לו, לברבור, לפנים, והיא ענתה לו תשובה קצרה, ש ע כ ש י ו ה י א כ א ז ו ה ח נ ו ת ה י א ש ל ה ו א י ן ל ה ע ס ק כ ל ל ע ם מ ה ש ה י ה ו ע ם מ י ש ה י ה...

הוא נסה להוסיף ולשאל אותה על־דבר יתר חנויותיו של ברבור, אבל היא לא ידעה כלום מזה, כ י מ ה ל ה ו ל ו ו ל ח נ ו י ו ת י ו?...

הוא חשב כבר לעזוב חנות זו וללכת אל האחרת, אל זו שברחוב ל—, אולי יוכל להודע שם מאום על אודותיו. אבל נמלך לנסות עוד דבר אליה, אולי תעלה סוף־סוף בידו להוציא מפיה מלים. ברוב תאונה השכיל למשוך אותה אל תוך שיחה צדדית, שלא

מאותו הענין, ואז, כראותו שכלי־מבטאה נתפרקו כבר באופן רצוי, שב בדרך עקופה אל שאלתו הקודמת בדבר מר ברבור.

לאט־לאט הקיאה לו ששמעה אמנם מספרים על אודות פרצוף כזה שברח מכאן למרחקים, לארגנטינה או לאוסטרליה, ה ר ו ח ה ט ו ב י ו ד ע א ו ת ו ל א ן, עם הגזברית הלבנבנה שלו, עם זו שהיתה לו בחנותו שברחוב ל—.

אם־כי לא עלתה כלל על דעתו של עוזיאל להסתפק באמתת דבריה, בכל־זאת החליט ללכת שמה, אל רחוב ל—, ולהוכח בעצמו אודות דבר זה.

גם בקרבו אל חנות זו התלבט לעיניו שלדה בשמו החדש ש ד ה ־ ל ב ן, וגם הפעם נזכר תיכף שזה היה שמה של הגזברית הלבנבנה שהיתה בתוכה. הוא נכנס פנימה ושאל אותה לתומו על אודות מר ברבור, ותיכף קבל ממנה בלוית מבט סוקר את תשובתה הקרירה, מעין זו שקבל מאת השחרחורה. הוא הסתכל בפניה כמתעתע, בקראו באותה שעה בעיניה ובבטאת פניה את לעגה שהיא לועגת לו בלבה, עד שנדמה לו שיודעת היא את סודו ואת תוכן כל הענין שהוא בא בשבילו... הוא הרגיש שמביטה עליו במנוד־ראש, חושבת את עצמה לחכמה גדולה ואותו לשוטה גדול, למה שנדמה אז גם בעיניו הוא...

גם הפעם נסה להעזר בתחבולתו הקודמת, להסיחה לענין אחר עד הרגישו שעת־כושר לשוב אל שאלתו העקרית. אחרי כרכורים ארוכים הקיאה לו גם היא ששמעה אומרים שברח ברבור לקצות ארץ, לנפות המערב או הדרום, ה ש ד י ו ד ע א ו ת ו ל א ן, עם הגזברית השחרחורה שלו, עם זו שהיתה לו בחנותו שברחוב ש—...

ד.

הוא נוכח עכשיו שרחוק הוא עדין מדעת את כל האמת לאמתה על אודות הענין וגמר בדעתו ללכת הלאה, אל שאר חנויותיי של ברבור, ולבקר גם את כולן על הסדר אם יהיה צורך בדבר.

הוא שם את פניו אל החנות היותר קרובה, אל זו שברחוב א—.

הגזברית האדמדמת שמצא שם ושהיתה לפי דבריה בעלת־החנות גופה, היתה מטפוסן של הבוגרות הבלות שחזותן מוכיחה

עליהן. מבעד שכבת הפוך שעליהם הציצו פניה המקומטים והמטושטשים עם חריצים עמוקים מתחת העינים ועם פה מלא שנים־תותבות, ועל גב כולם טבועה התאונה הנמרצה להמשיך את עדנת הנוער ביד חזקה.

במנוחה חצונית מעושה שאל אותה על אודות מר ברבור.

— מי ? — השיבה בלעג טמיר בהבליטה את עיניה נכחו ובהעקימה קצת את שפתה העליונה — מר ברבור ?... ומה טיבו של זה ? בן־אדם או קוף ? כושי או צועני ?

— כמדומה שהוא היה בעל־החנות הזאת לפנים.

— כמדומה שטעות היא בידך, חביבי ! חנות זו מעולם לא היתה של איש בשם זה. אולי היה זה איש ש ש ר ת כאן בתוך החנות, אבל החנות לא היתה שלו... ב ז ה ב ט ו ח ה א נ י ל מ ד י...

הוא מהר להתחטא בפניה ולהסכים לה שיכול להיות שטעות היא בידו, אבל על־כל־פנים יהיה אסיר־תודה לה מאד אם תואיל להודיע לו על אודותיו.

אחרי שיח ושיג ארוך עלתה בידו להעלות על זכרונה שבודאי הוא אותו הפרצוף שחטף עשרת אלפים שקל וברח עם הגזברית הערמונית שלו, עם זו שהיתה בחנותו שברחוב ע—.

גם שם, ברחוב ע—, עלתה בידו להציל מפיה של הגזברית הערמונית המתנשמת והפוזלת בשתי עיניה, שברבור חטף עשרים אלף וברח לארופה עם הגזברית האדמדמת שלו, עם זו שברחוב א—.

הוא נודע על־דבר מקומה של עוד חנות אחת מחנויותיו של ברבור, על־דבר זו שברחוב צ—, ואם כי היתה במרחק רב מכאן, בכל־זאת החליט ללכת גם שמה ולהאריך את חקירותיו, אולי יעלה סוף־סוף בידו לקלוט איזו ידיעה שתוביל אותו אל מטרתו. לתמהונו מצא את החנות ההיא סגורה. הוא נסה אז להציל דבר מפי השכנים שלא הססו כלל מלהודיע לו תיכף כל שורש דבר.

— הפרצוף הלזה — מהרה להפתיעו חנונית אחת גוצה וחרוצה מחנות סמוכה, בסקרה אותו היטב בכונה לקרא מעל פניו את אותות הפתעותו — חטף חמשים אלף שקל וברח עם הגזברית הצהבהבה שלו, עם זו שהיתה מנהלת את חנותו זו הסגורה...

— רק חמשים אלף ותו לא? — מהרה להעיר פטפטנית אחרת בעקימת שפתיה הדקות — אנכי שמעתי אומרים מ א ת א ל ף... ולפי בינתי הקצרה, בינת אשה, מחויב הוא להיות גם הרבה יותר מזה. לו רק לחשוב את כל אלה הבאים כאן לבקשו ולשאל על אודותיו... עוד זה מדבר וזה בא... כבר היו כאן היום בלי גוזמה מאה אנשים... וכולם הם נושיו... לכל אחד מהם מגיע מאומה... וביניהם גם כאלה ש ג ז ז אותם אציל זה בסכומים הגונים... וגם השכל הישר נותן שכך הוא, שחטף יותר: מאחר שחטף — מדוע זה לא יחטוף גם יותר בחתף אחד? האם לא היו נותנים לו? האם לא היה בטוח למדי? איש מטופל בכל־כך עסקים?

— הראית מימיך שוטה כזה? — התרגשה ארמונית אחת מחנות אחרת סמוכה, אחרי כלותה לספר לו את כל מה שידעה על־דבר הענין — לו ברח, לפחות, עם איזו יפת־תואר... כך... זה היה, לפחות, איך זה יאמרו, בלתי־מלעיב כל־כך... זה היה, לפחות, בטבע הדברים... אולם לברוח עם ירקרוקת כזו... פו! אך משוגע או מטורף צריך להיות בכדי לעשות כזאת...

ברצונו של עוזיאל היה להאריך ולבקר גם את שתי החנויות הנותרות, אבל מבלתי יכולת להודע אל נכון את מקומותיהן, שם פניו אל בית מגורו של ברבור, ברצותו לנסות עוד אולי תעלה בידו להודע מה מפי אשתו על אדותיו.

ה.

בבואו שמה מצא אותה, את מרת ברבור, נושאת ונותנת עם רוכל אחד שבא לקנות ממנה את הרהיטים וכלי־הבית. אחרי משא־ומתן ארוך נגמר המקח ביניהם. הרוכל שלם לה מאה ועשרים שקל בעד כל מה שנמצא בתוך הבית, מה שהיה, כפי שאפשר היה לשער בהשקפה שטחית, כעשרה אחוזים ממחירם העקרי.

הרוכל יצא להביא עגלה לטעון בה את מקנתו, והוא מצא בינתים שעת־כושר לדבר אתה על־אודות הענין.

— אם אפשר לך לראות את מר ברבור? — ענתה לו בפנים מתלהמים מכעס — האמינה לי, חביבי, יודעת אנכי כל־כך אודותיו כמו שיודע אתה... השד יודע אותו איפה הוא... נעלם נבל זה לכל הרוחות שבעולם... אומרים שברח עם פלגשו מספר שבעה... עם

הצהבהבה... החנות ההיא סגורה... ולואי שלא יזכה לשוב עוד! ולואי שתחטוף מיתה חטופה את שניהם! בודאי היה לך איזה עסק עם בעל־עסקים זה... ובודאי מגיע לך קצת מזומן ממנו... אוכל לנחם אותך, חביבי... אינך יחידי בזה... כבר היו היום פה עשרות כמוך...

אחרי שנרדמה לרגע שאל אותה, אם יודעת היא על־אודות האבנים והתכשיטים שלקח ממנו.

— מה? — התלקחה שוב — אבנים? תכשיטים? ואם יודעת אני? חה־חה־חה! רק אבנים ותכשיטים חסרה אני! ומלבד זה לא יחסר לי שוב כלום... כך. חלילה! כלום לא יחסר לי שוב... ואתה מאמין שבשבילי לקח את כל אלה? אך לא לחנם יאמר: פתי יאמין לכל דבר... לא, חביבי! לי אין צורך בדברים כאלה... לי לא היה מעולם גם די לחם לאכול וזוג של נעלים ברגלי... התראה את הנעלים שברגלי? (עם דבריה אלה הדתה ראשונה את רגלה האחת ואחר־כך את רגלה השניה לפנים, ופנתותיה (shoe-upper) החלולות שכל אצבעות רגליה בצבצו מבעדן הופיעו לנגד עיניו). הלא רק בשבילן לקח את כל אלה, בשביל הזונות שלו... כבר היו פה גם חיטים וחיטות, פרונים (furrier) ומגבעיות (milliner). לכל אחד ואחת מהם מגיע איזה מותר: למי בעד מעילים ושמלות, ולמי בעד פרוות ומגבעות. והאם בשבילי היו כל אלה? כה יחיה הוא! הנואף הלזה! זה לי עשרים שנה מיום חתונתי, ושאל־נא אותי, אם עלה עוד על בשרי בגד חדש חשוב... רק בשבילן, בשביל הזונות שלו, היו כל אלה... בשבילן לא היה שום דבר קשה או יקר בעולם... ובשבילי היה הכל למותר... ללא־צורך... הידעת אותן, את הגזבריות שלו? הידעת כמה היו לו? שבע חנויות — שבע מכות לו בבטנו — ובכל אחת מהן גזברית, וכל אחת מהן פלגשו... וכל אחת מהן שולטת בעסקיו... וכל אחת מהן יורשת אותו בחייו... ואם חושב אתה שבזה כלה כבר כל החשבון, אינך אלא טועה. שבע, אלה היו לו סתם, כנגד שבעת ימי השבוע, ומלבדן היו לו גם רבות אחרות, כנגד שבתות ומועדים וחגים...

— אבל סלחי־נא לי, מרתי — העיר לה עוזיאל לתומו — כמדומה שאין חשבון זה מדויק כל־צרכו: מאחר שהיו לו כבר

שבע למספר כל ימי השבוע, הן כבר גם השבתות כלולות בזה...

— מה? — הפסיקתו היא שוב בשטף לשונה — חשבון? חשבון אתה אומר? מדויק? — לו חי בר־נש זה בחשבון לא היה בא עד הלום... לו היה חי בחשבון לא היו אלה מוצצות אותו כאותו עכביש שמוצץ את הזבוב הנופל בחרמו... הלא גם החנויות והבתים שלו — מלבד שבע חנויותיו, גם ששה או שמונה, השד יודע אותו כמה, בתים היו לו —, ואיה הם כולם? — כולם נשארו בידיהן של אלו... וגם כל הכסף שחטף וחמס ועשק וגזל מכל הבריות, איה הוא אם לא בידיהן של אלו?... ועכשיו, אחרי שמצצו את הלימון הזה די־ספקן, השליכוהו כאותו הזבוב הנמוץ... האם מאמין אתה באמת שברח עם פלגשו מספר שבעה? — חלילה! לא דובים ולא יער! היא נמצאת פה ואינה רוצה לשמוע גם על־אודותיו. האם פתיה היא זו? למה הוא לה עכשיו הנואף המזוהם הלזה אחרי שמצצה אותו כולו? הוא ברח בגפו לשאול תחתית מפני נושיו שפרשו רשת לרגליו, ופלגשיו נשארו פה ומנהלות את עסקיהן שירשו ממנו וחיות חיים של תענוג... רק אחת מהן, זו של מספר שבעה, סגרה את חנותה (בודאי אין צורך לה בזו עוד. יכולה היא בודאי להתקים כבר גם בלעדה...) ועל־כן חושבים הבריות שברחה אתו. אבל באמת היא פה. אנכי גופי הייתי אצלה ודברתי אתה. היא תשמח עתה למשבתו, שולחת אחריו לשון... ואנכי גם אתן לה צדק... חכמה היא... ואנכי גופי? התחשוב שאנוד לו? — לא־כלום! אדרבה, שמחה אני לאידו, טוב לו לכלב זה... כן יאבדו כל רועי־זונות... חושב אתה שיכול עוד לשוב הנה? — חלילה! הוא ישאר טמון שם בחורו לעולם... עד יום מותו... באותו רגע שיבא הנה יושם באזיקים... ועצמותיו תרקבנה שם בבית־האסורים עד מותו... היודע אתה את כל התעתועים והתעלולים שתעתע ועלל פושע זה? ולו גם ישב אדם ויספר יום ולילה יוכל לפרוט אותם? לבי ידאב רק לכל ההון הרב שהאביד נבל זה בידיו ולעסקים פורחים כאלה שנפלו בידי הנבלות ההן... ואיך זה נשארתי אני?... בחרפה ובחוסר כל... לו השאיר לי פושע זה שקל אחד להוצאתי... ולו גם תאמר פרוטה אחת... לולא מכרתי עכשיו את הרהיטים וכלי־הבית, עלי היה לגוע ברעב או לפשוט יד...

ובאמנם למה זה לי עכשיו רהיטים וכלי־בית? האם יש לי צורך בהם? או האוכל לשלם שכר־דירה עבורם?

היא היתה מארכת עוד את מדברותיה השנונות, מבלי הלאות, כפי שהיה נראה, גם כל היום וכל הלילה, ועוזיאל החל לחפש כבר ברעיונו איזו תחבולה איך להשתמט ממנה בכל הקודם, אבל באותה שעה שב הרוכל עם העגלה, והוא מצא לו בינתים שעת־כושר להפרד ממנה ולעזוב את הבית.

הוא עזב אותה בלב דוה וישם את פניו הביתה. הוא שכח כבר על־אודות השטרות שלו, שאינם שוים שוב כלום, ויגד לה, לאשתו העלובה, אשר עם היותה גסה ובלתי מחודדה ביותר, הרגישה בכל־זאת את כאבה ואת חרפתה שהמיט עליה א ל ו ף־נ ע ו ר י ה...

ו.

בבואו הביתה מצא איש צעיר גלוח למשעי יושב ומחכה עליו. אחרי החליפו עמו דברים אחדים נודע לו שהוא בא מחברת הבולשת פ— ובמטרה להודע ממנו על־אודות מר ברבור, שהיו לו, כפי שנודע להם, איזו חליפות־מסחר אתו; אולי יודע הוא את מקום מחבואו או אולי יש לו איזו השערה או חשד בדבר זה; אולי יודע הוא איפה נמצאים מכיריו או קרוביו או איזו פרטים אחרים ידועים לו שהיו יכולים לשמש להם למפתח בענין זה.

הוא סח לו את כל חליפות־עסקיו שהיו לו עם ברבור ואת כל ידיעותיו ונסיונותיו בענין זה. הבולש שמע את כל ספוריו, ברשמו כפעם בפעם בפנקסו איזו ידיעה נחוצה לו, ולאחרונה עזב את הבית בהשאירו לו כרטיסו ובבקשו ממנו להמליל (to telephone) לו או להודיע ללשכת הבולשת אם יודע לו בינתים כלום על־דבר מקום מחבואו של שלום ברבור, ובשכר זה הבטיחו גם הוא מצדו להודיע לו גם הוא מה שתעלה בידם לעשות בענין זה.

הבולש עזב את הבית, ואיש אחר בא. גם הוא בא להודע על־אודות מר ברבור. נכאה זה סח לו ספור ארוך, החל מששת ימי בראשית — איך שברח בגפו מרוסיה אחרי הנצלו שם מזעם הפרעות, ואיך שבא ערום ויחף למדינתו של קלומבוס; איך שעבד עשרים שנה במעבודות נויארק, ואיך שחסך במשך שנות עבודתו

סכום של חמש מאות שקל; איך שנחלה אחר־כך במחלה תמידית (chronic) שאינה מספקת שוב בידו לעסוק בעבודתו, ואיך ששלום ברבור הוציא ממנו בערמה את כל כספו החסוך, ושעל־כן הוא בא עכשיו אליו להודע אם יש לו עוד שמץ תקוה לגבות מאום מכספו, כי נודע לו שגם לו, לעוזיאל, היו לו איזו חליפות־מסחר אתו.

הוא הסביר לו את מצב הענין בשעה זו, בהתאמצו לתת עם זה גם מעט תקוה בלבו של האומלל שעזב תיכף את הבית נדכה ונואש.

אחריו הופיעה אשה זקנה עם בת שהגיעה לפרקה. גם הן באו בדבר אותו הענין, להודע על־אודות מר ברבור. האם ספרה לו בדרך בלתי־קצרה למדי שברבור הוציא בערמה מבתה זו את כל הונה שעלה לסך של שמונה מאות שקל ושחסכה אותו מפיה ממש במשך של שתים־עשרה שנות עבודתה במעבודות נויארק. היא כלתה את ספורה באנחה מרה ובבקשה לרחם עליה וליעץ לה מה לעשות.

— את הכסף הלזה — הוסיפה אחר־כך מתוך דמעות, בהצביעה אל בתה שיאושה השתקף בפניה החורים ועיניה הכבויות — חסכה להיות לה לנדה לכשיזמין לה היושבי־בשמים את בן־זוגה, כי מה היא בימינו אלה נערה עניה בלי פרוטה... ועכשיו נשארה כיום הולדה... האם לרצח אשר כזה יחשה היושבי־בשמים?...

בכדי להפיג מעט את צערה שנגע עד עומק נשמתו, נסה לנחמה ולתת תקוה בלבה שאפשר עוד שיושב לה כספה אם אך יתפס ברבור ביד.

הן אך עזבו את הבית, ותיכף הופיעה אשה צעירה מכשלשים וחמש בערך. קומתה היתה כפופה, פניה צנומים וחורים, עיניה שקועות עמוק בחוריהן, ואחריה נכרכים שלשה פעוטות. גם היא באה להודע על־דבר גורל כספה שמגיע לה מברבור. זה כשלשה חדשים שנתאלמנה מאישה ונשארה עם ששת ילדיה בעירום ובחוסר־כל, ובני משפחתה אספו בשבילה סכום של שש מאות שקל למען תוכל לקנות בו איזו חנות למחיתה, ובשבוע העבר מסרה את כל כספה זה לו, לברבור, כפי עצת אחיה שהיה חבור עמו לחברת תמיכה אחת וידע אותו מתוך כך לבטוח גדול. היא הלותה לו את

כספה אף לחודש אחד, הניחתו רק למשמרת בידו, עד אשר יזדמן לה איזה עסק הגון.

התמונה הזאת השכיחה אותו גם את הקודמות, ולבו רתח כמרתחה בהתבוננו אל האשה האומללה, אל קומתה הכפופה, אל פניה המעונים ואל ילדיה הערומים שהתחבאו בכנפות שמלתה הבלה...

— אנשים כאלה — חלף רעיון במוחו — רעים מרוצחי־נפש, ואין שום עונש קשה רב מהם...

הוא רצה לנחם גם אותה ולהשלותה בזיק של תקוה כוזבה, לפחות, אבל דבריו לאו. למרות התאוננו להגיד לה איזו דברים מרגיעים, לא יכול למצא אותם למענה. לאחרונה בקש אותה לבא אליו למחרת בשעה זו, אולי יוכל לעשות מה בשבילה, ובדעתו החליט לאסוף בינתים בין מכיריו איזה סכום בשבילה.

במשך של שלשת הימים הבאים לא פסקו מלבא אל ביתו יום־יום מבקרים חדשים, וכל אחד מהם במטרתו המיוחדה להודע על־אודות ברבור ואודות גורל כספו שחמס ממנו באופן זה או אחר, ערמומי או אכזרי...

* * *

כששה שבועות חלפו כבר מאותו היום שנודע לו לעוזיאל על־דבר הפלל שטר־חובו של ברבור, וכל אותו המאורע התחיל להמחק כבר ולהעלם מזכרונו. השעה היתה אחורה, והוא התעתד כבר לעלות על יצועו, והנה המלל (telephone) מצלצל. הוא מגיש את הקבולת (receiver) אל אזנו, והנה הבולש הצעיר, זה שבקר אותו באותו יום על־אודות שלום ברבור, מודיעו בחדוה שהדג נאחז ברשתם... הוא נתפס על־ידי בולש אחד מחברתם בעיר ב— אשר בנפות הדרום ומובל הנה אסור בנחושתים...

אחרי הודותו לו על הואילו להודיעו על־דבר המאורע, קרא תיכף אל המלל את האשה, אם ששת הילדים, והודיע לה על־דבר התמלול (telephone call) שקבל מחברת הבולשת.

— מהולל שם ה'! — צרצרו באזניו דברי האומללה מבעד הקבולת — כן יאבדו כל הנבלים!

נויארק, בחודש טבת, התרע"ג.

הספיר

או

גולל אבן אליו תשוב.

...כמה? כמה אתה אומר? מאה?

— ומה? מתפלא אתה?

— הסם... אם מתפלא אני...

— ככל אות נפשך... כי על כן בארץ חופש אתה יושב...

— אכן בקשה ענוה היא זו... חי נפשי... ענוה יותר מדי... רק מאה שקל בחטיבה יפה כזו שנמכרה באכרזת בעשרים וחמשה... כמדומה לך בודאי, איני יודע איפה־זה שבית מטמון זה?...

— ואם יודע אתה מה זה אוכף לי? קניתיו בפרוטה ורוצה אני בו מאה שקל...

— ברם ממלל אתה מלין היום, אחא... רק אחת אשאלך: מאימתי זה התחלת ל ח ט ו ף שם זוליות גדולות כל כך?...

— חבל על דבריך, יקירי! משליך אתה אותם החוצה. לו אתה שמעני, ולכת לך הביתה ונמת שנתך, וקמת ורחצת את גרונך בכוס מלא... או אז תהיה דעתך צלולה... אחת אמרתי: לא אמכרנו בפחות ממאה תמימה!

— לכאורה... בדרך הלצה...

— אל יהי שמי אברמסון אם אתגנו לך בפחות!

— כנראה, מ ד ע ת ך אתה היום... מאה שקל באוד שרוף זה?... ולו גם תאמר לעשות בו א ח ת ב א ח ת, הנה לא יגיע עדין אלא לחמשים... אל יהי שמי ברנסון אם אתן לך פרוטה אחת יותר!

— אכן צדקת הפעם... יצאתי אמנם מדעתי אם רוצה אני למכרו כל־עיקר...

— אלא מה תעשה בו? במלח תמלחנו?

— לאט־לך, חביבי! יודע אני כמוך שיש כאן מיגו... התבין? מיגו להתעשר... אם אך תעלה בידי ללטשו או לנקותו מחלאתו...

יש רגלים לדבר שאינו שרוף אלא מעושן... התדע מה יהיה שויו אז ?

— הרחמן יצילנו ! רבבה שלמה !

— התלוצץ לך ככל אות נפשך. לא תקנהו אז בחמשת אלפים...

— אכן שמע־נא, חכם שלי ! הלא ידעת את ברנסון... שור־נא הנה... אל תוך עיני... הגידה־נא לי, איפה־זה קנית זולית גדולה זו ? במחתרת או באכרזת ?... רוצה אתה להסיח לו לברנסון שנותנים היו אותו לך בעשרים וחמשה שקלים, לו היה שם איזה צל של ספק של מיגו כזה ? ש ם... ב ת ו ך ה ב א ו ע ר י... ב מ ק ו ם ש כ ל ה ז ו ל י ו ת ה ג ד ו ל ו ת מ צ ו י ו ת... פתאים הם ? י ר ו ק י ם ?... ואנכי, חושב אתה, נותן הייתי לך קשיטה אחת עבורו, לולא שהיה לי איזה סכוי ל ה מ ל י ח ו כך, כמו שהוא, במקום אחד ידוע ?...

— יהי שם מה שיהיה. בפחות מזה לא אתננו. ולו גם אדע שאפסיד הכל !

— אם־כן לשוא המה כל דברינו. אנכי לא אזבון אותו. תהי לך זוליתך.

— לו יהי כן. אולי יגרום לי מזלי שאתעשר... בכל־אופן לא אוכל להפסיד כאן כלום.

— בכל־אופן לא יותר מזה שיכולת לקבל עכשיו עבורו.

— אין סכנה בדבר. כבר נוסיתי בכמו אלה ולא מתי עדיין...

— יודע אנכי שלא אזבון אותו, אבל אוסיף לך עוד עד שבעים וחמשה בכדי שתנחם יותר באחרונה...

— ואנכי יודע שאנחם באחרונה, ובכל־זאת לא אתננו לך בפחות מזה שאמרתי לך. בכל־אופן לא עכשיו. לתתו לך במחיר כזה יש לי עוד די־שהות להתישב בדבר.

— אבל אז לא אתן לך אפילו פרוטה אחת עבורו. התשמע ? אפילו פרוטה אחת אני אומר ! רוצה אתה לתתו לי מיד — הנה לך ה מ מ ת ק י ם, ואם לאו — היה שלום ! לא אקננו שוב עולמית ! ולו גם תתננו לי בפרוטה...

— אך הלוך תלך אל השומשום השחור! לבי יגיד לי שהולך אתה להתעשר ממקח זה. אכן בת־חמשים ריוח על מקח של עשרים וחמשה לא אניח מידי. הנה לך המטמון. קחנו והתעלס בו בכל אות נפשך... או השלך תשליכהו אל האשפה... אך בל תלעג לי גם אם יביא לך אלף שלם... וגם הקיא תקיאנו אז בכפלים!

— ואולי רוצה אתה לחזור בך? עוד לא עבר המועד. בבת־עשרים־וחמשה פרנסה הריהו שוב שלך...

— עכשיו לך ובקש לך סכלים אחרים מבלעדי...

— ואתה חכמת כבר?

— על אודות זה תוכח אחר־כך... כמדומה אתה שמוכרו הייתי לך בכה, לולא ידעתי ברור שאינו שוה כלום? שפחם שרוף הוא?...

— ובכל־זאת קנית אותו ושלמת עבורו עשרים וחמשה?

— חכם שכמותך! וכי כלום הפסד הפסדתי אם עשיתי בינתים בת־חמשים? ידוע ידעתי היטב שימצא לימון אחד, לפחות, אץ להעשיר... וכי כלום טעיתי בחשבוני?...

—מתענג אתה, אחא, לזרות מלח על פצעי... אבל טעות היא בידך. נסה־נא למנות עכשיו על כפי כפלים מזה שנתתי לך — אם אקבלנו מידך. עוד תראה בעיניך כמה זה יביא לי פחם זה... עוד עיניך בחוריהן תמקנה מראות... אולם — — — הס! יד לפה! הנה גצלסון בא. אנסה־נא דבר אליו. בל תרדב לפצות פה! התשמע? האלם אך לשעה קלה!

— האלם לנצח, זנב־שועל!

...אח־אח־אח! את מי זה אני רואה כאן... שני צדיקים בכפיפה אחת... והארץ על מקומה עומדת... ועולם כמנהגו נוהג... לא נזדעזע אפילו...

— אך ראו־נא מי זה בא... אורח הגון... ומה זה שלומך, גצלסון הבלפן? אמנם — שור־נא הלום. רוצה אתה לראות חטיבה יפה? הסתכל־נא בזה. מה דעתך?

— כן, כן. אמנם חטיבה יפה היא זו... אין לכחד. אך מה הוא זה? מעושן או שרוף?

— טומטום בן אנדרוגינוס שכמותך! וכי ראית מימיך

ספירים שרופים? תשלוט האש בסלמנדרה ולא בספירים... תערובה חימית טובה תרחצהו ותצחצחהו כחסיד גורי עולה מן הרחצה בערבי שבתות...

— התדע את משקלו? יהיה כחמשה קרט?

— יותר משׁשה!

— לו היה נקי היה שוה כסף.

— הסם... לו היה... לו היו לה לסבתי גלגלים היתה כרכרה... ולו היה לה חרטום היתה ינשוף...

— רוצה אתה למכור אותו?

— להודות לך על האמת, רוצה הייתי לנקותו תחלה, זאת אומרת, לו היה הדבר תלוי בדעתי. כמובן, איננו עכשיו, במצבו זה, סחורה עוברת לסוחר. אולם דחוק אני עכשיו במזומן ואי־אפשר לי כלל לטפל בו. אם יותן לי מחיר נאות עבורו אמכרנו. רוצה אתה לקנותו?

— אין כדאי לי להכנים את ראשי בסכנה. לו יכולתי לקנותו במחיר מצער, הייתי מתישב בדבר; אולי הייתי תופש במיגו זה.

— אתננו לך בזול.

— ובכמה?

— בעשר מאות. בזול הוא למדי? האף אין זאת?

— לא באלף, יקירי!

— ובכמה, למשל, חשבת אתה לקנותו? במאה?...

— לא במאה, אבל בחמש. לכל היותר בשש מאות. מאה לקרט. ובכמה קניתיו אתה?

— ומה לך ולזה? קניתיו בפרוטה...

— למעני יכולת גם לדגור אותו מתוך האשפה... זהו מה ששוה לי ולא יותר.

— ותשע וחמשים לא תתן?

— אף לא פרוטה אחת יותר מזה שאמרתי לך!

— ואם תנקהו מעשונו תתעשר... רוצה אתה להיות לי לשותף בזה?

— לשותף?... הסם... עוד זאת... כבר יש לי שותף אחד שנשתתפתי אתו כדת משה וישראל זה עשרים שנה, ועד היום

הזה עודני מתחרט על זה, ועוד אלך ואקח לי שותפים חדשים על ראשי?...

— אם כן אין מה לדבר. בפחות מזה לא אתננו. בכל אופן לא בפחות מתשע מאות... אנסה בעצמי את מזלי. אולי באמת נחתם גזר־דיני בראש־השנה להתעשר בשנה זו, והקדוש־ברוך־הוא הזמין לי הזדמנות זו, ואנכי אלך ואסחירנו בנזיד־עדשים?...

— ככה תעשה תמיד ולא תנחם באחריתך. לבך לא יפוק...

— לולא שנצרך הייתי עכשיו למזומן, יודע הייתי מה עלי לעשות. לו אך יכולתי להתעקש קצת עד שאטכם את הדבר.

— לעזאזל! שועל בן־כלב שכמותך! לא תשליך לעולם את תואנותיך ותאונותיך ה כ ל ב י ו ת... כמדומה לך, אין הבריות מבינים אותן...

— שור־נא את האציל שלי... אצילו של קלומבוס... אי־לך, קלומבוס! לו ידעת מי המה אלה הסוחרים באבני־חן במדינתך! אולם — שמע־נא, ישראלקי! הלא אנשים אחים אנחנו... בני־מולדת... האף אין זאת? ולמה זה נריב בחנם? הגידה־נא לי: עוד זוכר אתה את כד הגלידה שהיית נושא שם, באדיסה, על ראשך בחדשי הקיץ? וכרוז גדול כרעם־תותח יוצא מתוך ריאתך: „גלידה־ה־ה! גלידה־ה־ה... אשישה בחמשיה־ה־ה! בחמשיה־ה־ה!“...

— ואתה, חצקלי גנב, זוכר עודך את טנאך הגדול המלא עגילים וצלילים שהיית נושא שם על שכמך ברחובות־קריה, וקול בת־היענה מפעפע מתוך גרונך: „עג־לים! עגילי־ביצים־ם־ם!... צלילים! צלילי כוסמת־ת־ת!... חמים! רותחים־ם־ם! שנים באגורה־ה־ה!...“ ו ה ש ג צ י ם רצים אחריך ומורטים את קצות פאותיך הארוכות וזקנך העבות... ואים הם עכשיו, אני תמה... הנה את הטנא עם העגילים והצלילים השארת שם, במדינתם של ה ק צ פ י ם ו ה ק ו ז ק י ם ה פ ר ע נ י ם, אבל אלה אים הם? הזקן והפאות? מובטחני שעברו את הים הגדול בשלום. בלי־פגע, ורק כאן, מעבר מזה, נגוזו באורח פלא... כאלו אש משמים ירדה ותאכלם... אך את האמת תגיד לי, חצקלי חביבי! משביעך אני בנשמתו של אביך גונב־הסוסים (תקלע שם בתוך כף־הקלע!) שלא תשקר לי: איפה זה הגיזות אותם? השארתם בתוך המגלובה (barber-shop) להיותם נשלכים אל תוך האשפה. או

צררתם וגנזתם בתוך המגניה (safe) להיותם למשמרת לנכדיך ולניניך?... או אולי שמורים הם אתך להונות תחת מראשותיך לכשתחתף מן העולם?... אך אלו היו זקן ופאות! אבי שבשמים! הפאות היו ארוכות כגלותו של ישראל, ועבות ועבותות כעבות־העגלה... והזקן — מטאטא! יעה־תנור!

— כלית כבר הכל, לץ שוטה?...

— חכה־נא מעט קט. השטן לא ישופך... עוד היום גדול... עוד די־עת לך לרמות את הבריות... אבל — מה זה רציתי להגיד... כן: התזכור עוד את בואך לכאן? כשבאתי אני אז לבקרך למחרת בואך? שם, בקומה הששית ברחוב לודלוב? אצל אחותך יחנה טרטצקי? כאלו אתמול היה זה. אך מסב אני אז אל השולחן לארוחת־הערב ומתיר לי את רצועתי בכונה להתנחל בכושרות, והנה טודרוס חנדריבאלוק מודענו מתפרץ הביתה בקוצר־נשימה.

— מה זה חדש, טודרוס? — שואל אני אותו מיד, בהביני כבר מחזות פניו שאיזו חדשה מרחפת על קצה לשונו.

— הידעת מי זה בא? — משיב הוא בחפזה ובהתנשמות.

— מי? — נסתקרה זוגתי.

— חצקלי בעל־העגילים!

— חצקלי בעל־העגילים? — משתעה שוב זוגתי — אי־אי־אי... גם פרנסה זו נתקפחה באדיסה? גם לאכול פסקו שם?...

— ואיהו עכשיו? — שואלו אני שוב בקוצר־רוח.

— ברחוב לודלוב, אצל יחנה טרטצקי. הלא אחותו היא. לא ידעתי כלל מזה...

— אם כן הוא הדבר — אומר אני לה אז ליפהפתי — חכי־נא מעט... אסעוד אחרי־כן...

וברגע זה חוזר אני ומהדק שוב את רצועתי ומשאיר את הכל כאשר לכל ורץ אליו, אל התכשיט הלזה, לראותו. מבקש ומוצא אני את הבית מספר 00 רחוב לודלוב, מטפס את שש המדרגות השבורות והמקוערות (בדרך נס עברתין אז בשלום מבלי שנשברה מפרקתי...), נכנס הביתה ומסתכל בפרצוף שלי, בהכיני את ידי לתקוע לו שלום־עליכם נלבב, ומהסס: רבונו־של־עולם! — אומר אני בלבי — הזהו חצקלי בעל־העגילים?... לא! אי־אפשר! לא מנהו ולא מקצתו! חצקלי בעל־העגילים הוא איש־שעיר, איש

מטופל בזקן ופאות י ה ו ד י ו ת, וזה — איש חלק... לא זקן ולא שפם ולא פאות... יאנקי!

— ומה זה אתה מסתכל בי כל־כך? — מפסיק הוא באחרונה את הרהורי — האם לא תכירני שוב?

— אהא! — תוחב אני לו מיד שלום־עליכם רחב ומנענע את ידו במרץ עד שחטפתו אז הרוח — האומנם אתה הוא זה, חצקלי יקירי? מהרת לבא אחרינו... לא יכולת לשבת שם לבדך... ירא היית שלא נתעשר פה, חלילה, מבלעדיך... אכן התאמרק התאמרקת מהר, אחא...

— וכי מה יש כאן שוב לעמעם? — הוא עונה לי באדיישית, כדרכו — זריזים מקדימי'ח...

— לא־כלום, חצקלי! — טופח אני לו אז שוב על גבו — א ל ל ־ ר י ה ט תהיה... אמריקה שלך היא... בשבילך גלה קלומבוס את מדינתו... חובשי בית־המדרש נרקבים פה שמונה־עשרה אמה מתחת לאדמה, ואנשים זריזים וחרוצים, אנשים כמוך, מתעשרים עושר גדול... עולים כבעל שמרים...

— כנראה לא תכלה היום מפשוק שפתיך... אב רחמן! גם אתונו של בלעם גאלם סוף־סוף, והוא לא יוכל האלם...

— האלם אתה לבדך, כלב שוטה! כנראה אינך אוהב לשמוע כלל על־אודות עברך...

— משיב הייתי לך תשובה נכונה, אבל — כבר אמר אותו חכם: אל תען כסיל וכו׳...

— ואנכי, כמדומה אתה, הייתי נענה לך כלל, לולא שאמר כבר אותו חכם שלך גופו: ענה כסיל וכו׳?...

— אכן שמע־נא, שוטה בן טפש! אין לי פנאי לשמוע עכשיו את כל שטויותיך. הניח אותן לעת אחרת. הגד־נא לי סוף־דבר: רוצה אתה לקנותו או לא?

— הלא כבר אמרתי לך. יותר מזה לא אתן.

— ואם אתננו לך בשמונה וחמשים?

— כבר יודע אתה את גצלסון. אם אמרתי שלא אתן יותר, לא אתן. אבל — לו יהי כן. היה תהיה כפרתי! רוצה אתה בשבע?

— אמנה לך את המזומנים והחנק אתם! ואם לאו? — אתך תלין הלילה... הטמינהו בכיסך ואל תוסיף הלאות עוד בדבר הזה.

— כן אעשה. בין כך וכך כלום לא יצא מזה. זוליות גדולות ביותר מבקש אתה היום...

— ואצלך, אחא, הוא המקום הנכון למצא אותן... אי־לך, קלומבום!

— אין מה לדבר עם ראש־חמור שכמותך! היכול מוחך האטום להשיג כמה יהיה שויו של זה לכשינוקה מעשונו? התעשר תתעשר לכל הרוחות!

— אבל הלא בקשתיך: בל תוסיף עוד הלאותני בדבר הזה! מותר אני על העושר ואינני רוצה להתעסק עם זנב־חזיר שכמותך...

— חתוף יחתפך השעיר השחור! מזלך גרם שנצרך אני עכשיו לכסף. לולא זאת, לא הייתי מוכרו לך כלל. כך אזכה להוציא את שנתי! עכשיו אתננו לך בשמונה מאות, ואתה עתה עשה כטוב בעיניך... זבון או לא תזבון — אחת היא לי!

— כאילו לא ידעתיך... ומתי אין אתה נחנק מחוסר כסף בשעה שצריך אתה לרמות את מי?... בודאי קנית אוד זה בשליש פרוטות ורוצה אתה להתעשר בו מבלי כלום. תוכל להשאר בטוח שלא תעלה בידך לסחוט שוב ממני אפילו פרוטה אחת יותר.

— כך? בעומג?

— כך אראה בנחמה!

— אם־כן נגמר הדבר? לא תקנהו? ויכול אני ללכת מזה?

— יכול אתה ללכת למעני אל כל הרוחות... אמנם — הבה... אשליך עוד חמשים שקל החוצה... לכלב... עכשיו דבר־נא דבריך: רוצה אתה בשבע וחמשים או לא? עכשיו אם תוסיף לדבר אלי עוד מלה אחת, חוזר אני בי ואינני לוקחו שוב כלל. התשמע?

— אך זה הוא תגרן! אב רחמן! לסחור את תגרנים כאלה צריך אדם לפלוט את לבו וריאתו ומעיו... ומה זה תאמר אתה, אברמסון? האתננו לו בכך? אינך עונה? יושב לי אתה היום כ מ ח ו ל ח ל...

— כלה לנבוח, כלב שוטה! חטפת עצם — כרסמנו מהר, בטרם תקיאנו...

— לכל הרוחות! כמדומה לי שצדקת הפעם. כבר אמרו:

„אל תהי עצת שוטה קלה בעיניך!" הלא אמרתי לך: מזלך גרם, ישראלקי! הנה לך הנפש... מנה־נא את הרכוש...

— ולא חזרת בך עדין? גם זה פלא...

— לא הפעם, אחא! חזרה אינה מדרך המסחר... הלא ידעת.

— בודאי כדאי הוא לך עכשיו...

— אם כדאי לי... על דברתי אוכל להבטיחך, ישראלקי, שבריות פעוט כזה לא מכרתי עוד כלום מעודי ועד היום הזה. כך אנקה אני מכאב ואתה משנים...

— למעני תנקה גם משנים...

— אכן זולית יש לך שם כבר, אחא, שלא חלמה לה גם סבסבתך...

— רוצה אתה להתערב על זה?

— אין צורך בדבר. סומך אני עליך בזה. תוכח אחרי־כן...

— בודאי אוכח. וגם איך זה אוכח!

— ואם התאנית, למשל? ואם איננו שוה כלום?...

— זהו עסק שלי, אחא! יכול אני לנחמך, שאין לך להצטער כלום אודות זה. עכשיו יכול אני לגלות לך את הסוד. לי ישנו אותו החומר לנקות את האודים האלה. אורח כזה היה לי כבר לפני שנה. עוד רע מזה היה. קניתיו אז בלא־כלום ועשיתי בו שלל רב. נקיתיו באותו החומר ויצא צח ומצוחצח כבר־אוז יוצא מן הפלג...

— אהיה יהודי כשר גם אם לא אאמין לך...

— האמין או לא תאמין — אחת היא לי.

— ואולי הואיל הואלת לגלות לי גם את אותו החומר גופו מה הוא?

— לגלות לך? ובשביל מה? בשביל פרצופך היפה?...

— כך. בשביל ידידותנו הישנה. הלא עיניך רואות, הנה גם זה עכשיו נתתי לך זולית גדולה כזו שתתעשר על ידה...

— בזה בודאי צדקת. זאת אאמין לך, רק בשביל טובתי אני מכרת אותו לי... רוצה היית שאתעשר...

— ואם־כן? תגלה לי את הסוד?

— לכשאתישב בדבר... מקודם אלך ואנקנו, את ה כ ו ש י הלזה. והידעת מה יהיה מחירו אז?

— שלשת אלפים!

— ויותר מזה לא תוכל למנות? לא? לא תוכל?

— אלא מה? רבבה?

— הסם... מחירו יהיה אז... יהיה אז... כך — הכל לפי משקלו: אלף לקרט!

— אם־כן הלא התעשר תתעשר באמת! ולמה זה הזדוללת (to bargain) כל־כך? מנוזן שכמותך!

— זהו ענין אחר לגמרי. אם יכול אני לקנותו בפחות — הן לא אלך ואשליך את כספי החוצה. אכן — יכול אתה להשאר בטוח, שלו התעקש התעקשת בדבר ורוצה אתה בו אלף דוקה — לא הייתי מניחך להחליק מידי...

— ידעתי שרמאי חרוץ אתה... ולו בא עכשיו אחד ונתן לך ריוח הגון עבורו, היית מוכרו לו?

— מתישב הייתי בדבר. אם היה כדאי לי... בריוח הגון... לא בנזיד עדשים... — אך ראו־נא, מי זה בא... דודסון. נראה מה זה יאמר הוא. אנכי אנסה דבר אליו ואתם תחרישון. תדבק לשונכם לחככם אם תהינו לפצות פה... התשמעו!

— השבע לבדך, ראש־כלב!

* * *

...אח־אח־אח! מר דודסון! שלום! אך האלהים הביאך הלום!

— שקר בפיך! ברגלי באתי...

— אבל הלא זהו הדבר. הללו אינן שלך... מאופתקות (to mortgage) הן לו מאותה שעה ש ע ר ב ו ב ש ב י ל ך... אולם שמע־נא, דודסון. רוצה אתה להתעשר?

— וכי כלום ראית מימיך מי שאיננו רוצה?... תפח נשמתו של זה!

— אם־כן סכה־נא את זה... הנה לך שעת־הכושר...

— שעת־הכושר? וממי? מידך? — לא, אחא! בלעדי!

— ב ת י ש ר א ל א י ן כ ו פ י ם... אכן לראותו הן תוכל. לא אשית (charge) עליך כלום עבור זה...

— אך מה הוא זה? שרוף? מחורך?
— שרוף? מחורך? ומה שם עוד?... האם גם בספירים כבר שולטת האש? חדל לך מדבר הבלים כאלה! הן ללעג ולקלס תהיה... סוחר באבנים טובות...
— ואתה בטוח הנך כבר בזה?
— כמו שבטוח אני שהיום הוא יום הששי!
— אם אומר אתה שכן הוא, בודאי שכן הוא... אין לי ישוב מה לפקפק... ואתה רוצה למכור אותו כך? כמו שהוא?
— ומה דעתך אתה? כלום כדאי לי לעשות זאת?
— אם אין כדאי לך, בל תעשה...
— אכן... אגלה לך את האמת... נצרך אני למזומן קצת... אם יותן לי מחיר יפה עבורו, אמכרנו.
— וכמה הוא מחיר יפה?
— וכמה הוא שוה לך?
— אתה הגידה לי את מחירך אתה ראשונה, ואז אגיד לך אני כמה שוה הוא לי.
— הלא ידעתיך כי מבקש זוליות אתה, ואם לא תהיה זולית גדולה ביותר — שוה מאתים במאה, לפחות — לא תקנה.
— טוב הוא מאד שיודע אתה זאת.
— אתננו לך בזול: באלף ושמונה מאות. בזול למדי?...
— ופחות מאלף לא תקח?
— משטה אתה בי?
— הלא ידעתני, שאינני משטה בשוטים...
— אין מה לדבר. אינך מזומן לקנותו. לא לך הוא. אין אתה יודע מה לעשות בו...
— כן תעשה. הטמינהו בכיסך... רק אתה לבדך יודע מה לעשות בו... לאחר לא תתנהו...
— אכן שמע־נא, חכם עתיק שלי! אם באמת רוצה אתה לקנותו וגם יש לך הממתקים לסלק תיכף על־אתר, אוריד לך חמשים שקל ממחיר זה שאמרתי לך, לרגלי היותי דחוק עכשיו. התבין?
— ומתי זה אינך דחוק? הלא ידעתיך... אבל אחת היא לי,

אם דחוק אתה או שחוק... רוצה אתה באלף? — הריהו שלי; ולו תאמר פרוטה אחת יותר מזה לא אתן לך!

— אם כן אין לנו מה לדבר כלל. מוטב שיהיה מונח בכיסי. לא בכל יום מזדמן מיגו כזה... מיגו להתעשר...

— ולואי שתתעשר! יהיה דלפון אחד פחות בעולם... ואגב. יהיה מקום מוכן ללוות גמילת־חסד בשעת הצורך...

— גמילת־חסד? למי? לך? חושב אתה שיצאתי מדעתי? להניח את כספי על קרן הצבי?...

— לאט־לך, חביבי! בל תתיחם כל־כך. לעת־עתה עודנו מונח שם גם עתה, ועליך עדין להשיגו ראשונה משם...

— אמנם... לו יהי כן. אלוה לך אז... אלוה לך כמה שתרצה... אך בתנאי שתקדים ותלוה לי עכשיו קצת... תהיה אז בבחינת שמור לי ואשמור לך...

— להלוות לך עכשיו? ובשביל מה? בכדי שתוכל להתעשר? ואם לאו? לא אוכל לישון בודאי?... ומה מני יהלוך אם תשאר קבצן עד יום מותך?...

— הו־הו־הו... כבר הקנאה מדברת מתוך גרונך... אך סימן טוב הוא... אכן די לנו פשוק שפתים. נבא־נא עד תוכן הדבר. אם אוריד לך עוד חצי מאה, תקחנו? אך דברים ברורים: הן או לאו!

— הלא ידעתני. אינני אוהב מעשה־קוף. אוסיף לך עוד מאה אחת, אם לא תוסיף דבר עוד.

— כנראה פושר אתה היום, חביבי! אינך מזומן לקנות. כלום לא יצא מזה. הבה, אגיד לך את מחירי האחרון, ואתה עתה עשה כרצונך. בפחות מזה לא תקנהו, לו גם תתפקע פה על־אתר... רוצה אתה למנות אלף וחמש מאות? — הבה לי את המצלצלים וקח לך את הנפש; ואם לאו? — חזק ואמץ! בל תוסיף דבר אלי עוד מזה...

— ואני אגיד לך את מחירי שלי האחרון: רוצה אתה בשתים־עשרה וחמשים? — אמנה לך את המצלצלים; ואם לאו?

— רקב לך בעושר וכבוד! יותר מזה לא תשיג לו גם תשבע...

— אם־כן היה שלום, אחא! כבר יש לי מקום יותר טוב בשבילו... אלך ואמלחנו שמה...

— לך לך לשלום, יקירי! והאלהים יצליח דרכך! — — — —
בודאי אל מעבוטתו של הרריסון... הידעת את מקום משכנו?
אתן לך את כתבתו ולא תטעה...

— כך אזכה אני לעשירות ואתה לעצירות, שכן הוא.
כדבריך... לא לחנם אמרו: מיום שחרב בית־המקדש נטלה מן
הנביאים ונמסרה ל —...

— כלה דבריך: לשוטים שכמוך...

* * *

...הנה גם מעבוטתו של הרריסון. באמת, אינני צריך לשומו
עכשיו כלל בעבוט, אבל רוצה הייתי לראות כמה זה יתן לי
עליו. אבקש ממנו אלף שלם. אולי יתן לי. ואם גם יתן לי פחות
קצת, אין כל רע. אז אדע ברור שיש לו תקנה, שאפשר יהיה
לי לנקותו, ואז הפרנסה בטוחה, כמונחה בכיס. המקום הזה הוא
היותר נסמך (reliable) לשום אבנים. מומחה גדול ממנו כבר
אי־אפשר למצא בכל העולם. אכן — נפלא הדבר! לבי נוקף... ירא
אני להכנס... לו זה היה לי את מי לשלוח תחתי... איזו שטות...
וכי מה יעשה לי שם? ישוך אותי?... ואולי... לא טוב עשיתי...
צריך הייתי למכור אותו... חמש מאות ריוח נתן לי... האין זה
די באבן אחת?... אך עקשן ארור אנכי... איזו ר ו ח מקננת
בי... תמיד מתעקש אני בשעה הרצויה... ואחר־כך אני מתחרט...
כמה שלא יותן לי ריוח לא די לי... נדמה לי רק, שמתאנה אני...
ששוה יותר... ועל־כן אין לי כלום... ולואי שלא אתחרט גם הפעם...
מי יודע... אולי באמת שרוף הוא ואין לו תקנה... ולו גם אמרתי
לשוב ולבקשו עכשיו, לא אתקן שוב כלום... הוא יחזור בו... זה
ברור כשמש... לא לחנם אמרו: הזבין והתחרט! עכשיו אין מה
לעשות שוב כלום... כבר עבר המועד... צריך להכנס...

* * *

...בכמה? בכמה רצית להעביט אותו?

— באלף, מר הרריסון.

— באלף?... היודע אתה מה אתה סח?... או אולי להתקלם
בנו באת הלום?...

— וכל זה למה, מר הרריסון? איננו שוה כל כך?... ספיר
מהמין המובחר... כששה קרט... מעושן קצת... לנקותו או ללטשו —

— שרוף הוא, חביבי! ואפילו השד גופו לא יועיל לו כלום!

— ואפילו חמש מאות לא תתן עליו?

— אף לא פרוטה אחת! איננו שוה כלום... שקל אחד אתן לך על הטבעת שהוא משובץ בה.

— והאין זו טעות בידך, מר הרריסון?

—טעות?... בידי?... כמו שטעות היא בידי שרואה אני חוטם מגובנן בולט בפניך!

— אם כן אין לו תקנה כלל?...

— תקנה?... הסם... יש לו... להשליכו אל תוך האשפה...

— אם כן שטות גדולה היתה בידי כשסרבתי מלקבל שתים־עשרה מאה וחמשים עבורו?

— כמה? כמה אתה אומר? א ל ף ו מ א ת י ם ו ח מ ש י ם?... סכום קטון כזה הוצע לך עבורו?... וזה איננו הלצה כלל?

— נכון הדבר כנכון היום, מר הרריסון!

— ומי זה הציע לך כזאת?

— סוחר באבנים.

— אך סוחר חרוץ הוא זה! ואתה עוד לא רצית? לא היה זה די לך עדין? וכמה זה רצית אתה?

— אלף וחמש מאות.

— לא הרבית לבקש... זולית גדולה...

— וכמה שלמת אתה בעבורו?

— שבע וחמשים.

— גם־כן זולית לא קטנה... הסם... רק שבע וחמשים בעד פחם כזה?... הידעת כמה כור פחם יכולת לקנות בכסף זה? — מאה וחמשים מן המין המובחר! אם לעצתי תשמע, צא והזדרז לבקשו, את הקונה שלך, אותו הסוחר באבנים. אולי לא חזר בו עדין. ואז תציל את כל הכסף מן האשפה... התבין? מתוך האשפה...

— אבל ירא אני שנחכם בינתים ולא יקננו או ירצה לשומו ראשונה.

— ואולי ימצא מבין חכם כמוך או כמוהו, אם בר־מזל אתה...

— ואם בא יבא הנה, מר הרריסון? לשומו כאן?...

— אז... אז לא טוב הדבר, חביבי!

— ואולי... אך סלוח תסלח לי, מר הרריסון! הנה הואלתי לבקש... אולי הואלת לעשות עמדי חסד... לחלצני מצרתי... ולא בחנם, חלילה, כמובן...

— חבל לי עליך, חביבי! לא אוכל לעשות כלום בשבילך. ולו גם בעשרת אלפים! עון פלילי הוא זה. הידעת במה הוא נ ו ד ף חסד קטון זה? בהקפחת רשיוני (license) ובשלום די כסף־ענושים ובכניסה אל תוך ש ע ר י ־ ה ר ח מ י ם להזון שם שעה הגונה מ פ ת ־ ב ג ו ש ל ה ק ה ל... התבין?...

* * *

...ומה אעשה עכשיו? האלך לבקש אותו? את שוטה זה? מעשה־שטן יתחרט בו ולא ירצה לקנותו שוב... עלי לחכות עכשיו עד שיזדמן לי מאליו. אך צריך לסבב את הדבר שיזדמן לי... ובכל הקודם... צריך ללכת עכשיו שמה, אל תוך הבאוערי, אל הכלוב (exchange), אפשר שיזדמן לי שם. אכן — הנה הוא גם בא... סימן טוב הוא... עוד לא אפסה כל תקוה... אנכי לא אדבר כלום מזה. אחכה עד שיתחיל הוא.

* * *

...שלום, מר גצלסון! תפוס אתה כל כך במחשבותיך... אינך רואה גם מי זה בא נכחך...

— אה... מר דודסון! שלום! כך. טרוד אני היום קצת. זה זמן רב שלא הייתי דחוק במזומנים כמו היום...

— נפגשים אנחנו היום בתכיפות. המקרה מזמין אותנו. בודאי לא לחנם...

— הטרם תדע? ההצלחה העורת דוחפת אותנו לפעמים ביד חזקה לטובתנו, ואנו אין משגיחים בה... מסרבים...

— כן דברת. כבר נוסיתי פעמים רבות בכך. ומה עשית עם ה כ ו ש י שלך?

— עם איזה כושי?

— עם האוד שלך. בודאי מכרת אותו כבר וגם נתעשרת?...

— ולואי שהיה כך. לא הייתי דחוק עוד כל־כך. אבל, הלא תבין, כושים כאלה אינם נמכרים כל־כך מהר, על רגל אחת, וגם אין לי הפנאי לטפל בו עכשיו.

— ולי לא תמכור אותו?

— האם כספך הוא סיגים?...

— אבל רוצה אתה יותר מדי עבורו.

— יותר מדי?... ואולי... אכן שמע־נא, דודסון! תתרעם לך עלי או לא תתרעם, אבל מוכרח אני להגיד לך, ש א י נ ך ס ו ח ר... הלא תבין היטב, שלו יכולתי לתתו לך בכך, לא הייתי מתעקש בדבר, ביחוד עכשיו, כשהכסף נחוץ לי כל־כך... וכמה היא שם כל אותה הנפקותה שבינינו? מאתים? מאתים וחמשים? רוצה אתה? — הבה, אעבור על דעתי! נחצה את המכסה הזאת בינינו: אתה תוסיף לי מאה ורבע ואנכי אוריד לך כזאת, והמקח יהיה עשוי.

— הלא ידעתני, גצלסון. אין שום תועלת בזה. אם אמרתי לך שלא אתן יותר, לא אתן. ולמה זה תשחית לשוא את דבריך?

— זאת אומרת, רוצה אתה להתבצע (take adventage בשעה דחקי...

— אין איש כופה אותך. עשה כרצונך.

— הנקל לך להגיד: אין איש כופה אותך... לולא שהיה הכסף נחוץ לי עכשיו, ברגע זה, יודע הייתי מה לעשות. עכשיו אין הבחירה כלל בידי. יודע אתה דבר זה למה הוא דומה? — לאחר שמוכר שקל בחמשים גרה... בכל אופן — לא תהיה רע כל־כך ותוסיף לי עוד מאה אחת...

— חלילה! אף לא פרוטה אחת!

— כונת הפעם את השעה... להתבצע בשעת דחקי... לו יהי כן. אעבור הפעם על דעתי. יכול אתה למנות לי את המזומנים?

— על אודות זה לא יהיה עכוב בדבר. יכול אני למנותם לך, ואפילו לאלתר. אכן... רוצה הייתי לסקור אותו ראשונה עוד הפעם.

— סקרהו ככל אות נפשך. באחר לא החלפתיו בינתים... בזה תוכל להיות בטוח.

— אינני מסתפק כלל בזה.

— ואולי רוצה אתה לחזור בך? הגידה... בל תבוש... עוד לא עבר המועד...

— אינני מן החוזרים. המסחר עשוי. רוצה אני רק לקחתו מכאן לשעה קלה בכדי להראותו ראשונה למי.

— לא אבין כלל לשכל מליך. להראותו? ולמי?

— כמובן, למבין גדול ממני.

— למבין גדול ממך? ומי הוא זה?

— מה נפקותה בזה? לו יהי זה הרריסון.

— איזה הרריסון?

— וכי איזה הרריסון יהיה זה? — הרריסון העבטן.

— כך?... ואנכי חשבתי שנכון אתה לקנותו על פי בינתך אתה... הסם... תמה אני: בן־אדם עומד על המקח, מציע מחיר ומזדולל כל־כך, ולסוף — איננו יודע מה הוא שויו... ואולי יאמר לך עכשיו הרריסון שאיננו שוה כל־כך או שאיננו שוה כלום?

— אז לא אקחנו, כמובן.

— ובשביל זה היה לנו ל כ ת ו ש מ י ם כל־כך? הן יכולת להגיד זאת תיכף, שירא אתה לקנותו על בינתך מבלי שומו ראשונה... כ ס ו ח ר ־ א ב נ י ם א מ ת י... וכי כלום היה מי כופה אותך?

— לא עלי תרעומתך הפעם, חביבי. לו נתרצית אז, בשעה שהצעתי לך את מחירו בראשונה, הייתי מונה לך את המחיר על כף־ידך מבלי אומר ודברים. אולם עכשיו... עכשיו שונה הדבר... עכשיו כשנמלכת אתה, נמלכתי גם אני... עכשיו נמלכתי בי שאין כדאי לי לסכן סכום גדול כזה. הלא תודה שאין מקרה זה מן המצויים.

— באופן זה אינני מוכרו כלל. יהי מונח אצלי. ללכת אל הרריסון לשומו יכול גם אני. הן אך משוגע הייתי לו עשיתי כזאת. ממה־נפשך: אם יאמר לך הרריסון שמופסד הוא, הן לא תקנהו; ואם יאמר לך שוב שטוב הוא — הלא טוב הוא גם לי... כמו שאתה אינך רוצה לסכן את כספך, כן לא אשליך גם אנכי את כספי החוצה... עכשיו דבר דבריך: רוצה אתה לקנותו כך, כמו שהוא? או לא? אך דברים ברורים: הן או לאו!

— אם לקנותו כך, כמו שהוא, רוצה אני לקנותו בזול.

— אך התולים עמך היום... אם אין בדעתך לקנות — בל תרבה לטפול עבטיט ללא־שחר! וכי כלום מי כופה אותך לקנות?

להציע ראשונה מחיר אחד ולחזור אחר־כך לאחור, אל מחיר פחות — זוהי דרך מסחר לא אדע אכנה.
— צדקת מאד, אחא, אבל כך הוא הדבר, ואחרת לא תהיה.
— ובכמה, למשל, היית אתה רוצה לקנותו כך, כמו שהוא?
— אך למותר לטפול עבטיט ללא־שחר...
— כל־כך אנינה דעתך?...
— ומה לך מזה? וכי כלום תתרצה לזה? הנפקותה מרובה היא ביותר.
— אכן להגיד הן תוכל. ואולי אתננו לך בכך. הלא תדע אותי: כשנתעב מה בעיני נכון אני לתתו בלא־כלום ולהפטר ממנו...
— בזול הוא בזול.
— אינני כדאי כלל לדעת זאת?
— לו נאמר בחמש מאות.
— גם זה ממון... גם סכום כזה לא נמצא בחוץ... ולו גם נחפשנו שם יובל שנים... עכשיו שומע אני דברים. דברים כמסמרים... וזה כבר ברי ומוחלט? מזה לא תחזור בך שוב?...
— אם רצונך להוכח אודות זה — יכול אתה להוכח... תיכף, על־אתר. סכום כזה אסכן בשביל המיגו, אם אפסיד — אפסיד. יותר לא אסכן. קוביה (gambling) היא...
— ותגרן כמוך יסכן חמש מאות?... קשה להאמין... הנך אומר עכשיו כך, יען־כי בטוח אתה שלא אתרצה לזה. ולו, למשל, אמרתי לך: „הנהו לך, דודסון! קחנו בחמש מאות!", באותו רגע היו רגליך מצטננות... יכול אני להשבע על זה...
— הלא אמרתי לך: אם רצונך להוכח אודות זה, תוכל להוכח לאלתר.
— אין צורך בדבר. כבר יודע אני אותך. כל עוד שאינני רואה את המזומנים מונחים על כף־ידי אין בדבריך כלום...
—אם רוצה אתה לראותם דוקה על כף־ידך, תוכל לראותם. אבל אומר אני לך מראש, שלא תוכל לחזור בך שוב...
— ואלף לא תתן?
— לא. לא בלי שומו ראשונה.
—ירא אתה להציע יותר? אין לך מה לירא... אינני נותנו

לך עוד בכך.

— אתה לא תתננו לי ואנכי לא אתן לך — אם־כן אנשים שוים אנחנו.

— ושבע וחמשים תתן?

— ואתה תקח אם אתן?

— נסה ותראה.

— הלא אמרתי לך: אם אנסה, לא תוכל שוב לחזור בך. אם אמנה לך את הכסף, המקח יהיה עשוי.

— הלא אמרתי לך גם אני: כל עוד שאינני רואה כלום על כף־ידי אין בדבריך כלום...

— אמנה לך את המזומן על כף־ידך, אבל לא יותר מחמש מאות. רוצה אתה בכך?

— כל עוד שאינני רואה בעיני אין בדבריך כלום...

— לו יהי כן. ראה בעיניך — — — הנה לך: אחת — ושתים — ושלש — וארבע — וחמש! עכשיו — אם רוצה אתה לחזור בך — חזור!

— ברם... כך... כמדומה, שאינך מבחין כלל בין דברים של ממש לדברי הלצה...

— אינני מבין שום הלצות! אמרתי לך זאת בראשונה.

— רוצה הייתי אך לראות אם יש לך די־און לסכן חמש מאות...

— אין לאחר מעשה כלום! המקח נגמר, ואם רוצה אתה לחזור בך — חזור!

— ואתה אינך חוזר בך עדין?... עכשיו שמע־נא, דודסון. בטרם שטמנתי את הכסף בכיסי עודך יכול לחזור בך...

— אנכי אינני מן החוזרים!

— ואולי איננו שוה כל־כך?

— אין בכך כלום!

ואולי יאמר לך הרריסון שאיננו שוה כלום?

— אין זה עסק של מי!

— עכשיו תראה שגצלסון איננו מן החוזרים! ואף־על־פי שלא היתה כונתי לכתחלה אלא להתל בך. ברי היה לי שלא תמצא די־און בך למנות חמש מאות. עכשיו קחנו והתעשר בו. מובטחני

שתתעשר בו. אם אך תמצא את הקונה הנכון ותדע איך לכלכל את הענין.

* * *

...כן. עכשיו ברור לי שהשלכתי חמש מאות החוצה... עכשיו יכול אני להשליך גם אותו, את הכושי הלזה, אל תוך האשפה... אמנם — לא! איזה רעיון מגצנץ במוחי... לא! לא אשליכנו! יהי מונח בידי עד בא מועד... עוד יבא יומו! עוד אגבה ממנו, מרמאי זה, את כספי עם רבית... אל יהי שמי דודסון אם לא אגבה ממנו! אולם — הנה הוא גם בא... נבל זה... צריך לכחש לו. אומר לו שמכרתיו... ובאלף...

* * *

...שלום, מר דודסון!

— אה! מר גצלסון! שלום!

— ומה שלום עסקיך?

— כך... יכולים היו להיות גם יותר טובים וגם יותר רעים...

— ואיהו הכושי שלך? עודנו בידך? הלכת לשומו שמה? אל הרריסון?

— לא. מכרתיו כך.

— ובכמה?

— באלף.

— שקר בפיך!

— וכי מה לי לשקר? אם אומר אני לך שמכרתיו, תוכל להאמין לי על דברתי שכן הוא.

— קשה לי להאמין. כל־כך מהר...

— כך נזכה גם שנינו לשמוע שופרו של משיח!

— אם־כן הרוחת בו חמש מאות?

— יכולתי להרויח גם הרבה יותר, אבל ירא הייתי להתעקש הרבה. שוה היה הון רב. זה נודע לי אחרי־כן מפי זה שמכרתיו לו.

— ואנכי נתתיו לך בהפסד. הפסדתי בו מאתים וחמשים.

— כדאי לך לספר כך...

— כך אזכה בנחמה!

— ומי זה אכף אותך?

— רוצה אתה לדעת את כל האמת לאמתה?

— וכי ישנם כאן סודות בגו?

— הלא תדע, אחא. האמת הוא שם... בעולם האמת... ופה, בעולמנו השפל, שולט השקר...

— אך בחידות תדבר בי היום.

— אבל... הבה, אספר לך. הן סוף־סוף מכרת אותו כבר. ובריות. כמדומה אתה שנותנו הייתי לך אז בכך? בחמש מאות?

— אלא מה? בשלמה או בשלמי עשית זאת?

— בשלמי? — בשל הרריסון... תפח שם נשמתו של גנב זה! הלכתי אז להעביטו אצלו והוא אמר לי שאיננו שוה כלום, ואפילו פרוטה אחת...

— כך?... עכשיו מבין אני את כל העסק... באמנם נפלא היה הדבר אז בעיני... חשבתי שיצאת מדעתך...

— כן. יצאתי מדעתי... חכיתי בלב דופק שתמהר ותתקע את הממתקים לידי...

— בכל אופן בחור יפה אתה... טוב הוא עכשיו שטעה הרריסון בדבר, אבל, לולא זאת, לו היה באמת כדבריו, כי אז היית שומט מכיסי חמש מאות שקל...

— ומה לך ולזה? מה לך לחשוב עתה מה שהיה הוה לו ואילו?... הלא סוף־דבר רק לטובתך היה. הרוחת מתוך־כך חמש מאות...

— אבל בכל־זאת... זהו אורח מעוקל... כן לא יעשה...

— חכם גדול שלי! אלא מה היה לי לעשות בו? להשליכו החוצה? אל תוך האשפה? ולאבד בידים חמש מאות שלי וחמש מאות שלך?...

— אין לי עליך כלום, חלילה. אדרבה, אסיר־תודה אני לך מאד־מאד. לא בכל יום מזדמן להרויח חמש מאות. אולם, בכל־זאת — טוב לדעת זאת... שמי הוא דודסון! הלא תדע...

* * *

...האם אדוני הוא מר גצלסון?

— כן, גבירתי!

— נעים לי מאד להכיר אותך, מר גצלסון!

— כן ינעם גם לי לדעת אותך, מרתי הכבודה! ומה שם גבירתי, אם כדאי אני לשאל?

— שמי הוא ולפסון.

— ובמה אוכל לשרת אותך, מרת ולפסון?

— אם יגדל כל־כך חסדך, מר גצלסון... תוכן הענין כך הוא. אחד ממכירי שלחני אליך. הוא צותת אותך לי, להודות לך על האמת, לאיש אמונים שלא רבים היום כאלה. הוא אמר לי שאוכל להשען עליך שלא תשלה ולא תונה אותי...

— בזה בודאי תוכלי להיות בטוחה. האמיני לי, יקירתי!

— בלא שפת שקר אומר לך — לו גם רציתי להונות את מי, לא אוכל. נגד טבעי הוא. „מי שמרמה אחרים מרמה את עצמו יותר" — זהו כלל גדול שלי.

— עם איש כזה חובבת אני לסחור. עם איש כזה אפשר לעשות חוזה. לאיש כזה אפשר להאמין. באיש כזה אפשר לבטוח. על כן יאמר: שם טוב יקר מכסף ומזהב... ביחוד ידעתי שבעסק זה ישנם מתעסקים הרבה בלתי־הגונים.

— הםם... בלתי־הגונים... לו אך ידעת מי הם העוסקים במסחר זה... וגם איש אחד ישר תמצאי בתוכם? אך גנב וחמסן. אך חטפן ושמטן — אלה הם כל סוחרי האבנים שבכאן מן הקצה אל הקצה...

— הלא תראה, מר גצלסון! בשביל כך לא רציתי ללכת אל מי שהוא סתם.

טוב הוא שיודעת את זאת, גבירתי. ומה אוכל לעשות עכשיו בשבילך, מרת ולפסון?

— עכשיו... הםם... כך. לי ישנם חפצים אחדים למכור, מר גצלסון. הספור ארוך הוא למדי. אבל ארצה לך את הכל בקצרה. אסון גדול קרה לנו. כל ביתי כתומו עלה על המוקד. גם כל תכשיטי נשרפו בתוכו. ורק את אלה החפצים המעטים הצלתי מתוך המהפכה. תוכל להאמין לי על הן־צדקי, מר גצלסון, שאינני דואגת עכשיו כלל לכל אלה. מאושרים אנחנו שנצלנו משם בנפשותינו. הייתנו בסכנה להשרף שם חיים...

— ואף אמנם כל־כך הגיעו הדברים? אכן נורא הדבר! ובאיזה רחוב קרה האסון?

— ברחוב זקלסון.

— אה... ברחוב זקלסון! עכשיו ידעתי... בעתון הבוקר קראתי את כל פרטי האסון. תבערה נוראה כזאת לא נשמעה זה שנים רבות בנויארק. גם נפשות אדם עלו שם על המוקד. גם שני מכבים נהרגו שם ורבים נפצעו... השרפה פרצה שם אתמול אחרי הסהרים בתוך המסדרה (basement). יש רגלים לדבר שהיתה זו ערוכה בידים. רצה מי להתעשר... בתוך כף־הקלע תקולענה עצמותיו! מי שנצל משם בחיים כדאי לו לברך את בִרכת־הגומל...

— אם כדאי לברך! לא נדע איך לברך ולשבח לשמו הקדוש בעד הצלתנו. שער־נא, אך כפשע היה בינינו ובין המות... אך עוד רגע אחד וכלא־היה היינו... בודאי מאושרים אנחנו אם נצלנו. אין מה לדבר. אבל שער־נא, איך זה נצלנו. בעירום ובחוסר־כל! בלתי הכותנות לבשרנו. גם מעילי ומגבעתי וגם נעלי וכל אשר על בשרי שאולים הם... הנקל להכיר זאת מתהלומתם (fitting) המכוונה... ומה יכולתי עשות? איך זה יאמר: האונס לא יגונה... אך מעט מתכשיטי הספקתי להציל מתוך הלהבות, וגם אלה התחילו כבר להתחרך. אולם מאמינה אני שלא קשה יהיה לנקותם, כי לא אחזה בהן האש עדין, ורק בחריט לבדו, אותו שהיו מונחים בתוכו, אחזה קצת. אפשר להכיר שרק מעושנים הם ולא שרופים. גם השעון והשרשרת וגם השירים והטבעות, כולם היו כרוכים ביחד בתוך חריט זה. לו אחזה בהם האש, היה הזהב נתך בודאי. כל אלה החפצים לא יעלו אמנם לסכום רב, אכן העיקר הוא הכומז. אלה האבנים המשובצות בקצותיו הן לשמים טובים, והאמצעי הוא ספיר טוב מאד שעלה לי במחיר רב. עוד לפני עשר שנים שלמתי עבורו חמשת אלפים שקל, וכעת הוא שוה גם הרבה יותר בודאי, כמובן.

— כך. רואה אני שאבן יקרה היא זו. אם רק לא נתקלקלה עדין על־ידי האש. באופן זה איננה שוה אפילו אסימון.

— הלא זהו הדבר שבאתי אליך, מר גצלסון! מוכרחה אני למכור את כל זה, ועל־כן באתי לבקשך, אולי תואיל לנקותם בשבילי ולהעביר את עשונם. אם תואיל לקנותם אחר־כך — מה־טוב; ואם לאו — אנסה למכור אותם במקום אחר. כמו שהם עכשיו בודאי שאי־אפשר יהיה לי כלל למכור אותם. טובה גדולה תעשה

לי בזה, מר נצלסון, וברוב תודה אשלם לך בעד טרחתך זו כמה שתשית עלי.

— אפשר לנסות לנקותם בנשדור, אבל מסופקני אם יועיל זה. לא, לא יועיל! אולי יועיל להם להשאר, אבל לא להכומז. ביחוד להספיר. ובכמה היית מוכרת את כל אלה כמו שהם?

— האדע בכמה? בודאי לא אשיג עכשיו מה ששלמתי עבורם. מזה אין מה לדבר כלל, כמובן. הייתי מסכמת לתתם בזול. הלא מובן הוא, בשעת צורך כזו אי־אפשר להתעצר ולמחור מחיר הגוז. כמדומה אני שאפשר לי לסמוך עליך, מר נצלסון. קצוב לי אתה את המחיר. בטוחה אני שלא תוגה אותי מן המסלה.

— אולם סלחי לי, מרת ולפסון. אין זה מן המדה. הכנעה היא שלך. ועליך לקצוב את מחירה. הגידי לי את מחירך את ראשונה, ואז אגיד לך אני מה ששוה היא לי.

— האדע מה להגיד לך? כמדומה אני שלשת אלפים לא יהיה הרבה — יש לך כאן מיגו להרויח פי־שנים ויותר.

—אבל סלחי לי, גבירתי! הלא רואה אני שאשה חכמה את ומבינה בעניני מסחר — לו היו אלה נקיים, היה זה ענין אחר לגמרי. אפשר לי אז לראותם, לשומם ולקצוב את מחירם. יכול אני לשער פחות או יותר את שוים. אולם עכשיו, כשהם כך, אי־אפשר לי לשומם ולקצוב שום מחיר עליהם. ואם אי־אפשר לי לקנותם בזול, אין כדאי לי לקנותם כלל. באופן היותר טוב צריך אני להכניס את ראשי במקום סכנה.

— אבל, אחלי, מר נצלסון! הגם מחיר זה שאמרתי איננו בדי־זול? ומה הוא בזול לפי דעתך?

— מרתי היקרה! אינני רואה שום תועלת בהצעתי, בהיות ההבדל בינינו רב כל־כך.

— חושב אתה כך בעומג, מר נצלסון? אם־כן אינני יודעת שוב כלום מה להגיד לך... אכן להגיד לי את מחירך הן תוכל. תרעומה, כמובן, לא תהיה לי עליך. איך זה יאמר: „דרוש והציע — באין מפריע".

— לפי דעתי צריך לקנות את כל זה באלף שקל, ולכל היותר באלף ומאה.

— באלף ומאה?... האם לא התולים עמך, מר נצלסון? אלף

ומאה בעד כל אלה? הן הכומז לבדו מחירו הוא יותר מחמשת אלפים! הלא רואה אתה — אנכי לא הייתי עדין באיזה מקום אחר עם זה — כך אושע באמת תשועת עולמים! — מכירי זה שצותת אותך לי הבטיחני שאתה תנחילני צדק ותתן לי עבורם כפי ערך שוים. ועכשיו... להודות לך על האמת... כבר אין אני יודעת מה לחשוב... נפתעה אני מאד מדבריך. לכזה לא פללתי כלל. רק אלף ומאה בעד כל אלה ולא יותר?...

— הלא כבר אמרתי לך, מרת ולפסון! סחורה רגילה, נקיה — ענין אחר הוא לגמרי. לסחורה כזו אין שום מחיר כלל. במסחר כזה תלוי אתה במזל. או תרויח או תפסיד הכל... קוביה היא...

— אולם בכל־זאת... שומו שמים! אחת־עשרה מאה! לו יהי אלפים וחמש־מאות. כמובן, יש לך להרויח... להרויח היטב... אינני אומרת, חלילה, שאין לך להרויח... הלא זהו עסק שלך... הן ממנו לחמך נמצא... אבל חלילה לך לבקש לקנותו במחיר נמוך כזה...

— האמיני לי, מרת ולפסון, לו בא אלי אחר עם סחורה כזו, לא הייתי נותן לו יותר מאלף, ולו גם נצב היה על ראשו... די הוא והותר בשביל סחורה כזו, מחורכה ושרופה. אולם באשר שלוחה את אלי והנך נסמכת עלי, לא אוכל להתעצם אתך, והנני נוהג אתך לפנים משורת־הדין. כך יושיעני שוכן־מרומים!

— ויותר מזה לא תתן?

— הלא אמרתי לך מראש, מרת ולפסון! אין תועלת בהצעה, אם הדרך בינינו רחוקה כל־כך. ולו גם אמרתי להוסיף לך עוד מאה אחת, התהיה שום תועלת בזה? אם מאמינה את שיכולה את להשיג עבורם כפלים מזה...

— גם זה מחיר טוב... חמשית מערכם. עשרים אחוזים.

— תוכלי לנסות להוליכם למקום אחר. אולי יתן לך מי מחיר יותר טוב עבורם.

— הלא אמרתי לך, מר נצלסון! אנכי באתי הנה יען כי שלוחה אני אליך. מקומות אחרים אינני יודעת ואינני רוצה לדעת. ראשית, אין לי אמון בהם, באותם הסוחרים בתכשיטים; ושנית, הן לא ארכול בזה בכל מלא העיר; ושלישית, חושבת אני שכמה ששוה להם לאחרים שוה הוא גם לך. אכן התישב־נא היטב,

מר גצלסון, ותנה לי את הצעתך האחרונה. הנה מה פחות משני אלפים?

— לא, גבירתי היקרה! לא אוכל לתת יותר מזה שאמרתי לך. כפי שהם עכשיו אינם שוים יותר.

— ואולי יכולים היינו לעשות עסק כזה, מר גצלסון? אך בל־נא תעלב אם הצעתי לא תהיה אולי במקומה. אולי יכולת לקחת את כל אלה בערובה ולתת לי עליהם רק אלף שקל עד אשר תעלה בידי להשיבם לך? נכונה אני לשלם לך רבית טיבה עבור זה. אשלם לך כמה שתשית עלי, וברוב תודה.

— האמיני לי, מרת ולפסון, בכל לבי הייתי עושה זאת, לו היה זה באפשרותי. אכן, הלא תביני, עסקי איננו בכך. אינני עוסק בהלואות. כמו־כן גם אין חלקי בין הרבבונים. מעט המזומן הנמצא תחת ידי נחוץ תמיד ביד, לקנות סחורה ולפרוע שטרות ולסלק חשבונות.

— הלא על־כן בקשתיך לסלוח לי, מר גצלסון, אם הצעתי איננה במקומה. ולהוסיף לי עד אלפים לא תוכל?

— הס מלהזכיר! אם אוסיף לך עוד מאה אחת, זה יהיה למעלה מן המדה.

— אתה לו שמעני, מר גצלסון! הוסיפה לי עד שמונה־עשרה מאה והמסחר יהיה גמור להצלחה. הלא תבין, אנה אלך לרכול באלה? אינני רגילה בכמו אלה. את האמת אגיד לך: כבר לא נחשב לי כל־כך הכסף — אם־כי נצרך הוא לי עכשיו מאד — כמו זה שידאב הלב להפסיד כל־כך...

— צר לי מאד עליך, גבירתי הטובה! האמיני לי, משתתף אנכי בצרתך הרבה מאד; לולא זאת לא הייתי נותן לך מחיר כזה. אבל — לו יהי כן. אתן לך יותר מאשר יכולתי גם לחלום לתת לך עבורם. אתן לך ארבע־עשרה מאות. אכן — מגיד אני לך מראש — בל תנסי גם לבקש יותר, כי לא תועיל.

— אם־כן צר לי מאד כי הלאיתיך, מר גצלסון! לא אוכל לתתם לך במחיר זה. למרות רצוני אהיה מוכרחה לנסות למכרם במקום אחר או להשיג ללוות עליהם איזה סכום. אולי יכולתי להעביטם במעבוטה? האם אין כאן איזו מעבוטה בשכונה זו?

— הלא זהו דברי. נסי־נא במקום אחר. אולי תשיגי שם יותר. אולי מבינים הם יותר ממני...

— על אודות זה אינני פנה כלל, מר נצלסון. את זאת ידעתי שמבין גדול אתה במינים אלו. את זאת אמר לי זה ששלחני אליך. אבל, הלא תודה, שאי־אפשר לי לתת את כל זה בחנם. לתתם במחיר כזה הוא ממש כמו לתתם בחנם.

— ובעיני אני הוא מחיר גבוה למעלה מן המדה.

— אם־כן אין לנו מה לדבר שוב, מר נצלסון. במחיר כזה לא אוכל לתתו לך. לא. לא אוכל. ולו גם ידעתי שנרעב ללחם, לא אוכל.

— ללחם ירעבו כל שונאי ישראל...

— כן הוא, מר נצלסון. בלי כסף עלינו לשכב בחוץ ערומים ורעבים... אכן — מה זה אני שוהה כאן ללא־צורך? יותר טוב לי למחר וללכת לנסות מה אוכל לעשות בזה... אח! לו אך ידעת, מר נצלסון, איך זה אינני יכולה לעשות זאת, לרכול בכל העיר כרוכל... יכולים הם הבריות גם לחשוב שגנובים הם בידי... אבל אין לי ברירה אחרת... מוכרחה אני. חיה בטוב! סלח לי על אשר הלאיתיך כל־כך...

— הנה רואה אני שהתעקשת בדבר, גבירתי! בטוח אני שתשובי הלום. איש לא יתן לך מחיר כזה. אך משוגע צריך להיות לשלם לך מחיר כזה בעד האודים העשנים האלה. ואנכי, כמדומה את, להוט הנני כל־כך לקנותם? — רק בשביל ששולחת אלי ובשביל שמשתתף אנכי בצרתך, רק בשביל זה לבד — כך אזכה לראות בנחמה. שאינני משקר לך — נכון אני לשלם לך יותר מכפי שוים. אבל הבה — לו יהי כן. אוסיף לך עוד מאה אחת, זאת אומרת — אתן לך חמש־עשרה מאות. אינני רוצה שתלכי מזה בלא־כלום.

— אבל חשוב־נא, מר נצלסון, כמה אני מפסדת בזה...

— צר לי מאד, גבירתי היקרה! אבל הלא אסון הוא... צריכה את להיות שבעת־רצון שנצלתם משם בנפשותיכם. יהיה הכסף כפרתכם! הנה לך הכסף, גבירתי. מניהו ושימי אותו בחריטך ושימי את עינך עליו.

— ויותר מזה גם לא תתן?

— אין מה לדבר שוב כלום. זהו הגבול הקיצון!

— אכן... הםם... מה אוכל עשות... אך האלהים יודע שאינני יכולה לנוע ולרכול עם זה בכל העיר. לו יהי כן. לכה אתה והצליח, מר גצלסון! ולוּאי שתצליח אתה יותר בזה!

— והאלהים ימלא לך את חסרונך, מרת ולפסון! הלא תביני שלא אשמתי היא בזה.

— חלילה, מר גצלסון! זאת לא תעלה גם על רעיוני. אדרבה, אסירת־תודה אני לך מאד. לו זה ידעת איזה חסד עשית עמדי...

— זהו איננו חסד כלל, מרת ולפסון. הכסף נתון לך בעד החפצים. זהו מסחר. או ארויח או אפסיד. אם רוצה אתה להרויח, עליך גם לסכן. בלי סכן כלום, לא תרויח כלום.

— ואף־על־פי־כן האמינה לי, מר גצלסון! נדמה הוא לי כאילו נותנו היית לי... כאילו נותנו היית לי במתנה... במתנה ממש... כך אושע תשועת עולמים! אכן — מה זה אני שוהה פה... בשעה שמחכים שם עלי בקוצר־רוח... לא לחנם יאמר עלינו, שנטלנו תשעה קבין... סלחה־נא לי, מר גצלסון! עתה עלי להחיש מכאן. אולי עוד נתראה בפעם אחרת. לעת־עתה היה שלום! וראה ברכה בעסקיך! מאד־מאד נעים לי להכירך...

— כן ינעם גם לי לדעת אותך, מרת ולפסון! לכי לך לשלום, והאלהים ימלא את חסרונך!

* * *

...עכשיו שהלכה לה לשלום אוכל לגשת אל עבודתי לנקותם. כמדומה שלא יהיה זה עסק ביש כלל. לו היה מזדמן עסק כזה פעם אחת בשבוע, לפחות, לא היה רע כלל... לחשוש אין כאן כלום. רק מעט עשן נספח על גבם. זאת אפשר להכיר מיד, בסקירה ראשונה. על־ידי שלוק בנשדור ואשלג יצוחצחו על־נקלה. בפניה לא הייתי יכול לנסות לעשות זאת. לא היתה מוכרתם אז במחיר כזה. אף אמנם אולת רבה נזרקה מפי, באמרי לה בתחלה שאפשר יהיה לנקותם בנשדור. כמבלי־משים נפלטו הדברים מפי, ותיכף התחרטתי בי ונשכתי את שפתי במו־שני, אבל כבר עבר המועד. הצפור היה כבר בחוץ... יראתי שלא תאמר לנסות זאת בעצמה. אולם עכשיו רואה אני שפחד שוא פחדתי. היא לא הבינה גם את דברי. את זאת אפשר היה להכיר בבטאת פניה, שלא הבינה כלום, כאילו לא היתה שומעת כלום. ואולי גם אין פלא בדבר. כך הוא

טבעו של דבר. לאיש היודע איך יעשה הדבר נדמה הוא לו כדבר פשוט שאין כאן, לכאורה, מה לדעת כלל; אולם לאיש שאינו יודע את טיב הדבר, לא יתהלם במוחו כלל, איך זה יעשה. היא גם לא גלתה שום חפץ או תשוקה להודע זאת. והיא חושבת את עצמה לחכמה גדולה! אווזה טפשית כזו! ומה שיצחיקני ביותר הם דבריה האחרונים: אסירת תודה היא לי... כאילו נותנו אני לה במתנה... חה־חה־חה! אך מתנה הגונה היא זו! חי־נפשי... יותר. עוד שעה — שתים — ושלש אם יתעקש... מחויב הוא מתנות כאלה אחת בכל יום שני, רבונו־של־עולם!

— — — עכשיו נראה מה תהיינה תוצאות עבודתי. העיקר הוא כאן, כמובן, הכומז, זאת אומרת, הספיר, ואותו גם אנסה ראשונה. עשרה רגעים של שלוק בנשדור ואשלג יהיה די והותר.

— — — אולם — מה זה? עודנו מתעקש... הלשמים והזהב מצוחצחים כבר ומבהיקים, והוא עודנו במרדו עומד... צריך לשלקו להכנע. אי־אפשר שלא יכנע!

— — — אמנם לא... קשה־עורף הוא. הכנע בל יאבה. לשוא היא כל טרחתי. לא יועיל לו שוב זה. אולי איזו תערובה חימית תועיל לו. ואולי גם השטן גופו לא יועיל לו... כך... כבר מתירא אני שלא יהיה כאן עסק ביש... שלא יהיה זה שוב כאותו הספיר שהנחלתי לו לאותו ליץ לפני ששה חדשים... אם־כי לא ידעתי עוד עד היום הזה אם היה זה מופסד באמת או לא.

— — — אכן — האין זה פלא? חושב אתה לפעמים אודות מי, אך לפתע פתאום בא הוא ברעיונך, ובתוך רגע שני אתה פוגש בו והוא נצב לפניך... והנה אך רגע זה עלה ברעיוני, והנה הוא גם בא... אותו ליץ בעצמו ובכבודו. לו אך יכולתי ל מ ל ח ו הפעם כמו אז...

* * *

...שלום, מר נצלסון! במה אתה שקוע כל־כך? רוצה אתה לגלות איזה חדש תחת השמש? ולהוכיח לו לאותו חקרן שטעה בהחלטתו?...

— אח! דודסון! שלום! מאין זה נפלת עכשיו הלום? ממרומים?

— עוד רע מזה, אחא! משאול תחתית... מעולם השקר...

— זה בודאי איננו חדש לך... שקוע אתה בו מבטן אמך...
אכן, שמע־נא, חקרן ותיק! הלא ידעתיך שאוהב אתה לחטט לפעמים בענינים אלו. האם לא בא לפעמים ברעיונך שישנו איזה קשר טמיר בין האישים או הגופים הנפרדים? כמדומה אני שגליתי עכשיו באמת חדשה תחת השמש — חוש ששי, או שביעי, אם זה הראשון ישנו כבר. תצחק לך או לא תצחק, אבל עובדה היא: הולך אתה לפעמים ברחוב, ופתע לפתאום בא ברעיונך זכר אחד ממיודעיך שלא ראית אותו ולא שמעת ולא חשבת על־אודותיו זה ימים ושנים, ובתוך רגע שני פוגש אתה בו ונצב עמו פנים אל פנים... או יושב אתה לפעמים בביתך וברעיונך בא פתאום זכרו של אחד ממכיריך שלא שמעת ולא חשבת אודותיו זה ימים רבים, ואחרי שעה ידועה מוסר לך הדוארון מכתב ממנו... או, אם גם לא פגשת אותו וגם מכתבו לא נמסר לך, אם אך תחקור את הדבר היטב, תוכח שבאותו רגע גופו שבא זכרו ברעיונך, חשב גם הוא על־אודותיך... והאין זה מופת חותך שישנו כאן איזה כח טמיר, איזה זרם אלחוטי, שמגיע שם בתוך מוחך איזו נימה מסתורית בהתקרב אליך אותו האיש או בכתבו מכתבו אליך או בחשבו על־אודותיך?...

— להודות לך על האמת, כבר חשבתי גם אני לפעמים על אודות ענין זה, אם־כי באופן שונה קצת. את הקשר הטמיר שגליתי אני הוא זה שביני ובין שעוני. הלא צחוק תצחק לי: בכל פעם שאני מוציא אותו, את שעוני זה, מתוך כיסי ומוצא אותו דומם, אינני מקדימו כלל, ואפילו ברגע אחד, אלא מצעינו (wind) והוא מכוון שוב לרגעיו, כי כבר נוכחתי על פי הנסיון שלא דמם אלא באותו רגע גופו שמששתי בו, או — אם רוצה אתה — שלא משמשתי בו אלא באותו רגע שדמם. והאין זה מופת שישנו שם איזה קשר טמיר בינו, בין שעוני זה, ובין זכרוני, והוא גורם לי תמיד שאזכור על אודותיו דוקה ברגע זה שדמם?...
— הלא זהו דברי. איזה יחס וקשר כמוסים מן העין טמונים בתוך כל הגופים הנמצאים. אך עמוק־עמוק הוא סוד הטבע ומי יחקרנו...

— אכן די לנו הפעם. נניח־נא את כל אלה להחקרנים המושבעים שאומנותם היא בכך, לחטט בענינים אלו, ואתה

הגידה־נא לי, איך זה ילכו עסקיך? כ ל צ ד י ק ב ע ו ל ם ה ז ה א ו כ ל ר ש ע ב ע ו ל ם ה ב א?...

— את האמת אגיד לך, שאת הראשון יכולתי לראות בעיני ויודע אני את טיבו, ועל־דבר השני שמעתי רק באזני, ועל־כן מהסס אני תמיד בכל אותו הענין...

— אי־אי־אי! אפקורס גמור שכמותך! גם בזה לא תאמין! בגמול ועונש! מה אתה חושב לך, אני תמה. חושב אתה בודאי שתחיה לעולם... הנה כבר גם שיבה זורקה בך... עוד מעט ו ב ע ל־ה ד ב ר י ק י ש ע ל ד ל ת ך... י ז מ י נ ך ל ל כ ת ש מ ה... ועודך מחזיק במריך... שוגה בהבלי עולם־התוהו... שקוע בראשך ובכל מאודך בההבהב הריק... בהסחר־מחר... להונות ולנכול, לשקר ולחמוס... כנראה תכלה כבר כך את שנותיך... עד יומך האחרון... רשעים אפילו על פתחו של גיהנום אינם חוזרים בתשובה...

— פסס... צדיק תמים שלי בעור־כבשים! מטיף ותיק לאחרים... ואת הקורה שבין עיניך? — אותה לא תראה... וכשמרמה אתה את הבריות, חושב אתה הרבה על אודות יום־הדין ועל־דבר גמול ועונש?... מובטחני שאין לבך נוקף אותך כלל... וכשעולה בידך להונות את מי היטב־היטב, טופח אתה לך אז בשתי ידיך על גב כרסך ואומר: „שישו, מעי!“ ולאחרים הנך מטיף מישרים ומזכירם על־דבר יום־המות וגמול ועונש... דבר זה, כנראה, מונח הוא כבר בטבע, ש כ ל ה פ ו ס ל ב מ ו מ ו פ ו ס ל... קח לך, למשל, את כל העצמונים (egotist) והקמצנים, הריקנים והעצלנים, הקפדנים והרתחנים, וכל שאר בעלי אותן המדות המתוקנות — כולם מגנים תמיד את זולתם ביחס אל אותן המדות... ואת הקורה שבין עיניהם הם לא יראו... וכן הנך גם אתה. את כל מוסרך שהטפת עתה לי, יכול היית להטיף גם לך גופך, וגם ביתר שאת...

— את האמת אגיד לך, שרעיונות כאלה מרפרפים לפעמים במוחי, אבל, כאמור, רק לפעמים, בשעות מיוחדות; כששוכב אני לפעמים על משכבי והשנה נדדה מעיני או כשנאצל אני לפעמים סתם לרגלי איזו סבה מעולם המעשה. אז נקוט אני בפני על כל מעשי. כמדומה לי אז: וכי למה לי באמת כל ההבהב הלזה? וכי

כלום חי הוא האדם לעולם? או כלום לוקח הוא את יתרו אתו? אל תוך קברו?... ואם גם אכול יאכלנו כולו בחייו — מה לו מזה? האם איזה יתרון לו מזה? האם איזה יתרון לו מזה אם חי הוא כך או כך? אם אוכל הוא כך או כך? אם לובש הוא כך או כך? ואם יושב הוא בארמון ספון ארזים או בצריף ספון קש? הלא כל זה הוא רק לפי־שעה, לרגע קטון, וסוף־סוף הכל הולך אל מקום אחד... ומאום לא נשאר אחריו... מלבד זכר מעשיו היפים בחוג קטן ידוע, בחוג מכיריו הקרובים, ולשעה קטנה ידועה, כל עוד מכיריו אלו גופם נשארים פה... ברגעים כאלה חולף תמיד ברעיוני חשבון חיי ומבקש אני למצא בהם איזו מטרה או תכלית — בשביל מה אני חי? מבקש אני למצא את פתרון עצמי — מה אני ומה חיי? — ולא אוכל! רואה אני את הסך־הכל של חיינו — שוב ארוחת בוקר, ערב וצהרים, ושוב השרירות אחרי תאוותינו הבהמיות, ושוב הסחר־מחר וההבהב התמידי, ושוב אותם הדברים עצמם, יום ביום, שבוע בשבוע, חודש בחודש, שנה בשנה, עד כלות כל שנות חיינו... וכי כלום רואה אתה איזו מטרה בזה? או כלום מוצא אתה איזו נפקותה בין חיינו אנו, בחירי היצורים, ובין חייהם של כל שאר בעלי־החיים והרמש הרומש על פני האדמה? ואם גם יש לנו יתרון ההשגה והכשרון, אבל מה יתרון לנו בזה אם התכלית היא אחת? אם משתמשים אנו בהם להשגת אותה התכלית גופה שמשיגים גם הללו בהשגתם השפלה וכשרונותיהם הפחותים? הנה גם הכלב והחזיר, גם הם שוקקים תמיד למלא את בטנם ושאר כל צרכיהם ונטיותיהם הגופניים לפי טעמם ודרכם הם, כמו שאנו עושים זאת בהשגתנו וכשרונותינו המעולים לפי טעמנו וטבענו אנו... ברגעים כאלה, אודה ולא אבוש, נוטה אני להאמין שישנו באמת עולם עתיד וגמול ועונש, וכי עתידים אנו לתת דין וחשבון על כל מעשינו פה תחת השמש... ואם גם קצור קצרה בינתנו מהבין זאת, אבל זאת לא יוכיח עדין כלום. כי האם את כל מה שעינינו רואות מבינים אנחנו? זאת אומרת — יכולים אנחנו לבא עד תוכן סבותיהם הראשונות ומקורן? האם יכולים אנחנו להבין את סוד מהותם של החברים הכי־פשוטים שרואים אנחנו יום־יום בעינינו? הנבין, למשל, את סוד כחם של החמרים המפוצצים? של המגנט, החשמל והרדיום ופעולותיהם? הנבין את סוד כח

החיים? את סוד התהוותם והתפתחותם, המשכתם והתחדשותם? את סוד התהוות צורותיהם הקבועות והרכבותיהם השונות בהסתעפותם למיניהם ולגזעיהם? הנבין את סוד התהוות סגולותיהם, תכונותיהם וכשרונותיהם המכוונים בדיוק נמרץ למטרות ידועות וקבועות מראש? היכולים אנו להבין, למשל, איך זה יחשוב המוח? איך זה רואה העין? שומעת האוזן? וחיך אוכל יטעם? הנבין איך זה יפעלו במשמעת הדדית־תואמית כל אברי גופנו? ואיך זה תפעל רשת העצבים? או הנבין את סוד התהוותם של כל רבבות הצמחים המתהוים יום־יום לעינינו והשונים זה מזה תכלית שנוי בצורותיהם וסגולותיהם לרגלי שנוי צרופם וזווגם (הנעשה מאליו) של אותם היסודות העיקריים האחדים הידועים לנו, אותם היסודות עצמם שכל הנמצא תחת השמש, וגם גופותינו אנחנו, מצורפים מהם? הנבין איך זה יגדל האילן? יצמח העשב? הפרי והפרח למיניהם? והאם אין כל אלו פלאי־פלאים ההולכים ונשנים יום־יום לעינינו? — אלא מה? תאמר לי: „כל זה הוא בדרך הטבע". ואני חוזר ושואל אותך: „והטבע גופו מה הוא?" האם הוא גופו איננו למעלה מדרך הטבע? זאת אומרת — למעלה מכח השגתנו? ואלמלא שראינו אותו בעינינו, כלום היינו יכולים לציר לנו אפשרותו בשום אופן?... וכי בשביל שרואים אנו חוקים קבועים בלתי־משתנים בכל ענפי המציאות, בשביל כך יסוף פלאם? כמדומה לי שאדרבה, שהקביעות הזאת גופה, חוק־הברזל העולמי הזה ההולך ונשנה תמיד בלי נטיה הצדה אפילו כמלא־השערה מחוגו הקבוע לו — הוא גופו הנהו פלא הפלאים... ועל־כל־פנים הלא נודה, שמכל מה שעינינו רואות ושכלנו משיג די לנו להוכח שישנו איזה כח אדיר, כח כל־יכול, שיצר את הכל בחשבון מדויק למפרע, וברשמה יהועה, ובמטרות ידועות וקבועות. ואין גם דבר יותר קל בכל מלא רוחב הבריאה שבא לעולם בלי דעת וחשבון ובלי היות לו גם איזו מטרה נחוצה, ורק אנחנו התולעים זוחלי־ארץ איננו מוכשרים להשיג כלום מכל זה, מלבד דבר זה גופו — ש א י נ נ ו י כ ו ל י ם ל ה ש י ג כ ל ו ם... ומכיון שכך הוא, מדוע זה לא נאמין שישנה גם איזו מטרה לחיינו אנו, ושלא זה שרואים אנחנו מחיינו הוא סוף ותכלית הויתנו, ורק ישנו עוד איזה עולם עתיד במקום שנבא על שכרנו אם לטוב ואם לרע? האם

בשביל שלא נוכל לראות זאת בעינינו ולהבין בבינתנו הקצרה — אי־אפשר הוא? והאם כל מה שנמצא בטבע ושרואים אנחנו בעינינו אפשר הוא? נבין את סוד הויתו? או האם את כל הטמון בחיק הטבע גופו ראו כבר עינינו? האם לא נגלה יום־יום כחות חדשים לא שערום הזויותינו טמונים בתוך כליות הטבע? או האם לא נפגוש בחיינו, אם אך מתבוננים אנחנו בעינים פקוחות, מקרים צווחים כאלה, השתלשליות־מסבות כל־כך סבוכות ומפליאות, שאי־אפשר לנו לתלותם בשום אופן בדרך־הטבע, ובעל־כרחנו רואים אנו בהם איזו יד נעלמה, אצבע־אלהים, או, כמו שקוראים לזה, ה ש ג ח ה פ ר ט י ת? ומדוע זה איפה לא נשמע לקול שכלנו הלוחש לנו, ששורת־הדין נותנת — אחרי שנתנו לנו הבחירה החפשית למעשינו והבחינה להבחין בין טוב ורע — שיהיו גם דין וחשבון וגמול ועונש לפיהם, לפי מעשינו אלה, ושיגיע לצדיק כפעלו ולרשע כמעלליו, ולא שיהיה הכל הפקר — לא דין ולא דין, כצדיק כרשע, כטהור כטמא, כחומץ כנחמץ, כרוצח כנרצח?...

— ולי אני נדמה, שאדרבה, שאין לו לבחיר־היצורים שלך כל טענה ותביעה לגמול והשארת־נפשו יותר משאר כל היצורים שעל פני האדמה, מן הכלב והחזיר והשרץ והרמש למיניהם. ואפי גם רואה הוא את עצמו מוכתר ביתרונות שמיוחדים רק לו לבדו — הנה, אם גם לא נסכים לתורתו של אותו חקרן, שהאדם כמו שהוא עכשיו הוא תוצאות התפתחותו של יצור אחר, נמוך בערך, אלא נניח שהאדם נוצר כך, כמו שהוא, בעצם וראשונה, עדיין אין כאן מקום לתביעת גמול על זה, כי הלא כל יתרונותיו אלו לא בסבתו באו לו, אך חונן חונן בהם מיד היוצר או הטבע, כמו שהיצורים האחרים חוננו בכשרונות ויתרונות אחרים טבעיים... ואם על־דבר בחירתו החפשית ומעשיו הטובים והרעים — גם־כן יש מקום להרהר, שאין גם אלו תלויים כלל בסבתו, אך סבת כולם מונחה בטבעו, בנטיותיו הטבעיות, או במקרה של תנאי סביבתו שהוא נמצא בה, או בצרופם של גורמים אחרים טבעיים שבאים גם־כן במקרה, ושוב אין כאן סבה לתביעה של גמול ושארית... ואם להעול שמגיע לו להאדם מן החוץ ושנטל עליו לסבול על פי חוקי המשטר הטבעי וששורת־הדין נותנת שיגמל על זה כפי מדת סבלו, אם לא שנאשים את היוצר בעשית עול ליצוריו — הנה לפי זה איהו הגמול לכל

שאר רבבות היצורים הסובלים גם הרבה יותר ממנו לרגלי רעת לבו של האדם או לרגלי חוקי הטבע האכזרים?...

— באמת גם שאלה זו מנקרת לפעמים במוחי, ולמרות רצוני להאמין שהכל נברא בחשבון ודעת ובמדת החסד ובמטרה ותכלית נחוצה וכדאית, מנצנצות תמיד במוחי שאלות כאלה שגורמות לי להסתפק הרבה בזה, כי פוגשים אנחנו על כל צעד ושעל סתירות חזקות לזה שאי־אפשר לו לשכלנו לעכל אותן כלל, כי רואים אנו בכל מלא רוחב הטבע יצורים שלפי השגתנו אין שום צורך בהם וגם מזיקים הם לאחרים, וכן גם רואים אנו יצורים רבים שהולכים ונכחדים על ידי יצורים אחרים, וכפי שאפשר לנו להשיג בשכלנו, לא נבראו גם מתחלה לאיזו תכלית אחרת מלבד להכחד ולהשמד על־ידי־ברואים אחרים... כמו, למשל, היתושים והנחשים, העכברים והכנם, ודומיהם. והשאלה מתעוררת מאליה: למה זה נבראו אלה? ואם נניח שוב שנבראו בשביל איזו מטרה שקצרה בינתנו מלהשיגה, אם־כן למה זה שוב נגזרה עליהם כליה, להטרף ולהכחד מן העולם על־ידי היצורים האחרים החזקים מהם, שנוצרו כפי הנראה בכונה בנטיה טבעית זו לכחד אותם? ואיהו היושר האלהי ליצוריו? אם לא שנאמין שוב בתורת־הגלגולים, שכל אלו היצורים הנטרפים והנכחדים בדרך הטבע הם גלגוליהן של הנשמות החוטאות המקבלות את ענשן כך בדרך הטבע...

— הגעת כבר, אחא, עד קצה האלף הששי או השביעי... עכשיו לא נשאר לך שוב אלא להאמין בלחישת עין־רעה ובשדים ובתורת־המדע הנוצרית ותהיה פלוסוף שלם בתכלית השלמות...

— וכל אותן האמונות הטפלות, כמדומה לך, אינן תוצאות החקירות והסתירות בטבע?

— ואנכי כבר באתי לידי החלטה זו, שאם יאמר אדם לבקש ולמצא איזה סדר ומשטר בתוך הבריאה נבול יבול ושכר לא יהיה לעמלו. כל מה שיחקור יותר יותר יסתבך בסבך הספקות. והדרך היותר טובה היא כמו שיעצו לנו קדמונינו: במופלא ממך בל תדרוש ובמכוסה ממך בל תחקור...

— זאת אומרת, הדרך היותר טובה לנו היא להיותנו ב ה מ ו ת ב צ ו ר ת א ד ם...

— כנה אותה כך או כך, אבל זו היא הדרך הכי־טובה,

והאנשים ההולכים בה מתענגים על חייהם ומבינים את תכלית בריאתם האמתית... בכל אופן, כמדומה לי, שיצאנו כבר היום ידי תובת תקרנות, ועכשיו יכולים אנחנו לדחות את חקירותינו לזמן אחר, לעונת החקירות, בשעה שעוסקים בחקירותיו של אותו החקרן־הספּקן העתיק... ועכשיו נשוב לעסוק בהבלי עולם השקר.

— כמדומה שצדקת. בין כך וכך לא נבא בזה לשום מסקנה נכונה. — הנה שאלתיך: איך זה ילכו עסקיך?

— עסקי? הסם... הללו אינם הולכים כלל, אחא. צריך לדחוף או למשוך אותם...

— הלא זהו דברי: לצדיק יגיע כמו לצדיק... עשית הרבה עסקים היום?

— הלא תדע, אחד המרבה ואחד הממעיט ובלבד שירויח... אך עסק אחד עשיתי, אבל שקול הוא כנגד הרבה.

— כל־כך ע ש י ת בו?

— לא עשיתי בו עדין, אבל הולך אני לעשות. הפרנסה היא בטוחה, כמונחה בכים. זהב ואבנים מעושנים מתבערה קניתי. אכן זולית היא זו, אחא! לא בכל יום מזדמנות זוליות כאלה...

— כך?... ההצלחה מקשת על דלתך, אחא...

— להודות לך על האמת, לא יכולתי כלל לקנותם עכשיו. דחוק אני במזומן הרבה מאד. הלא ידעת: מחור אין מוחרים בימים אלה, והכסף נחוץ. וגם הרבה כסף. אולם להניח מידי הזדמנות כזאת היה עון שאין לו כפרה...

— הראנה־נא לי, את זוליתך. אם אמת היא כדבריך, אקחנה ממך ואמנה לך את המזומן על כף־ידך.

— קנה אותו בעורון. כמה ריוח אתה נותן לי בעד כל המקח?

— וכמה שלמת עבורו?

— רוצה אתה שאגיד לך את כל האמת לאמתה? תזבון אותו על אמונתי?

— לו יהי כן.

— אם־כן אגלה לך את כל האמת. עבור כל זה שלמתי לה שמונה־עשרה מאות.

— וכמה רוצה אתה להרויח בו?

— לא הרבה. אתננו לך בזול. אך שלש מאות. אינני כדאי? קונה אתה אותו בכך?

— לא, אחא! אינני קונה חתול טמון בשק... הראני־נא את הנפש — אראה ראשונה מה יש לך שם, ואז נדבר דברינו.

— הםם... יכולתי לצפות. אתה תקנה ותתן ריוח... אפשר לי לחכות הרבה...

— אם־כן ירא אתה להראותו לי?

— לא גנובים הם אתי. יכול אתה לראותם כנפשך שבעך. אבל מסופקני אם יצא מזה כלום.

— ואתה נקית אותם כבר?

— אנכי אך זה החלותי לנקותם. אין לי עכשיו תחת ידי אותו החומר הנחוץ לזה. מקצתם מנוקים כבר פחות או יותר. מה אומר לך, אחא! לו ראית אותה, את האשה הלזו שהביאתם הנה... לו שמעת את ספורה... איך שנשארו כולם עירום ועריה, ורק בנפשותיהם נצולו מתוך הלהבות... כמדומה, גם לב אבן היה נמס לדבריה! גם כל תכשיטיה נאבדו שם בתוך התבערה, מלבד חריט־עור אחד שהצילה מחורך ובתוכו נמצאו אלה מתכשיטיה שהביאתם הנה. אנכי קראתי כבר בעתון הבוקר על־דבר אותה התבערה שהיתה שם ברחוב זקלסון.

— אה! אותה התבערה של רחוב זקלסון! גם אנכי קראתי על אודותיה. נורא היה הדבר! — — — וזוהי כל זוליתך? כל אלה החפצים ביחד לא יעלו להרבה. כל שוים לא יעלה ליותר ממאה שקל. העיקר הוא זה, הספיר. גם הכומז טוב הוא, כתם טהור. אמנם אבן יפה היא זו, אין לכחד. לולא היתה מחורכה היתה שוה הון רב. כמה אמרת שרוצה אתה להרויח בזה?

— הלא אמרתי לך. אתננו לך בריוח פעוט, יען כי הכסף נחוץ לי. תתן לי שלש מאות.

— וכמה שלמת אתה עבורם?

— הלא אמרתי לך: שמונה־עשרה מאה.

— וזוהי האמת האמתית?

— אלא מה? האמת הבלתי אמתית?

— ב ו ל ף אתה חביבי! לא שלמת כל־כך!

— כמדומה אתה בודאי שדומה אני לך... שאמכור את אמונתי בנזיד־עדשים...

— חלילה לי מהסתפק באמונתך. אבל חושב הייתי שמשטה היית בי.

— איך זה בא זה ברעיונך?

— יען כי רואה אני שמחיר רב הוא בעד האודים העשנים האלה.

— מחיר רב אתה אומר? אם־כן לא תבין כלום. הנך כבר ע ב ר ־ ז ב ט ל...

— ובבת־מאה ריוח לא תסתפק?

— בבת־מאה ריוח — אתי תלין הלילה!

— אתן לך מאתים, אך בתנאי שתהיה שותף לי בזה, אם לריוח ואם להפסד.

— כמדומה אני שלא ישנת די־צרכך הלילה, חביבי! הלא אמרתי לך, שלולא שהיה הכסף נחוץ לי, לא הייתי מוכרו לך כלל, ואם מוכרו אני, רוצה אני לקבל את כל המזומן על כף־ידי. יותר נוח לי להוריד לך מן המחיר בת־חמשים ולקבל את המזומן לאלתר.

— אם־כן לא אתן לך יותר ממאה. כמדומה לי שדי הוא בשביל סחורה כזו.

— הלא זהו דברי. אתה תתן ריוח... ובפרט אחרי ידעך שדחוק אני במזומן... יודע אתה שזולית גדולה היא זו, זולית בלתי שכיחה כלל, אבל כדאי לך להתראות כך. אמנם לא אתעקש הפעם. אוריד לך עוד בת־חמשים. תן לי שתי מאות וקחנו למזל וברכה!

— אין מה לדבר כלל. יותר ממאה לא אתן לך.

— הוסיפה עוד בת־חמשים.

— אף לא פרוטה אחת!

— לכל הרוחות! הולך אתה להתעשר כאן. יודע אני זאת. אבל מוכרח אני למכור. מזלך גרם. לו יהי כן. מנה־נא את ה מ מ ת ק י ם.

— אולם... אינני יודע בעצמי... לבי נוקפני על דבר עסק זה. כל אותו הדבר חשוד בעיני: אשה... תכשיטים... תבערה... אין זה כשורה כלל...

— אם־כן אין לנו מה לדבר. כבר ידעתי זאת מראש. אתה תקנה, ולא תחזור בך...

— אבל, אחלי, מר גצלסון! די לך דבר הבלים! האם טפש לבך מהבין שאיזו עקבה ערומה טמונה בזה?

— חכם אני כמוך, חביבי! כמדומה לך בודאי שאם תנבל אותו דיך אמהר לתתו לך בשלש פרוטות...

— טעית יקירי! אפילו שלש פרוטות לא אתן לך בשבילו... עכשיו נזכרתי על־דבר אותו הספיר שקניתי ממך אז... לפני ששה חדשים... התזכרנו? נכון אני להשבע בחיי ראשי שזהו בן־זוגו של אותו האורח גופו... אך איזה רמאי חרוץ התעלל בך היום...

— יקחך בכור־מות, שוטה בן טפש! אם אתה רמאי כמדומה לך שכל העולם כולו רמאים הם... כ ל ה פ ו ס ל ב מ ו מ ו פ ו ס ל...

— אולי גם זה אמת. לא אריב אתך.

— בקצרה: רוצה אתה לקנותו או לא?

— ל א ב א ל ף, יקירי! תהי לך זוליתך. רוצה אתה להתערב אתי שרמאות ערומה תצוק בזה? הנני להניח בת־מאה נגד עשיריה שלך! מסכים אתה לזה?

— אין זאת כי־אם יצאת מדעתך היום!

— אבל למה זה לך להתכחש כל־כך, אחא? האם לא תדע כבר גם אתה בעצמך שכן הוא? את מי אתה רוצה להשלות כאן? את ה א ו ז י ם? הלא שלקת אותם כבר דיך וכבר רואה אתה שכולם נטהרו מעשונם ומבהיקים כחדשים מלבד הספיר האומלל... כנראה חושק אתה מאד לזכות אותי במטמון זה כמו שזכית אותי באותו הפחם שלך לפני ששה חדשים... כמדומה לי שזהו גם אותו הפחם גופו שמכרת לי אז... יכול אני להשבע בזקני ופאותי שזהו אותו גופו... אך נפלא הוא הדבר, איך זה נתגלגל לשוב אליך...

— אך שכור או משוגע הנך היום, חביבי! לך לך הביתה ושכב והתפכח... מדבר אתה היום מתוך קדחת או דלקת... וכי מה ענין ש מ ע ־ ק ו ל נ ו א ל ח ל י ־ מ ע י ם? אם לפני ששה חדשים מכרתי לו ספיר ישרוף, על־כן באה היום אשה זו שנצלה מתוך התבערה למכור את תכשיטיה החרוכים, ובתוך

הכומז שלה נולד פתאום אותו הספיר השרוף? אך מעשה כשפים או להטים...

— ואתה לא תוכל להבין את זאת, ראש־חמור?... מוחך האטום לא יוכל לקלוט עקבה כזו, שזה שקנה אותו ממני שלח את האשה אליך בערמה למכרו לך, ובכדי שלא תחשוד בה כלום הוסיף עליו עוד חפצים מעושנים אחרים קלי־ערך וכוון את השעה הנכונה, אחרי מקרה של תבערה גדולה בתוך העיר, בכדי להוליך אותך שולל...

— ואיפה זה חכמת אתה כל־כך, ראש־כלב? חוששני מאד שידך היתה במעל והזה...

— לו יכולת לכון תמיד אל האמת כמו שכונת עכשיו, כי אז לא נפלת בפח...

— לאבדון, עורף־כלב! לשאול תחתית! ואיפה זה חזרת ולקחת את הספיר הלזה? הלא מכור מכרת אותו באלף שקל? הלא כן אמרת לי אז בפיך? ואולי גבי זה גופו הוא שקר? הכל אפשר להאמין על בריה יפה כמוך... על חבית מלאה שקריב...

— אך הנבואה מדברת מתוך גרונך היום, אחא! לא לחנם אמרו: מיום שחרב בית־המקדש...

— עודך מתלוצץ? שודד! חומס! עוד מעלע אתה את דמי השותת?... שומו שמים! חמש־עשרה מאות כאגורה אחת מניתי על כף־ידה! כמה הוא שוים של כל אלו שאר החפצים? מאה לכל היותר! ואלף וארבע מאות השלכתי החוצה! גם אז הפסדתי על ידי ספיר ארור זה מאתים וחמשים... אך אסון! מגפה! פורענות! הוא זה על ראשי! ואתה, נוכל עריץ, חושב אתה שזוהי דרך ישרה? האין זה שוד עלי־דרך?...

— ואתה, צדיק תמים שלי, שכחת כבר את אשר ענית לי על שאלתי זו גופה לפני ששה חדשים? הלא כן הבטחתיך גם אז, שאגבה את חובי ממך בפעם אחרת עם רבית... עכשיו קימתי את הבטחתי... הלא ידעת שאיש אמונים אני... ואם הרבית גבוהה קצת — אשמתך שלך היא... לולא היית נותן, לא היתה לוקחת...

— לגי־תופת! לכף־הקלע! נוכל! שודד! עודנו מתלוצץ! ומה אעשה עכשיו? הנני מתמוטט! אפשוט את רגלי! ארבע־עשרה מאות אל תוך האשפה! בנשימה אחת!

— לאט־לך, ה ק ו ז ק ה נ ג ז ל שלי! הרגע־נא. השד לא יקחך! אם תחדול מרתות כסיר רותח איעצך מה תעשה.

— מה יש כאן לעשות, ראש־כלב! צריך להשליכו אל תוך האשפה! האם לא אמר לי כך אז העבטן הרריסון?

— הלא אמרתי לך — האלם לרגע ואיעצך את אשר תעשה. עשה תעשה את אשר עשיתי אני... התבין? ממי קנית אז פחם זה? מברנסון? האף אין זאת?

— כן. מאותו רמאי.

— ועכשיו תבין כבר את אשר עליך לעשות? צריך אתה לשוב ולתקן את כל אלה החפצים שיראו מעושנים ומחורכים כמקודם, כמו שהיו בטרם שנקית אותם. ואז... אז שלחם אליו שיקנה אותם... היש לך איזו אשה פקחית שתדע איך לכלכל את הענין בחכמה ודעת?

— רמאית כזו שרמתה אותי אין למצא בכל העולם כולו! בת־תופת זו יכולה ל נ ע ר אותנו כולנו, את כל סוחרינו באבנים — את הברנסונים והגצלסונים עם הדודסונים ביחד — מ ש ר ו ו ל ה ה א ח ד...

— אם־כן אביאנה אליך והיא תחלצך מכל צרותיך. ואולי תביא לך גם רבית על כספך... היא לא תדרוש הרבה בשכרה. בבת־חמשים תעשה זאת.

— ומה שמה של אותה בת־תופת? היא אמרה לי, אבל שכחתי.

— ולפסון.

— כך. ולפסון! ולפסון! ארורה שכמותה!

* * *

...האח! שור־נא מי זה בא הלום! מר גצלסון! מר דודסון! שלום! צ ר י ך ל ה ס י ע את ה ת נ ו ר...

— שלום! שלום! ברנסון הרמאי! ראה־נא איך הוא שש עלינו... לא יכול לחיות בלעדינו...

— לו ידעתם איך זה כמהתי לראותכם... לא ראיתיכם כבר, כמדומה לי, זה יובל שנים...

— כל־כך מ ת ק ע ק ע היית עלינו, ואנחנו לא ידענו...

— ובאמת, איפה־זה נאבדתם זמן רב כל־כך? חשבתי

שמתלוננים אתם כבר שם... בצל כנפי השכינה... ועטרותיכם בראשיכם ונהנים מזיו השכינה...

— את זאת לא נעשה. בכל אופן — לא עכשיו עדין. עלינו למלאות ראשונה תעודה חשובה.

— תעודה חשובה? אתם? תמה אני, איזו תעודה חשובה יכולה זו להיות...

— אפשר לך לדעתה. רוצים אנחנו ללוותך ראשונה לבית־עולמך... התבין? ורק בשבילך, בשביל טובתך! נכנס אתה ישר אל תוך גן־העדן אפי אנחנו נביאך שמה... התבין?

— פסס... צדיקים כאלה מסתופפים בצל קורתי, ואנכי לא ידעתי! אכן — סלחו־נא לי הפעם, טעיתי... בלי־צדיה נזרקה מפי. רוצה הייתי לומר: כ ל ב י ם...

— וכי כלום יש כאן מה להתפלא בדבר? עוד מתלבט שם במוחך האטום מה שהלם שמה רבך המלושלש יונה חרטום, עליו־השלום: „לא לחנם הלך זרזיר אצל עורב וכו'..." או „כל עורב למינהו ישכון וכו'.." אולם באמת — טעות היא בידך: דברי תורה לחוד וכלבים לחוד, ואין אלו נוגעים באלו אפילו כמלא־השערה... התבין?

— אבל אחלי, שחצנים! די לכם פשוק שפתים: לא נאוה כלל לדלפנים כמוכם לדבר עזות. כמדומה שכך אמר שם איזה חכם: תחנונים ידבר דלפון ועשיר יענה עזות...

— הסס... הלא זהו הדבר: נתעשרנו היום! ולו זה ידעת איך ועל חשבון מי...

— אבל האלמו לאחרונה! רוצים אתם לשמוע מקרה מיוחד שקרה לי היום?

— פסס... פלאי־פלאים! מה זה יכול להקרה לרמאי שכמוך? בודאי לרמות את מי... איזה קרבן תמים נפל כבר בצפרניך... קנית כבר איזו זולית בודאי...

— מתנבאים אתם היום. כאילו עומדים הייתם שם באותה שעה. אבל — איזו זולית! הכל נקרא זולית! רצונכם לראות? — הנם פה. בעד כל אלה שלמתי שבע־עשרה וחמשים. מעושנים הם. צריכים נקיון. מתוך תבערה הוצלו. אשה קשת־רוח הביאתם הנה. אחד ממכירי שלח אותה אלי. כנראה הנה אחת מבנות העשירים.

הכרת פניה ענתה בה. כל ביתה נשרף שלשום עד היסוד בתבערה הגדולה שפרצה ברחוב זקלסון. עוד היום מלאים כל העתונים את פרשת האסון שהיה שם. גם נפשות־אדם עלו שמי על המוקד. גם שני ילדיה נכוו שם, וכמעט שנשרפו שם חיים... הגם עבשיו בבית־החפשית... את כל תכשיטיה אכלה האש, ורק את יתר הפליטה הזאת הצילה מתוך הלהבות עם חריט־עור מחורך שהיו כרוכים בתוכו. אכן מה אתאר לכם, אחים! לו ראיתם אותה... את האשה... לו שמעתם את דבריה... גם לב אבן ימס לדבריה! אי־אפשר היה שלא להרגיש אתה... שלא להשתתף בצרתה...

— די לך, שועל ערום! צבוע מארץ הצבועים! להרגיש אתה... להשתתף בצרתה... איזה צבוע! ובקנותך את תכשיטיה השתדלת בודאי להונות אותה מכף רגלה ועד קדקדה... לשמטם ממנה בחמשית או בעשירית משוים... וגם מחיר זה של שבע־עשרה וחמשים, אפשר לשער, לא השיגה עלובה זו כל־כך מהרה. בודאי מצצת מקודם את טפת דמה האחרונה... החלות בודאי מאלף או מחמש מאות והוספת לה עוד בת־חמשים ועוד בת־חמשים עד שנוכחת שלא תוכל לקנותו שוב מידה בפחות... אך זהו שועל!

— דבר זה ענין אחר הוא לגמרי. איך זה אמר חוכר פלוני: „וכי מה ענין אתה־הראית אל החכיחה?" — השתתפות בצרה לחוד ועניני מסחר לחוד. כך הוא כבר דרכו של עולם: אין אחוה במסחר ואין רתום במסחר. בשעות אחרות יכול אתה להרגיש, לרחם, להשתתף, וכו'. ובשעה שאתה עוסק במסחר עליך לראות רק שתוכל להרויח יותר... ואם אין אתה עושה כך, מתחיב אתה בנפשך. אולם — רואים אתם את האבן הזאת? את האמצעית? כמדומה לכם, כמו שאינכם, בינינו לבין עצמנו, מבינים כלום באבנים, מה תהיה שויה של זו לכשתנוקה מחלאתה? מה תאמר אתה, גצלסון?

— האדע? כשלשת אלפים בודאי.

— ומה דעתך אתה, דורסון?

— חסר־דעה הוא! ששת אלפים עובר לסוחר!

— כזאת אומר גם אני. ששת אלפים כפרוטה אחת!

— הו־הו־הו! ככה מתעשרים הם הבריות כשההצלחה מביאה להם ישר אל תוך ביתם...

— זוליות כאלה אינן שכיחות כלל, אחא! מזדמנות הן אחת ביובל שנים.

— הסם... וכשמזדמנות—למי הן מזדמנות? לאנשים הגונים? לגצלסון? לדודסון? — חלילה! מזדמנות הן לברנסון! ההצלחה, כנראה, חובבת היא את הרמאים... את הרמאים הכי־גדולים! הגע בעצמך, וכי כלום לא היה יותר כדאי שתזדמן זולית כזו לגצלסון או לדודסון?...

— תהיו שניכם כפרתי היום! בודאי יודע הוא מנהיג עולמו מי הוא עדיף...

— לעזאזל! מיד הוא אוחז בזקנו של מנהיג עולמו... צדיק ותיק... כך הוא דרכן של כל הנשמות היפות... של כל הגנבים והחמסנים המובהקים... אכן ישמע־נא, רמאי בן־בנו של לבן הרמאי! רצונך למכור לנו את זוליתך? כמה אתה רוצה לעשות בה? את כל אלה החפצים יכול אתה להשאיר לעצמך, אין חפץ לנו בהם; אך את זה מכור לנו, את הספיר.

— הצעה ענוה! ולמה זה לי למכור אותו עכשיו? אנקה אותו ראשונה, ואז יהיה סחורה עוברת לסוחר. אז אמצא קונים יותר הגונים מכם...

— ולו, למשל, נתנו לך ריוח הגון גם עכשיו? פה על־אתר?

— וכמה הוא ריוח הגון לפי דעתכם? מאה? מאתים?

— ולו נאמר חמש מאות?

— הסם... הבל־הבלים! בעד חמש מאות יהיה לי!

— ובעד אלף תאות לתתו?

— גם אלף שקל איננו כלום בעסק כזה!

— וכמה זה יותן לך? רבבה?

— תאמת היא, שאין כדאי לי למכור אותו עכשיו כל־עיקר.

— אם־כן אין לנו מה לדבר מזה. לו רצית למכור אותו, היינו מתישבים בדבר. אפשר שהיינו מוסיפים לך עוד שתים־שלש מאות, ואולי גם חמש מאות.

— אם כדאי הוא לכם, הן כדאי הוא גם לי.

— בכל־אופן התישב בדבר. אנחנו נשוב הלום לפנות ערב. תודיענו את החלטתך. רוצים אנחנו לקנותו בשותפות. יש לנו איזה סכוי בזה. התבין?

— לו יהי כן. לכשאתישב נראה.

* * *

...שלום, ברנסון הרמאי!

— שלום, שלום, גצלסון ודודסון הרמאים!

— ומה? התישבת כבר בדבר? תמכור אותו לנו?

— להודות לכם על האמת, לא ידעתי בעצמי מה להגיד לכם. פוסח אני על שני השעיפים: למכור או לא למכור... רוצה הייתי שלא למכור, אבל הכסף נחוץ לי עכשיו ואין לי היכולת להחזיקו בידי עד אשר אוכל למכור אותו במלא־מחירו.

— זאת אומרת, נוח היה לך לקבל גם את מחירו וגם הוא גופו ישאר בידך... זה בודאי היה עסק לא־רע... אכן מדוע זה לא תנסה לנקותו?

— תוכלו להאמין לי על הן־צדקי שעוד לא היה לי די־פנאי לטפל בו. צריך אני ללכת ראשונה ולמצא תערובה חימית אחת ידועה שמנקה את אלו כ ב ד ו ל ח, אבל, כאמור, אין לי עכשיו הפנאי לזה כלל. טרוד אני ביותר בימים אלו. והכל בשביל אותו הדבר גופו: חסרון כיס...

— אם־כן רצונך למכור אותו כך? כמו שהוא?

— אם לא תתעקשו ביותר. התבינו? אם לא תבקשו זוליות גדולות ביותר...

— ובכמה?

— אומר לכם בקצרה, לבל נצטרך ל כ ת ו ש מ י ם ללא־צורך. תוסיפו לי עוד חמש מאות על זה שהצעתם לי אתמול.

— וכמה זה הצענו לך?

— שכחתם כל־כך מהרה... מצויה היא כל־כך השכחה אצליכם... הקישו לכם על מצחיכם ותזכרו...

— אבל הן יכול אתה להגיד, אם זוכר אתה. בודאי אינך בוש... הלא?...

— ואתם אינכם זוכרים כלל... חבל עליכם... נשמות תמימות... הלא כה היו דברינו: ראשונה הצעתם חמש מאות, ואחר־כך אלף, ולאחרונה אמרתם שכשיבא לידי־מקח תוסיפו עוד חמש מאות. האף אין זאת?

— וכמה הוא זה ביחד לפי חשבונך?

— וגם את זאת לא תוכלו לחשב?

— זאת אומרת: שמונה־עשרה מאות ששלמת לה לאותה ה ר ב ב ו נ י ת האומללה ושני אלפים ריוח לתוך כיסך — וביתר הוא שלשת אלפים ושמונה מאות. האף אין זאת?

— לה נתתי רק שבע־עשרה וחמשים. לא אונה אתכם. תדעו לכם שברנסון הוא איש־אמון... לא כאחד מכם...

— אין איש פן בזה, חלילה! לפי זה הוא פחות חמשים שקלים, זאת אומרת, שלשים ושבע וחמשים. ומזה לא תוריד שוב כלום?

— אף לא פרוטה אחת!

— ואיך זה רוצה אתה שנסלק אותו לך? רוצה אתה לקבל דוקה את כולם במזומנים על כף־ידך? או אולי תאות להקיף לנו מעט?

— להקיף? איזה שגעון! הלא בשביל כך אני מוכרו בשביל שנצרך אני למזומנים. לולא זאת, למה זה לי למכור אותו כלל?

— אבל מה נעשה, למשל, אם אין לנו עכשיו מזומן כל־כך?

— אם־כן איזו תועלת לי במכירתו?

— ובשביל כך יבטל המקח? בשביל פעוטה כזאת? איזה אסון יגיע לך מזה אם תקבל, למשל, מחצה מזומן ומחצה שטר?

— מה? מחצה שטר? וגם זאת... — חלילה! חס מלהזכיר! לו גם הסכמתי לקבל שטר, לא אקבלנו ליותר משבע וחמשים. את כל השאר צריך אני במזומנים דוקה.

— אם־כן לשוא הם כל דברינו. באופן זה אי־אפשר לנו לקנותו. ומדוע זה בועט אתה בשטרנו? האם איננו טוב למדי? איננו בטוחים לך ישוב? הולכים אנו לפשוט את הרגל?...

— חמורים שכמותכם! האם אמור אמרתי לכם שאיננו טוב? כמדומה לכם, לולא נצרך הייתי עכשיו למזומנים, הייתי מסרב בזה אפילו הגע אחד? יודע אני שהשד לא יקחכם עדין... לא כל־כך מהרה, בכל־אופן... אולם הלא אמרתי לכם שנצרך אני עכשיו למזומנים דוקה, ומה תועלת לי בשטרכם? ולו גם יהיה זה טוב לו כשטרותיו של ה ד ו ד ש ם...

— ואתה כמדומה לך, שלו היה בידנו די־מזומן לתת לך, כדאי היה לנו לאבד אפילו דבור אחד יתר אודות זה?

— כנראה, אך לשוא נשחית עתה את דברינו. כלום לא יצא מזה. לי נחוץ עכשיו כסף, ואם לא אשיג אותו לא אמכרנו. יותר נוח לי להוריד לכם מעט מן המחיר, ובלבד שתתנו לי את המזומן לאלתר.

— זה לא יועיל כלום. ולו גם תוריד לנו עד החצי, לא נוכל לעשות זאת. מבשרנו לא נוכל לעשות כסף, ולגנוב איזה מנזר בשבילך גם כן לא נלך...

— מה אתם פושקים שם? גם מחצית הכסף אין לכם? הלא בתוך רגע זה אמרתם שיש לכם החצי? כנראה, כולם משמשים לכם היום בערבוביה: יום ולילה, קיץ וחורף...

— אמרנו או לא אמרנו... ומה בכך? הלא ידעת — איך זה יאמר: בין „וכך היה אומר" ל„וכך היה מונה" כורעים שלש פעמים... בתחלה כמדומה היינו שאפשר יהיה לנו למנות לך עכשיו החצי, ועכשיו נמלכנו שאי־אפשר יהיה לנו לעשות זאת. אם תאות לקבל שטר לכל הכסף — מוטב, אז העסק עשוי; ואם לאו — חבל! אי־אפשר לנו לעשות כלום.

— כמדומה לי שנטרפה דעתכם היום...

— אולי ירא אתה לקחת את שטרנו... כי לא טוב הוא... אז אין לך מה להתביש... חבר דברים ברורים...

— אך הקץ לדברי־רוח! כבר אמרתי וחזרתי ואמרתי לכם שנחוץ לי הכסף עכשיו, ואתם חוזרים וטופלים עבטיט ללא־שחר, ככלב שב על קיאו...

— אם־כן סלוח תסלח לנו, מר ברנסון. אך טעות היתה בידנו. כמדומה היינו שאפשר יהיה לנו לקנותו. עכשיו רואים אנו שאין דבר זה באפשרותנו.

— איזה רעיון! שטר על כל המכסה! על שלשים ושבע וחמשים! וגם אלף שקל במזומנים אין לכם?

— אף לא פרוטה אחת!

— הסם... אך משוגע צריך להיות בכדי לעשות כדבר הזה. ולו גם מצאתי מקום להחליפו בכסף, את שטרכם זה, הנה, הגעו בעצמיכם, כמה זה רבית אצטרך לשלם עבורו...

— זהו עסק שלך, אחא. למעננו לא תחליפנו ולא תשלם רבית עבורו. הטמינהו במגניתך עד שימלאו ימיו...

— גם זו עצה נכונה. ולכמה ימים, למשל, הייתם רוצים שאקבל שטר זה?

— השאלה היא: לכמה ימים היית רוצה אתה לקבלו.

— אנכי אינני יכול לקבלו ליותר משלשים יום, ולכל היותר לארבעים.

— ארבעים יום אינם כלום לנו.

— אלא לכמה זה הייתם אתם רוצים? לשנה?

— לפחות, לששה חדשים.

— אחלי, יקירי! אמרו שאינכם רוצים לקנות, ודי! למה זה נרבה לחנם דברי־רוח אין קץ!

— רוצים אנחנו לקנותו, אבל בתנאי זה. בתנאים אחרים אי־אפשר לנו. כל אחד יודע את עניניו שלו. מסכים אתה לזה?

— אז העסק עשוי.

— עם סוחרים שכמוכם אינני יודע כבר איך זה אדבר. אם חוזרים אתם בכם בכל שעה, הנה גם אם אתננו לכם לששה חדשים תחזרו בכם...

— חלילה! אם מסכים אתה לתנאי זה — העסק הוא גמור למזל ולברכה!

— ולא תחזרו בכם שוב? קשה להאמין...

— חזרה איננה מדרך המסחר. מקבל אתה תיכף על־אתר את השטר חתום בחתימות־ידינו לשלשים ושבע וחמשים. אך חסד אחד קטן תואיל לעשות אתנו. את זאת בודאי לא תמנע ממנו.

— ומה שם עוד? עוד לא נגמר הדבר?

— אבל זה איננו נוגע כלום אל עצמי הענין. זהו אך חסד קטן שלא ישנה כלום את מצב העסק.

— אבל דברו חבריכם. נשמע מה הוא זה. אולי רוצים אתם שאוסיף לכם אל המקח גם את אשתי ובני־ביתי?...

— הללו אינם נחוצים לנו. תוכל להחזיק אותם לעצמך.

— אבל הקץ לחברי־רוח! דברו דברים ברורים!

— אי־אפשר כלל לדבר אתך היום. נרגש אתה כסוס אי־לומד רתום בפעם הראשונה... הנה אין אתה מוכן ללכת עכשיו למדינת־הים, ולמה היא כל אותה הפזיזות הרגשנית?...

— גם סבלנותו של חמור עלולה היא להתפקע ממחטטים כמוכם...

— חמור חמורותים! וכי כלום מה מבקשים אנחנו ממך? אך חסד קטן אחד. רוצים אנחנו לקחת אותו מכאן לשעה קלה בכדי להראותו למי.

— לקחת? את מה?

— אותו. את הספיר.

— יכולים אתם לקחתו ולהשליכו למעני לתוך האשפה אחרי שהמקח עשוי. תנו לי את השטר וקחו אותו ועשו לכם בו מה שלבכם חפץ.

— אבל זהו הדבר: רוצים היינו לקחתו בטרם שנגמר המקח.

— ובשביל מה?

— הלא אמרנו לך. בשביל להראותו למי. הנה לא תפסיד כלום בזה אם נקח אותו מכאן לרגעים אחדים. תיכף נשוב הלום.

— להראותו לאחד? ובשביל מה?

— אכן בל־נא תתרגש. אין איש כופה אותך, חלילה. אפי לא תרצה, לא תעשה. להתרגש אין כאן שום צורך. אנחנו אך רוצים היינו להראותו להרריסון אם לא נתקלקל עדין. ומה זה תפסיד כאן אם תתנהו לנו לשעה קלה? הן ברי לך החבר שטוב הוא, שזולית גדולה היא, ומה יש לך לירא כאן? הן לא ישוך מר הרריסון ממנו כלום...

— ואתם מה? טומטומים? גולמי־עץ? לא תדעו מה היא אבן?

— אין בכך כלום. יראים אנחנו לקנותו על פי בינתנו אנו. יראים אנחנו שלא יהיה זה כאותו הספיר שמכרת לנו לפני ששה חדשים... התבין? הלא תזכור עוד אותו בודאי...

— אפי יראים אתם, כל תקנו. וכי כלום מי כופה אתכם?

— ומי יודע... ואולי הנהו גם אותו הספיר גופו שמאז...

— אין זאת כי אם נשתגעתם או נשתכרתם היום...

— כל־כך ברי לך הדבר?

— אין כאן מי שיצחק למשבתכם.

— צחוק תצחק לך בכל אות נפשך, ואנחנו אומרים לך שזהו אותו הספיר גופו...

— כבר אמרתי לכם שדעתכם נטרפה...

— ואולי ברצונך להתערב אתנו על זה? כמה רוצה אתה שנשליש לך לעומת מאה אחת שלך? מאתים? שלש? חמש?...

— די לכם, די! אין לי עסק עם טרופי־דעה! איזו סמיכת־הפרשה! וכי איזו הדרך בא זה אל אותה האשה האומללה שהביאה את כל אלה הלום?

— זוהי שאלה... אף בוז לך, ברנסון הרמאי! רמאי כמוך ירומה כל־כך, ואתה גם תבין לא תוכל איך וכיצד נעשה הדבר...

— רואה אני שחכמתם ביותר היום. אי לך, קלומבוס! כשחמוריך נעשים שועלים...

— אז השועליםי נעשים חמורים...

— כפי שרואה לי אני, ידכם היתה כאן בעסק זה...

— חלילה! טעות היא בידך. רוצה אתה לדעת יד מי היתה בזה? — ידו של אותו חכם... מה זה שמו שם? זה שאמר: ג ו ל ל א ב ן א ל י ו ת ש ו ב... אף הוא היה בעוכריך, רק הוא ולא אחר... התבין?

— ??? — — — הכנס תכנס הרוח באבי־אבי־אביכם! שומטי־כים! גנבים! חמסנים! יצא תצאו מזה כרגע! או רוץ ארוצץ את גולגלותיכם פה על־אתר!

נויארק, בחודש אדר, התרע"ג.

מרחוב הסטר.

א.

על־דבר עשרו של חיים־בריל רבינסון היו נוסחות שונות מתהלכות בין בני־מולדתו. לפי דברת קצתפי — נ ע ל ־ ס ו ם מצא ותלאה במשקוף פתחו ונתעשר... לפי דברתם של אחרים — תבערה פרצה בביתו, ו א ח ר י ה נתעשר... יודעי נסתרות היו מרננים שמשרופה (brewery) חשאית היתה לו וממנה נתעשר... ושוב אחרים היו מספרים, שבסבבו בירקותו ברחובות נויארק לאסוף סחבות וסמרטוטים נזדמן לבית רבבון אחד מן הרבבוניפי הגדולים וחבילה של סחבות בבת־חמש קנה שם ואוצר היה טמון בה...

אולם כל מכיריו הקרובים של חיים־בריל רבינסון ידעו שכל אלו הן רק הברות בדויות קלוטות מן האויר, וסבת עשרו האמתית היתה היא, חיה־פריל אשתו, היא ולא אחר. כולם זוכרים עדין איך שבעודנו בגפו במדינתו של קולומבוס היה גבר לא־יצלח, כיסו ביחד עם קיבתו היו ריקים תמיד, ובהתהלכו ברחובות קריה היו אצבעות רגליו בולטות מקצות נעליו ותחתוניו מציצים מחורי מכנסיו. ורק לאחר זמן, אחרי שבאה היא לכאן, החלה שמש הצלחתו לזרוח. אך ראו נשי הסטר את מלאכת כפיה של חיה־פריל, ופה אחד החליטו שאמנית כמוה לא ראה עוד רחוב הסטר מאז היותו ועד היום הזה. ומני־אז והלאה היתה חנותה של „המגבעית הצרפתית“ — השם שהתנוסס מני־הוא והלאה באותיות בולטות על שלחה — נצור תמיד כעיר נצורה. נשים ועלמות, זקנות וצעירות, יפות וכעורות — כולן הכירו בכשרון אמנותה הנפלא וכולן באו הלום, להושע על ידה ולהבנות ממנה.

— אך זו היא מגבעית! — היתה לוחשת לה האחת לחברתה — אמנית פריסית!

— אך קסם באצבעותיה! — היתה הלזו מסכמת לה בהחלטה גמורה.

באמת היתה המגבעית הצרפתית מפליאה לעשות. מתת־אלהים, כח טמיר, כח פלאי, היה טמון באצבעותיה. בין־רגע אחד נהפך תחת ידה מר למתוק וחושך לאור. נכנסת אל תוך חנותה בתולה בלה או שחרחורית ככושית ויוצאת משם אחרי רגע צעירה ויפהפיה כ ו ש ת י המלכה... אך הלמה לראשה מגבעת ששופרה בידיה של המגבעית הצרפתית, וחוט של חן נמתח עליה תיכף ושנותיה נצערו עד החצי...

כמדומה, לכאורה, וכי איזו חכמה או אמנות צרוכה כאן? לוקחים גולמיה (shape) מחומ״ש אגורות החטיבה וכורכים אותה באמה ורביעית של רקמה או מלמלה משלש אגורות האמה, ותוחבים בצדה צפורת או סים או כנף־אפרוח מאגורה וחצי החטיבה, או מצמידים אליה נוצה של אוז או טוס או ברבור מתריסר באגורה, או קולעים בה אשכול של ענבים או תותים או דובדבנים יצוקי־חומר, או שותלים בה שתיל של זיוניות, זכריות או סגליות עשויות בידי איטלקיות צעירות ונמכרות התריסר ב ר ב ע, והטה לך מגבעה בת חמשה או עשרה או עשרים או חמשים שקלים — הכל לפי הקונה או כיסה...

אמנם בתוכו של דבר לא כן הוא. בתוכו של דבר נחוצה כאן עין רואה ולב מבין וידיעת סוד־הצרוף — תכונות־נפש שלא השפיען הקדוש־ברוך־הוא לנשמות רבות בעולמו, כמו שלא גלה גם את סוד צרופם וזווגם של היסודות העיקריים של כל הנמצאים, אלו ההולכים תמיד ולובשים צורה ופושטים צורה על ידי סוד־צרופם זה... ובשביל כך גם לא רבות הן המגבעיות המצליחות באומנותן, כי חסר להן אותו שביב־יה בנשמתן. ובשביל כך גם היו מגבעיות רבות מתישבות ברחוב הסטר, גומלה ובצדה של המגבעית הצרפתית, ומתנונות והולכות להן יש־אן כלעומת שבאו. ורק היא, המגבעית הצרפתית, רק היא לבדה בלתה את כולן, וגם הלכה הלוך וגדול מיום ליום. השמועה הלכה ופשטה בכל מלא נויארק רבתי שכוכב חדש הופיע על שמי המגבעות (millinery) ההסטרית, ומכל קצות המטרופולין נהרו נשמות אסתטיות בדמות נשים ועלמות אל רחוב הסטר, אל חנותה של המגבעית הצרפתית: כי איזו אשה עם שביב אסתטות בנשמתה איננה עורגת להיות יותר יפה ויותר צעירה?...

והמגבעית הצרפתית הבינה את תפקידה. חוש ריחה האמנותי הגיד לה תיכף שמדינתו של קלומבוס היא ארץ־זהב, ארץ שמכבדת בכשרון איש וגם נכונה לשלם לו עבורו ביד נדיבה. כמדומה, גם שם, מעבר לים, בעיר מולדתה שבפולן, היה אותו זיק־האלהים גופו מהבהב בנשמתה, גם שם לא נפלאו ממנה תעלומות סוד־יה, סוד צרופם וזווגם של המינים יוצרי־החן, ובכל־זאת היתה מזיעה תמיד הזעה מרובה בהגיע לה יום הראשון לחודש, יום פרעון שכר דירתה, כי נשמותיהן של בנות־חוה ההן פגומות הן, לא עלינו: רגש היופי איננו רוגש בתוך לבותיהן, ועיניהן לא תראינה את סוד־יה הצפון בצרוף־המינים האמנותי... לא כן הנה נשי קלומבוס החרוצות. הן הבינו תיכף את אשר לפניהן, ולא פגרו מלהסכן בהתכשרה הגדולה שאנה המקרה לידן.

וגם את החובה הגדולה המוטלת עליה על ידי האמנות בת־השמים הכירה המגבעית הצרפתית, וכל עמל לא חשכה מנפשה להשביע את פטרוניותיה רצון. מאה פעמים ואחת היתה הולמת את הפרח או הנוצה אל הגולמיה. מאה פעמים ואחת היתה מצמדת אותם אליה חליפות — משמאל ומימין, מפנים ומאחור, מעומד ומשוכב, מיושר ומלוכם (oblique), עד אשר נהלמו לפי זווגם האמתי שנגזר עליהם מששת ימי בראשית...

...הסתכלי־נא בתוך הראי! — היתה שוחקת לה אז אל האחת — איך יפיפית... כל רואיך לא יכירוך!...

...איך מקבילה היא הנוצה הזאת לחוטמך החדיד! — היתה צוהלת לה להשניה — כאלו לא נוצרה אלא בשבילו!...

...התביני איך הפרח הלזה מתאים לפניך! — היא מתפלאת לעומת השלישית — מובטחני שלא תכירי שוב את עצמך!...

והנשמות האסתטיות מקשיבות בלבות מפרפרים אל דבריה של המגבעית הצרפתית ומתמוגגות מדשן. פניהן נוהרים מגיל, לחייהן מסמיקות בענות־תום, לבותיהן מתמלאים תודה להמגבעית הצרפתית, וחריטיהן ופונדותיהן נפתחים לרוחה...

ביחוד היו ידיה של המגבעית הצרפתית מלאות עבודה בימי העונה. העונות למגבעות היו ארבע בשנה לפנים, כנגד ארבע עתות השנה: אביב, קיץ, סתו, חורף. אכן לאט־לאט התקדמו נשי הסטר, הוסיפו עליהן עונה אחרי עונה, עד שקבעו

לאחרונה שתים־עשרה עונות לשנה, עונה לכל חודש וחודש. בעונה האחת חובשות מגבעות עשויות מגולמיות עגולות קלועות חוטי־ברזל ועגודות פסי מלמלת או קטיפה ומשופרות בנוצות־אוז או כנפי־רננים, ובשניה — גולמיות מעומלנות־מגובלות ומשופרות בפטורי־ציצים ומקלעות־פרחים, ובשלישית — גולמיות של גמי טלולות בשתילי־תותים ואשכלות־ענבים, וכן הלאה — כל עונה ועונה לפי האפנה המיוחדה שקבעו לה חכמי וחכמות האמנות הגבוהה...

במשך הימים האלה, ימי העונות, היתה שורה ארוכה של בנות־חוה מכל הסוגים והשדרות נוהרת מפתח חנותה ומתפתלת הלאה כנחש עקלתון עד שמקפת את כל שלשת הפרברים הסמוכים, וכל עובר ושב שלא ידע על דבר המגבעית הצרפתית שער בנפשו שמצורה (run) היא על איזה בית־אוצר יהודי...

שעות רצופות לא נלאו בנות־חוה אלה מלעמוד צפופות בשורה ולחכות עד בא תורן להלום מגבעה לראשן, מגבעה משופרה בעצם ידיה של המגבעית הצרפתית.

...עם מגבעה כזאת חבושה לראשך — מחיכת לה האמנית מתוך עסקנות לשחרחורית אחת שכל פניה היו שפונים תחת מעבה פוך ולחייה מפורכסות בסרק — כבת־מלכה תראי...

...אך זו היא מגבעה! — משתאה היא בדרך־אגב לבוגרת ירקרוקת שקמטי פניה ענו בה שהשאירה כבר את עדנת ילדותה מהלך רב מאחריה — איך זו הולמתך! כל עין רואה תעידך שלא הגעת עדין עד השמונת־עשרה...

...תהלומה כזאת — מבטחת היא שוב לזקנה כשה ועגולה שהתעקפה לפני הראי פנים ואחור כסחרחורת — לא תמצאי אפילו בפרים... הן באמנם כאחת הצעירות תראי...

לעומת זאת, לא היה הוא, מר רבינסון, עמוס עבודה רבה. למכור מגבעות — היתה ה י א פוזמת תמיד — לא יצלח כלל. אין לשונו ה ו ל כ ת כלל לדבר אל קונה ואין עיניו מבינות כלל איך להביט עליהן. ולא די לו זה שאיננו מתקן כלום בהיותו בתוך החנות, אלא גם מקלקל הוא הרבה, כי תיכף מרגישות הן הקונות במציאותו שבי באותה שעה ופוזלות עליו ומהססות... כאלו היתה מציאותו שם קשה להן... ומכל־שכן כשהיה עולה בדעתו

להתחיל ל ה ת ח ב ט ת ח ת ה ר ג ל י ם. אז היתה סבלנותה פוקעת כליל. בשעות כאלה היתה סוקרת עליו מן הצד סקירה שנונה, בכונה, כמובן, שלא ירגישו בזה הבריות ושלא יראו להם פניה כשהם חשופים, בלי חוכה... על פי רגשו הטבעי היה הוא מבין תיכף את כונתה של סקירה זו ושומט את עצמו חיש־מהר אל מקומו הקבוע לו מאחורי הפרגוד... שם, בקיטונו שמאחורי הפרגוד, היתה מצודת־מבטחו. שם היה בטוח ממבטה הכובש, ושם היה אורב בעין פקוחה על הנשמות האסתטיות שלא תשכח, חלילה, איזו מהן מתוך רוב התפעלות חושיה האסתטיים מלסלק את מחיר האמנות בת־השמים, או שלא תשכח איזו מהן מתוך התרוממות־הנפש ותשמט כלאחר־יד פרח או נוצה או גולה או גליל־משי אל תוך חריטה... משפי היה מקבל גם את פקודותיה של האמנית כשהיתה מואילה להשתמש בו לאיזו שליחות נחוצה: להביא מן החוץ גולמיה או גליל־פסיבי או תריסר של נוצות או איזה מין אחר שהיה חסר לה לפי־שעה לעבודתה. לפעמים היתה מרמזת לו גם להוליך לה את חבילתה של איזו קונה חשובה, שלא היה לפי כבודה לשאתה בידה, או שלא הספיק כיסה לסלק את כל מחירה בשלמות...

כל אלו אמנם היו לו לחיים־בריל רק עבודות טפלות וארעיות, ומלאכתו העיקרית והקבועה היתה זו שבלילה, אחרי תום זמן המחירה. אז היה מתחיל להביא סדר בתוך החנות. ראשונה היה מאסף את כל המגבעות והגולמיות, את הנוצות והפרחים ושאר כל האבזר הפזור בכל ארבע פנות החנות, על פני הרצפה, על־גב שולחן־העבודה שבקיטון התיכון ובתוך המצלעות וארונות־הראוה. אחרי־כן היה מסדר את המגרות והקופסאות ועורכן כל אחת לאהלה במקומה המיוחד לה, ואז היה מזלף ומכבד את הרצפה ומנקה את ארונות־הראוה. על־הרוב היה עושה את מלאכתו בסבלנות וגם בחבה, ורק לפעמים רחוקות היתה סבלנותו מ ת פ ו צ צ ת.

— פו! — היה יורק אז במרץ כשידיו מלאות ערמה גדולה של מינים שונים שסנף מן הרצפה ושהגיעה לו עד למעלה מחוטמו — איזו חיתר־יער! בנות־חן אלו! כן תרבינה, רבונו־של־עולם! איזו ערבוביה! תוהו־ובוהו!....

במשך הזמן נעשה רגיל כל־כך במלאכתו זאת עד שהיתה

הולכת אצלו כזמר, ותחת שתים־שלש שעות שהיה שוהה עליה בתחלה, היתה נעשית עכשיו א ח ת ו ש ת י ם.

מלבד כל מלאכותיו אלו היתה לו למר רבינסון עוד מלאכה אחת שהיתה חשובה וחביבה לו יותר מכולן. את מלאכתו זאת היה עושה באחרונה, אחרי כלותו להביא את הכל במשטר שלם. בה היה מוצא קורת־רוח אמתית, מעין טעם גן־עדן ממש... באותה שעה היה מגיף את התריסים וסוגר את הדלתות ומוריק את כל הכסף הנמחר במשך היום מתוך הרשמיה (cash-register) על־פני השולחן. רגעים אחדים הוא יושב על כסאו, שרגליו עם גבו הצולעות התנודדו פנים ואחור, ומונה את צבורי הכסף שלפניו. ופתאום הוא קם ממושבו, כאילו נזכר פתע על־אודות מה. הוא עובר שוב על פני כל הדלתות והתריסים ובודקם היטב אם מוגפים הם כצורך ואם לא תוכל באמת לחדור מבעדם עין איש מתוך החלונות שממולם. בזהירות זו היה נוהג תמיד לא מיראתו חלילה מפני גנבים או שודדים, אך סתם — בכדי שלא ל נ ק ר את עיניהם של הבריות... ואם־כי בתוכו של דבר לא היה חש כלל להבלים כאלה, בעין־רעה, וגם מלעיג היה תמיד עליהם, על אותם הפתאים והמאמינים בהבלי־שוא אלה; בכל־זאת חשב תמיד ליותר כדאי שלא לזלזל בחבר ולמנוע מהעמיד את עצמו במקום סכנה...

אחרי הוכחו שוב שהכל מסביב הוא במצב נכון ובטוח, היה שב אל השולחן ומתחיל שוב למנות. גם במלאכתו זאת היתה לו תכנית ערוכה וקבועה שלא סר ממנה לעולם אפילו כמלא־השערה. בראשונה היה מסדר את כל השטרות, כל מין ומין לבדו: אחדיות, שניות, חמשיות, עשיריות, וכו׳ וכו׳. אחרי מנותו כל מין ומין לבדו חמש פעמים הוא צוררו בצרור, כורך אותו בחשוק־ניר ומהדקו במחטית והושם על גבו את המלסה הצרורה. אחרי כלותו את עבודתו זאת, היה מתחיל לסדר את המטבעות. ראשונה הוא פולג כל מין ומין לבדו: סנטים, חמשיות, עשיריות, רבעים, מחציות ושקלים. הוא מונה כל מין ומין שלש פעמים וכורכו בכריכות קטנות, כריכות בנות שקל, חמשה ועשרה, מהדקן בשוליהן ורושם על כל כריכה וכריכה את המכסה העצורה בתוכה. אז הוא מפשיל את כל הכריכות לתוך תרמיל פשתה עשוי לדבר ומביאו אתו הביתה, מצפינו עד הבוקר תחת מראשותיו, ובבוקר מריצו

אל בית־האוצר, בהתאוננו שוב לבלי ל ק ר ו ע את עיניהם של הבריות עד כמה שידו של בן־תמותה מגעת.

לפעמים לא היה גם מחכה כלל עד הלילה, אך שומט היה בעצם היום את כל כסף המוחר מתוך הרשמיה, מביאו בלט אל הקיטון הקיצון, סוגר את הדלת מאחריו ומוריד את וילוני החלונות ומונה את כל הכסף הנמצא, שומטו תחת כנף בגדו מבעד הפתח האחורי ומביאו אל בית־האוצר. כזאת היה עושה אמנם רק לפעמים רחוקות, כשהיה הדבר נחוץ ביותר, כשהיה לו להשלים שמי עד איזה סכום מסוים — עד אלף שלם, למשל.

ב.

עשר שנים שלמות ישבה המגבעית הצרפתית על מדוכתה ברחוב הסטר והעניקה ביד נדיבה מפרי אמנותה השמימית לאלפי נשמות אסתטיות צמאות. נדמה היה שנעשה כבר לחלק אחד ממנו מרחוב הסטר, לעצם מעצמיו ולבשר מבשרו, ואי־אפשר היה לו למי שהוא לציר לו בדמיונו את האחד בלי השני, את רחוב הסטר בלי המגבעית הצרפתית ואת המגבעית הצרפתית בלי רחוב הסטר, כמו שאי־אפשר לו לאדם לציר לו, למשל, אשה בלי תשעת קבין או חוטמה של עלמה אפנית בלי שכבת־פוך... כל בני הפרבר, הקטנים עם הגדולים, היו ידועים לה בשמותיהם ובתכונותיהם, בחסרונותיהם ויתרונותיהם, וכן היתה גם היא ידועה להם לכולם, למקטון ועד גדול, ואפילו לתינוק שבעריסה, עד שפסקו גם כבר מקרותה בשמה, אלא קוראים לה ה מ ג ב ע י ת סתם. כל גרי השכונה התחלפו כבר במשך הזמן באחרים, וגם בריל הטבח ושמריל החלבן, כמו גם יודל הפחם ויוסל התפרן, התחלפו באחרים, ואפילו שפרינצה־לאה העופנית (poultry-dealer) ויענטה־דבושה הדגנה (fish-wife) עזבו כבר את רחוב הסטר והלכו להן באשר הלכו, ורק היא לבדה, המגבעית הצרפתית, נשארה יושבת על מקומה. נדמה היה שאי־אפשר כלל להיות אחרת, שאי־אפשר לה כלל להמגבעית הצרפתית לעזוב את רחוב הסטר, ועד יומה האחרון לא תפרד ממנו.

רק בלבה של עטיל, בתה הבכירה של המגבעית הצרפתית, חררה טינה על רחוב הסטר.

— אח ! אב טוב וחנון ! — היתה אונקת תמיד מקירות לבה
— לו אך יכולתי לברוח מכאן אל קצות ארץ !
האם היתה מכונת לשדלה ולהוכיח לה שסהן כל האדמה חד הוא ושרחוב הסטר לא נופל הוא, חלילה, מכל שאר המקומות שעל פני עולמו של הקדוש־ברוך־הוא. גם האב היה מסיעה תמיד ומחליט שרחוב הסטר הוא המקום הכי־טוב שעל פני כל כדור האדמה.
אכן חוק וקצב שם לכל תחת השמש, וגם לאגודתם של רחוב הסטר והמגבעית הצרפתית בא הקץ. אף פתאום לפתע נהיה החבר. פתאום לפתע רוח אחרת היתה אתה. רחוב הסטר עם כל שבניה ומכיריה אבדו פעם אחת את כל חנם בעיניה :
— קצתי בחיי מפני רחוב הסטר ! — התחילה רוגנת גם היא במסתרים — אח ! לחיות באשמן כזה ! את מי פוגשים פה ומי ישנו פה ! אך קלוקל (kike) וקלוקל... שוב טבח ותפרן וחנון וכבסן, ושוב טבח ותפרן וחנון וכבסן... רק קלוקלים וקלוקלים בכל אשר תפנה...
— הלא זהו דברי ! — היתה עטיל מרננת לעומתה ברגש נצחון — הלא כל הימים אמרתי לך שרחוב הסטר הוא רחוב הסטר... את מי רוצה את לפגוש כאן מלבד אורחים־פורחים ? וכי אנשים הגונים, אנשים חשובים, באים לגור ברחוב הסטר ? הנה גם בנותיהם של משה הרוכל ופישה הסוכן דומות הן אלי... בנות גילי הן... וגם מתנפחות עוד... מתרברבות... מיוחסות !
— די לנו לגור פה ! — היה מחליט אז חיים־בריל בנופפו את ידו באויר — די יהיה ! נבקש לנו שכונה יותר טובה. ידנו משגת ברוך־השם. בלי עין־רעה... נצא מזה.
— לא לצאת, אך לברוח ! — היתה חיה־פריל ממלאת אחריו
— ובכל הקודם. הגע בעצמך, מה יהיה סופם של הנערים בהתרועעם עם חברים כבניהם של נציל הגלב וחצקיל הכבסן ? אפשר להם ללמוד מהם מדות טובות ונמוסות יפות... אנכי אינני מאשמת אותם כלל. הלא על־כן נערים הם. צריכים הם חברים להתרועע אתם ולבלות את זמנם. ואיפה זה יקחו להם חברים טובים מאלה כשגרים ברחוב הסטר ? הנה גם אנחנו, הגדולים, איזה מכירים רכשנו לנו במשך שבתנו כאן ? היש בתוכם גם אחד חשוב ונכבד ? שוב חיט וחנון ורוכל וזוחל, ושוב חיט וחנון ורוכל וזוחל...

— אבל גם נציל הגלב וחצקיל הכבסן נעלמו כבר מרחוב הסטר — העיר חיים־בריל.

— עזבו? ומה בכך? הם עזבו ואחרים באו על מקומם. וכי כלום איזו נפקותה בדבר? אם שמו הוא כך או כך? אם הוא טודרוס או גרונם? ברוך או זרח? השד הוא אחד. זהו גלב וזהו גלב, זהו כבסן וזהו כבסן...

— וגם זאת — העירה גם עטיל — וכי איזה כבוד אפשר לנחול מן הבריות כשגריפי ברחוב הסטר והכל מכירים אותך מקדמת י ר ק ו ת ך וזוכרים אותך ואת שלשלת יחסך מששת ימי בראשית?... ועם מי אפשר לפגוש במצב כזה?... להודות על האמת, יראה אני גם לרכוש לי איזו מכירים הגונים, לבל אצטרך להביאם הנה, לרחוב הסטר.

— אין מה לדבר! — היה מחליט שוב חיים־בריל בנופפו שוב את ידו באויר — נעזוב את רחוב הסטר, נעזוב אותו, ובכל הקודם. אך אחת קשה יהיה: להשאיר פרנסה כזו לאחרים...

— הנה לך על מה שהוא דואג! — רגנה חיה־פריל — ירא הוא שמא יתעשרו הבריות... הבל ורעות־רוח! אין לך מה לירא כלל. לא יתעשרו. וכי כלום הקירות מעשירים? האם הרבה הצליחו אותן הירוקות שהתיצבו ממולנו ומימיננו ומשמאלנו? האם שכחת שלא הספיקו כולן להוציא אפילו את עונתן ויצאו ערומות? ומדוע? יען כי לא ידעו את אומנותן. לא היו אומניות...

— למכור אותה, את החנות, לא יהיה קשה כלל, כמדומה — התגרדר חיים־בריל בגבחתו, בהוכחו שצדקה ממנו — מכירים הם הבריות שמכרה־זהב היא זו. אולם עוד דבר אחד קשה יש כאן בנו: איזה הוא עסק חדש לעסוק בו? ללכת בטל אי־אפשר — הבטלה מביאה לידי שעמום...

— וגם זו היא דאגה! עם די־כסף אפשר למצא די־עסקים. הנה לך העברנים חיים חיי רוזנים ומתעשרים ואינם עושים כלום. משוטטים תמיד בהצגיהם, מבקרים בארצות נכריות ובכל מקום־תענוגים וטועמים מלא־לוגמם ממטעמי־החיים. האם לא נוכל גם אנחנו להיות כמוהם? אין דבר. תוכל. שותפים לא יחסרו לך. לא תדאג כלום על אודות זה.

— אם־כן העיקר הוא עכשיו, איפה זה נמצא לנו מקום לגור.

להעתק מכאן לשכונה עשירה סתם אין כדאי, כלום לא נתקן בזה. שכנינו ומכירינו י ר י ת ו תיכף לאן הלכנו. עלולים הם לבא לבקר אותנו מבלי גם היותם מבוקשים... ביחוד קרובינו ובני־משפחתנו... כל מחנה הקבצנים...

— באופן כזה יותר כדאי היה לנו להשאר כאן, במקומנו.

— אך דבר יפה ונעים! הסם... — העירה גם עטיל מצדה — יושב אתה בחברת אנשים או הולך אתה ברחוב וסח עם אחד מבני־העליה, ופתאום אחד ממכיריך הישנים מרחוב הסמר או אחד מקרוביך או שאריך היפים נגש אליך ותוחב לך שלום־עליכם רחב ושואל אותך: אח! האתה הוא זה פלוני־אלמוני? ומה זה שלומך? האם לא תזכור אותי? משם? מרחוב הסמר? את שארך... את עמיתך... את ברוך, את זרח... את גרונם, את טודרוס...

— אם לעזוב את רחוב הסמר — מנופף שוב חיים־בריל את ידו באויר במרץ לאות של החלטה גמורה ומוחלטת — אז צריך לבקש ולמצא מקום בטוח באמת, מקום שלא תהין לבא שמה כף רגל ירוק לעולם. מקומות כאלו לא יחסרו בנויארק. צריך אך לבקש. ב ק ש ת ו מ צ א ת...

ג.

זמן רב היה חיים־בריל רבינסון עסוק בעבודתו החדשה, בבקשת שכונה עשירה ונדחה למשכנם. בבוקר־בבוקר יצא אל עבודתו זאת, ובערבים שב הביתה. את כל שכונות העיר ופרוריה, את כל מבואותיה ורחובותיה מחד לארכם ולרחבם, נפה אותם כבנפה. אולם כל עמלו היה לשוא; מקום מקלט בטוח לא מצא. הוא עבר אמנם בדי שכונות עשירות ונדחות שלא יהיב לכאורה שום ירוק להציג שמה את כף רגלו לעולם, אבל נדמה היה לו שאין אלו בטוחות עדין למדי, שעדין לא אפסה שם כליל הסכנה שלא יתעה שמה לפעמים איזה ממכיריהם הישנים מרחוב הסמר שיכירם...

— אם לא ימצא לנו מקום בטוח כאן, אז נעזוב את נויארק ונצא לגור בעיר אחרת — היתה חיה־פריל מחליטה כשובו בערבים בידים ריקות, בלי מקום בטוח.

— אל־נא בחפזך — היה חיים־בריל משתדל להניח את

דעתה — לא דבר קל הוא לעזוב את נויארק ולנוע על ערים נכריות. אך מעט מתינות, מעט ארך־רוח, והמקום ימצא. יעבור עוד יום, יומים, שבוע, שבועים, והמקום ימצא. אי־אפשר שלא ימצא. בקשת ומצאת...

— ידעתי שקצרת־רוח אני — היתה חיה־פריל מסכימה לו כמתחטאה — אבל כבר רציתי לברוח מכאן כמבית־אסורים. הרגעים יארכו לי כשנים...

עוד ימים ושבועות חלפו, וחיים־בריל לא נואש ולא נלאה מבקש את השכונה העשירה והנדחה. בבוקר־בבוקר יצא אל עבודתו זאת, ומדי ערב בערב שב כלעומת שיצא, מבלי הביא בידיו כלום. חיה־פריל חדלה כבר גם משאול אותו על אודות זה. נוסחת תשובתו היתה ידועה לה כבר מהימים הקודמים.

לאחרונה הגיעה השעה. נבואתו של חיים־בריל באה ונתקימה.

— מהולל שם ה׳! — הצהיל את קולו בשובו באותו ערב הביתה כשפניו מפיקים רצון וחדוה — מצאתי את אשר בקשתי! הלא אמור אמרתי לך שאמצא. ידעתי מראש שאמצא. בטוח הייתי בזה. בקשת ומצאת...

— עיקרו של דבר: בטוח אתה כבר למדי שבטוח הוא מקום זה מירוקים? — נסתקרה תיכף חיה־פריל.

— אם בטוח הוא... הו־הו־הו... מקום יותר בטוח לא יכולת למצא, לו גם הלכת לפריס... הירוקים לא יחלמו אפילו ממקום סתר כזה. גם אנכי גופי לא שערתי ולא חלמתי אודותיו בלתי היום. ולולא המקרה האי־רגיל שהביאני שמה, לא הייתי יודע על אודותיו גם עד יומי האחרון. לו ראית את המקום! איננו נראה כלל כשכונת־עיר, כחלק אחד של נויארק. יותר נראה הוא כחוה, כנאות־יער. הרחק משאון העיר וההמונה, בקרבת אשד־הים, טבוע וטלול ביער של עצים עבותים... והבתים? כמדומה את, בתים הם סתם? בתים של כל ימות השנה? — ארמונות! פלטין!

— כך? וזה שלנו? כלומר: זה שעתיד להיות שלנו?

— זה שלנו? הו־הו־הו!... לו ראית אותו בהדרו! ארמון־מלך! ביתן! שלשים וששה חדרים בו בנויים תחתיים, שניים ושלישיים —

— מבורך שם ה׳! — הפסיקתו חיה־פריל, בהתנשמה נשימה עמוקה ומרגעת, כאילו אבן כבדה נגולה פתאום מעל לבה — עכשיו יש תקוה שנגאל מרחוב הסטר. — — ומה עשית? — התעמגו (become serious) תיכף שוב פניה — הקדמת קלבון? ושמא יקדימנו אחר?... לבי נוקפני...

— בל תיראי כלום — הרגיע אותה חיים־בריל בבטחה — הדבר עשוי כבר. הבית כבר שלנו הוא. קניתיו מיד בעליו. הקדמתי חמשת אלפים לקלבון, ומחר בבוקר אשלים לו את השאר והמקנה יאושר. מחיר הבית עם הפרחים וגן־הירק וגן־הפרחים שמפנים ומאחור ועם כר־המשחק וההציניה (garage) והמכבוסה (laundry) וכל יתר הבניניים השיכים לו הוא מאת אלף. זולית גדולה היא. תוכל לסמוך עלי — והתידעי שלמי הוא? בית זה?

— של מי?

— של ונדרבילד!

—של הרבבון ונדרבילד? האומנם? ואיך זה הוא בא לידך?

— עוזב הוא את נויארק. יוצא הוא לפרים או ללונדון. כך אמר לי מזכירו. גם אותו גופו ראיתי. הידעת למי הוא רומה במראהו? לא תכוני לעולם. דומה הוא בכל ל ה י ר ש ל י ה פ ח ם, זה שעזב את חוב הסטר לפני שבע שנים אחרי מכרו את מרתפו לממלא־מקומו, ליודל. דומה הוא אליו, אני אומר לך, בכל פרטיו ותויו, מלבד, כמובן, שהוא רבבון מלובש הדר ועב וכשה ממנו. אולם מלבד זה הנם רומים זה לזה כשתי טפות מים, ואלמלא שאמרו לי שזהו הרבבון הנרי ונדרבילד, הייתי נשבע בנקיטת־חפץ שזהו אותו הירשלי הפחם שהיה מביא לנו בכל בוקר דלי פחם בחמשיה...

— אין איש יודע עד היום הזה איפה זה נעלם אז הירשלי זה. מרננים היו שעשה עושר רב ברחוב הסטר. שתים־עשרה שנה החזיק את מרתפו. כמהומה לך, רק מרתף של פחם. הלא תראה, כשההצלחה מאירה פניה, אין נפקותה כלל במה עוסקים.

ד.

רחוב הסטר היה באותו בוקר כמרקחה: חנותה של המגבעית הצרפתית עברה לידים חדשות, והיא עצמה נעלמה מרחוב הסטר!

— נעלמה ? ולאן ?

— ומי יודע ?... לשיקאגו או לסן־פרנציסקו.

— חלילה ! לא נכון הדבר. הלכו לפרים או ללונדון. את כלי־ביתם מכרו ; מקדרה ועד כף, מחוט ועד שרוך־נעל. בנפם יצאו.

— כך ?... הםם... ולעזוב שפע כזה...

— אין מה לדאוג לה. יכולה היא כבר להתקיים גם בלא זה. עשתה די־כסף ברחוב הסטר.

— ח ב י ו ת ז ה ב צברה פה...

— עשירה היא מרקפלר...

— אך עסק טוב היא מגבעות זו.

— כולה ריוח...

— ובכל־זאת הנה לא כולן מצליחות. רבות נסו להתחרות אתה ולא עלתה בידן.

— הכל תלוי במזל.

— הכל תלוי בכשרון העבודה. היא היתה מ ג ב ע י ת... בעלת כשרון... אמנית... מגבעית כזאת לא יראה שוב רחוב הסטר לעולם.

— אמנית... בעלת כשרון... פםם... הרחמן יצילנו ! תורה גדולה... חכמה עליונה... נפקותה רבה היא אם הנוצה תחובה שם כך או כך, אם הפרח צמוד כך או כך, ואם השנץ כרוך כך או כך... אלא מה ? — לא כלום. היא היתה פ ק ח י ת... הבינה איך ל ה ש ל ו ת א ת ה א ו ז ו ו ת... ותו לא־כלום.

ה.

ובתוך הקיצה של ונדרבילד, הקיצה המוסבה ערוגות־בושם ותלמי־פרחים והטלולה מכל עברים ביער של אילנות ועצי־פרי שונים, הקיצה המתנוססת ביפיה בתוך שכונת ב— העשירה, השכונה המיוחדה לבני־עליה הנהנים מעולמו של הקדוש־ברוך־הוא מבלי נקוף אפילו באצבע קטנה — רבה התכונה מאד. מחנה רב של נגרים ופחחים, של סידים וכירים, של ניירים (paper-hanger) וציירים עבדו יומם ולילה לשכלל אותה מבית ומחוץ. כל חדרי הבית, תאיו ואולמיו, טרקליניו ולשכותיו, שונו מן הקצה אל הקצה. רבים מהם הורחבו והוגדלו משהיו, ויתרם נגזרו ונתכנו בתבניות

שונות מתכניותיהם הקודמות. הקירות והכתלים, הרצפות והספונים, הפתחים והחלונות — בכולם חלו שנויים נמרצים. כולם הוקצעו טיחם וכירם, נפקלו ניורם וציורם, ונתקנו מחדש, לפי חוקי האפנה האחרונה. המנצח על העבודה היה מר רבינסון בעצמו ובכבודו. עם שתי ידיו חמוקות בתוך שני כיסי מכנסיו, כאיש השליט בגורלו, פסע מחדר לחדר, סוקר פעם הנה ופעם הנה. מתבונן רגע אל מלאכת האחד ועוזבו ונצב על השני, שוהה שם שעה קלה ועובר לו הלאה, אל השלישי ואל הרביעי, וכן הלאה. לפעמים הוא נזכר ושב על עקביו, אל אותו שעזבו לפני רגע. איזה רעיון חדש נצנץ במוחו:

— לא היה יותר מתאים כאן, כמדומה לך, ציור פלוני? — הוא מעיר לו לציר אחד עסוק בציור ספונה של אחת המושנות.

— לא זו הדרך, מר רבינסון! — עונה לו הלה לאלתר ובלי הסוס — הצבעים לא יתאימו יחד. כל העבודה תצא לקויה.

— אם־כן עשה לך כדעתך — ממהר הוא להסכים לו בהחפזו להתרחק ממנו ולסקור שוב את עבודתו של אחר.

— לא היה זה יותר הולם כאן, כמדומה לך, כרכוב פלוני? — מעיר הוא שוב לניר עסוק בניור אחת הלשכות.

— כרכוב פלוני? — מגמגם הלזה מתוך הסוס — ואולי... אולי אפשר... אכן... לא... חוששני שתהלומה זו לא תעלה יפה...

— כנראה אין שני אישים דומים בטעמם — הוא מחליט שוב בנופפו את ידו באויר ובפנותו תיכף ממנו בכדי לבקר את האחרים.

ביחוד היתה היא, מרת רבינסון, עסוקה הרבה. עבודתה היתה רבה וקשה. להרהיט את כל החדרים, לכון להלום לכל חדר ותדר את המראות והצבעים הנאותים לו על פי הטעם האמנותי ועל פי חוקי האפנה האחרונה; לרכוש את כל כלי־הבית מאלף ועד תאו, את שטיחיו וצפיותיו, כביריו ומרבדיו, קלעיו ומסכיו; לבקר את כל חנויות־המחלקות שבנויארק־רבתי, להודע שפי על אודות האפנות האחרונות, להתבונן אל כל חדרי־הראוה שבהן ולהתחכם להוציא את הכל בערמה מפי מבקרותיהן מנשי מרום עם־הארץ, באופן שלא תחשדינה הללו בה כלום ולא תרגישינה בירקותה...

בבוקר־בבוקר היה ההוצן הגדול מתעקף ונצב ממול יציע הבית. על היציע מופיעות תיכף האם והבת. פניהן רעולים ברעלות

אוצות ומגוונות, כאילו היו נזהרות לבלי תכירן עין איש בדרכן. בעוד רגע הנן נושבות בתוך ההוצן המתנשא תיכף בעים על פני הקיצות השאננות הטובלות בים של אורה והנחזות כנרדמות־הוזות בתוך פרדסיהן העוטרים אותן מסביב. בסקרנות רבה ישלחום מבטיהם של גרי־הקיצות השאננים, בהתנועעם ברשלנות עצלנית בערסליהם ובנדנדותיהם המוצלעות לאורך מרפסותיהן עד העלם הצנן במרחק...

— כנראה, משפחה עשירה באה לגור בתוכנו — מעיר האחד.

— נקל לשער זאת מכל התכונה הרבה — מסכים השני.

— כמה זה שלמו בעד הבית? מאת אלף?

— כמדומה שכן הוא. והתקונים? הם יעלו לכפלים מזה.

— זה יהיה הבית הכי־יפה בכל השכונה.

— זה יהיה יותר יפה גם מביתה של מרת פיש.

— ומאין באים? מנויארק?

— משיקאגו או מסן־פרנציסקו.

— מתכוננים הם, כפי הנשמע, לחוג את חג חנוכת־הבית. מכינים כרה גדולה. מזמינים גם את כל השכנים.

— ישנה שם עלמה צעירה יפה. הזדמנות כזו אין כדאי להחמיץ. אנכי אהיה הראשון ללכת שמה.

— זה לא תוכל להיות. זה אהיה אני.

— ואנכי אקדים גם את שניכם.

— ואנכי גם את שלשתכם.

לפנות ערב היה ההוצן שב ממסעיו, באחרו לבא לפעמים עם דמדומי־ערב. הוא נגש עד לפני יציע הבית, מתוכו קופצות שתי הנוסעות ונעלמות בתוך המסדרון, ונהגו מתעקף סביב קרן הפרדס ומובילו אל תוך ההוצניה.

— אח־אח־אח! — גונחת מרת רבינסון קשה בהשתטחה על גב הספה הרפודה שבתוך המושבה כשקפיציה מתרגשים ומתלחשים בפזימה עצבנית — איך זה עיפתי! כל אברי כואבים... עבודה קשה עבדתי היום... עבודת־פרך! או־הו־הו! שדרתי! שדרתי! — בכמה זה חנויות בקרנו היום, עטיל? בתריסר או בחמיסר? והאין זה כאב מלעיב? לעבור על חמיסר שלם של חנויות־המחלקות, לחפוש בכולן חפש־מחופש, ולא למצא באחרונה את

מבוקשך! מוכרחה אני לנסוע שוב, גם ביום מחר וגם מחרתים. ומי יודע מתי תעלה בידי למצא את מבוקשי.

— בתריסר או בחמיסר חנויות־המחלקות? — משתעה מר רבינסון — ועדין לא מצאת את מבוקשך?

— הםם... מתפלא אתה? האף אין זאת? הייתי בהכי־גדולות. הייתי בשל גרינפוט, בשל מיסל, בשל ונמיקל; הייתי בשל פטרמן, בשל אברהם־ושטראוס, בשל גימפל, בשל גננדל, וכו' וכו'.

— אין זאת כי מבקשת את שם את השמש והירח וכל צבא השמים...

— את השמש והירח... כמדומה לך כך. וכי כלום מה מבקשת אני שם? איזו מותרות, חלילה? כולם רק דברים נחוצים, דברים שאי־אפשר כלל לבית הגון בלעדם: שלשה מרבדים קטנים מסוג X—X בשלשת אלפים החטיבה, חצי־תריסר של מנורות תלויות חטובות בטעם הקדם ומצופות שן באלף וחמש מאות החטיבה, חצי תריסר של תמונות־קיר באלף החטיבה, מעשה ידיו של הציר — — — של הציר — — — מה זה שמו שם? מעין — — — ערלר — — — טרלר — — — שרלר... צריך יהיה לחזור ולשאל מאתה, מאותה הגבירה הצהבהבה, הלא תזכרי אותה, עטיל, זו שפגשנו אז בשל ונמיקל ושאמרת עליה שטובה היא ואדיבה. נוחה היא זו ופשוטה. אפשר לדבר אתה. איננה מתנפחת כמו האחרות. כן. ומה יחסר לי שם עוד? — עוד חצי תריסר של פסלים, גם־כן באלף החטיבה, מעשה ידיו של הפסל — — — — של הפסל — — — אח! גם את זה שכחתי. אולי זוכרת אותו את, עטיל? מונח הוא על קצה לשוני. מעין — — — הינקל — חינקל — קינקל... הלא תראי, בתי, כדאי הוא תמיד לרשום דברים אלו בפנקס לזכרון. גם אז אמרתי לך שתרשמי זאת בפנקסך.—ועוד נחוצים לי שלשה תעריכים (set) של קוגיה סינית בחמש מאות התעריך ושלשה תעריכים של זכוכית לטושה בשלש מאות התעריך.

— הםם... ובכל אלה החנויות לא מצאת כלום מכל אלה? ואיך זה אפשר?

— איך זה אפשר? הלא? — ישנם שם למדי מאותם המינים, אבל כולם הם מסוגים אחרים, לא מאותם שמבקשת אני.

— ומוטל זה מהר סיני שיהיו אלה מסוגים הללו דוקה? ולו לקחת, למשל, מאותם הסוגים האחרים? היה העולם חרב, חלילה?...

— אין מה לדבר כלום אתך! כמדומה לך בודאי שיושב אתה עדין ברחוב הסטר, ואל חנוכת־הבית יבאו בריל הטבח ושמריל החלבן עם יודל הפחם ויוסל התפרן... שוכח אתה, כפי הנראה שאין לך כאן עסק עם קלוקלים, עם אורחים־פורחים, אך עם רבבונים! עם רברבנים! רוצה אתה שנהיה לחרפה ולקלסה בעיניהם של הבריות?...

— תמיד רק בריל ושמריל ויודל ויוסל... הללו עזבו כבר את רחוב הסטר זה ימים ושנים, והיא לא תחדל עדין מהזכירם. ואולי מתו כבר?

— אם מתו נקברו. ומה בכך? ירא אתה שלא יבאו להחניק אותך בלילות?

— ירא אנכי שלא יבאו להחניק א ו ת ך...

— אוכל להחפישך מדאגה זו... אין לך לדאוג כלום בשבילי...

— ועדין אין דבר זה יכול להתהלם במוחי כלל: ומי זה אמר לך שסוגים אלו דוקה הם הכשרים וכל שאר הסוגים פסולים?

— הסם... מי זה אמר לי? גם זו שאלה... כמדומה לך בודאי שהולכת אני ועושה דברים סתם, בלי דעת וחשבון ובלי חקור ודרוש ראשונה היטב על־אודותם?... הנה לך מה שנזכר עכשיו! הולכת אני יום־יום אל כל חנויות־המחלקות ופוגשת שם יום־יום את כל בנות מרום עם הארץ, היענקיות האמתיות, חותרת להוכור אתן ולהודע מפיהן על דבר כל האפנות האחרונות, והוא בא עכשיו ושואל אותי שאלות כאלה... וכי כלום יש מה לדבר אתך? כלום יודע או מבין אתה בעניני אפנה? — כאותו התרנגול ב„בני־אדם"...

— רב לך, רב! — מחליט מר רבינסון אז מתוך הכרה פנימית ברורה שצדקה ממנו — לכי לך ועשי לך ככל העולה על דעתך. שוב אינני מתערב בעניניך...

ו.

ששת שבועות של עבודה תכופה ונמרצה חלפו למו מאז באו הרבינסונים לגור בביתם אשר בשכונת ב— העשירה. כל חדרי הבית

ומבואיו, מסדרוניו ולשכותיו היו ערוכים בכל וכלולים בהדרם. כל קרן וכל זוית, כל חלון וכל דלת, כל משקוף וכל מזוזה העידו שעבודה גדולה וכבירה נעבדה כאן, וכי לא חשכו אדוני הבית כל עמל וכל הון בשכלולו. סידו וכיורו, ניורו וציורו של כל חדר וחדר התאימו בגוניהם ואפנותיהם לתעריכי הרהיטים והמנורות, התמונות והפסלים, המרבדים והמסכים הערוכים בתוכם. המרבדים השפירירים פוזזו בשלל צבעיהם מעל הרצפות והשתפכו בהתאמה תואמית עם ציורי הספונים והקירות. המנורות הגדולות שהתנוססו ביפעת קרני זהבן מן הספונים היו מקבילות אל התמונות הזעירות המשתבררות ברוך צבעיהן מעל גבי הקירות והכתלים. הרהיטים היקרים ופסילי השיש הנפלאים התבבהו (reflect) בתוך חלקת הראיים הגדולים שספגו אל תוכם את כל המראות שמסביב בהשתברם שברירים קלים מתרפרפים כחלקת נחל שוקט נוהר בחלקות בין רוכסי הרים עטופי שדמות בר וחורשות עבותות...

— כדאית תהיה העבודה! — היתה מרת רבינסון משעשעת את עצמה בהתהלכה מחדר לחדר כשהיא שוקלת וחוזרת ושוקלת בדעתה אם הוצגו כל רהיטיהם וקשוטיהם על מקומם הנאות להם, ואם לא היה כדאי לשנות את מקומו של איזה מהם — כדאית תהיה! כשיבאו הנה לא יתאדמו פנינו! לא נהיה נופלים מהם... מבני־העליה... מהרבבונים... מהרברבנים...

— עכשיו לא אבוש לרכוש לי מכירים! — מתמוגגת עטיל גם היא מדשן בכונה להלום עודת־פרחים במקומה היותר נאות לה או בהתאוננה לכון את מקומה הנכון של אחת התמונות שעל פני הקיר — עכשיו לא יקשה לי לרכוש אותם... ומן היותר חשובים דוקה!... אח! איך זה מחכה אני לאותו הערב! איך זה עורגת אני שיבא! שערי־נא את המראה הנהדר בשיכנפו בני הנעורים לחול באולם זה... על רצפה זו... כעל חלקלקה תחלקנה הרגלים, תרחפנה... הנה רגלי מתנשאות גם עכשיו לצאת במחול... כך־כך... לה־לה־לה... לה־לה־לה... התראי, אמא, איך שגורה אני בזה? איך מהירה אני? כך־כך... צעד־צעד... הלוך וטפוף... הלוך וטפוף... סחור־סחור... ושמלתי החדשה תרשרש... תרשרש... ומה תחשבי? תהיה כאן עוד שמלה יפה כזו? כל־כך יפה? כל־כך מרהבת־עינים?... אח־אח! איך זה איחל לו... לאותו הערב...

— בל־נא תדאגי כלום, בתי. בא יבא. שלשת הימים הנשארים יתגלגלו למו אל מנוחתם הנצחית בטרם גם תספיקי להביט אנה ואנה. למעני נוחה הייתי אף אמנם שיארכו הללו גם יותר. עוד עבודה רבה לפני. יראה אני שלא אספיק להכין את הכל כצורך. עוד דברים רבים חסרים לי. נראה־נא מה יש לי פה כבר. — ברבורים, ברוזים (בר־אוז), שלוים — אלו מונחים לי כבר על הקרח בתוך המקרוחה (refrigerator) • פסיונים ויונים הבטיחו לשלוח לי ביום מחר. גם הדגים יובאו מחר. אך כחמשה מינים הזמנתי מהם. ממיני המאפה יש לי כבר בתוך הבית זנים אחדים: פנגים, דובשנים, סופגנים, כיסנים, ואחרים. גם זני מרקחת אחדים ישנם לי כבר, ויתרם יובאו בודאי ביום מחר. צויתי להביאם הנה בכל הקודם. רוצה הייתי שיהיו כל אלה מוכנים לי פה ביום מחר. מחר תבאנה הרקחות והבשלות. מן השריפים יש לי כבר בבית כששה מינים. כמדומה לי שדי יהיה. מן היינות חסרים לי עוד שלשה מינים, אלה הקשים להשיגם עכשיו. במקום אחד אמנם הבטיחו לי להשיגם בשבילי. מחיר הבקבוק הוא עשרים וחמשה שקל. הזמנתי חמשים בקבוק. כמדומה שדי יהיה. גם ירקות ופירות ונפתיות (candy) חסרים לי עדין. רק שנים־שלשה מינים מכל אחד מהם נמצאים אתי בבית. גם את הפרחים צויתי לשלוח לנו ביום מחר. חבצלות ושושנים לא הזמנתי. הללו ישנן לנו למדי מגננו. רק את שאר המינים הזמנתי. הלא תראי, בתי, איזו עבודה רבה וקשה עודנה מחכה עלי.

— והאין זה זר באמת, אמא? בכל פעם שאני חושבת על־אודות אותו הערב מרגשת אני בלבי מעין... לא אדע איך זה אכנה... כל אותו הדבר נדמה לי זר ונפלא כל־כך... כמו בחלום...

— אין דבר, בתי. כל חיינו הם רק חלום. לו אך יהיה זה חלום טוב...

— והאומנם אמת נכון הדבר ששמעתי אבא אומר, שיהיה זה מורצה בכל העתונים? על־דבר המשתה?

— בודאי. דבר זה לא קשה כלל. צריך אך לנדב סכום מסוים למוסד אחד ידוע, ואז יבא הדבר בכל העתונים.

— בכל פעם שרואה אני וילון זה — נזכרה שוב עטיל בהצביעה אל הוילון שממולה — לבי נוקף. חוששת אני

שאיננו הולם כאן. האם ברי לך שכך היא האפנה? התזכרי איפה זה ראית תהלומה כזו?

— תהלומה כזו?... לא אזכור אל נכון. כמדומה שראיתי כזאת בשל ונמיקל או בשל גרינפוט. איננו הולם כאן, תאמרי?

— ואולי... אולי צדקת. אפשר הדבר שטעיתי. צריך יהיה לנסוע שמה ולסקור עוד הפעם את חדרי־הראוה. עוד היום נסע.—דז׳אהן! איה הוא דז׳אהן? לכי־נא וצוי לו להכין את ההוצן. נסע תיכף, בלי אחור.

— ואת ההזמנות שלחת כבר לכולם, אמא?

— כמדומה שכן.

— ואת הלואיסונים הזמנת?

— בודאי.

— ואת הרוברטסונים?

— לאיזו רוברטסונים את מכונת? ישנם כאן רבים מהם.

— אלה הגרים בפרבר השלישי מימיננו, בתוך אותה הקיצה האדמדמת, ושהצנם הלבן עובר תמיד על פתחנו.

— כן. גם אותם הזמנתי. רשומים הם בפנקסי.

— ואת האדיסונים? אלה הגרים בקצה הפרבר המוקף לשלנו בתוך הקיצה הירקרקה ושמקדימים אותנו תמיד בברכת־שלום בעברנו על־יד ביתם, הלא תדעי —

— את הללו?... חכי־נא... כמדומה ש... — כך. גם הם הוזמנו.

— ואת מרת שיף ומרת פיש?

— אותן בודאי לא שכחתי. רוצה אנכי להוכור אתן. כפי הנשמע עשירות הן מאד וכבודות... מסלתה ומשמנה של החברה העליונה שבפה...

ז.

הערב היה בהיר וקריר. הירח הרך והצח של האסיף האמריקאי שטט אט ודומם על פני רקיע עמוק ורחב. כל פרדסי השכונה שקועים בתרדמה עמוקה, בהטבלם באד עב של טל קריר. בין עפאי צאליהם מרפרפים צפרירי ערבים מתלחשים מספרים רזי־יה. פה ושם

יריעו סלסולי מנגינותיו העליזות של זמיר בודד המתערבים עם צרצורו החרוץ והחדגוני של הצרצור הבלתי־מועף. לפני יציע הקיוצה השפרירה של הרבינסונים נוהרת שורה ארוכה של הצנים נוצצים בנוגה ברק צחצוחם בתוך שפעת אור החשמל המורק ממנורות היציע ומבעד חלוני הבית. שברירי תזמורת רוגשת מתמלטים מתוך פנים הבית, מפעפעים בתוך חלל האויר הקריר, משתפכים עם אשון־הלילה ונקרשים בתוך המרחק... מאחורי קרן הפרבר מופיע עוד הוצן אחד, מתעקף ומתקרב עד לפני הבית. הוא נדם לפני עמודי היציע, ושני נציבים לבושי־שרד טסים אל פתחו וקורעים את דלתו. מתוכו קופצים שנים־שלשה פרצופים, צללי צלמיהם מתנודדים רגע אחד בתוך נוגה האור ונעלמים בתוך מסדרון הבית, וההוצן מתעקף לאחור ונצב מאחורי שורת ההצנים הארוכה. בתוך האולם הגדול בפנים הבית עומד אדון הבית, מקדים בסבר־פנים את פני האורחים הבאים, מניע בראשו לעומתם בענות־חן ולוחץ את ידיהם בחבה כששפתותיו לוחשים דברי חן ונעימות. בתוך החדרים הפנימיים מתגוססים שולחנות ערוכים טעונים כלי כסף וקוניה וזכוכית יקרה עמוסים ממיטב המטעמים והמעדנים שהכינה יד אנוש ושהספיקה הארץ להוציא מכליותיה. בחירי יינות שמפן והכרמל מפיצים קרני זהרם מתוך בקבוקים נוצצים כרצי־זהב בטוהר ברק יפעתם. צנצנות וקשוות מלאות מבחר פירות הרי יהודה ופרדסי קליפורניה מתגוססות מבינות עודות־פרחים ואגרטלי־ציצים מפיצי ריחות עדנים. בתוך האולם התיכון, אולם־המחול הגדול, מתנשאים כרוחות־סערה זוגות־זוגות של צעירים וצעירות. כמשברי ים זועף ביום סועה וסער, רודפים הם חד־אחד במעגלם, מתנגשים ומתלכדים יחד וחוזרים ונפרדים חליפות. פנים מול פנים, הידים יצמודות והדויות, הרגלים פשוקות ושלוחות, שטים הם סחור־סחור, מתחלקים קל־מהרה על־פני חלקת הרצפה הממורטה. במרץ תחלקנה רגליהם, תנועות גויהם הגמושים מפיקות חן, לבותיהם מלאים דשן ורוך, וברטט עדנים מלחשים מחמאות־נופת באזני חד־אחת... מסביב יעטרום גברים ונשים, עמידים ועמידות. צופים בתעלולי הנעורים, מחיכים לעומתם בנעימות־חן, ובלבם מפרפר שביב כמהה לצאת בעקבותיהם ולהתחרות אתם. הזקנים והזקנות מסתכלים על סביבותם בהשתוממות־תום, מניעים בראשיהם

ומשתאים לכל העושר והשפרה, לכל היופי וההוד המפוזרים בשפע רב בכל פנות הבית. הנציבים והמלצרים אצים הנה והלום, נפגשים יחד ונתקלים ומתלבטים זה בזה. גברת הבית עטופה מחלצות וענודה שפעת אבני־חן מוריקות אש־פלדות כשפעת מאורי־החשמל, מטופפת הנה והלום בתוך האולמות, מנענעת בראשה לעומת האורחים והאורחות הלוחצים את ידה בברכות־שלום, ועל שפתיה מרחפת חוכה רצונית נעימה, בהתאוננה להראות אדישה ואדיבה, ולבה מלא גאה וגאון בחשבה על־אודות כל החברה הגבוהה שהתכנפה תחת קורת ביתה... פתאום וכלאחר־יד היא שולחת מבט כובש אל מר רבינסון. ידו הימנית נפשלת תיכף למטה: מבין הוא שאיזה חטא כבד חטא כבר לחוקי הנמוס, והיא שבה לחיך את חוכתה האדיבה לעומת האורחים והאורחות...

הנה נדמה התזמורת. המחולות פסקו. צלצול קולות עליזים רוגש בתוך חלל האויר. האורחים והאורחות עטים אל השולחנות, בין־רגע מוסבים כולם על כל סביבותם, עיניהם המבריקות נצמדות אל המעדנים הערוכים לפניהם, לחייהם מתאדמות אודם קל, וחכיהם ממיצים מיץ־תאבון להנות מכל אשר לפניהם. מעל הנשים והעלמות נוצצת שפעת אבני־חן כשפעת כוכבי־שחק זרועים בליל בהיר בשחקים ומטביעה בברק־זהרה את כל אשר מסביב. עיניה של מרת רבינסון תועות משלחן אחד לשני. עונג־רוחה ואושר־נפשה משתקפים מכל תוי־פניה ומתבבהים מתוך עמקי עיניה ומחוכתה המתוקה הנמסה על שפתיה כנופת־צוף...

פתאום נצמדות עיניה אל אחת הנשים העמידות היושבות בצד השולחן שממולה. רגע אחד שוהה מבטה כמרותק אל מקומו, פניה עוטפים רוח־סקרנות, מתעמגים ומתעותים על־נקלה. מבלי משים מורמות גם עיני האשה, ומבטי שתיהן מתנגשים יחד. רגע אחד מתעצמים מבטיהן, כאילו התמודדו יחד בתוקף עוזם, ועוקפים תיכף הצדה, בהשאיר על פניהן הפתעה הדדית־חידית, כאילו זה רעיון אחד חדר פתאום ללבות שתיהן... על דל שפתיה של גברת הבית חולפת אמרה חרישית קטועה, והיא עוברת לה אל מול שולחן אחר שמנגד. גם שם שוהה מבטה רגע אחד וחולף הלאה אל שולחן אחר. גם שם ננעץ הוא כלאחר־יד באחד האורחים ובאחת האורחות היושבות בצדו, שוהה רגע במקומו, כאילו חותר הוא לשאוף אל

תוכו זכרונות קדם, פניה נפתעים שוב ומתעותים, ומבטה חולף שוב הלאה, אל השולחנות האחרים. הוא ננעץ שוב בזוג אחד ושני, בזקן וזקנה, בבחור ובחורה, ובעוד רגע היא פונה הצדה ונשמטת בלט אל אחד החדרים הסמוכים. מתוכו מתחמק אחרי רגע נציב אחד, חולף על־פני מר רבינסון, לוחש כלאחר־יד דבר־מה באזנו ושב אל תוך החדר. אחרי רגע נשמט גם מר רבינסון אחריו. האורחים מטיבים את לבם בכל המטעמים שלפניהם, ורעיונותיהם שקועים כולם בשיחותיהם העליזות השוטפות כנחל שוטף, מבלי הרגישם כלום מכל הנעשה סביבם.

„התעלפה! התעלפה!" — חולפת פתאום רנת־לחש בתוך האולם.

„לא־כלום! לא־כלום!" — מתלחשים שוב האורחים.

האורחים והאורחות שבים להתענג על המטעמים הערוכים לפניהם, בהאריכם שוב את שיחותיהם ומצהלותיהם העליזות. רק פה ושם התחלפו עוד איזה מן הזוגות ברמיזות־לחש טמירות.

ח.

השעה השלישית אחרי הסהרים הגיעה. המשתה קרב אל קצו. התזמורת שבה להרעיד את האויר במנגינותיה הרוגשות. בני־הנעורים שבו לחלץ את רגליהם במחול, ויתרם קמו אחד־אחת ממקומותיהם, שוחחו והסתובבו שעה קלה בתוך האולמים, ולאחרונה התכוננו לעזוב את הבית, בהביעם ברכות לבביות למר רבינסון ובשאלם לשלום הגבירה כשפניהם מתעמגים על־נקלה.

— לא־כלום! לא־כלום! — מבטיח להם מר רבינסון לכולם — רק עיפה מעט, רק עיפה.

האורחים והאורחות מביעים לו את רגשי צערם ומתרגעים, ואחד־אחת וזוגות־זוגות עוזבים את הבית.

* * *

— כך? יפה הוא כך? — רוטן מר רבינסון אחרי כלות כולם לעזוב את הבית — להתעלף בשעה כזו? להשבית את כל המשתה?...

— עוד אתך הצדק? — רוגנת לעומתו מרת רבִינְסוֹן בלב

נחמץ מכאב אנוש — עוד הוכח תוכיחני? אם יפה הוא כך, תשאלני? — רבונו־של־עולם! איה הן עיניך? האם בסנורים הוכית?... אויה לי! כל־כך יגעתי... כל־כך ממון בזבזתי... לא נחתי ולא שלותי... עמלתי, רצתי, הכינותי — בשביל מה? בשביל מי? בשביל הרבבונים... בני־העליה... מקום בטוח מצא... שלא תבא שמה כף רגל ירוק לעולם... אויה לי! האם לא תכירם? את הרבבונים־הרברבנים שלך?... מר אדיסון ומרת אדיסון... מר לואיסון ומרת לואיסון... הטחו עיניך מראות שהם בריל הטבח וחיה־זלדה אשתו ושמריל החלבן וחיה־פלטה זוגתו!... מר וטסון ומרת וטסון... מר וילסון ומרת וילסון... — יודל הפחם וחיה־פשה שלו ויוסל התפרן וחיה־גנשה שלו, עם בנם התכשיט ב נ ל י היחף שהיה מתגולל תמיד בכל הביבין!... ומי המה מר ושינגטון ומרת ושינגטון ומר המילטון ומרת המילטון, אם לא גציל הגלב ואשתו וחצקיל הכבסן וזוגתו?... והגבירות מרת שיף ומרת פיש? — אויה לי! הלא גם עור בשתי עיניו יכול להכירן: שפרינצה־לאה העופנית ויענטה־דבושה הדגנה! ומי המי שאר כל האורחים והאורחות אם לא מכירינו הישנים? כל אותם הקלוקלים, האורחים־פורחים שברחנו מפניהם?... כולם־כולם נקבצו באו הלום... משם־משם... מרחוב הסטר...

נויארק, בחודש איר, התרע"ג.

הגוברנר

או

מעט בינת־סוס.

...כפי שרואה אני — סח לי באותו בין־הערבים בן־מולדתי ירוחם־פישל בנו של זרח הזחלן — תאב אתה לדעת, איך זה זכיתי להמנות לגוברנר במדינתו של קלומבוס? האף אין זאת?

כמדומה היית בודאי, שנחוץ לך כאן עמקות־המוח ורחבות־הלב וגדלות־הנפש, וכו' וכו' — אבל מבטיחך אני על הן־צדקי, שלא דובים ולא יער! שאין לך כאן שום צורך, חלילה, לא במוח ולא בלב ולא בנפש ולא בכלום! והאות־מופת לך על זה ממני גופי. הנה זכור תזכור עוד בודאי, איך שהיה רבנו פלטיאל, עליו־השלום, דש את צלעותי בשוטים עד שהיה עשן מתמר ועולה מהן, והאלף־בית נדבק בי בקטנית בכותל... וכן גם לא נכחר ממך בודאי איזה בעל־לב ובעל־נפש אני... אלא מה? — לא־כלום. העיקר הוא כאן מ ע ט, מה שקוראים כאן הבריות, ב י נ ת ־ ס ו ס (horse-sense), רק זה לבד ותו לא כלום.

ובכדי שתראה גם בעיניך אתה שכנים דברי, הנני לספר לך את כל פרטי הענין מהחל ועד כלה, איך זה וכיצד נהייתי למה שנהייתי.

ואתה הסכת ושמע: —

הנה כי כן. כמו שידוע לך, עוסק הייתי כל ימי בעסק הביצים, זאת אומרת, לא בדגירתם וטפוחם, חלילה — לזה ישנם, ברוך השם, די חונים (farmer) בריאים ואמיצים במדינה זו, והם עוסקים כבר בכל זה באמונה שלמה — ומלאכתי זו שלי היא רק לסחור ולמכור אותם, זאת אומרת, סוחרם אני מזה, מהחונים, ומוכרם לזה, להאוכלים אותם.

וְאם תשאלני: ומדוע זה בביצים דוקה?

הנה התשובה היא פשוטה. ראשית, אם לא בביצים, אם־כן במה אעסוק? בבולבוסים? בשומים ובצלים? ואם גם עוסק הייתי באלו, כלום לא היית שוב שואל אותי: ומדוע זה באלו המינים דוקה? ושנית, תוכל להאמין לי על הן־צדקי, שעסק זה, של ביצים, הוא עסק הגון מאד, העסק היותר הגון שבעולם, וכל דורשי שלומי וטובי יעסקו אך בעסקים כמו אלה, אם־כי לא בביצים ממש, כמובן, שלא יסיגו את גבולי, חלילה...

ואם רוצה אתה לדעת שורש דבר, זאת אומרת, במה זכה עסק זה לגדולה יותר מכל העסקים שבעולם, הנני לבאר לך זאת בקצרה, ומובטחני בך שתבין אותו אז לאשורו.

הנה כי כן, ראשית־דבר, ביצים הם, כמו שידעת, מהדברים הנאכלים, ומכיון שהוא כך, אין בהם, כמובן, לא עונה ולא אפנה, וממילא אין לך בהם שום נותר או נפגל או נפסל, ויכול אתה למכור תמיד בלי שום חשש ופקפוק אפילו את המקולקלים שבהם ואת התכולים, את העבושים ואת העפושים, את הממוזמזים ואת הממוסמסים וכו' וכו'... כי כלום מי רואה אותם אחרי שיורדים שם למטה מבליעת־הוושט? שנית, הנם מהמינים שהכל נזקקים להם, וביותר העניים; וכבר ידוע לך בודאי, שכל דבר שהללו נזקקים לו הברכה מצויה בו ביותר. וגם זה הוא מפני טעמים ונמוקים פשוטים. ראשית־דבר, ישנם, ברוך השם, עניים במדה מרובה הרבה יותר מעשירים, ושנית, הנם גם אוכלים יותר חרוצים מהם, ושלישית, הנם גם קונים יותר הגונים מהם. וכבר ידועה היא עובדה זו לכל בעל־עסק, שמאלו האחרונים צריך לברוח הרחק כמטחוי־קשת, כי אין לך בעולמו של הקדוש־ברוך־הוא אומה יותר שפלה מזו, זאת אומרת, מאותם בעלי־הממון. כך, למשל, ראשית־דבר, עליהם לדעת כמה ממון יש לך שם בבית־האוצר וכמה הנחת לתוך העסק שלך; בכמה אתה קונה את סחורתך וכמה אתה ע ו ש ה בה; ואם אינך חושב לכדאי להם להשתתף אתך בעסק או להלוות לך מעט מזומן בערובה בטוחה... שנית, חובבים הם הבריות הללו לנקר ברכולתך כחרטומו של אותו הולך־ארבע בתוך האשפה... כי מחויבים הם לדעת אם איננה, חלילה, מהמין הבלתי־משובח, או אם איננה מעופשה או ממוסמסה קצת, חלילה... כאילו היה דבר זה נוגע להם

בחייהם ממש... שלישית, מסתכלים הם תמיד באצבעותיך ומשמרים אותך כגנב, בכדי שלא תונה אותם, חלילה, במדה או במנין או במשקל... כנראה יש בהם בעצמם הרבה ממדה יפה זו... רביעית, נהרגים הם פשוט על פחות משוה פרוטה; מחפשים ובודקים תמיד בתוך אותם העתונים שלהם, אם לא ימצאו שם, חלילה, איזה ביצון (egg-dealer) ירוק שמוחר את ביציו בחצי פרוטה פחות ממחירך. ואם מצא ימצאו כזאת, אז אינני מקנא בך כלל, אחא... יכול אתה לצוות אז לביתך וללכת לעולמך בלי שום חשש ופקפוק... ואחרי ככלות הכל, אחרי שזכית לצאת בשלום מכל שבעת מדורי הגיהנום והמקח נעשה ונגמר בשעה טובה ומוצלחה, אז תואיל לשלוח רץ מיוחד להביא להם את המקנה אל תוך ארמונם. וכסף? — חס מלהזכיר! בל תהין גם להעביר כזאת על דל שפתיך! הלא עשירים הם, וכי זה הוא מן הנמוס לבקש כסף? וכי כלום בורחים הם מאמריקה? ובהיותך איש של כבוד ונמוס, עליך לשלוח ראשונה חשבון מפורט אל תוך ביתם ולחכות עד שתקבל עליו תשובה: ואם עברו עליך ששה חדשים ולא קבלת עוד שום תשובה עליו, תואיל לשלוח שוב חשבון שני, ואחריו גם שלישי ורביעי וחמשי וששי, וכו' וכו', עד מלאת התריסר. ואז עליך לעמוד תריסר פעמים מאחורי הדלת והמזוזה ולצלצל במצלה... ואז — אז תואיל לסלוח ולבא למחרת הבוקר בשעה העשירית. וכשאתה בא למחרת הבוקר בשעה העשירית ומוצא את כל הדלתות והחלונות סגורים ואטומים כעיר נצורה מאין יוצא ומאין בא, מתחיל אתה, כמובן, לדרוש ולחקור בדבר, ואז — אז מודיעים לך שהואילו האדונים לעזוב את העיר ולנסוע למעון־קיץ, אל אשד־הים, אל ראשי ההרים, או לאירופה, או לאסיה, או לאפריקה, או לכל הרוחות שבעולם... וחסל!

כמדומה לי שתבין כבר עכשיו את טיב הענין הלזה לאשורו, זאת אומרת, שיותר קל לך לראות בנים ובני בנים מאשר לראות בעיניך שכר של פרוטה מידם של אלו, וכי עלינו לשבח ולהודות לשמו הקדוש שלא יצר ברב־חסדו את כל בריות עולמו עשירים, כי אלמלא כן, חלילה, אי־אפשר היה לשום בריאה שבעולם להתקים...

לא כן המה העניים.

כמה ממון יש לך שם בבית־האוצר וכמה הנחת לתוך העסק שלך — אין זה עסק שלהם כלל; בכמה אתה קונה רכולתך וכמה

ריוח תביא לך, ואם כדאי היה להם להשתתף אתך או להלוות לך קצת מזומן — גם זה איננו כלל מענין שלהם. אם סחורתך רקובה או ממוסמסה קצת — הנה אינם מפונקים כל־כך להקפיד בקטנות כאלה. בצדקת מדתך, מנינך ומשקלך לא יסתפקו כלל, כמו שלא יסתפקו גם בישרת מחירך, וכי לא היית מעדיף בודאי למחור להם, לו אפשר היה לך למחור להם בפחות. שתשלח להם את מקנתם לתוך ביתם — לא יהינו גם לבקש ממך, כמו שלא יעיזו גם לקחת ממך בהקפה. בקצרה, הבריות הללו אינם יודעים שום עסקי־קוף; יודעים הם שצריכים לקנות חצי תריסר של ביצים שתים־שלש פעמים בכל יום ומחויבים לקבל ממך את הביצים שאתה נותן להם, כמו שהם, ולשלם לך את מחירך שאתה קוצב להם, כמו שהוא, בלי שום טענות ומענות ובלי שום התחכמות והתפתלות כלל וכלל. אדרבה, מכירים הם לך תודה על טרחך שטרחת להמציא להם את צרכיהם, ואינם, חלילה, כפויי־טובה כמו מפריסי פרסה אלו...

התבין כבר עכשיו, מדוע זה בחרתי תיכף אחרי חתונתי בעסק זה של ביצים דוקה? עסקים כאלה, אני אומר לך, על כל שוחרי טובי ואשרי!

אולם אם חושב אתה שכמו שאני מספר לך, כך הוא גם נעשה, כולו על רגל אחת, אינך אלא טועה. העסק בעצמו אמנם טוב הוא, טוב שאין טוב ממנו, אולם העוסקים בו לא היו טובים כלל בשעה זו. ביחוד חשבתי ומצאתי שעוסקים הרבה יותר מכפי הצורך עוסקים בעסק זה, וכשישנם עוסקים הרבה בעסק אחד, כבר נקל לך להבין איך יכול הוא זה להיות טוב. מוחר אתה, למשל, בחמש אגורות החטיבה, בא השני ומוחר בארבע. מתחיל אתה למחור בשלש וחצי — בא השלישי ומוחר שלש בעשר. מתחיל אתה שוב למחור בשלש — בא הרביעי ומוחר שתים בחמש... וכן הלאה והלאה עד שמגיע תורך להוסיף להם מה להקונים מכיסך בכדי שיקחו ממך את רכולתך... ואם לאו? — יש לה לזו שעת־כושר הגונה לנוח עד שתקולקל כולה ותפסל אפילו מאכילת עניים... ולא עוד אלא שהקונים עצמם מתקלקלים אז ומתבלבלים התבלבלות מרובה, עד שאינם יודעים שוב בעצמם מה הם רוצים: אלו — אומרים הם לך — קטנים ביותר, הללו קלים ביותר, אלו כעורים ואלו חרוגים, אלו מיובשים ואלו מיושנים, או מרים או מלוחים,

או מתוקים או חמוצים... בקצרה, חייך אינם חיים, ולו גם היית, למשל, שונאי הכי־גדול, לא הייתי מאחל לך להיות מטופל בעסק כזה...

ומה, חושב אתה, הציל אותי אז מצרותי?

אך דבר קטון אחד. הסכת ושמע: —

לאשרי ולאשרו של עסק הביצים נולדתי עקשן גדול. ואם אני אומר לך גדול, יכול אתה לסמוך עלי שזהו גדול ממש — עקשן שבעקשנים. גם סבסבתי, עליה־השלום, היתה מספרת לי תמיד על אודות זה, שנולדתי עקשן גדול, וכשהתעקשתי באיזה דבר, ולו גם היה זה זר ומשונה שלא כדרך הטבע, כמו, למשל, שרוצה אני בשלשונים בחג־השבועות או בפרגיות בחנוכה, לא היו כל הרוחות שבעולם יכולים להזיז אותי מדעתי, ועומד הייתי בעקשנותי עד שמנצח הייתי בדבר. וגם ביום הכנסי בבריתו של אברהם אבינו, היתה היא, עליה־השלום, מספרת לי תמיד, התעקשתי הרבה והרימותי קול־זועות נורא כל־כך שהפחיד את כל הקרואים שברחו תיכף מן הבית, בהשאירם את כל המעדנים והמטעמים שהוכנו בשבילם: את כל הפולים והקטניות, את החרצנים והבטנים, את השריף והשכר, את המליחים הכבושים והנקניקים, את הסופגנים והרובשנים, וכו׳ וכו׳. הלא תראה, כבר הייתי מבין גם אז בעניני עסק, ועל־כן לא הייתי מסכים כלל לכניסה זו... ומדה זו שהיתה בי הצילה אותי ואת עסק הביצים מכליון חרוץ.

אבל איך הוא זה? — תשאל בודאי — וכי מה ענין עקשנות לביצים? האף אין זאת?

אבל הסכת ושמע: —

כידוע לך, היה זה כבר אחרי חתונתי, וזוגתי רחל־לאה, שתחיה לאורך ימים, היתה טוענת אלי תמיד: „ברח לך מעסק ביש זה! ילך לו עסק זה לעזאזל! לכל הרוחות שבעולם! ואתה צא ובקש לך איזה עסק הגון, עסק כעסקי כל הבריות, וכו׳ וכו׳...“ — הלא ידעת דרכן של נשים...

„מה? — הייתי עונה לה אני — לצאת מן העסק? חלילה! לא אצא! לא אצא בשום אופן! ולו גם ידעתי שפה תהיה קבורתי!“

ומה חשבתי אני אז? תשאל בודאי.

הסבּ... ומה היה לי לחשוב? חשבוני היה פשוט. הן העסק

כשהוא לעצמו הוא טוב; אלא מה? העוסקים בו אינם כדאים — אם־כן צריך לתקן אך אותם, את העוסקים בו, וממילא יתוקן גם העסק. התבין?

כמדומה אתה בודאי, שלתקן אותם, את המקולקלים הללו, הוא לבלוע פרוסת חלה טבולה בדבש... ובאותה שעה שאתה יחיד והם רבים, ובאותה שעה שגם הם כרובם עקשנים צמוקים לא קטנים, ואולי גם גדולים ממך... עם אנשים כאלה, אחא, אי־אפשר לך לעשות כלום. רוצה אתה, נניח, לעשות אתם יד־אחת ולמחור במחיר שוה, לו זה נאמר, בחמש אגורות החטיבה — האחד מסכים לך וחמשה אינם מסכימים. ואם עמדה לך השעה והסכימו כולם, כמדומה אתה שהנך יושב כבר בארכפך סמוך־בטוח? — אבל לאט־לך, חביבי! אחרי שבוע אחד הנך נוכח פתאום שכל קוניך נמסו כמלח במים... וביציך הולכים ונתכלים, הולכים ונפסדים או מתחילים להרגר... וכשמתחיל אתה לבדוק אחרי סבת הדבר, הנך נוכח שוב, שכל קוניך לא מתו ואף לא חלו במעיהם, חלילה, אלא חיים הם וקימים ואוכלים ביצים כמאז ומעולם. אלא מה? — קונים הם את ביציהם בחשאי מבעלי בריתך בשלש אגורות החטיבה...

מה אומר לך, חביבי? אך לעושי פרעות ביהודים אפשר לאחל תענוג כזה: להשליך אל תוך האשפה תיבה אחרי תיבה של ביצים תכולים ועפושים שריחם הטוב נודף במרחק מילים...

כמדומה לי שעכשיו תבין כבר איזו עבודה קלה היא לתקן בריות מקולקלות כאלה.

אולם אני לא נרתעתי כלום מזה, כי על כן עקשן אנכי.

„אם־כן הוא הדבר — אמרתי להם לבעלי בריתי אז — מאחר שפקחים אתם כל־כך, חכו־נא מעט־קט ואורה אתכם פרק בהלכות דרך־ארץ... עכשיו אתקן אתכם תקון גמור... על חבר שכמותי תוכלו לסמוך שלא אוציא אתכם מתחת ידי בלתי מתוקנים כל צרככם...“

ומה עשיתי אז? תשאל בודאי.

אך דבר קטון: —

מאותה שעה ואילך ידעו כל הקונים וכל הקונות, מקצה הים השקט ועד קצה הים האטלנתי, שאצל ירוחם־פישל הביצון אפשר להשיג תריסר של ביצים ב ר ב ע...

— מה תחשוב?

מכל ארבע פנות עולם התחילו לשטוף אלי קונים וקונות, קטון וגדול, נער וזקן, עד שלא היה לי, באמונתי, די־פנאי גם לגרוף את חוטמי... לא נתנו לי לא לאכול ולא לשתות ולא לישון ולא לעשות את צרכי, מלבד למנות להם ביצים... אך ביצים וביצים וביצים!

ואם כמדומה אתה שהפסדתי אז בזה ממון־קורח, אינך אלא טועה. באמת לא הרוחתי אז ולא הפסדתי כלום. ולו הייתי בא למצות את עומק החשבון, נשארו לי גם שם איזו אגורות לריוח...

ואיך זה בא הרעיון הלזה במוחי? רוצה אתה לשאל בודאי.

להודות לך על האמת, לא שלי הוא, הרעיון הלזה, אך שאול הוא לי מאחי, מפריץ. בודאי שמעת על־אודותיו: הנהו זה שנים רבות המשביר היחידי לכל המדינות־המאוחדות בעסק המטבחים. ידעתי שבקי הוא בעניינים אלו, כי כבר היה לו עסק כזה עם הטבחים ונצח אותם והעבירם מן העולם. כאילו זה אתמול היה הדבר. בא אני אז אליו וקובל: „אנא, אחא! הושיעה! באו מים עד נפש! אי־אפשר להתקים בעולם! הביצונים יורדים לחיי! אפשוט את רגלי! אשים קץ לחיי!"

„הםם... — הוא חוטם (speak through the nose) אז באדישות לעומתי — רוצה אתה להתקים בשעה שהגדר פרוץ? כשכל העסק הוא הפקר, וכל הרוצה לעסוק בו בא ועוסק?"

„אלא מה אפשר לי לעשות כאן?" — שואלו אני שוב בקוצר־רוח.

„הםם... — מחיך הוא לו שוב בנחת — אם רוצה אתה להתקים, עליך לראות ראשית־דבר שלא יהיו הרבה עוסקים בו. שנים־שלשה עוסקים דים הם והותר בעסק זה. וגם הם יהיו מאוחדים ביניהם במשתף (corporation).

„שנים־שלשה עוסקים בביצים! — מתפלא אני אז על דבריו — וכי איך זה אפשר? הנה ישנם עכשיו עוסקים בעסק זה למאות ולאלפים!"

„זהו הדבר — הוא עונה לי שוב באדישות — על־כן ברע הוא העסק. אם רוצה אתה שיהיה העסק טוב, אז עליך לראות ולנשל ראשונה את כולם ממנו..."

„ל נ ש ל את כולם ממנו! — משתעת אני עוד יותר אז — ואיך זה אפשר?“

בקצרה, הוא ישב תיכף אל מכתובתו, לקח את מבוּעוּנוּ (fountain-pen) עם ניר וחשב וחשב, וחבר וחסר, וכפל וחלק, עד שהוציא חשבון ברור ומדויק לכל פרטיו עם תכנית ורשמה כלולה, איך שיונהג העסק מראשיתו ועד אחריתו.

ומה היה אחרית הדבר? רוצה אתה לדעת בודאי.

הסם... ומה יהיה אחרית דבר? — לא־כלום.

בראשונה, כמובן, התחילו גם הם, זאת אומרת, כל שאר הביצונים, להוריד את השער ולמחור ברבע התריסר וגם החמיסר. מה היתה כונתם? —

חשוב חשבו שיגע ייגעו אותי, ואחת־ושתים ישמידו אותי מתחת שמי הביצים. אולם, לצערם הגדול, נוכחו מהר שטעו בחשבונם. לא את ירוחם־פישל בנו של זרח הזחלן משמידים כל־כך מהרה... אנכי לא יגעתי ולא עיפתי כלל. עומד אֲני לי ומוכר את ביצי ברחבות־הדעת כאילו זה לא היה בעולמו של הקדוש־ברוך־הוא עסק יותר טוב מזה...

אז התחילו לשלוח אלי שדלנים להשלים אתי ולהשליש כל אחד מהם ערובה בטוחה שלא יעברו שוב על החוזה ולא ימחרו בפחות מן המחיר הנקצב בינינו. אבל מה, חושב אתה, עניתי להם על זה?

„לא־כלום, רבותי! לא־כלום! אין אני ואתם יכולים לדור במדור אחד! או אני לבדי אמכור או אתם לבדכם תמכרו ביצים במדינתו של קלומבום! האלים יגבר!“

וסוף הדבר? תשאל בודאי.

אכן חכה־נא מעט. לא כל־כך מהרה בא סוף הדבר.

אחרי ראותם שלא יוכלו להשלים אתי לעולם, התאגדו כולם לאגודה אחת בכדי להכריעני.

ומה יכלו לעשות לי? הלא תשאל.

הסכת ושמע: —

אחרי שהציעו לי לקבל מידם סכום כסף מסוים בתור ל א־י ח ר ץ ולצאת כליל מעסק הביצים, מה שדחיתי, כמובן, בשתי ידי, הודיעוני הודעה ק פ ו ל י ת שיקצצו את ידי ואת רגלי,

וגם את ראשי, אם יהיה צורך בדבר, זאת אומרת, אם אוסיף לעמוד במרדי... וחבורות־חבורות של בריונים (gangster) שכורים שתו תמיד עלי עד שהיו חיי תלויים לי מנגד. שבועות וחדשים הייתי כלוא בתוך חנותי כבבית־כלא. לצעד מפתחי והלאה אי־אפשר היה לי. הסכנה היתה תלויה לי תמיד מעל ראשי להקטל מידיהם או להשבה ולבלי שוב עוד עד עולם... את תיבות ביצי היו תופסים בשעה שהיו מובאות אלי ומריקים אותן אל תוך הביב, וליתר בטחון היו מרקדים על גבן רקוד של תענוג... בקצרה, הם השתמשו בכל תחבולות־המסחר שבעולם בכדי להפטר ממני. אולם כל תחבולותיהם הועילו להם כמו הקור של אשתקד. אנכי נשארתי עומד על מקומי כסלע איתן מבלי לזוז ממקומי.

„פה תהיו כפרתי — אמרתי להם — ולו גם אקבר גם אני ביחד אתכם!"

וסוף הדבר? —

אחרי עמדם עוד זמן־מה בקשרי המלחמה, התחילו להתעלף אחד־אחד, כאותם הזבובים בהגיע תור הסתו, להתעלף ולעזוב את המערכה.

ואנה הלכו כולם? תשאלני בודאי.

ואנה ילכו? —

האחד שב אל המתפרה להסב שם את גלגל המכונה, אחרי הפרדו כבר ממנה כתריסר או כחמיסר שנים. השני לקח את מקלו ותרמילו והתחיל מחזיר על הפתחים, השלישי נשתחף ונשלח לבית־החפשית, הרביעי חלה מכאב־לב ונפח את נשמתו, החמשי שתה כוס של תנחומין ונושע תשועת עולמים, הששי קפץ מן הגג ונפטר מכל העולם ברגע אחד, וכן עשו גם השביעי והשמיני והתשיעי והעשירי, וכו' וכו', עד שלא נותר מכולם שריד ופליט...

ומה זה היה אתי? — תשאלני בודאי — איך זה יכולתי אני לשאת בכובד המלחמה ולנצח את כולם?

הנה, ראשית־דבר, עשינו בזה, כמו שתבין זה בודאי גם מעצמך, משתף כעצת אחי, ובתוכו היו משותפים אני וכל המשתף שלו, זאת אומרת, הוא, אחי, ושני גיסיו ושלשת בניו; ושנית, היה זה, כידוע לך, תיכף אחרי חתונתי, ושום הוצאות־בית לא היו לנו עדין, כי סמוכים היינו עדין על שולחנה של

חותנתי, עליה־השלום; ומלבד זה היתה זוגתי מאריכה עוד לעבוד בתור גמרנית בתוך המתפרה שלה, זו שעבדה שם גם לפני חתונתה. גם די־כסף להפסיד בעסק לא היה חסר לי ,ברוך־השם, כי חותנתי זו ק ש ר הגון היה לה בפוזמקה שהיתה יראה להאמין אפילו פרוטה אחת ממנו לשום בריאה שבעולם, ואפילו לאוצר־הממשלה גופו, בהיותה מסופקה בבטחונותו של זה, מלבד לי, שהיתה בטוחה, כמובן, למדי שעסקי הולכים בכי־טוב וממילא גם כספה עם הרבית בטוחים כמונחים בפוזמקה...

ועכשיו הלא תודה לי שכנים הם דברי שאומר אני לך תמיד, הרואות, לולא אחי זה וחמותי זו שהיו לי, יכול אתה להשאר בטוח, שלא הייתי היופי ירוחם־פישל הביצון־הרבבון...

ואחרי־כן? ומה היה אחרי־כן? רוצה אתה לדעת בודאי.

ומה יהיה אחרי־כן? — לא־כלום. הסכת ושמע: —

אחרי ראותי ששדה המערכה נתרוקן כבר מכולם ואנכי נשארתי פה לבדי, החלותי לחלץ לאט־לאט את עצמותי. ראשית־דבר, באתי אל החונים והחצרונים ואמרתי להם: רבותי! הנה עיניכם הרואות שכל העוסקים בביצים אינם יכולים להתקים בעולם ויוצאים מכאן בקצור־ימים. ובאמת, הגעו בעצמכם, אם מוח קדקדכם לא יבש עדין כולו: האם אפשר הוא כדבר הזה? לשלם לכם שמונה־עשרה גרה שהכל תלוי במזל או במקרה — כנה את זה מה שתכנה. הלא עיניך התריסר ולמכור אותו לאחדים ב ר ב ע? ולהספיק מגרות אחדות לשכר־דירה ומחיה והלבשה והנעלה והוצאות־קטנות וחסכון גרה ליום המעונן?... אם רוצים אתם שאמכור את ביציכם, עליכם לראות קודם־כל שאוכל לעשות מחיה, שלא אגוע, חלילה, ברעב, ושלא תהיה רחל־לאה שלי צריכה ללכת אל המתפרה שלה עד שילבין ראשה... בקצרה, רוצים אתם בשתים־עשרה גרה התריסר — מוטב; ואם לאו — תהיו כולכם כפרתי וביציכם יהיו מונחים עד שיבא אליהו..."

ומה היה אז? תאב אתה לדעת בודאי.

ומה יהיה אז? — לא־כלום.

אחדים מהם, ביחוד אלה שהיו דחוקים במזומנים קצת, הכירו תיכף את יושר הצעתי והסכימו לה, ויתרם התעקשו בדבר.

„מה? — התגעשו הללו בעים — בשתים־עשרה גרה התריסר?

מוטב שירקבו אלו על־אתר! בין־כך ובין־כך נצא בקרוב מנחלותינו בלי תחתונים..."

ומה חושב אתה? מי נצח?

התעקשותם של אלו הועילה להם כל־כך כמו שהועילה להם לבעלי בריתי הקודמים.

„אינכם רוצים בכך, אחים אהובים? — אמרתי להם — עשו לכם כטוב בעיניכם! אנכי אינני כופה עליכם, חלילה, את ההר כגיגית. לי אני אי־אפשר למחור לכם יותר מזה. יכולים אתם למחור אותם ביותר? ; בשם ה'! לכו והצליחו!"

בקצרה, לא עברו ימים מועטים עד שבאו כל אותם התקיפים־העקשנים בבקשה ובתחנונים, בקידה ובהשתחויה, שארחם עליהם ועל ילדיהם ואקבל מהם את ביציהם שהתחילו בינתים לנדוף ולתת ריחם, כמובן... וגם נשבעו שבועת־אמונים שמהיום והלאה לא יתעקשו שוב, אך יהיו טובים וישרים ועושים כל מה שפוקדים אבא ואמא וכל הבריות היפות... לו אך אקבל מהם את הפגר הלזה...

מה חושב אתה? כבר לקחו אלו לקח טוב, שיצוו לניניהם ולנכדיהם לבל יוסיפו להתעקש עוד. ראשית־דבר, השליכו אל תוך האשפה מחצית מביציהם שהתחילו כבר ל נ ד ו ף. שנית, קבלו בעד ביציהם הנשארים מחיר כזה שיזכרו אותו, כמדומה לי, גם בגלגולם השביעי. ושלישית, חתמו כתב־אמנה עם ערובה בטוחה בצדה שאת כל ביציהם העתידים לבא במשך עשר השנים הבאות מחויבים הם למסור לידי בשתים־עשרה גרה התריסר, ואינם רשאים למכור מהם לאחרים אפילו אונקיה אחת לרפואה. ואם יעברו, חלילה, על דברי האמנה הזאת ענוש יענשו כחוק וגם ערובתם תשמט...

ומה היה אחרי־כן? רוצה אתה לדעת בודאי.

אחרי שכתב־אמנה כזה עם כל החוגים והחצרוניבי היה בכיסי, פניתי אז את לבי לתקן גם את הקונים שלי. עמהם היה זה יותר קל. בראשונה העליתי את השער מרבע לשלשים גרה ואחר־כך לארבעים ולחמשים ולששים, וכו' וכו', עד הגיעו לשקל שלם. כמובן, היו הם מתחילים רוגנים ורוטנים בכל פעם שהיה השער עולה, אבל אנכי הייתי מזיח לי את מצחתי ועושה את עצמי כלא־שומע...

„ומה מני יהלוך? — הייתי אומר לי בלבי — ירגנו וירטנו

להם כנפשם שבעם. וכי מה יש לי לפחד? שלא ילכו לקנות את ביציהם במקום אחר?..."

לפעמים הייתי מסביר להם פנים, מנענע בראשי לעומתם, משתתף לכאורה בצערם ומסביר להם בפנים של וצער, שהשנה הזאת שנת בצורת היא בביצים, או איזה טעם אחר הייתי מסביר להם בזה, והדבר היה הולך ומשתקע, הולך ומשתתק, וכן היה חוזר חלילה...

כמובן, היתה לי אז הרוחה. רחל־לאה שלי פסקה תיכף מלכת אל המתפרה, אם־כי חבול חבלה אז מאד לעשות זאת, כי השיגה אז הוספה הגונה על שכרה שהגיע כבר עד לשמונה־עשר שקלים שלמים לשבוע... לחמותי סלקתי את כל המגיע לה, את הקרן עם הרבית ועם הרבית של רבית. וכמה, חושב אתה, למשל, נשאר לי ריוח נקי לחלקי בשנה הראשונה אחרי נכיון כל ההוצאות והחובות שסלקתי? — מליון שלם! ואם אינך שוטה גדול ביותר ויש לך איזו ידיעה בהלכות טרוסט אמריקאי, אז תדע, שאם בשנה הראשונה העדפת מליון אחד, תעדיף בשנה השניה שנים, ובשלישית ארבעה, וברביעית שמונה, ובחמשית ששה־עשר, וכו' וכו'...

התבין עכשיו איזו ברכה מצויה לך כשהעסק נמצא אך ורק תחת ידך ואין להם לזרים חלק אתך?

אולם אם חושב אתה שאז הייתי יכול לשבת כבר שקט ושלאנן, בלי שופי צער ודאגה ובלי כל פרץ וצוחה, אינך אלא טועה. דבר כזה הוא כמעט בגדר הנמנע. תמיד אורבת לך מאיזו קרן־זוית איזו הרפתקה, צרה או פגע. פה נמצא אחד שמתקנא בך ומתחיל לסחור גם הוא בביצים, ושם נוסדים חונים חדשים שאינם רוצים להשתעבד לך ומוכרים את ביציהם לאחרים דוקה, או העתונות הצעקנית מתחלת להרים קול־זועות על השער שעלה למעלה ראש, או בתי־המחוקקים מתחילים להתענין בעסקיך ולהציע מיני תרופות כאלה שקוראים בשם חוקים... או איזו פגעים אחרים קמים עליך להחרידך מרבצך...

כמובן, לא היו כל אלה יכולים להזיק לי כלום, כי כבר היו לי סגולות טובות לכל מכה ומכה שלא תבא. בשביל העתונים, למשל, היו לי תמיד מן המוכן עצמות יבשות עם קורטוב של בשר עליהן שהייתי משליך להם כפעם בפעם בתור שכר־מודעות (אם כי היו הללו

בלתי נחוצות וגם מיותרות לגמרי) או בתור מטעמים אחרים עד שהיו משתתקים ונחים מזעפם. את החוניפ המורדים ואת המתחרים החדשים הייתי מוסר להם לסוכני ולבולשי שהיו לי למדי בכל אתר ואתר ושהיו מתקנים אותם תקון גמור... בבתי־המחוקקים היו קבועים לי תמיד בתוך פרוזדוריהם (lobby) מחנות־מחנות של סוכנים חרוצים ובקיאים הרבה בעסקם, שידעו איך לכלכל את העסק כצורך ושהריחו מרחוק בכל ענן קל שמתכונן לבא ומהרו להפיצו בעוד מועד, בטרם שהספיק עוד להתחשר... וכן היו לי כבר תרופות מנוסות ובדוקות גם לכל שאר הפגעים ששתו סביב עלי...

אכן, גם אחרי כל אלה, שרוי אתה בפחד תמיד ועליך לעמוד תמיד על המשמר ועיניך צריכות להיות פקוחות שלא יעיזו עזי־פנים להרים ראש... ביחוד עליך לדאג תמיד שלא תהיה, חלילה, שנת אוסם בביצים, כי אז אומלל אתה באומללים. אז עליך לקחת אותם מיד החונים ולהשליכם הימה או לשרוף אותם ולבערם מן העולם, אם רוצה אתה להחזיק את השער שלא ירד מטה־מטה...

הלא ראה תראה שכדברי כן הוא, שגם אחרי כל החסדים והזבדים, אחרי כבשך גם את כל העולם כולו ואחרי גם היותך מושל בכפה במקצוע שלך, עדין אין אתה אדון לעצמך ועדין אין אתה יכול לשבת בשלוה מבלי די דאגות וטרדות שגוזלות את מנוחתך תמיד.

בדרך אגב רציתי להעיר לך על־דבר מה שקוראים ש ו ח ד ושנוהג הרבה בכל העולם כולו, ובמקצת גם כאן, במדינה זו. בודאי שמעת איך שהבריות מצוחים תמיד: „השוחד! השוחד! מחריב הוא את העולם!“ ואני אומר להם: שוטים שבעולם! אין לכם מתנה יותר טובה שנתן הקדוש־ברוך־הוא לבריותיו בעולמו מן השוחד! ואלמלא הוא, שוחד זה. שהיה לנו, כדאי היה לו לעולם כולו שיחזור לתוהו־ובוהו, כי אי־אפשר היה לה אז לשם בריאה שבעולם להתקים. הגע בעצמך, אלמלא הוא, שוחד זה, שהיה שליט בעולמו של הקדוש־ברוך־הוא, איזו דמות או צורה היתה לו לזה? אך מדבר־ציה, ערבה, ישימון היה כתומו. לא היה לנו אז בו ולא־כלום. לא היה לנו אז לא עליונים ולא תחתונים, לא עבדים ולא אדונים, לא טרוסטים ולא משתפים, לא אגודות ולא אחודות (union) ; לא היה לנו אז לא חוקים ולא מחוקקים, לא שוטרים ולא נשטרים, לא

שופטים ולא נשפטים, לא קטגורים ולא פרקליטים, לא בתי־מאסר ולא אסירים; לא היה לנו לא גבולות ולא תחומים, לא ארצות ולא עמים, לא מדינות ולא שלטונים, לא מפלגות ולא פוליטיקונים, לא מלחמות ולא שלומים; לא היה לנו לא מלכים ולא מלכות, לא קיסרים ולא קיסרות, לא צארים ולא צארות, לא כתרים ולא יורשי־עצרים... אלא אנשים סתם, אנשים פשוטים בתכלית הפשטות, אנשים שוים בתכלית השויון, מלבד בפרצופיהם וחטמיהם... וכי יש טעם או ריח בסדר־עולם אשר כזה?... וגם מנפשי אני אראה זאת. עוד זוכרני היטב איך שהייתי, לא עליך, לא פעם ולא שתים, ולא עשר ולא עשרים פעמים, בצרה גדולה עד שאמרתי נואש, כמעט, לא רק לחיי אלא גם לכל הוני ועשרי שעשיתי תחת השמש... ואלמלא שוחד זה ברוך־יה שעמד לי בשעת דחקי, היו עצמותי הולכות ונרקבות עוד עד היום הזה בתוך בתי־האסורים, ואולי הייתי גפי עבר ובטל כבר מן העולם...

הנה הארכתי קצת לבאר לך הקדמה קצרה זו בכדי שתוכח בעצמך איך שיודע אני ברוך־השם לכלכל את עסקי כהוגן, ומאחר שידוע לך זה, תבין מעכשיו, שלא היה לי מה לפחד כלל, חלילה, כשעלה ברעיוני ראשונה להבחר לראש־העיר בנויארק.

„וכי איזה צורך היה לי בזה? — רואה אני בך שנכון אתה לשאל אותי — וכי כלום חסר לו מה לרבבון־ביצון באמריקה?"

אכן סלוח תסלח לי הפעם, חביבי, כי מוכרח אני להגיד לך, שירוק אתה עדין כאותה הירוקה שעל פני המים, אם עלולות הן שאלות כאלה לעלות על דעתך כלל. כי הלא אדרבה, היא הנותנת, בשביל שאתה רבבון בעל־ביצים ועושה מחיה בכבוד וברוחה בעזרת־השם, ואין חסר לך כלום, חלילה, בשביל כך דוקה נולד בך הרצון להיות לפוליטיקון, זאת אומרת, להיותך דואג בשביל אחרים, לתקן אותם ואת צרכיהם ולפקח על עסקי הקהל שיתנהגו כשורה... דבר זה מונח הוא כבר בטבעו של האדם: מאחר שיש לך די־ממון ואין לך שוב שום תאבון אליו, נולדת בקרבך התאוה לכבוד, לפרסום, וכו׳ וכו׳, כי הן לא על הממון לבדו יחיה האדם... ועוד זאת, ממון הן ישנם גם די־אחרים בעולמו של הקדוש־ברוך־הוא שיש להם כמוך, ואולי גם יותר ממך, ובמה איפה נפלית אתה מהם? התבין?...

הנה רואה אני בך, אחא, שמהסס אתה עדין בדבר. עכשיו

אינך יכול להשיג בודאי את כל זה, טרוד אתה ביותר בתפירת התחתונים שלך, זאת אומרת, של הבעלים שלך, ואין מוחך פנוי כלל לדברים כאלה. אולם בטוח אני בך שלכשתזכה ויהיו לך מליונים רבים כל־כך עד שתצא כמעט מדעתך מבלי דעת מה לעשות בהם, אז תשיג זאת היטב...

ובכן — נשוב־נא עתה שוב לענייננו — חשקה נפשי להתמנות לראש העיר נויארק.

כפי שרואה אני, כמדומה היית בודאי שלהתמנות לראש העיר נויארק הוא כמו לבלוע נפתיה עגולה, ומכיון שעלה בדעתך להתמנות, הולך אתה ונתמנה מיד. האף אין זאת? אולם מבטיחך אני על הן־צדקי, שטעות גדולה היא בידך, חביבי. הגע בעצמך, במקום שישנם שם קופצים רבים כל־כך על משרה אחת, כלום אפשר לה לזו להיות קלה שוב להושגו? לו היה זה מן האפשר לעשות גם בזה מנפול, כמו בביצים, למשל, בודאי שלא היה קשה גם זה כמו שלא קשה גם לעשות מליונים שם; אבל לעת־עתה לא הומצאה עדין המצאה כזו, ועל־כן נשאר דבר זה הפקר עדין לגמרי, וכל הרוצה לעמוד על הבחירות בא ועומד, ואין כח בידך למחות בו. ואף־על־פי שישנו גם כאן מקום להתגדר בו בשוחד קצת, כמובן, אבל העקה היא, שגם האחרים יודעים מתרופה זו וגם משתמשים בה...

ושלא יחסרו ברוך־השם די קופצים על משרה זו אינני צריך בודאי להגיד לך, כי תבין זאת בודאי גם מעצמך, כי כלום עזי־פנים חסרים כאן? וכשאתה הופך שוב בדבר — כלום רק כאן בנויארק לבד הוא נוהג כך? ובכל העולם כולו, למשל, כלום היה מי בועט במשרה זו? הנה קח לך, למשל, את עיר מולדתנו גופה, את איבנובקה הברוכה, כלום היה מי מבעלי־הבתים החשובים שבשם מסרבים מלהמנות לה? קח לך, למשל, את כל אותם היושבים שם ראשונה בכותל־המזרח, קח לך את ניסל חצוצרה ואת זיסל חטוטרה, את זליג חצי־ירך ואת זלמן בן־פקועה, ואפילו את גדליה מגדל־צופים ואת צפניה צפיר־עזים בעצמם ובכבודם — כלום מסרבים היו בזה? עוד זכור תזכור בודאי את כל אותה המחלוקת והקנאה־שנאה, את כל אותם הריבות והקטטות, את המלחמות והמהלומות שהיו נ ו פ ל י ם שם בשעת בחירות־הגבאים... וגם אתה בעצמך, למשל, כלום מסרב היית בזה, לו היה הדבר בא

לידי כך? וכי יש איפה מה לתמוה אם במטרופולין כנויארק נמצאים קופציפי הרבה על משרה זו?...

אכן כבר ידוע לך שמבין אנכי קצת בהלכות עסק, ביחוד איך שיש להתנהג עם בריותיו של הקדוש־ברוך־הוא. וגם זה הן עסק הוא ככל העסקים, לא פחות ולא יותר. וגם בזה נחוצה לך רק קצת בינה ישרה, אך מעט בינת־סוס, ותו לא־כלום.

ומה עשיתי אז? רוצה אתה לדעת בודאי.

הסכת ושמע: —

בשעה שעלה בדעתי רעיון זה, זאת אומרת, על־דבר הבחרי לראש העיר, היתה עוד כשנה שלמה עד זמן הבחירות, ואז ישב עוד על כסא ממשלתו המאור הגדול שחדון בן שלמון בן בנו של שלמון הגדול, איש אשר לפניו לא היה ואחריו לא יהיה כמוהו, הן לקבלת שוחד והן להגנת הטרוסטים־המשתפים, שיאריכו ימים. אולם מאותה שעה ואילך התחיל שמי מנסר בעולם. הלא ראה תראה, שארץ ברוכת־יה היא ארץ זו. הכל אפשר בה. הגע בעצמך, בין־לילה נהייתי לאישות בולטת גדולה וחשובה. בין־לילה נהייתי לאיש דואג בשביל טובת הכלל, לחבר נכבד של חברות וכלובים, לעמוד התיכון של מוסדות־צבור שונים ולמורה דעה בהנהגת המדינה ותורת הכלכלה הצבורית. כדאי היה לך לראות אז, משום סקרנות גרידה, איך שהתחילו פתאום המודיעים (reporter) לצור עלי מסביב. כנחילי דבורים שתו כולם עלי. זה בא לשמוע את חות־דעתי על־אודות תורה זו וזה על־אודות שטה זו, אלו על־דבר ענין פלוני ואלו על־דבר שאלה אלמונית. ואנכי מקבל את כולם בנחת ובסבר־פנים, ויושב ודן לפניהם בכובד־ראש בכל אותן השאלות המנסרות ברום עולם התעשיה, הכלכלה והפוליטיקה; מגלה להם טפח ומכסה טפחים מתמצית דעותי והשקפותי בכל אותם הענינים; מראה להם באצבע על תקלה פלונית ועל קלקלה אלמונית, ואיך שיש לתקן את זו ואת זו; איך שצריך להיטיב את מצב החקלאות ואת מצב הפועלים, את המסלות והשוקים, את המעבודות והמעונות; איך שצריך לקצץ את כנפי הטרוסטט ואיך שצריך להגביל את ממשלת בתי־הממסך ולבער אחרי הבתים־העליזים ובתי־הקוביה; איך שצריך לזקק את המשטרה הנויארקית, לבער את נגעי הבריונות ולהעביר את השוחד מן העולם, שלא יראה ולא

ימצא שוב ממנו אפילו קורטוב אחד לרפואה... ואיך שכליון חרוץ נשקף לה לכל מדינתו של קלומבוס אם לא נשים לב למהר ולתקן את כל זה בעוד מועד, וכו' וכו'. כך אני יושב לי ושונה את פרקי בגיהם, בפני אותם המודיעים, והם פורשים להם בהתפעלות־נפש מרובה והולכים ומשמיעים את דברי מסוף העולם ועד סופו ודורשים על כל קוצו וקוצו של יוד תלי־תלים של הלכות, כדרכם של בריות הללו... וכך עברו עלי כל אותם החדשים שנשארו עוד עד הבחירות, אלא שבמדה שנתקרבו הללו יותר היה גם שמי הולך ומנסר יותר. סופו של דבר הן ידוע לך, שלמחרת הבחירות הייתי אני האיש שנבחר ברב־דעות גדול לשבת ארבע שנים באולם־העיר.

ומה היה אחרי־כן ? נכסף אתה לדעת בודאי.

הסכת ושמע : —

עוד ביום הראשון לשבתי על כסא ממשלתי עפו אלי הצעות ורשמות מכל עברים. חברה אחת הציעה הצעה לסול רשת של מסלות חדשות בכל מלא רוחב נויארק־רבתי, מסלות יותר מתוקנות, כמובן, מאותן הישנות, ולקצוב שכר־הנסיעה באגורה אחת מקצה העיר ועד קצה. חברה אחרת הציעה לכונן רשת של מללים בכל העיר ולמחור אגורה התמלול ושקל החודש. עוד חברה אחת הציעה להספיק אדה (gas) ברבע שקל האלף, ועוד אחת להספיק חלב בשלש אגורות הלוג, השלישית להספיק מעונות בשכר פעוט, בשקל אחד החדר, וכן גם הרביעית והחמשית והששית והשביעית, וכו' וכו', הצעות והצעות עד אין סוף וקץ, וכל אחת מהן כונתה רק לטובת הקהל, מכונת רק להביא גאולה שלמה לעולם ; וביניהן גם הצעה אחת על־דבר ה ב י צ י ם, זאת אומרת, שנכונים הם בעלי ההצעה למכור ביצים ברבע התריסר, אם אך יותנו להם הרשיונות הנחוצים להם לזה. כמובן, נדונה זו תיכף בגניזה, ועד היום הזה לא אוכל לעמוד על תוכן כונתה, אם היתה זו הצעה ממש או אולי רק הלצה שנונה מאיזה לץ חרוץ...

כמובן, לא חסרו אז גם די שדלנים ופרקליטים מצדם של המשתפים הקימים ששתו עלי כנחיל של דבורים ושהשתדלו השתדלות מרובה לטובת בעליהם מזכי־הקהל. אולם אנכי נזפתי בהם תיכף בכל אותם המלקקים וגרשתים מעל פני.

באמת היה אז עם לבי לעשות מה בשביל טובת הקהל, מה שהיה.

כמובן, גם בשביל טובת עצמי קצת, בכדי שאוכל לבא אחרי־כן לפניו, לפני אותו הקהל, ולהראות לו שלא לשוא היו כל הבטחותי שהבטחתיו לפני הבחירות. ואם־כי בתוכו של דבר לא האמנתי הרבה באפשרות הדברים בתחלה; בכל־זאת גמרתי בלבי לתהות על קנקנן של כל ההצעות החדשות ולמצות את תוכן רשמותיהן עד תומו.

תחלת עבודתי היתה הצעת המסלות. מלבד שענין זה הוא הכי־נחוץ לתועלת הצבור, הנה היה גם הדבר גופו כשהוא לעצמו מעניין אותי הרבה. הגע בעצמך, לנסוע באגורה אחת אל כל קצות העיר! האם אין אלו אלא דברי חלומות! הן בעוד היות עכשיו החמשיה הנסיעה ובקצות־עיר מיוחדות מתאוננים הם בעלי המסלות העלובים שההכנסה לקויה בעוונותינו־הרבים ואין ידם משגת אפילו לשלם להם לפועליהם די־שכר למחיתם — והנה באים הללו ומציעים להוליך נוסעים באגורה אחת, ומקצות העיר ועד קצותיה, ועוד מבטיחים לך שעתידים הם לקבל מעסק זה גם די־ריוח... וגם נותנים לך ערובתם שלא ימנעו מהספיק בתוך קרונותיהם די רצועות־עור לכל הנוסעים ל ה ת ל ו ת בהן ב ש ע ו ת ־ ה ד ח ק...

בסקרנות מרובה בדקתי את הרשמה והמספרים היבשים של ההצעה, ואחרי הוכחי שבאמת יכול עסק זה להתקים וגם עתיד הוא להביא לבעליו שכר טוב, החלטתי להסכים תיכף אל ההצעה ולקנות גם לעצמי מכסת מניות מאותה החברה.

כמדומה לך, לכאורה, הנה הכל טוב ויפה. האף אין זאת?

אכן לאט־לך, אחא! —

אנכי עודני עושה כה וכה, בהתכונני להודיע לה לאותה החברה שמסכים אנכי להצעתה, והנה באה אלי רחל־לאה שלי ולוחשת באזני, שדודה מר יקוש בן לקיש שמת לפני חמש שנים השאיר לה במותו אלף מניות משל מסלת־הרחובות, אלף ושתי מאות משל העלית וכזאת גם מהתחתית...

מה תחשוב? ששמחתי באותה שעה על העושר הרב שנתעשרה אשתי פתאום? — בזקני ופאותי אשבע לך, שנשארתי לעמוד באותה שעה על מקומי כאחוז־קורדיקוס...

„עטופה! טרופה! בהמה שכמותך! — אני מפגין עליה, זאת אומרת, על רחל־לאה שלי — מה זה את פושקת שם? איך? כיצד? מתי? רק עכשיו, אחרי שכבו שם כבר חמש שנים בעולם

האמת, נזכר דודך זה הטפש להוריש לך מניות? ואיפה־זה היה קודם? ואיפה־זה לקח דלפון זה מניות להוריש לך? אם היה קבצן כל ימיו, ואלמלא ארוחת־יומו שהיית נותנת לו גווע היה ברעב?..."

כך הייתי שופך אז את כל חמתי על ראשה שלה, של רחל־לאה שלי. אולם כל דברי היו כמדבר אל העצים ואל האבנים. היא היתה באחת: הוא הוריש לה, וחסל!

ומה היה אז? תאב אתה לדעת בודאי.

הסכת ושמע: —

אחרי שנהמתי ורטנתי וצוחתי ורתחתי די־ספקי, התחלתי לחשוב: ומה זה יועיל לי עכשיו כל זה? הן מה שנעשה נעשה ואין להשיבו, והנני לוקח לי את עפרוני ומחשב לי בדרך־אגב את סכום ירושתה. מחשב אני ומחשב, המספרים הולכים ורבים, השורות הולכות ונמתחות. מסלת־הרחובות עומדת עתה בשתים וחמשים, העלית — בשלש, והתחתית — בשלש וחמשים! ביחד הוא עולה ליותר ממליון שלם! ולו נתתי עכשיו את הסכמתי לאותה ההצעה המונחה לפני, מה היה נשאר שם מכל זה?... ואם גם אמנם רבבון אני ומליון שקלים חשוב לי כל־כך כמו חמישיה, למשל, לך ולדומים לך, בכל זאת, הלא תבין, כן לא יעשה... לקחת מליון שלם ולהשליכו בידים החוצה...

ככלב מורה נהמתי ורטנתי לנפשי. הפכתי וחזרתי והפכתי באותה ההצעה, נחרתי ונקרתי בה מכל צדי צדדיה; רוצה הייתי למצא בה איזו פגימה או סרכה שתוכל לתת לי, לפחות, איזה פתחון־פה בפני הבריות, וגם בפני עצמי, בפני מצפוני, על מאני לתת את הסכמתי עליה; אבל, כמו להכעים, אין אתה יכול למצוא בה כלום מעין זה, לו גם תתפקע... הכל מסוה שם כל־כך, והמספרים כל־כך ברורים ומדויקים עד שנוקרים ממש את עיניך...

סוף־דבר, פקפקתי ופקפקתי והססתי והססתי עד שהזחתי אותה בלב נחמץ תחת שטיח מכתובתי והתחלתי לעין בהצעה אחרת — בהצעה על־דבר המלל.

„התמלול באגורה והחודש בשקל! — קראתי לעצמי בתמהון — דבר זה הוא בדותה! הנה החברה השלטת, במחרה עכשיו חמש אגורות התמלול וחמשה שקלים החודש, מפסידה לפי דבריה תרפ"ט אלפים שקל מדי שעה בשעה, ואיך זה תתקים זו?"

בקצרה, ברקתי וחזרתי ובדקתי בכל הרשמות והחשבונות של

ההצעה עד שנוכחתי, שלא לבד שאפשר יהיה לה לזו להתקים, אלא שגם קרובה היא לשכר, וגם לשכר הגון... התשמע?

עכשיו שבה אלי רוחי. התנחמתי נחומים שלמים על אבדן אותה ההצעה של המסלות. התחלתי להרגיש שוב שחי אני. הנה אם לא המסלות, אמרתי אז לעצמי, יהי לי זה לפתחון־פה טוב לבא בו לפני קהל הבוחרים ולהראות להם מה שעשיתי בשבילם. כי אל יהי דבר המלל קל בעיניך. כמו המסלות, נוגע גם הוא לכל מפלגות העם, כעניים כעשירים, והנהו גם בגדר ההכרחיות המוחלטות. ואם לאותם האחרונים הוא רק ענין של חסכון ממון, הנה להראשונים הוא פשוט ענין של פקוח־נפש. הגע בעצמך, לשלם לה לאותה החברה כך וכך לחודש בעד רשיונה להשתמש במללה אין ידך משגת, למשל, ותחת לקחת את הקבולת אל אזנך ולצלצל בו לפלוני ופלוני ופלוני ופלוני ולהודיע ולהודע הכל בדבור אחד, עליך לכתת את רגליך אל כל אחד ואחד או לכתוב להם מכתבים ולחכות לתשובות, והנך מפסיד על ידי כך גם זמן וגם סוליות נעליך ותשמישי־כתיבה ותוי־דואר, ולפעמים גם עלול אתה לאחר את כל הענין הנחוץ שלך, ביחוד כשרוצה אתה, למשל, להתיך את כל חמתך על ראשו של פלוני או פלוני, ועד שאתה הולך ועושה או כותב ושולח שב חמתך ובטל כל אותו הענין... וביותר היה זה הצלה מרובה לנשים. הגע בעצמך, אשה צריכה לחצי אגורה פלפל, לחצי אגורה ירק־מרק, לאונקיה של גבינה, לכבד של אוז, וכדומה, צריכה היא להתלבש ולהתקשט, להתכחל ולהסתרק, להתפרכס ולהתפוכך, ולרוץ אל המכולית (grocery) ואל הירקיה (vegetable-store) ואל המחלובה (dairy) ואל האטלז, וכו' וכו'. וכשיש לה אותו המלל בביתה עומדת היא ומצלצלת להם לכולם בבת־אחת ומביאים לה... או אם רוצה היא אשה, למשל, לספר לה לרעותה על־דבר אותו המקרה הבלתי־טהור שקרה לה לאשתו של פלוני או לאישה של פלונית, אין לה שום צורך להתאפק אפילו רגע אחד בדבר, אלא מניחה תיכף את הקבולת אל בדל אזנה השמאלית ומספרת לה דברים כהויתם... התבין עכשיו כמה מן הברכות היו חלות אז על ראשי בעד הוציאי דבר זה לפעולה, וכמה מן הזכות היה נזקף אז על חשבוני בשביל זה?...

כמדומה לך — הנה הכל טוב ויפה. האף אין זאת? ואנכי

נכון הנני לצוות למזכירי להודיע להם לבעלי ההצעה שמסכים אנכי להצעתם — והנה בא אלי בני הבכור ומודיע לי מתוך רקוד של שמחה שקנה אתמול שני אלפים וחמש מאות מניות משל המלל!...

„גנב! גזלן! רוצח! שוטה בן טפש שכמותך! — אני מתחיל לרקוע ברגלי לעומתו — וכי איזו רוח־תזזית הגיעה אותך לקנות עכשיו מניותיו של המלל הארור?"

„אל־נא באפך, אבא! — הוא מתחטא לפני כילד תמים — לו זה ידעת איך וכיצד קניתי אותן, לא היית כועס כלל. אדרבה, מובטחני בך שהיית אומר לי שמשוגע אני לולא הייתי קונה אותן. וגם אתה גופך, מובטחני בך שלא היית מניח אותן מידך לו באה לך הזדמנות כזו. התדע בכמה קניתי אותן? — במאה וחמשים החטיבה! והתדע כמה הוא מחירן עכשיו בשוק? — מאתים וחמשים!"

מה אומר לך, אחא? אם לא נתפקעתי באותה שעה מכעס הייתי קשה משמיר. דמי נרתח כל־כך בקרבי, עד שהייתי נכון לאחוז בערפו ולהשליכו מבעד החלון... ויכול אתה להשאר בטוח שהייתי גם עושה ככה, לולא שהייתי זוכר באותה שעה שזה אך שבוע אחד שעזב את בית־החולים אחרי נתוח היותרת (appendix) שלו שנעשה לו שם, ועלי איפה להזהר לבלי הרגיזו, חלילה, כי פקוח־נפש דוחה הכל, כמובן.

בקצרה גם הצעה זו נדונה להוזות תחת שטיח מכתובתי, והנני לוקח שוב בידי הצעה אחרת, את זו של החלב. מתחיל אני לעין בה והנני רוקד ממש מרוב שמחה.

„רבונו־של־עולם! — קורא אני בעלץ — חלב בשלש אגורות הלוג! וגם חלב ממש! חלב הבא מעטיני פרה ממשית, זו ההולכת על ארבע וקרנים בראשה וזנב מאחוריה! וגם כל שומנתו לא נשאבה מעל גבו, ואפילו חמשים אחוזים של מים לא נמסך אל תוכו! הנשמע כזאת במדינתו של קלומבוס? הנה ימות־המשיח הגיעו! וזכור־נא איזה מפעל כביר יוזקף שם על חשבוני! כי היש קצב וגבול לערך החלב? הנה בו תלויים חייהם של מאות אלפי ילדים, וגם של הגדולים, הנשחפים בלי עתם והולכים ונפטרים מן העולם בדמי חייהם מתוך אונאת־קיבה ושתית נסיוב מהול במים במקום חלב. ולא די לך זה, אלא שעכשיו תבא מהפכה שלמה בכל סדרי מעשי־

בראשית. לרגלי זה ירד גם מחיר הבשר והדגים, הירקות והזרעונים וכו׳ וכו׳, והעניים לא ירעבו עוד, והילדים לא ימותו, ובתי־החפשית יתרוקנו מאפס חולים, והמחלות תגוזנה כהגוז השלג האדרי מפני שמש תמוזי... ומה שחשוב ביותר, כל זה יוזקף על חשבוני, יקרא על שמי... הן דבר זה לבד די והותר להושיב אותי על כסא־הנשיאות בבית־הלבן !..."

בקצרה, שכחתי את כל הצער והעגמה שגרמו לי ההצעות הראשונות, זאת אומרת, זו של המסלות וזו של המלל, כי כאין וכאפס נחשבו גם שתיהן לעומת הצעה זו, ועין בעין ראיתי שמן השמים הזמינו לי ענין זה להתגדר בו.

כמובן, הייתי זהיר עכשיו בדבר, שלא יארע לי שוב כמו שארע לי עם ההצעות הקודמות, והנני מזהיר באזהרה חמורה את כל בני ביתי, לבל יהינו לרשת או לקנות שום מניות משל חברות־החלב, ואפילו לקבל מהן במתנה לא יערבו עם לבם, כי מרה תהי אחריתם...

הנך קצר־רוח, אחא. רוצה אתה לדעת מה היה אחרית דבר. האף אין זאת ?

הסכת ושמע :

אחרי שגמרתי לחשב ולבדוק את כל פרטי ההצעה, ואחרי שנוכחתי שהיא טובה ונכוחה ומיוסדה על בסים איתן ומוצק, וכי גם עתיד עסק זה להביא שכר טוב לבעליו, וכי כדאי הוא גם לי לקנות מעט מניות מחברה זו — אחרי כל אלה מקבל אני מכתב כתוב בלי־שם, שלא אהין לשלוח את ידי בעסק החלב ! השמעת חוצפה כזו ? ואם לאו ? — ואם לאו אאור את יום הולדי... אז — אז יפרסמו נגדה־נא לכל בריות תבל את כל מעשי היפים... הטמירים... ובכדי שלא אתברך בלבבי שרק בכדי להפחידני בלבד הם אומרים כך, מרצים הם לי על־אתר, שחור על־גב לבן, את כל מעשי היפים שעשיתי מיום צאתי מרחם אמי ועד היום האחרון...

כמדומה לך, השד יודע אותם, איך יודעים הם את כל זה ? הן אני גופי, מבטיחך אני על אמונתי, שכחתי אותם כבר, והם הולכים ומונים אותם לך בפרוטרוט, אחד לאחד, כאילו היו אלו נעשים זה אתמול וכאילו היו הם עצמם נמצאים שם באותה שעה...

מה אתה חושב? בצרה כזו לא הייתי עוד מעודי, ואפילו בשעת התחרותי עם בעלי בריתי בעסק הביצים. גנבים אלו קלעו לי אל תוך החומש, ולו היו שוללים ממני אלף אלפי דינרי זהב לא היו קוטלים אותי כמו בזה... שער־נא בנפשך, כל העולם שלי נחרב פתאום, וכל מגדלי הפורחים נהיו בין־רגע לגל של חורבות, לאבק פורח... בלי־כלום קצצו את כנפי, והנני מבטיחך בהן־צדקי, שלו היית אתה במקומי, היית מניח להם לקצץ גם את ראשך מאשר לראות מעשים יפים כאלה מתוארים ומצויירים תחת שמך בתוך עמודי העתונים ונדרשים שם כעין חומר...

בקצרה, בבושת פנים הוכרחתי להזיח גם הצעה זו תחת ששיחה של מכתובתי ולהתיאש גם מכל שאר ההצעות שנמצאו תחת ידי, כי כבר ברור היה לי הדבר שמכיון שעלתה בידם של אלו לגלות את המסתורין שלי, אי־אפשר יהיה לי להתקים שוב בעולם.

הנקל לך לשער את מצב רוחי באותה שעה. פעם אחת הנך אכוף להתיאש מכל רשמותיך ותקוניך הגדולים שהיית הולך ומרעיש עולמות בשבילם, ופה עפות מכל עברים שאלות ובקשות ודרישות וחקירות על־דבר אותם התקונים העתידים לבא לעולם. רוצים הם בוחריך לדעת מה נשמע על־אודות המסלות והמעונות, אודות המלל והאדה, אודות החלב והביצים, והלחם והלפת, והכרוב והכרפס, וכו' וכו'. ואתה לך והדחה אותם את כולם בשוהו־פוהו: היום, מחר, מחרתים, תראה, תבדוק, תחקור, תבקר — ולא־כלום! ועם זה אינך חפשי עדין כליל מהרעיון על־דבר אפשרות הבחרך לשבת בבית־הלבן... וכמו להשלים את הסאה, מה עשו אותם מזכי־הרבים, בעלי־המנפול הפקחים? מכיון שהריחו שאסור אני בחבלי רשתם, התחילו לחלץ את ידיהם ולגבות את חובם. יודעים הם גנבים אלו את כל פרשת תקפו של הפתגם העתיק: „נפל השור חדד הסכין!" ובכן חדדו וחדדו את סכיניהם מכל צדי צדדיהם. בעלי המסלות, שמצאו את ידיהם אסורות מהעלות את מחיר הנסיעה בעבותות האמנה שביניהם ובין העיר, התחילו לקמץ בהוצאות, למעט בקרונות ולפגר במסעות, ומושב אחד, החליטו, דיהו די והותר לתריסר וחצי נוסעים. בעלי האדה, שהיו ידיהם גם כן אסורות מהעלות את

מחירם בחבלי האמנה שלהם, פשפשו ומצאו שתערובה של שבעים וחמשה אחוזים מים ורוח בתוך הצנורות לא תוכל להזיק כלום, חלילה. בעלי החלב הודיעו תיכף שהשנה שנת בצורת בחלב, שהפרות התאחדו לאחודה אחת וגזרו ש ב י ת ה, כדרכן של כל האחודות החדשות, ועל כן עלה מחיר רכולתם חמשים אחוזים, ותחת למסוך מים בחלב, כמו שהיה נוהג זה עד עכשיו, התחילו מעתה למסוך חלב במים... וכן השכילו לעשות גם כל שאר בעלי המנפול הפקחים, עד שבכלות זמן משרתי היה מחיר כל ההכרחיות כפלים מאשר היה לפני עלותי על כסא ממשלתי, ובעלי הטרוסטים פושטים, את עורם של העניים על ימין ועל שמאל, עד שגבה לבו של הממוני היותר אביר, כמדומה לי, אי־אפשר היה לו שלא להכוות מפשיטת־עור כזו... המשטרה הנויארקית ראתה פשוט אור... שאפה רוח... בתי־הממסך עם בתי־הקוביה והבתים־העליזים צמחו כפטריות אחרי הגשם, השוחד השתגשג ועלה כפורחת, הבריונות הרימה ראש, וכל עסקי העולם התחתון הלכו הלוך והצליח באין מכלים דבר...

והקהל? תשאל בודאי: מה אמר הוא?

האמינה לי, גם אנכי שאלתי שאלה זו. אולם הגולם הזה לא שאל ולא דרש כלום. הוא הרכין את ראשו ואמר: „ישר!“ כנראה, רגיל הוא כבר בכך ויודע שאי־אפשר לו לצפות לסדר־עולם חדש...

ועכשיו מגיעים אנחנו אל קצה ספורי. ואתה הסכת ושמע:—

בטרם שהגיעה עוד עתי להתפטר ממשמרתי בתור ראש־העיר. התעתדתי לעזוב את העיר ולהחבא בארמוני שיש לי בנפת פלורידה, למען לא תראני שוב עין איש ולא יצביעו עלי להזכירני את ממשלתי הטובה ואת מעשי היפים. ממהר אנכי להכין את הכל כצורך, שיהיה הכל נכון לשעה הדרושה בכדי שלא אצטרך להשאר כאן רגע אחד יותר. וליתר בטחון פקדתי את הסוכנים שלי לתור לי איזה אי בודד נשכח מרגל אנוש שיקנוהו לי בכסף מלא בכדי שאוכל להסתר שם בבטחה מעיני הבריות מבלי הצטרך להביט שוב אל פניהם... והנה בבוקר בהיר אחד, כשיושב לי אני במעסוקתי ומסדר את עניני בריחתנו, נופל פתאום אל תוך ביתי ועד של

פוליטיקוניםּ כבודים... מה תחשוב ? — ברגע הראשון שראיתי אותם פרחה נשמתי. לבי התחבט בקרבי כדג אחוז במצודה ודמי נהפך למים... ידי ורגלי רעדו ושני התנקשו כל־כך עד שהייתי מפחד שלא תפוזרנה כולן על פני הרצפה... ברור היה לי שלא באו אלו אלא להודיעני שהודחתי ממשמרתי, או, מה שרע עוד יותר, לתבוע ממני דין וחשבון על מעשי היפים, ואולי גם להועיד אותי לבית־המשפט לתת שם דין וחשבון על כל מעשי... ואתה שער לך את הפתעותי כשמעי מפיהם שלא באו אלא להודיעני, שכל המפלגות הפוליטיות הראשיות של המדינה נמנו פה אחד והחליטו למנות אותי לעתוד (candidate) אל הבחירות לגוברנר הממשמשות ובאות... ושסכרי להבחר הוא רב מאד, תשעים ותשעה אחוזים...

כמדומה אתה, כל־כך מהרה נעניתי להם ? — כסבור הייתי בתחלה שלא באו אלו אלא להקניטני ולזרות מלח על פצעי... ורק אחרי טענות ומענות ארוכות נוכחתי שרחוקה היא מלבם מחשבת פגול כזאת. אנכי מתחיל לשפשף את עיני ולשפשף ומתחיל שואל אותם : וכי במה זכיתי לכל הכבוד הלזה ?

„הסם... במה זכית ? — ענו לי כולם פה אחד — וכי זו היא שאלה ! הנה עדים הם ימי משרתך בתור ראש־העיר. כבר גלית למדי את גודל כשרונך כמנהל מדיני ממדרגה ראשונה, הן בצדקתך והן בישרת לבך, הן בחכמתך והן בחריצותך להגן על המסחר והתעשיה, וכו' וכו'..."

„אבל, רבונו־של־עולם ! — משפשף אני שוב את עיני ושואל בתמהון — איך זה אפשר ? ומה יאמר הקהל ? נותני התבחיר (vote) ? האוכל לסנור את עיניהם של אלו ? היתנו שוב אמון בהבטחותי אחרי רמותי אותם באופן גם כל־כך ?"

הסם... הקהל... הקהל... — פזמו אותם הפוליטיקונים הכבודים תחת חוטמם כשחוכה עָרומה תוססת על פניהם — הבל־הבלים ! שקר לו לחמור זה ככל אות נפשך והוא יפצה את פיו לרוחה וירקד לעומתך : קדוש ! וליתר בטחון הגיח אל גרונו כוס של קדוש וכל החולפות תמחינה מזכרונו כהמחות זכרו של עמלק מתחת השמים...

כמדומה אתה, מה עשיתי אני אז ?—הססתי והססתי בדבר—

זה היה למורת מצפוני קצת, הלא תבין... גם בקרנות לבו של רבבון, עליך לדעת, טמון שם איזה זיק של מצפון שמתלבלב לפעמים כל־כך עד שמוכרחת הוא להרגיש בו... אבל סוף־דבר החלטתי להסכים להם ולקבל את הצעתם. ראשית, אי־אפשר היה לי להדחותם, כל־כך היו מפצירים בי. ושנית, מי זה פתי יואל להדחות הזדמנות טובה כזו? ואולי, מי יודע, תובילני זו אל הבית־הלבן...

ומאותה שעה ואילך התחיל שוב שמי לצוף על פני כל העתונים באותיות גדולות ובולטות כל־כך עד שאפשר היה לך לראותן גם בלי משקפים על חוטמך וגם בהיותך יושב לך בקוטב הצפוני או הדרומי, ושבחים ותהלות ומעשים טובים נפרטים ונזקפים שם על חשבוני שפני היו מסמיקים כ ט ו מ י ט ו בקראי אותם... לפי דבריהם הייתי אני האחד והמיוחד שהצלתי את מדינתו של קלומבוס מכליון חרוץ... ואלמלא אני, חלילה, שהייתי להם, מי יודע מה היה אחרית כולם... וממילא מובן הדבר מאליו, שרק אני לבדי הוא האיש הראוי והיאה לאותו דבר, לשבת על כסא הגוברנר באלבני...

הלא רואה אתה בעיניך, שבדברי כן הוא, שאין כאן צורך. חלילה, לא בעמקות־המוח ולא ברחבות־הלב ולא בגדלות־הנפש. וכל מה שנחוץ כאן היא רק מ ע ט ב י נ ת ס ו ס...

נויארק, בחודש אב, התרע״ג.

כולם גנבים

...אח־אח־אח! מה טוב ומה יפה! מהרי־נא, חיתי... ארוחת־ערב רחבה, בל תחשכי... מליח שלם, על קרבו ועל זנבו... ובצל, ופלפל, ושמן, וחומץ... כיד המלך!

כך פוזמי לו חיים־שעיה בקבוק כשהוא מולל את שתי כפות־ידיו זו בזו מתוך התרוממות הנפש בבואו באותו ערב הביתה.

— וחדוה זו מה טיבה? — שואלת תיכף חיה־שושה קצת מתוך השתעות וקצת מתוך העויה חמיצה, כדרכה — את אליהו הנביא פגשת?

—העבודה, כדבריך כן הוא. אותו פגשתי. אותו בעצמו ובכבודו. מבשר הוא שימות המשיח באים.

— ימות המשיח?...

— כן־כן. בא הוא. הוא בא. הלום יבא. במדינתו של קלומבום.

— הלום יבא המשיח? במדינתו של קלומבום?... היודע אתה מה אתה סח? או שכור אתה היום או מ ד ע ת ך?...

— אם שכור ואם מדעת, אבל כך הוא הדבר. הלום יבא. הלום ממש. ואם לא תאמיני לי, הואילי־נא וצאי לך אל קרן הרחוב ותשמעי זאת באזניך את.

— אל קרן הרחוב?...

— כן־כן. אל הקרן שלנו. שם תמצאי עתה את העתוד ברין עומד על גב תירה של בורית ונואם, וקהל גדול של אנשים ונשים טף עוטרים אותו מסביב ובולעים את דבריו כלביבות רותחות.

— העתוד ברין?...

— כן־כן. העתוד ברין. זה המתעתד לועיד (congressman) בועד־העם בושינגטון.

— וזהו אליהו הנביא שלך? אותו העתוד ברין?...

— ומה בכך? וכי אליהו הנביא, חשבת, קרנים לו במצחו?...

היא שתקה ולא ענתה לו כלום, אך סקרה אותו סקירה בוחנת מכף רגלו ועד קדקדו. נדמה היה לה שלצון חמד לו.

— ומה הוא דורש שם? אותו אליהו הנביא שלך?—שאלה אותו שוב אחרי הוכחה שאין התולים עמו.

— כל־כך מהרה? על רגל אחת רוצה את להודע הכל? חכי־נא מעט. כמדומה לך שקל הוא כל־כך להבין את כל דבריו? צריך להיות יותר בקי בנקודות השחורות בכדי להבין אותם היטב. אבל מבטיחך אני, שכדאי לך לעמוד שם ולשמוע את הדברים יוצאים מפיו. דברים יותר כדאים לא שמעת עוד מימיך. מסולאים הם מזהב ומפז. מתוקים מדבש ונופת... העובד בזעת אפו, הוא אומר, הוא היוצר והוא הבורא את כל טוב הארץ ועשרה, ורק לו לבדו הצדקה להנות ממנו. וכל אלה האדונים־העריונים (fop) ההולכי־בטל, כל אלה בעלי־הכרס האוכלים ואינם עושים כלום להוסיף על צורך מצרכי החיים, אוכלי לחם־חסד הם על שולחן אחרים, על שולחנם של העובדים... כל אלה, הוא אומר, ספחת (parasite) ממארת הם בגוף העם, ספחת שצריכה להנתח ממקומה ולהכחד מן העולם... התביני? להנתח... באזמל... כסרטן, למשל... הספחת הזאת, הוא אומר, מוצצת את לשד העם וחיתו. היא שודדת מן העם את אוצרות האדמה, את האוצרות שנתן הקדוש־ברוך־הוא לכל בריותיו בשוה, והיא חומסת מן העובד את שויון עבודתו, וגונבת מכולם את מחיר צרכיהם. וכל עוד שלא תנותח זו מגו העם החולה. אין תקוה לו לזה להרפא מחליו... התביני? גן־עדן, הוא אומר, תהיה הארץ אחרי שתכחד הספחת הזאת מן העולם. אוצרות האדמה קנין כל העם יהיו, העובד ישיג את מלא שויון עבודתו והקונה את מלא מחיר מקנתו, ואיש לא יחיה על חשבון זולתו... התביני? לטרת־לחם, הוא אומר, תהיה באגורה; לוג של חלב — של חלב ממש, לא רביעית חלב ושלשת רבעי מים, כנהוג — באגורה ומחצה; לטרת־בשר — בשר ממש, לא עצמות ופדרים — בשלש אגורות: תריסר של ביצים — ביצים שמתחת התרנגולת, לא שנתגלגלו כבר תריסר שנה במקרוחותיו של הטרוסט — בחמשיה; חליפה של בגדים — חליפה אלא פרים — בשלשה שקלים; איפת בולבוסים

בשקל, וכן גם כור של פחם, וכן גם זוג של נעלים, וכן גם זוג של מכנסים... ומעון של ששה חדרים מרווחים, ועם כל התקונים הכי־אחרונים, עם חום קיטור, ומאור־חשמל, ואמבטת־זרזיף, ומלל, ומצלות, וכו' וכו', בשלשה וחצי לחודש...

— ומתי יהיה כל זה? באלף התשיעי?...

— חלילה! תיכף יהיה זה, למחרת הבחירות. אם אך יבוחר הוא, העתוד ברין, לועיד.

— למחרת הבחירות?... הסם... כל־כך מהרה?...

— מפקפקת את בדבר? חכי־נא עד למחרת הבוקר ותראי.

— אך חיש־מהר תעשה זאת... ואיה הוא הטרוסט? מה יאמר הוא?

— בל־נא תדאגי כלום. תוכלי לבטוח בהם, באותם בעלי הטרוסט, ובחוש הריח שלהם. מריחים הם תיכף ל א ן י פ ו ח ה ר ו ח... צופים הם בתוצאות הבחירות, וכשרואים אך שלקתה חבורתם, מיד הם כובשים את יצרם...

— ולואי שיהיה כדבריך. אכן לבי מהסס בזה... ומה תעשה, למשל, אם לא יתרצו האופה והטבח למכור לך את רכולתם בכך?

— די לך דבר הבלים! אם לא יתרצו למכור. וכי מדוע זה לא יתרצו אלה למכור? אחרי שהטרוסט יעבור מן העולם? וכי כלום לחם ובשר חסרים באמריקה? הטרם תדעי שהכל הוא בשלו? בשל אותו הטרוסט הארור? הוא השטן והוא המשחית והוא המלאך־המות והוא הכל־בו שבעולם! הוא אוגר תחלה את כל יבול הארץ ותוצאות האדמה אל תוך ממגורותיו, והוא מעלה אחר־כך את השער פי־חמשה ופי־עשרה ומוריק את כיסו של העם אל תוך כיסו הגדול הבלתי־שולים... וכשהשובע רב בארץ, והשער עלול לרדת מטה־מטה, אז יבער את יתרון השובע מן העולם, בכדי שלא לקלקל את השער... את החטה ואת השעורה, את הבולבוסים ואת התפוחים ישלח באש... את החלב והיין ישפוך אל תוך הים... וכן יעשה לכל מין ומין מצרכי החיים שאין כדאי לו להצבירו לזמן ארוך. וכשיכחד הוא, אותו הטרוסט, מן העולם, יתרון השובע לא ישרף ולא ישפך, אך כל העם יאכלנו ויתענג עליו...

— וכל זה תלוי אך בו? באותו העתוד ברין?

— בודאי; זאת אומרת, בו ובחבריו היושבים בועד־העם בושינגטון. לו אך רצה זה, אותו ועד־העם, לא היה נשאר ממנו, מאותו הטרוסט, שריד בין־לילה...

— נקל לדבר... בין־לילה...

— נכונים הדברים כנכון היום. הגעי בעצמך, וכי איזה קושי אפשר להיות כאן? הן הוא, אותו ועד־העם, הוא היוצר והוא העושה את חוקי המדינה, ולו חקק היום, למשל, חוק שלטרת־לחם תמכר באגורה או לוג של חלב בשלש, האם יכול היה הטרוסט לבא ביום מחר ולדרוש עבורם פי־חמשה ופי־עשרה? או לו חקק, למשל, חוק, שכל המבער צרכי־הנפש מן העולם בכדי להפקיע את השער יבוער הוא מן העולם — או הוקוע יוקע או ירה יירה — האם היו נועזים שוב אותם בעלי הטרוסט לעשות נבלה כזאת? או לו יסד, למשל, חוק, שכל צרכי־הנפש ימצאו ברשותו של השלטון, הוא יאגור אותם אל תוך ממגורותיו והוא ימכור אותם לכל דורש במחיר שוה לכל נפש, האם לא היה אותו הטרוסט בטל מאליו?...

— לפי דבריך, רק חוקים חסרים באמריקה... אבי שבשמים! ימים על שנה יושבים אבות הקהל, אותו ועד־העם והסנהדריה, ומחוקקים חוקים להעם, ועדיין החוקים הראשונים, החוקים הכי־נחוצים להגן על העם מפני שודדיו, חסרים כליל?...

— הלא זהו הדבר. כל אותם המחוקקים נבחרים על ידיהם ובעזרתם של בעלי הטרוסט, ועל כן יושבים הם ומחוקקים חוקים מגינים עליהם, על אותם בעלי הטרוסט פטרוניהם ומשחדיהם, ולטובתו של העם אין מי שיתעצם, ולפיכך הפקר הוא...

— ומי זה יתן לך ערובתו שהעתוד ברין שלך לא יהיה גם הוא כאחד מהם? מאלה פרנסי הצבור הישנים?

— חלילה! חס מלהזכיר! כי על כן סוציאלי הוא, מהמפלגה הסוציאלית.

— ומה בכך? וכי בשביל כך איננו אוהב כסף?

— די לך דבר הבלים! סוציאלי אוהב כסף! התדעי מה את סחה?... הן כל תעודתם של אלו היא ללחום נגד הממון ולהגן על

העם מפני אותם בעלי הממון החומסים אותו על ימין ועל שמאל. ולו היה הממון מטרתו, כלום נספח היה על מפלגה זו? וכי כלום כופים היו אותו במקל ורצועה להיותו סוציאלי?...

היא רצתה לענות לו דבר־מה, אבל לא מצאה, כפי הנראה, מענה נכון בפיה. היא שמעה כבר למדי על־אודות המפלגה הזאת, שהיא מפלגת העם ונגד הממון. להטיל ספק בזה היה כמו להסתפק במציאות מוחלטת.

— אבל לו גם כן — התעודדה באחרונה — מה תועלת תהיה בעשית חוקים חדשים, אפי אין די אנשי אמת להשגיח שימלאו אותם החוקים כצורך? החוקים עצמם ישארו אותיות פורחות, אם לא ימצאו אנשי אמת להשגיח עליהם שיוצאו לפעולה. כמדומה אני, שגם עכשיו אסורים הם כל תעלולי הטרוסט ותעתועיו על פי החוק, ובכל־זאת הוא מגבר חילים ועולה כפורחת, והחוק ממנו והלאה, כי הממון מגן לו... ולו גם יוסיפו לחוק עוד חוקים כהנה וכהנה, לא יועילו כלום. הממון ימצא לו תמיד דרך לעקוף את החוק. לא יחסרו לו תמיד די־פרקליטים חרוצים היודעים לטהר את השרץ בק"ן טעמים וגם קסדורים ושופטים פקחים היודעים צורת מטבע, והב יפיחו על החוק ועל העם גם יחד... הן כבר שמוע שמענו לא פעם ולא שתים איך שנתגלו פשעי הטרוסט ותחבולותיו, ועתוני המדינה העמידו קול־זועות, ופקידי הרשות יצאו מבוהלים ודחופים ועשו בקורת ובקורת לבקורת, והקול נשמע מקצות הארץ ועד קצותיה... ובכל־זאת הראני־נא לו גם אחד מאותם בעלי הטרוסט שסרחו שנתלה או שנשלח לעבודת־פרך או לבית־הסוהר... ואף־כן מה תועלת בעשית חוקים חדשים? כמדומה אני שאדרבה, שיותר טוב היה לו לעם שלא יעשו בשבילו שום חיקים חדשים, כי כל מה שמתוספים החיקים מתורפים גם השוד והחמס וחייו נעשים לו יותר קשים. כי הטרוסט מטיל אז מס עודף עליו בכדי למלאות את הוצאותיו שהוא מוציא לשחד את אותם החיקים... ורק לטובתם של הפקידים נוטרי החוק נבראים ונעשים כל אלה...

רגע אחד מלל חיים־שעיה את כפות ידיו זו בזו במרץ ושתק.

כבר היה שמשתעה הוא מה אפשר לו להשיב לה על טענותיה הצודקות.

— אבל הן גם זה גופו תלוי בועד־המדינה — ענה לה באחרונה כמנצח — יכול הוא לחוק חוק ש ה ש ו ח ד ג ו פ ו א ס ו ר... התביני?

חיה־שושה לא השיבה שוב כלום, אך משכה בכתפיה כמפקפקת בדבר. לבה הגיד לה שגם תחבולה זו איננה מחוורה כל צרכה, אם־כי לא יכלה לכון איפה זה טמון הקוץ...

חיים־שעיה היה נכון להוסיף ולהסביר לה את הדבר, ולהוכיח לה שאין כאן מה לפקפק כלל, חלילה, אבל ברגע זה נכנס הביתה חיים־שמעיה קנקן.

— הו־הו... חיים־שמעיה! אך האלהים הביאך הלום! מאיזה צד אתה בא? מן הצפון? ראית שם את העתוד ברין? שמעת אותו נואם? ומה אתה אומר? לא שמעת עוד כזאת מימיך! לו יבוחר הוא, תשועה תבא לעולם! גן־עדן תהיה הארץ... ימות־המשיח...

— פסס... העתוד ברין... פרצוף חשוב באמריקה! עתוד לועיד... אי לך, קלומבוס! מי המה אלה המתעתדים לועידים במדינתך! זוכר עודני פרקליט רמאי זה הולך בלי תחתונים, במחילה... ועכשיו מתעתד הוא לועיד... מחוקק חדש באמריקה... את המשיח יביא... ראיתיו... תכשיט זה... עומד הוא שם עכשיו על גב תיבה של בורית ומנענע בידיו ורגליו כאיש שאחזו קורדיקוס... מפיח הוא את כזביו על ימין ועל שמאל בלי שום רחמנות והמון הטפשים עוטרים אותו מסביב ובולעים את דבריו כחמיטות מטוגנות... הוא איננו מקמץ להם בהבטחות. אלה לא יעלו לו במחיר רב... והפתאים מנענעים לו בראשיהם ועונים: אמן! — הוי, פתאים! פתאים! עד מתי תהיו פתאים! מאמינים הם באמונה שלמה, שכל אותה הטרחה לא טרח צדיק זה אלא בשבילם... רק בשבילם הוא עומד וצווח שבי כבת־יענה... רק בשבילם מזניח הוא את עסקיו שלו ורץ מקרן לקרן ומאולם לאולם ומריע

ומצרית... רק בשבילם... בשביל להחפישם מעבדותם ושפלותם... בשביל להביא גאולה לעולם...

— אלא בשביל מה, חושב אתה, עושה הוא כל זאת?

— בשביל מה? — אל תהי שוטה! בשביל כיסו! השכר איננו מרובה, אבל השוחד רב... לולא זאת, לא היו מביאי־הגאולה הללו להוטים רק אחרי המשרות השמנות ששומנתן נוטפת מהן...

— להגיד לא קשה. הלשון גמושה, בלי עצמות. באמת אין הדבר כן. השוחד היא נשמתן של המפלגות האחרות, אבל לא של מפלגה זו, הסוציאלית. היא לא תגעל את ידיה בשוחד ולא תמכור את העם אל מוציאיו הממוניים. ולמי אתה נותן את תבחירך? לא לו?

— למי? לברין? — חלילה! עתוד יותר כדאי ממנו יש לי לתת לו את תבחירי. העתוד גרין. הוא איננו ברין. בדבריו יש ממש. אם אומר הוא לך שעכשיו הוא יום, יודע אתה שהוא יום ולא לילה. עומד הוא עכשיו ונואם שם בקרן־הרחוב השני. לו שמעת אותו מדבר! אך שפתים יושק! הוא איננו מבטיח לך הרים וגבעות כברין, אבל הוא איננו גם מפיח כזבים כמוהו... לו יבוחר הוא, בא יבא הקץ לממשלת הזדון בארץ. אפשר יהיה גם לאיש ישר לחיות על פני האדמה. ולמי תתן אתה את תבחירך?

— לברין.

— לברין? ומדוע לא לגרין? האם לא טוב הוא מברין?

— אפשר שכן הוא, כדבריך, אבל אנכי החלטתי כבר לתתו לברין ולא אשנה.

— חלילה! בל תשנה! מצפונך יוכיחך...

— לו לעצתי תשמע, תתן גם אתה לו את תבחירך. אכן מה זה אדבר על אוזן חרש! אם לא שמעת אותו מדבר... לטרת־לחם, הוא אומר, תהיה באגורה... לטרת־בשר בשלש אגורות... תריסר של ביצים — ישר מתחת התרנגולת — בחמש אגורות... זוג של נעלים בשקל... וכן גם זוג של מכנסים...

— ומתי יהיה כל זה?

— מתי? — תיכף. למחרת הבחירות. אם אך יבוחר הוא לועד.

— הסם... צריך להיות תמים ביותר בכדי להאמין בכל כזביו אלה... מובטחני שלא הסתכלת היטב בפניו של ברין זה בשעה שהבטיח לך את כל ההרים והגבעות האלה. לולא זאת, סוקר היית שם את ההתול המר התוסס בזויות עיניו ובין קמטי שפתיו... לא, אחא! אותי לא יוליכו עוד שולל העתודים הנקודים והברודים האלה... כבר ידועים הם לי תכסיסיהם של מזכי־הרבים אלה הבאים לסנור בלהטיהם את עיני בוחריהם בכדי לצוד אותם בחרמם... לא הם הראשונים ולא הם האחרונים המוריקים מאשפותיהם הבטחות פולחות רקיעים. כבר ראיתי רבים לפניהם שהבטיחו להביא גאולה שלמה לעולם כשיבוחרו אל המשרות אשר אליהן היו נושאים את נפשם. וסוף הדבר? — הם קבלו מידי העם את משרותיהם והתעשרו והתעבו על חשבונו של העם, והעם־החמור טבע יותר ויותר בבוץ עבדותו ושפלותו. הגאולה השלמה היא רק עד למחרת הבחירות, ואז —פרחה נשמתה... אז יהדו אותם מביאי הגאולה השלמה את שתי ידיהם לקבל מזה שיתן יותר... לא, אחא! אותי לא יבטיחו עוד הבטחות־שוא כאלה. ירוק אירק בפניהם, לאמור: שקר בפיכם! ולו גם בא אלי היום הזה אליהו הנביא ומבשר לי שמחר יבא המלך המשיח — הידעת מה הייתי אומר לו? — לכשאראנו בעיני אאמין לך! וגם כשרואה אני בעיני שאיזה דבר טוב ומועיל הולך ונעשה לכאורה בשביל טובת הצבור, אינני מאמין בו כלום. ברור לי למפרע שלא בשביל טובת הצבור נעשה זה, אלא איזו סבה אחורית־מסתורית ישנה בגו, איזו סבה שתועלתפ של אנשים פרטים כרוכה בה, ולהם תגיע הטובה והתועלת מזה, ולחלקו של הצבור יגיעו רק חבלי הלידה... ואם אין די־מוח בקדקדך לראות זאת למפרע, תפקחנה עיניך לראותה לאחר זמן. ואם רוצה אתה, אתן לך משל חי מן המציאות על אמתת דברי. הנה לך, למשל, הגן הצבורי שעל חוף הים. עודך זוכר בודאי את הרעש והמהומה שחולל זה בשעתו ואת התסיסה הרבה שנהיתה אז בדעת הקהל. העתונים הקדישו מאמרים־ראשים נלהבים לעורר את דעת הקהל על הענין הנחוץ העומד ברומו של עולם, ומטיפים

חוצבי־להבות קראו אספות בכל קצות העיר, ובדמעות רותחות נושרות מריסי עיניהם תארו לפני קהל שומעיהם את ענותם וסבלותם של החלכאים שוכני בתי ה ט נ מ נ ט, כביכול... איך הם נצרבים ונצמקים במשך ימי הקיץ בתוך חדריהם הצרים והאטומים... את גורלם החלך של העוללים והיונקים הנחלים בכל מיני חליים רעים והנספים בלי עתם מאין די־אויר לנשימה... וכל זה לרגלי חסרון גן־צבור חפשי על חוף הים... גם אנכי הייתי אז מן הנפשות התמימות המאמינות שיש איזה נצוץ של אמת בעולם, וגם אנכי הייתי רץ מאולם לאולם ומאספה לאספה ומוחא כף לעומת אותם המטיפים מזכי־הרבים ובולע את דבריהם כשלשונים ממולאים גבינה, ובלבי הייתי אומר: אכן לא אלמן קלומבוס מאנשי צדק ויושר אשר לא טובת עצמם אך טובת העם לנגד עיניהם...

— ואחרית כל אלה?

בודאי ידועות לך תוצאות הדבר. אבות הצבור נענו תיכף לדרישת העם הצודקת, מה שנחשב להם לצדקה גדולה, כמובן, והלכו וקנו שטח־אדמה גדול על חוף הים ושלמו בעדו מליונים רבים מקופת הצבור. כל הענין נשתקע תיכף; המטיפים חדלו מלחצוב להבות והעתונים פסקו מהרעיש עולמות. והצבור היה מלא שמחה על נצחונו ועל גן־הצבור ההולך ונעשה בשבילו על חוף־הים.

— וגן־הצבור?

עודנו שוכב שם עד היום הזה למעצבה תחת גלי הים הרועשים, ודגיו הקטנים עם הגדולים מתענגים עונג רב על מזג אוירו הצח והמשיב נפשות...

ורק עכשיו נפקחו עיני המפשים התמימים לראות, שכל אותה התעמולה הנוראה על־דבר גן־הצבור לא היתה מתחלתה כי־אם תחבולת־ערמה של חברה פקחית אחת בעלת אותו שטח האדמה בשתוף עם אחרים מאבות הקהל שחלקו ביניהם את כל המליונים שחלבו מקופת הקהל בעד חלקת אדמה שפגרו מימיה מלהענות לה לאותה הקריאה הגדולה של היום השלישי...

— ואבות הקהל?

הם לא חלו ולא זעו. אדרבה, במצח נחושה, במצח אשה זונה, באו אל הקהל ודרשו מידו שלא יקפח את שכרם על כל הגדולות והנצורות שעשו בשבילו, בקנותם גן־צבור לו, ויעניקם

בגמול זה משרות שמנות על־יד קערת הצבור (בכדי שיוכלו ללחך עוד...). ומשלים מעין אלה יכול אתה לפגוש על כל צעד ושעל. ואחרי כל אלה, לך והאמין בהם ובהבטחותיהם...

— הלא זהו גם דברי. עומדים אנחנו עכשיו על נקודת־מבט אחת. אם כל אותן המפלגות האוחזות עתה את רסן הממשלה כידיהן משחתות הן, רקובות עד החומש ושקועות בשוחד מכף רגליהן עד למעלה מאזניהן, עלינו לקחת את רסן הממשלה מידיהן ולתתו למפלגה אחרת, למפלגה שיש לקוות שתהיה יותר טובה, שתעמוד בעד העם ולא תגעל את ידה בשוחד.

— אך בחלומות שוא תשגה, יקירי! השד אחד הוא. את טעותך תכיר אחרי כן. את טבעו של האדם לא תשנה. טבעו של זה, של הסוציאלי, איננו שונה מטבעו של זה, של הדמוקרטי או של הרפובליקני. הצד השוה שבכולם, שטובת עצמם והנאת עצמם קרובה להם יותר מטובתם והנאתם של זולתם. הסוציאלי הדורש שויון כל הולכי־שתים בכל, סוציאלי הוא לא בטבעו ואף לא עקב הכרתו ורצונו המוחלטים, אך לרגלי תנאי מצבו שהוא נמצא בהם באותה שעה, זאת אומרת, במדרגה נמוכה בערך מאחרים, והשויון הכללי ההוא הוא לטובתו והנאתו. אכן לו ישונו תנאי מצבו, לו יבוחר לאיזו משרה שמנה או לו יגולגל סתם לאחד המקומות ש ב כ ו ת ל ־ ה מ ז ר ח, וטובת עצמו תדרוש ממנו את ההפך מן הסוציאלות, מן השויון הכללי, אז יעבור מבלי אומר ודברים אל המחנה האחר, יעשה לאי־סוציאלי... ודבר זה איננו רק תורה לבד, אלא מעשים ועובדות הנפגשים לנו על כל צעד ושעל. על כל צעד ושעל פוגש אתה סוציאלים נלהבים, זאת אומרת, ש ה י ו סוציאלים נלהבים כל עוד שהיו הולכים בלי תחתונים, במחילה... וכשאך נהפך עליהם הגלגל והריחו ריח מטבע, נתרוקנו תיכף מסוציאלותם ונהפכו לשלמונים ותיקים... וכל אותם התפרנים שהיו לפנים מראשי־המדברים ובעלי־האחודה הכי־נלהבים, מוצצים אחר־כך את פועליהם הרבה יותר מהממונים הכי־גרועים כשאנה המקרה לידם להתעלות למדרגת בעלים לעצמם... וגם אתה בעצמך, מובטחני בך, שתמוץ את פועליך לא פחות, ואולי גם יותר, מבעליך הממונים לכשתגולגל להיותך בעצמך נותן־עבודה... ואין אני מאשים אותך כלל בזה, חלילה, כי יודע ומכיר אנכי שזהו טבע הדברים, ואחרת

אי־אפשר להיות. כי סוף־סוף סובב־הולך הוא כל העולם סביב צירו, סביב אותה הנקודה התיכונה, נקודת העצמונות (egotism) הנחוצה במדה פחות או יותר מרובה לקיומן ולהגנתן העצמית של הבריות, ואף בדעתו של משוגע חסר־לב יכול לעלות רעיון כזה, לדרוש ממי שהוא להתנהג באופן שונה מזה.

— לו יהי כן, כדבריך. לא אתעצם אתך בזה. אבל סוף־סוף הן גם בזה גופו אשמתו של המשטר הנוכחי הוא. לכשישונה המשטר הלזה, דברים כאלו יהיו מן הנמנעות. המשטר ישוה את הכל, ועצמונותו של האחד לא תוכל להזיק להשני. המשטר אמנם לא ישנה את טבעו של האדם, אך ישלול ממנו את יכלתו להזיק בו לזולתו, וקיומו ואשרו של האחד לא יהיו תלויים שוב בחסדו ובישרת לבו של השני. ואל זה אנחנו נושאים את נפשנו. בשביל זה אנחנו נלחמים. וגם לחום נלחם עד אשר יבא היום והמשטר הנוכחי, המשטר של ח ט ו ף ־ ו ש ד ו ד, לא יזכר ולא יפקד עוד, והמשטר הסוציאלי ישור בארץ על אפם של כל החנפים שונאיו ומנדיו...

— מ ש ת ע ש ע א ת ה ב ג ל ו ס ק א ו ת ק ר ו ת, אחא! יכול אנכי להבטיחך על דברתי, שלא אתה ואף לא נינך ולא נכדיך יראו את זאת. וגם זאת, לו גם היה יהיה כדבריך, לו גם בא יבא המשטר הלזה לעולם, מובטחני שלא תמצא בו די־נחת. גם אז תבקש ותמצא בו די־מגרעות, ואולי גם יותר מבזה של עכשיו. אז תלון שהחיים חסרים טעם, תפלים בלי מלח... שעבדים משועבדים אנחנו כולנו להמשטר הכללי־ההכרחי... שאין איש חפשי לנפשו לעשות כרצונו, כי אסור הוא בכבלי המשטר האכזרי שאינו מרשה שום יתרון להאחד על השני... ומתוך כך גם לקתה מדת התעורה (ambition) הנחוצה כל־כך להשלמת מפעלים פחות או יותר כדאים ולהרמת ערך החיים... רק עכשיו, בטרם שראית עוד את הסדר הלזה במציאות, כשעודך רואה אותו רק מרחוק, בדמיונך, נדמה הוא לך כל־כך מזהיר וטוב ויפה, כמו כל אותן התקוות הרחוקות, וכשיבא אל המציאות, יאבד גם הוא זהרו וטובו ויפיו, ככל אותן התקוות שבאו ונהיו...

— לפי דבריך אין לה להאנושות ללחום כלל בעד תקון תנאי מצבה, כי לא תצלח. לאשרנו אין זו נזקקת כלל לשיטתך. לאשרנו

הולכת היא קדימה בצעדי ענק, הולכת וקרבה אל מטרתה. ולו נזקקים היינו לשיטתך, גם אנחנו וגם בנינו וגם בני בנינו משועבדים היינו עדין לארונים קשים, לאותם בעלי הזרוע ששעבדו את החלשים מהם ועבדו בהם עבודת עבד מאות ואלפי שנים.

— גם בזה טועה אתה טעות גדולה, אחא. העבדות לא עברה עדין ולא בטלה מן העולם. היא רק פשטה את צורתה ולבשה צורה אחרת, צורה חדשה. ואלמלא באנו למצות את עומק החשבון, גרועה היא זו האחרונה גם מן הראשונה. לפנים היה גופו של העבד משועבד לאהוניו לעבוד את עבודתו בבית ובשדה, ולעומת זאת היה גם האדון משועבד במדה ידועה לעבדיו, להספיק להם את צרכי מחיתם, ועכשיו נשתחרר האדון כליל משעבודו לעבדיו, והעבד נשאר עדין משועבד לו להאדון, לרוץ ב ר צ ו נ ו ה ט ו ב אל תוך מעבודתו ולעבוד את עבודתו בשכרו שהוא קוצב לו ברב־חסדו, ולהשיב לו אחר־כך את שכרו זה במחיר צרכיו שנמצאים כתומכי בידו. וכשאין האדון צריך או רוצה לתת לו עבודה, אז על העבד־החפשי הלזה לגווע ברעב...

— וכשהופך אתה את הדף אל צדו השני — משועבד הוא האדון לפועליו לתת להם את שכרם שקוצבים לו בעבודתם, ולתת להם את צרכיהם כפי מחירם שקוצבים לו בהם. וכשאין הפועלים צריכים או רוצים לעבוד עבודתו או לקנות את צרכיהם ממנו — עלול הוא האדון־החפשי הלזה לפשוט את רגליו...

— הלא על כן רואים אנחנו איך שהבעלים העלובים י ו ר ד י ם מ ט ה ־ מ ט ה בעוונותינו הרבים והפועלים המאושרים ע ו ל י ם מ ע ל ה ־ מ ע ל ה...

— האמת היא ששניהם צריכים זה לזה ואי־אפשר לו לאחד מהם להתקיים בלי השני. אבל סוף־סוף אנשים שוים הם, אנשים חפשים לעשות כל מה שביכלתם בכדי לתקן את מצבם, ולכל אחד מהם נתונה הרשות והאפשרות להיותו לבעלים לעצמו אם מוכשר הוא לזה.

— אם־כן הלא יש לך כבר אותו השויון שאתה מתגעגע כל־כך עליו...

— במדה ידועה אמנם יש לנו גם עכשיו השויון הכללי. אבל איננו שלם עדין, כי הממון משמש כלי־זין בידי בעליו לשעבד

ולמוץ את הנשארים שאין בידם, לרגלי חסרון הממון, החמרים והתכשירים הנחוצים להם לעבודתם ואפני ההחלפה וההפצה של תוצאות עבודתם. ועל האנושות ללחום עוד עד אשר תשה ותשמיד כליל את השפעתו של זה, של הממון.

— שוב האנושות ושוב האנושות. כפי הנראה, מאמין אתה הרבה מאד באותה האנושות...

— מאמין אני באמונה שלמה שסוף־סוף תנצח ותבא אל מטרתה.

— ולי אני האפיקורס אין כאן כלום במה להאמין. כל אותה האנושות שלך עם כל התקדמותה המרובה ותקנותיה הגדולות וססמותיה המצלצלות, וכו׳ וכו׳, כשהופך אתה אותה אל צדה השני, אל צדה השמאלי, היודע אתה למה היא דומה? — לעדת זאבים גדולה שכל אחד מהם מתעצם בכל שארית כחו להוציא מפי האחרים ולרכוש לעצמו יותר ככל האפשר מן העצמות המפוזרות לפניהם... עד שאם באת לחשב תמצא, שכל חריצותם ומרצם של אלו נבזז לא ליצירתם של הדברים הנחוצים להם לחייהם, אלא לרכישתם ולשמוטם של אלו מידיהם של האחרים... וכשרואים שחבורה אחת מהם חרוצה ביותר ועלולה לרכוש לה יותר לפי הערך מאותן העצמות המפוזרות או כשמרגישים סתם שאפשר להם לנשל איזו חבורה מחלקה ולרשת אותה, מתכנפים הם חבורות־חבורות ומתאגדים אגודות־אגודות ומתנפלים אלו על אלו וטורפים אלו את אלו וקוטלים אלו את אלו וקוראים לזה מלחמות — מלחמות ה׳, מלחמות הצדק והיושר, מלחמות החופש והשויון, וכו׳ וכו, ובתוכו של דבר הכל הוא בשבילן, בשביל אותן העצמות...

— הנה שוב ענה בך פיך, יקירי! שוב באת אל אותה הנקודה הראשונה. הלא זהו גם דברי. הלא בשביל כך עלינו ללחום באותו הסדר הישן של ח ט י פ ת - ע צ מ ו ת, ללחום בו ולהשמידו מתחת השמים...

ללחום בו... להשמידו... הדברים מתגלגלים מן השפה כמשותים... ללחום... להשמיד... במה? — בקנה רצוץ... בבחירות ועידים כברין...

רגעים אחדים שררה דממה. שניהם כבשו את פניהם פעם

בספון ופעם בקרקע ושתקו. נכר היה שכל טענותיהם נסתתמו או אזלו מכליהם.

— לפי דבריך — התאושש חיים־שעיה באחרונה כמנצח — הן אחת היא אם זה או זה יבוחר, ומה לך איפה למי משניהם אתן את תבחירי? אם לברין או לגרין?

— בתוכו של דבר — ענה חיים־שמעיה כמהסס — אמנם אחת היא. כל עוד שיהיה הכסף המפתח היחידי לכל צרכי החיים ולכל תענוגות חלד, אין לצפות מן האחד יותר ממן השני, יהיה זה מי שלא יהיה. כולם ימכרו את בוחריהם בשלמון הראשון שיודחק אל בין אצבעותיהם. ודבר זה מונח הוא כבר בטבעו של האדם, להיות קרוב לעצמו יותר מלאחרים, ואת טבעו זה לא יחליף כמו שלא יחליף הזאב את טבעו לטרוף... אולם אני, במה שנוגע לענינגו, נמוק אחר לגמרי לי בזה. ענינו של דבר כך הוא. תערובה התערבתי עם אחד ממכירי שגרין יבוחר ולא ברין. ולו יבוחר ברין — מאה שקלי מונחים על קרן הצבי. ולעומת זה, אם גרין יבוחר, זוכה אני במאת שקלים. הנפקותה היא לי איפה במאתים שקל... התבין? אם תתן את תבחירך לגרין, תחשב לי זאת לחסד אישי, באותה שעה שאתה לא תפסיד כלום...

— משתתף אני בצערך הרבה מאד, חביבי! אבל צר לי מאד שלא אוכל לשנות את החלטתי.

— לא תוכל לשנות? ובשביל מה? בשביל שעתיד הוא ברין להביא גאולה שלמה לעולם?...

— חבל לי על שתי מאותיך, חביבי!

— אין נחוץ לך לחבול כל־כך... בין־כך ובין־כך תבחירך לא יכריע את הכף. אחת היא, אם תתן אותו לברין או לגרין. בין־כך ובין־כך יובחר הוא ולא ברין. ידוע הוא ברין שלך ביותר לקהל בוחריו, כי על כן פרקליט הוא. ומי זה יואל לצפות לכלום מפרצוף כזה? מפרצוף שכל עיקר עסקנותו הוא השקר והשלמונים?...

— אצלך הכל שוים: חתול וברבור, עז ויחמור... גם בין יודעי דת ודין אפשר שימצא איש אחד ישר דורש אמת.

— ישר... דורש אמת... כך. עכשיו כונת אל האמת! זהו המקום הנכון. אם יש שבי בין אלה איש אחד דורש אמת, זהו ברין... הוא הוא הגבר! רוצה אתה לדעת אל נכון את טיבו של דורש אמת

זה — צא־נא ושאל את פי אלה שבאו עמו בנגיעה ישרה בעניני משא־ומתן. צא־נא ושאל את פי חיים־יוסל מודענו. הוא יודיע לך על־דבר נסיונותו שהיתה לו עם דורש אמת זה... הוא יצוה כבר לניניו ולנכדיו לבל יהי להם עסק שוב עם פרקליט... רצה חיים־יוסל לגבות חובו מאחד מבעלי־חוביו והלך ומסר זה לברין. ומה עשה ברין? — בכל פעם שבא חיים־יוסל להודיע אודות הענין חלב ממנו עוד בת־חמשים ועוד בת־חמשים להוצאות המשפט. וכשראה חיים־יוסל שהוצאות המשפט עלו כבר ליותר מכפי מכסת חובו, פסק מלתת. וכשפסק מלתת, פסק ברין מלגבות את חובו, כי איך זה יוכל לגבות את חובו בלי היות לו הוצאות המשפט?... וכשהתחיל חיים־יוסל לחקור ולדרוש בדבר מצא, שחובו נגבה כבר עם הרבית ועם הוצאות המשפט כחוק, אלא שהפשיל מר ברין את כולו לתוך כיסו... וחסל!

— הסם... ואתה מצאת בזה את עונו? רוצה היית בודאי שיהיה פרקליט אמריקאי שיצא מן התחכמון מוכתר בכתר יועץ וחכם־משפטים כרב ליטאי שמקבל ששה ר"ט לשבוע בשכרו וכשבאים לפניו שני בעלי־דינים מתעצמים מפשר ביניהם ומשלים לו מתוך כיסו מה שחסר לו להנחמץ לפי חשבונו... הלא על כן פרקליט הוא...

— הלא זהו גם דברי: כי על כן פרקליט הוא...

— הסם... ואיזה עתוד לועיד איננו פרקליט? הלא בהכרח פרקליט הוא. אם איננו יודע דת ודין, איך זה יסכון לועיד? לחוק חוקים להעם?

— בודאי. בודאי. אם איננו יודע דת ודין, איך זה יוכל לדעת איך לתקן את החוקים באופן שיתאימו ל מ ט ר ו ת י ד ו ע ו ת נ ח ו צ ו ת?... ואיך זה יוכל להשלות את הפתאים להאמין שיביא גאולה לעולם?...

— אולם סוף־סוף הלא ראה תראה שיבוחר הוא, ברין, ולא גרין. וגם ברב־דעות גדול.

— היה לא תהיה! הלא תראה את דברי. דבר זה הוא למעלה מכל ספק. יכול אתה לסמוך עליה על מפלגה זו שיש לה כבר מן המוכן די מ ל א כ י ם־בוחרים שיכריעו את הכף לטובתה... ולו גפי היה יהיה כדבריך, לו גם יוטלו רוב התבחירים

לו, גמי אז לא יצא הוא המנצח, ורק גרין... הלא ידעת בוודאי מה שקרה לו לאותו העתוד נ— שהתעתד בשנה העברה לראש־העיר... וככה יהיה גם עכשיו עם ברין שלך. יכול אתה לבטוח בהם באותם הממונים על הדבר, שיודעים הם למנות את התבחירים באופן כזה שהעתוד הנאות למשרתו יבוחר... ואם חושב אתה שדברים אלו קלוטים מן האויר ואין בהם ממש, אינך אלא טועה. ידיעה זו ממקום גבוה באה לי... מאחורי הפרגוד... ואם רוצה אתה, נכון אני להתערב אתך על זה. נכון אני להניח לך עשיריה שלמה נגד שלישיה שלך...

— אינני רוצה להתעשר מחורבנך, חביבי!

— זאת אומרת, ירא אתה שלא אתעשר אני מחורבנך אתה...

— לו יהי כן.

חיים־שמעיה לא ענה לו שוב כלום, אך קם ממושבו חיש־מהר והתעתד לעזוב את הבית. הוא ידע כבר שלשוא תהיה כל השתדלותו להשיב את חיים־שעיה מדעתו. הוא ידע כבר את חיים־שעיה, שלא ישנה את החלטתו אחרי התעקשו בדבר, ולו גם עלתה בידו להוכיח לו שחור על גב לבן שטעות היא בידו. הוא פסע עוד פעמים אחדות לאורך ולרוחב החדר מבלי דבר כלום ומהר לעזוב את הבית כאילו כפאו שד.

— הראית? — העיר לה חיים־שעיה לחיה־שושה אחרי הסגר הדלת מאחריו — איך זה חרה לו על סרבי מלתת את תבחירי לגרין? להדמוקרט השלמוני גרין שלו? ואיך הוא מלעיז על זה, על ברין? כמדומה את שחושש אני הרבה לדבריו? דברים כאלו אין בהם ממש. לא חדש הוא באמריקה. כבר היא דרכם של בריות הללו בכך. להשחיר את פני עתודיהם של המפלגות האחרות. ולו גם בא משה רבנו בעצמו ובכבודו ונמנה לעתוד, לא היו נמנעים מעפר בעפר לעומתו. בנדון זה אין גם מה להתרעם עליו כלל. מודה הוא על האמת. שנוגע הוא כאן נגיעה ישרה בדבר. מאתים שקל אינם הולכים רגלי... מאמין אני לו בזה, שאמת הוא כדבריו, אם־כי ח ט ו ף הוא לפעמים באותו דבר...

— האמת לאלהים הוא! — השיבה חיה־שושה מתוך פקפוק של כפירה בכל אותו הענין, ותזדרז להביא את המליח וכל אבזרו שהציגה על השולחן.

חי בישעיה לא תחת שבּ כלים, אך רופף את רצועתו, ובחפזון של יציאת־מצרים שם קץ לו ולקרבו ולגנבו, ועזב תיכף את הבית על־מנת ללכת אל אולם־הבחירות להטיל שם את תבחירו לברין. שם מצא את כל שכניו ומכיריו מכונפים כבר למלא את חובתם בתור אזרחים, ולכולם השתדל להוכיח, שהעתוד ברין הוא העתוד הנכון, העתוד היותר כדאי והגון להבחר, דבר שהסכימו לו כולם, כמובן.

— למחרת הבוקר — פקד את חיה־שושה בשובו הביתה אחרי תום הבחירות — תואילי להעירני תיכף בהשיגך את יומון,Journal הבוקר. רוצה אני לדעת בכל הקודם את תוצאות הבחירות.

— לו יהי כן — באה תשובתה של חיה־שושה מתוך התנמנמות, וקול נחרותיה הדד תיכף בכל פנות הבית.

* * *

מלא תקוה שהעתוד ברין יבוחר לועיד עלה חיים־שעיה על יצועו. הוא התהפך עוד זמן רב על משכבו, ובמוחו התרוצצו קטעים וניבים מנאומיהם של העתודים השונים שנקלטו במוחו במשך שלשת הימים האחרונים שלפני הבחירות ושהתערבו עם שברי מאמרים וקטעי רעיונות משיחותיו ווכוחיו עם שכניו ומכיריו במשך היום.

האחד, הוא זוכר, הבטיח להם לשומעיו, שאם יבוחר הוא, יושעו תיכף תשועת עולמים. העניות והאביונות חלוף תחלופנה, העבדות והסבלות הגוז תגוזנה, רעב ומחסור, חלי ומכאוב — המחה ימחו מתחת השמים. העניים יתענגו על כל טוב, הרעבים יאכלו לשבעה, ירוו דשן, וכל נגש ונענה, כל נכאה ונדח ירים ראש, ילך קוממיות...

עוד אחד הבטיח על דברתו, שבהבחרו הוא יתוקן כל העולם תקון גמור. החמס והשוד, האונאה והתרמית לא יראו ולא ימצאו. השוחד והשקר, העריצות והחמיצות לא יזכרו ולא יפקדו. רש ועשיר, חזק וחלש שלובי זרוע ילכו, על כוס שכר יחד יתענגו. העשיר לא יתעמר ברש, והרש לא יצר לעשיר. החזק לא יבלע את החלש, והחלש לא יקוב את החזק. אך שלום ושלוה, אושר וחדוה, אהבה ואחוה שור ישורו בארץ...

השלישי נשבע בחיי ראשו, שאם אך יבוחר הוא, כלה יעשה את הטרוסט. הפקעת שערים של כל ההכרחיות על מספר הנמנעות

תחשב. כל צרכי הנפש, כמו גם כל צרכי הצבור — הפרזליות והקרוניות, מערכות האדה והחשמל, רשתות הבזק והמלל, מכרות הפחם והמתכיות, מעינות הנפט והנוזליות, כתומם בידי השלטון יהיו. בתי־חולים ורופאים, חובשים וחובשות, מילדים ומילדות, תיאטרונים ותחכמונים — חנם לכל דורש יותנו...

הוא עודנו שוכב והוזה על דבר כל אותם הדברים הטובים העתידים להתרחש בעולם, בהתאמצו עם זה לקרא גם בין השורות ולדמות הבטחה להבטחה ולהבחין איזו מהן יותר כדאית או עלולה להתקים, והנה — הוא עומד על גב תיבה של בורית באמצע פלטיה מהפלטיות שלש־הקצויות שבתוך העיר ועל סביבו רוגש המון גדול של אנשים׳ ונשים וטף. הוא עומד ומנענע בידיו לכל עבר, הזעה מטפטפת מעל מצחו טפות־טפות, גרונו נחר כקנה של דלעת, והוא לא ייעף ולא ייגע מלחצוב אמריו.

הנה הוא מפסיק את מדברותיו, משתעל ומוחה את הזעה מעל פניו.

„איך זה אפשר ? — מבליח ברגע זה רעיון בלתי ברור במוחו — הן העתוד ברין הוא המתעתד לועיד בשכונה זו, ואיך זה בא אני הלום ?"

הוא מעיף את עיניו הצדה ורעיונו מתבהר והענין מתחור לו היטב : הן העתוד ברין מתעתד לועיד בשל המפלגה הדמוקרטית, והוא בשל הסוציאלית...

הוא מרגיש בלבו מעין הנאה מרובה על זה, וברגע זה שומע הוא שוב את עצמו מדבר אל הקהל :

„השמים שמים לה׳ והארץ נתן לבני אדם — מתחיל קולו המתון־הבטוח לחלחל באויר, בהתגברו מדי רגע יותר ויותר — לבני אדם ולא לחזירים... לבני אדם ולא לחטפנים... לבני אדם ולא לחמסנים... לבני אדם ולא לבעלי הטרוסט... משל, למה הדבר דומה ? — למלך שעשה כרה גדולה לעבדיו ופנה להם טרקלין כליל־הוד בארמונו, וערך להם שולחנות מלאים כל טוב וכל מעדני־מלך. וכשבאו אל המשתה, מה עשו עזי־פנים שבהם ? — עמדו וחטפו מעל גב השולחנות כל נתח טוב ושמן וטמנום בכליהם, ולאחיהם הישרים והתמימים השאירו את העצמות ואת הזנבות... וכשבאו הנחשלים לפני המלך, קצף המלך קצף גדול ואמר להם : בני חביבי !

את מיטב חדרי פניתי לכם ואת משרתי צויתי להכין לכם ממיטב המטעמים והמעדנים שבבית גנזי. את הכל הכינותי לטובתכם ולהנאתכם. יותר מאשר יכולים לבותיכם לכסוף ולשונכם להביע הכינותי לכם. ועכשיו כשבאו החטפנים וחטפו את הכל — הנה אין מדרך המלך להתערב בכמו אלה, אבל גוזר אני עליכם שתלכו ותעשו דין לעצמכם. מה עושים להם לחזירים הגורפים את הכל אל תוך שעלם? — מכים באלה על חרטומיהם ואומרים להם: התפרקו! החזירו! ועתה, בני חביבי! אל תרהו ואל תיראו! רבים הם אשר אתכם מאשר אתם, ואני מבטיח אתכם שתלכו ותצליחו. כי לא בגבורתם ואומץ־רוחם שמטו מכם את חלקיכם, אך בתרמית לבם ונכליהם, ואם יצאו תצאו כולכם שכם אחד לנגדם, יכול תוכלו להם וגם השמיד תשמידום מעל פני האדמה..."

הוא הפסיק את מדברתו ושאף רוח, ומכל עברים הריעו תרועות־הידד ארוכות וסאנו מחיאות־כפים בלתי פוסקות.

„אחים אזרחים! — שב הוא להאריך את מדברתו אחרי ששקעו קולות התרועה, בהצביעו באצבעו הימנית לעומת קהל שומעיו — היום הזה אתם בוחרים בועידיכם היושבים בועד־העם בושינגטון. ועידיכם אלה הם מחוקקי חוקיכם ומגיני זכיותיכם. חשבו־נא איפה היטב ודעו, במי אתם הולכים לבחר: אם באלה ממלקטי עצמות תחת שולחנם של החזירים או באלה משלכם? שמעו־נא אלי, אחים אזרחים, וישמע אליכם אלהים! אם בחור תבחרו בי וישוב אשב בועד־העם בושינגטון, עדים הם השמים שמעל לראשינו וערה היא הארץ שמתחת לרגלינו — כלה תהיה לממשלת החזירים בארץ! כטאטא קורי־עכביש בערב־הפסח, כן טאטא אטאטא את כל בעלי־הטרוסט הפושטים את עורכם מעל עצמותיכם למען מלאות חוריהם זהב... אלה המוכסים הגוביםׁ מס כבד מכם גם מעבודתכם וגם מצרכיכם שאספום אל תוך שעלם...

„אחים יקרים! אחים אזרחים! אם עודכם פוסחים על שני השעיפים, אל איזה משני הדרכים תפנו, הביטו־נא אל גבותיכם הכפופות, אל נשותיכם העטופות ואל ילדיכם השחופים! התבוננו־נא אל לחייהם השופות ואל עיניהם הכבויות, ושימו־נא אל לבכם והבינו, מי אשם בכל אלה, אם לא אחיכם אלה החרוצים הלוקחים להם את רסן הממשלה בעזרתכם?... הלא בארץ חופש ושויון אתם

יושבים. הלא תבחירכם החפשי הוא מושלכם והוא מגינכם. ועתה חשבו־נא היטב ודעו, ראו והתבוננו: הזהו חופש? הזהו שויון?...
— אתם עובדים בזעת־אפים ונחלים מרעב ועוני, והם יושבים בחבוק־ידים ומתענגים על כל־טוב... אתם יושבים וחושבים מחשבות איך להסתר מחרפת רעב, והם יושבים וחורשים תחבולות איך לסחוט יותר ממוח עצמותיכם ואיך לבזבז את רכושם יגיע־כפיכם... לא, אחים! לא, אני אומר! לא! לא! אלף פעמים לא! לא חפשים, אך עבדים אתם! עבדים נרצעים למושלים עריצים... אבותיכם היו עבדים מכורים לאדונים קשים שהתעמרו בהם ברשעת זדון, ואתם עבדים בלתי מכורים למושלים גרועים מהם... אבותיכם לחמו בחרב וחנית, בכשיל וכילף להוריד את ממשלת העריצים מכסאה, ואתם כלי מלחמתכם הם תבחיריכם החשאים־החפשים. על־יד ארגז־הבחירות, בלי שאון ורעש, בלי רעש תותחים ובלי צלצול חרבות, לחום תלחמו וגם נצח תנצחו, אם אך השכיל תשכילו לבחור באנשים משלכם, באנשי צדק ויושר, באנשי אמת ומצפון, באנשים שונאי־בצע ונחלים על שברכם...

„אחיות ואחים יקרים! כרו לכם אוזן לשמוע ושיתו לבכם להבין את אמרותי! אל־נא ישיא אתכם לבכם לאמור: „הנה בכל הבטחותיהם של כל העתודים גם אלה הנה", — את כל הבטחותיהם של אלה אמנם ישא רוח, כי שוא ושקר הנן מראשיתן ועד אחריתן, והבטחותי אלה תקומנה ותבאנה, ועיניכם תראינה ותאורנה, ולבותיכם ירחבו וירהבו, ונפשותיכם תעלוזנה ותעלוצנה... עניים ואביונים, עשירים ורבבונים — הגוז יגוזו מעל פני האדמה. עשיר ורש, אדון ועבד, עובד עבודת־פרך והולך בטל, נפוחים מכפן ונחלים מרוב שובע — זכרון הימים שעברו יהיו כולמו. אך חוקה אחת ומשפט אחד לכל הולכי־שתים. כל איש יעבוד די־חוקו וכל נברא בצלם יהנה די־שפקו. גם בעלי־הממון, אלה גובי־המס שלכם, וגם אנשי־בריתם בעלי־השלטון, אלה הלוקחים שלמונים בכדי לפסח ולשמור על משטר האי־שויון בארץ — כולם יעבדו עבודה ממשית. עבודה של תועלת, עבודה של יצירה להוסיף על עושר הארץ וצרכי החיים. רקפלר יעדור במעדר ומרגן ישור במשור, ונדרבילד ילבון לבנים וקרנגי יתפור תחתונים...

דבריו הופסקו על־ידי קריאות־הידד ושריקות־גיל סואנות שפלחו את האויר.

„אחים ואחיות אהובים! — האריך שוב אחרי השקט הקולות והשאון — הנה עיניכם הרואות, הלא פי אני חיים־שעיה אחיכם המדבר אליכם! בשמי בקבוק נשבעתי לכם, אם לא מלא אמלא את כל הבטחותי אלה. אל יהי שמי בקבוק, אם נפול תפול מכל דברי אות אחת ארצה! ואתם ראה תראו זאת בעיניכם ותוכחו. ענותכם וסבלותכם, עצבותכם וחלכאותכם כלה תכלינה. רעב ומחסור, עוני וריש, חלי ומחלה לא תראו ולא תדעו. לטרת־לחם תהיה באגורה: לוג של חלב — של חלב ממש, לא נסיוב מהול במים — באגורה ומחצה; לטרת־בשר — בשר ממש, לא עצמות ופדרים — בשלש אגורות: תריסר של ביצים — ישר מתחת התרנגולת — בחמשיה: כור גחלים בשקל; איפת בולבוסים בשקל; וכן גם זוג של נעלים, וכן גם זוג של מכנסים... ומדור של שלשה חדרים — חדרים מרווחים, לא לולי־תרנגולים — ועם כל התקונים הכי־אחרונים, עם חום־קיטור, ומאור חשמל, ואמבטת־זרזיף, ומלל, ומצלות, וכו' וכו', בשלשה וחצי לחודש...

„עוד הפעם אני מעיר בכם, אחיות ואחים יקרים וחביבים! כל תשלו את נפשכם בהבטחות שוא של אלו גואליכם־משעבדיכם מפיחי־הכזבים, האומרים לכם שלום־שלום ומבטיחים לכם הרים וגבעות למען גנוב את לבותיכם ואת תבחיריכם לטובתם הם ולרעתכם אתם! כבר הוכוח נוכחתם למדי, שכל הבטחותיהם מאפס וכל שבועותיהם מאפע... שלכם הם אך ביום הבחירות, ולמחרתו הם פונים לכם אחור ומוכרים אתכם ואת עניניכם למוצציכם בעלי־הממון. הנה שמעתי אותם מבטיחים לכם לאמור: בתי־חולים ורופאים חנם אין־כסף יותנו לכם, ואני שואל אתכם: מי ומה הם סבת מחלותיכם ותחלואיכם, אם לא אותם מטיביכם אנשי חסדכם?... יתרון עבודה וחסרון די־מנוחה, יתרון דאגת־מחר וחסרון די־מזון למחיה, יתרון קנאת־הבריות וחסרון די־אויר לנשימה, וכל יתר הפגעים הכרוכים במשטר הנוכחי, במשטר של חטוף־ושדוד, אך אלה הם מקור כל תחלואיכם וסבלותיכם הממררים את חייכם... בהנטל שלטון הממון, ינטלו אלה מכם כמו ביד.

המחלות תכלינה והצרות תסופינה, והרופאים והחובשים ביחד עם בתי־החולים יתמו, יהיו דברים אין צורך במו... גבותיכם לא תכופפנה מיתרון עבודה, נשיכם לא תשחפנה וילדיכם לא יאספו בלי עתם מחוסר מזון וממזון מזויף על ידי תאות בצעו של הטרוסט. על כל טוב הארץ אז תתענגו... גן־עדן תהיה הארץ לפניכם... ובא אז חזון החוזה: וגר זאב עם כבש ונמר עם גדי ירבץ, וכו׳ וכו׳..."

„הידד! הידד! — הרעימו קולות אדירים מכל עברים — חיים־שעיה בקבוק לועיד! כלה תהיה לממשלת הממון! לממשלת השוחד! לממשלת הטרוסט! הוררה! הוררה!"

לבו של חיים־שעיה מקפץ בקרבו לשמע קריאות ההידד הבלתי פוסקות, והוא משתחוה בענות־חן לעומת מעריציו ופונה לרדת מעל תיבת־הבורית, והנה — הוא יושב בארמון כליל־יופי מרוהט רהיטים יקרים שלא ראה עוד כמוהם מעודו...

„אך מה זה נהיה פה? — מרפרפת השאלה ברעיונו — האם חלום חזיון ליל הוא? הן ברור הוא לו שגר בקומה הששית ברחוב סופולק ונוקף את אצילי־ידיו בכל פעם שרוצה להתעקף בתוך שלשת חדריו הצרים, וכל רהיטיו שוים כתומם שלש פרוטות לסוחר בדברים עתיקים, ואיך זה הוא בא הלום?..."

אכן השתעותו לא ארכה הרבה. הוא נזכר תיכף שהתעתד לועיד וגם זכה בבחירות.

נפשו מתמלאת דשן על תוצאות הבחירות, ולבו מלא רגשי תודה לבוחריו שהסבו בנצחונו, והנה — לאזניו מגיע צלצול פעמון הדלת. הוא מזדרז לפתוח אותה, ולפניו משתחוה בענות־כבוד איש הדור בלבושו ושחזות פניו ענתה בו שאיננו משכונת בוחריו. הוא מתנכר לו בשמו אדולף חיימסון, שבא אליו לברכו בברכה לבבית לרגלי מקרהו להבחר לועיד. בדברים חמים ונובעים מן הלב הוא מתאר לפניו את גודל שמחתו ששמח בשמעו על־דבר המאורע ובהוכחו שלא לחנם פזרה החברה שלו — חברת משרפת הכוהל (alcohol) — חמש מאות אלף שקל בכדי להושיע להם לאנשים הגונים להבחר...

„חברת משרפת הכוהל! — מבריק תיכף כברק ברעיונו — הלא זוהי התפלצת הארורה המוצצת את מיטב לשד העם להקריבו למולך! אותה התפלצת שצריך לבער אחריה ולשרשה משרשה!

הו־הו... הנה כי כן! עכשיו מבין אנכי... בשביל כך באת, חביבי! ל ת ח ו ב אל תוך כפי... אכן — לא, אחא! לא פה המקום! לא את חיים־שעיה משחדים! לא־לא, יקירי! חיש־מהר תוכח אודות זה!...“

הוא מהדק את שניו ומכוץ את שפתיו לבל יתפרצו הגיוניו החוצה, והאיש מאריך את דבריו.

„לאנשים כאלה, הוא מבטיח לו, צריכה הארץ. כל אשרה והצלחתה של זו תלויים בזה. אם ישוב ישבו בועד־העם אנשים נבוני־דבר היודעים את אשר לפניהם, אז תפרח הארץ כחבצלת וכל עניניה ומקורות עשרה יתפתחו באופן נעלה. ואם, לעומת זאת, אנשים קצרי־רואי, אנשים שלא חלק להם אלוה בבינה, ימלאו את כסאות הועד, אז — אז אי לך ארץ ואי לך העם היושב בקרבה!“

האיש כלה את דבריו, והוא עודנו מתבונן בפניו כמשתאה, ובלבו הוא מתחיל להרגיש שאיש גדל־דעה, איש מורם מעם, עומד לנגדו. רגע אחד הוא נשאר עומד דומם ומשתעה, ואז הוא מתאושש וממהר להבטיחו, שיודע הוא להעריך את ערך משרתו ואת האחריות הגדולה הכרוכה בה, וכי נכון הוא להקריב את נפשו וחיתו לטובת הארץ ולטובת בוחריו ואשרם.

הם שוחחו עוד ארוכות וקצרות על־אודות דברים ועניגים שונים, ואז הואיל האורח להפרד מעליו, בהבטיחו אותו שלכבוד גדול הוא לו להיותו אחד ממכיריו, וכי לאושר אמתי היה נחשב לו, לו היתה ביכלתו לעשות מה לטובתו ולהראות לו באופן ממשי את ידידותו הנאמנה, וכי תקותו חזקה, שעוד תזדמן לו לזה איזו תכשרה מוצאת בזמן קדום או אחור. ביחוד, הוסיף אחרי הסום של רגע, יכול הוא להראות לו את שרותו כשיעלה בדעתו לרכוש לו איזו חוה או קיצה. תחת ידו נמצאות תמיד זוליות גדולות ממינים אלו, וביכלתו לתת לו דבר שיהיה כדאי לו לטפל בו.

— נדבת־רוחך תרהיבני — הוא מתנצל לפניו ברגשי תודה עמוקה — אכן לעת־עתה אין עוד בידי די־כסף לדברים כאלה — ובזכרונו עולה באותה שעה שנחוץ לו כסף לטלא את נעליו הקרועות וגם את נעליה של חיה־שושה, שלא נשאר כבר זכר כמעט מסוליותיהן ועקבותיהן...

— לדבר הזה לא תדאג כלום! — ממהר איש חסדו להרגיעו ברגשי השתתפות עמיתית בולטת — דבר זה הוא מן הדברים היותר פעוטים. אם אך היה יהיה את נפשך לרכוש כלום ממינים אלו, תואיל־נא להודיעני על־אודות זה, ואז יתוקן הכל באופן רצוי. הנה, למשל, ישנה עכשיו תחת ידי קיצה מיוחדה ומצוינה במינה. נוה יפה כזה חזון בלתי נפרץ הוא בכל סביבות נויארק. בעליו פזרו על שכלולו הון עתק, ועכשיו אכופים הם למכור אותו לרגלי סבה מוצאת, ואם תחליט בדעתך לקנותו, יכול אני לתתו לך בסכום פעוט של עשרת אלפים...

— אבל הן כיסי ריק — מתנצל הוא שוב מתוך הסוס — ואפילו אלף פרוטות אין בו!

— אבל הלא בקשתיך — ממהר הלזה שוב להרגיעו — שלא תדאג כלום על־דבר הכסף. אם בחון תבחון את הענין ותמצא אותו כדאי והגון לך, אז אכלכל את הדבר באופן שתוכל לקנותו בלי כסף כלל, ורק בתשלומים פעוטים, כפי שתואיל לנקוב אותם אתה בעצמך. לו לעצתי תשמע, לא תדחה את הדבר מבלי בחון אותו ראשונה. אנכי אתן לך את כל פרטיו ותנאיו, ואתה תואיל לבקרו ולהודיעני את החלטתך. את כל השאר תשאיר לי. אגמרנו לך על צד היותר טוב.

והוא הוציא עם דבריו אלה כרטיס קטן מכיסו ורשם עליו את פרטי המקנה ומסרו לו ועזב את חדרו, בבקשו ממנו עוד הפעם לבלי דחות את הדבר מבלי בחנו אותו מקודם ולבלי דאוג כלום על־ בר הכסף.

הוא הודה לו על גודל־רוחו וגם הבטיח לו לבדוק את הדבר, ובלבו חשב: לולא שהיה כל זה ברור לו שהוא כן, היה כל הענין נראה כחלום חזיון לילה... בהקיץ אין נפגשים כלל אנשי חסד כאלה...

הוא עודנו שקוע במחשבתו זאת, והנה — רגליו עומדות בתוך קיצה כלולה בהדרה ושלא ראה עוד כמוה ליופי... מפנים ומאחור משתרע פרדס גדול נטוע שורות־שורות של אילנות ועצי־פרי שונים. מבינותיהן מזהירות ערוגות שתולות ירקות ותלמים עוטפים פרחים נותני ריחות־עדנים... ממרחק לא־רב נשמע משק

משברי הים האטלנתי המתנקשים בכח בסלעי החוף. הוא מתבונן על סביביו בתמהון, פוסע מחדר לחדר ומשתומם למראה הבניה הנפלאה ולכל העושר והשפרה הפזורים בכל עבר ופנה. על כל מדרך כף רגלו הוא פוגש פרחי אמנות נפלאה עם תקונים נמרצים לא שערתם הזית אנוש. הקירות והספונים מצוירים ציורי־אמנים ומפותחים פתוחי־חותם נפלאים מעשה ידי אמן. הרצפות רפודות מרבדים מפוזזים בשפעת צבעיהם הצוחקים, וחדר־חדר רהוט רהיטים זעירים מרהיבי עינים בגוניהם הלוטפים, ביפי גזרתם המסולאה ובשכלול מלאכתם האמנותית.

„את כל זה — מתפלא הוא בלבו — אפשר לי להשיג בסכום פעוט של עשרת אלפים שקל! ובלי מזומן! ובתשלומים פעוטים! אך בער מאדם יחמיץ תכשרה הגונה כזו! אכן איש אמת הוא אדולף חיימסון זה. לא הפריז כלום בדבר. יותר משאמר רואה אני כאן...“

הוא נחפז לעזוב את המקום ולהודיע לו לאיש חסדו את החלטתו. והנה — איש עמיד בעל פנים שוחקים ועין לוטפת נצב לפניו. שמו הוא אלברט יעקבסון, והוא בא גם הוא לברכו בברכה משולשת לרגלי מקרהו להבחר לועיד. גם הוא מביע לו את גודל רצונותו ואת שמחתו ששמח בהודע לו על־דבר הבחרו, וגם הוא מבטיחו שהוא הוא האיש היותר נאות למשרה זו, וכי אין עוד איש בכל הארץ שתהיה עטרה זו הולמתו כמוהו...

הוא מביע לו את רגשי תודתו על גודל־רוחו, ורגיש מלבו יגיד לו שלא פגש עוד מעודו איש דובר אמת כמוהו...

הם האריכו לשוח עוד על־אודות ענינים שונים, ענינים העומדים ברום עולם המדיני והכלכלי ושהראה בם אורחו בקיאות נפלאה, ולאחרונה התכונן ללכת, בהבטיחו אותו שלאושר ולעונג גדול מאד היה נחשב לו, לו אנה המקרה לידו לעשות מה לטובתו בפועל. הוא גופו, הוסיף להסביר לו, הנהו מול לחברת המטבחים, אבל עוסק הוא לפעמים גם בסוכנות של מניות ושטרות־שוק שונים, ותחת ידו נמצאים תמיד שטרות־ערך מכל המינים: מחברות של אניות, קרוניות, פרזליות, עשת, נחושת, בדיל, כסף, זהב, עצים, פחם, דגן, בקר, צמר, עורות, חלב, ביצים, וכו׳ וכו׳.

„חברת המטבחים! — מבליח תיכף הרעיון במוחו — הו־הו!

הלא זו היא העלוקה הסופגת אל תוך קיבתה את כל יגיע העם וחילו... זו המטרוניתה העושה אלף אחוזים ריוח על הונה המהול והכובשת את כל העולם מבלי שתאמר הון... הנה כי כן... בודאי גם בואך הלום הוא בשביל זה... לתקוע בכפי... אכן — חכה־נא מעט־קט... אך רגע אחד, וכל חלומותיך יעופו כצפור..."

„אם יהיה ברצונך לרכוש לך כלום ממינים אלו — מאריך מכירו החדש להבטיחו — נכון אני להראות לך את שרותי בחפץ לב. הנה, למשל, ישנה עכשיו תחת ידי מכסת מניות מפרזולית אחת ידועה. המניות הללו אינן מצויות כלל בשוק השטרות, ורק במקרה אי־רגיל נפלו לתוך ידי ובמחיר נמוך למדי, במאת שקל החטיבה. ולאחר חודש ימים מעכשיו, בטוח אני, יהיה מחירן לא פחות מכפלים. ולו תקנה, למשל, עכשיו אלף ממניות אלו, תביאינה לך עד מלאת החודש ריוח נקי לא פחות ממאת אלף...

„אכן הכל טוב ויפה — מסכים הוא לו מתיך תוכה הסוסית — רק דבר קטון אחד עומד לשטן בזה: חסרון כיס..."

„אין בכך כלום! — מרגיעו הלזה תיכף ובלי הסוס — זה לא יעכב כלל. אין החובה לסלק בעבורן מיד על־אתר. יכול אנכי לתתן לך לזמן של שלשים יום. ואם עד תום הזמן ההוא לא תמצא ידך להפיק את הסכום הדרוש, תמכור את החצי מן המקנה ומצא לך... אנכי גופי אמכרן לך אם תרצה בכך."

„לכאורה — תומה הוא בלבו — קשה הדבר. הנה אם־כן למה זה לו למכור אותן כלל? הלא יכול הוא להחזיקן עד תום השלשים יום ולמכור מחציתן במאת אלף ולהחזיק את השאר לעצמו?..."

אכן תיכף נתישב לו הדבר. הלא על כן יאמרו המושלים: דרך פתחים וחלונות תפרוץ הברכה, את פניה לאיש כי תאיר ההצלחה...

הוא מרגיש איך שאורחו לוחץ את ידו בחבה ועוזב את חדרו, והוא הולך אחריו לשלחו עד אחורי המפתן, ושב וסוגר את הדלת מבפנים, בהחפזו לפשוט את בגדיו ובהתמהו איך זה אחר לשבת הלילה ואם לא יזבדנו כאב־ראש מעיק כל יום המחרת, והנה — עודה של מניות נושרת מחיקו... הוא מרים אותן חיש־מהר מעל הרצפה, בוחן ובודקן לנוכח המאור, ומונה אותן פעמים

רבות בלי־חשך. כך. אלף. אלף שלם. וממינים שונים: מפרזליות, מאניות, מקרוניות, וכו', וכו'...

הוא מתחיל לפלוג אותן מין־מין לבדו ולסדרן אחת לאחת לפי יחס ערכן, ולבו מתרהב ומתרחב למראה ההון העצום שלפניו ושלא ראה עוד כמוהו מעודו. הוא ממשש וממשש בהן, סוקר וחוזר וסוקר אותן בתאונה להוכח אם לא חלום חזיון לילה הוא, והנה — צלצל פעמונו של הדברן (speaker) מגיע לאזניו... הוא ממהר להטמין אותן בתוך חריטו ואת החריט בתוך מכתובתו ופונה להסתכל בכל הנעשה סביבו. האולם רחב־ידים ומואר אור גדול. מסביב לכל קירותיו מוסבים בתוך כסאותיהם כל חברי הועד־המדיני, איש־איש ועמודו לפניו. הדברן עומד באמצע האולם, עמודו לפניו ופנקסו בידו, ודבריו שוטפים כנחל שוטף, בחתרו להסביר לכל חברי הועד את נחיצותו של החוק החדש המוצע, החוק על־דבר הגזירות. ברב־כשרון ובבהירות נפלאה הוא הולך ומרצה לפניהם את כל פרטי הענין, את כל התלאות והאסונות המומטים על כל שדרות העם על־ידי הארס הלזה באשמתם ובחטאתם של בעלי המשרפות המתעשרים עושר רב מאסון העם והותו...

הוא כורה את אזנו לבלי גרוע מדבריו כלום, ובמוחו מתבהר הרעיון, שלא טובת העם ואשרו לנגד עיניו של צדיק זה, רק איזו סבה עצמונית־פרטית טמונה בגו... בלי תפונה לא הושוה עדין גבור־שפתים זה עם אותם בעלי־המשרופות על־דבר ש כ ר ו... הוא מתאונן להעלות בזכרונו את כל מה שסח לו מכירו הטוב אדולף חיימסון, כשבא לבקר אותו בביתו בשבוע העבר, על־דבר צרותיהם הצרורות של בעליו האומללים, אותם בעלי־המשרופות העלובים, שהולכים ומתנונים, לא עלינו, מיום ליום ומשעה לשעה ומרגע לרגע... כי העתים רעות הן, בעונותינו הרבים, ההתחרות מרובה והשכר מקופח... הפועלים מתפקחים ומשתובבים... האחודות מסריחות אותם... מסיתות ומשביתות... מכונים הללו בימים אלה לקבל שכר מבלי תת עבודה... ועליהם, על אותם הבעלים הנכאים, יהיה סוף־סוף לקחת מטה ותרמיל בידם ולחזור על הפתחים. יסוככנו הרחמן... ואם עוד התערב תתערב הממשלה בזה, לגזול את עסקיהם מהם ביד חזקה, אז — אז קץ כל בשר יבא! וגם

למשרתו הוא יבא הקץ... אז ישאר כרועה בלי חליל... בלי משען לחם... בלי כלום...

רגע אחד מפעפע רעיון זה בתוך מוחו, וכמו מאיזו קרן־זוית חמוקה מגיח רעיון אחר. זה היה זכר בוחריו המחכים בקוצר־רוח לצאתו של החוק החדש המוצע. ברעיונו מתחילות להצטיר תרעומתם והתרגזותם של אלו בהודע להם שנאסף הלזה בטרם ראותו אור שמש, ואולי גם יודעו ידי מי היו במעל הלזה...

שעה קלה מתרוצצים שני הרעיונות בתוך מוחו מבלי שתגבר יד האחד מהם על השני. הוא מתאונן להחפש משניהם ולהעלות בזכרונו איזה ענין נחוץ לו שמתחמק מלהקלט במוחו, ועל פני אופק זכרונו צפה פתאום הקיצה שלו, זה הנוה הנאוה המתנוסס ביפיו על אשד־הים ושאך לפני כשבוע אחד הוצע לו מאת אלף שקל עבורו. תואמים עם זה נצב לנגד עיניו גם דיוקנו של איש חסדו אדולף חיימסון, שאך בטובו וחסדו באה לו מתנה טובה זו. רגש־פוקה כביר, על היותו כפוי־טובה למטיבו זה, מתחיל לכרסם את מצפונו, ורגש בוז לעצמו, על פחדנותו וקטנות־נפשו, מפעפע בעומק נשמתו.

הדברן לא פסק עוד מהמטיר אש וגפרית על ראשו של הטרוסט הלזה העושה עושר מנגע העם ואסונו, והוא נזכר שוב על־אודות פתקה אחת קטנה שהיתה חבויה בשעה זו בתוך כיסו. הוא ממשש בתוך כיסו האחד והשני עד שמוצא אותה. הוא הופך אותה פנים ואחור לנוכח האור וחוזר וקורא אותה. מאת אלף! כן, המספרים ברורים למדי. מאת אלף! לא פחות ולא יותר. הסכום העגול הלזה ימנה על כף־ידו למחרת הבוקר, אמ אך יקובר החוק המוצע פה...

במנוחה רצונית הוא חוזר ומטמינה בתוך כיסו וכורה את אזנו להקשיב לכל מדברותיו של הדברן. לאט־לאט הוא נוכח שהחוק המוצע נוגע אך מעט־מזער לקהל בוחריו וכי באמת לא יהנו הם כלום ממנו בצאתו. הם ישארו אותם הקבצנים גופם שהיו מאז ומעולם. ומדוע זה יואל להשליך מתוך ידו סכום עגול כזה? איה היא בינת־אנוש? הוא מתחיל גם להבין שאת כל טענותיו של הדברן לטובת החוק ישא רוח. כולן מוגזמות ומופרזות, בלתי מיוסדות ומנופחות במליצות שדופות־ריקות. בתוך מוחו מתחילה

להתרקם תשובה נמרצה על כל טענותיו, תשובה שתוכיח ברור נגדה־נא לכל חברי הועד שאין בדבריו של דברן זה ממש, וכי גם אדרבה, עלינו להכיר להם טובה לאותם בעלי המשרופות העלובים העושים כל מה שעושים אך ורק לטובתנו ולאשרנו... ואלמלא הם שהיו לנו, מי יודע מה הגיע אלינו...

בפזיזות רבה וברגשנות הוא רושם בתוך פנקסו שלפניו את ראשי הפרקים של טענותיו, מבלי ערבו עדין עמ לבבו לבקש את הדבור ובהחליטו לחכות עוד מעט־קט, עד ראותו ראשונה מה יעשו האחרים. הדברן כלה את דבריו, ומקצה האגף השמאלי קם ועיד אחד על רגליו, ובקול אדיש ובמוח הוא מתחיל לשפוך קיתון של רותחין על ראשו של הדברן ועל החוק החדש המוצע. קולו האדיר הודד בעוז בכל פנות האולם, וכאמן בקי ורגיל במלאכתו הוא הולך ומנתח את כל טענותיו של הדברן לטובת החוק, וכמו במערצה חדה הוא קורץ נוף אחרי נוף וסעיף אחרי סעיף עד בלי השאירו שורש וענף לכל החוק המוצע...

„אה! אה! איננו מוג־לב כלל! — מבריק כברק במוחו של חיים־שעיה בהתנותו הנאה מרובה מזה — אבל איך זה הספיק לסדר את טענותיו כל־כך מהרה? בזמן קצר כזה! אין זאת כי מוכנות היו לו אלה כבר מתמול שלשום... בודאי ישנו גם לו נוה־קיץ יפה על אשד־הים... או חוה יפה... או אולי גם, מי יודע, ארמון והדר..."

הועיד הדובר כלה את דבריו, ומן האגף הימני הגיח עוד אחד. בקול צלול, שלו ובטוח החרה גם הוא בעקבותיו של הראשון, בהתאמצו גם הוא להוכיח שחור על־גב לבן, שחוק כזה המוצע לפניהם הוא דבר שאין לו שחר, דבר שאין לו כל יסוד ושורש, ושיהיה לחרפה ולקלסה בעיני כל יושבי חלד, בעיניהם של כל הבריות הנאורות...

„הו־הו! גנב שכמותו! — מבריק שוב במוחו של חיים־שעיה — גם לו ישנו נוה־קיץ על אשד הים!" ובלבו החל להתגנב גם רגש קנאה לחבריו אלו על שהגיע בודאי לחלקם חלק יותר שמן מאשר לחלקו הוא...

אחרי שמעו את דברי שני חבריו הוברר לו שהחוק החדש לא

יוסיף עוד לראות אור שמש ואין כל סכנה נשקפת לו עכשיו לצאת גם הוא בעקבותיהם ולהשליך מעדר של עפר על קברו ולמלאות בזה את חובתו לאיש חסדו אדולף חיימסון וביחד עם זה למלאות גם אחרי פקודתה של הפתקה הטמונה בכיסו.

הוא עודנו מאריך לפרוק את חבל טענותיו, בהתאמצו להוכיח להם לכל חברי הועד את שגעונו וחוסר־הגיונו של החוק המוצע, והנה — שוב מופיע הדברן באמצע האולם כשהוא עומד לפני עמודו ופנקסו בידו.

„אך מה זה ? — מתפלא הוא בנפשו — הנה זהו אחר כבר, ואיהו הראשון ? הדברן הקודם ?"

הוא פונה כה וכה, והנה מסביב לקירות האולם הגדול מוסבים בתוך כסאותיהם כל חברי הסנהדריה.

„אמנם כן הוא — נתרץ לו תיכף הענין — הנה זהו אולם הסנהדריה וזה דברן הסנהדריה".

הוא פונה שוב אל הדברן. מדבר הוא בחום־לבו וברגש. מפיו יז קצף ומעיניו כידודי אש יהלוכון. אחד לאחד הוא מונה את כל צרכי הנפש ההכרחיים שאספום שועלי הטרוסט אל תוך שעלם. אחת לאחת הוא הולך וסופר את תחבולותיו של הטרוסט ומזמותיו, את פשעיו וחטאותיו.

„אם לא תשימו רסן בפי החיה הטורפת הזאת — מרעים הוא בקולו הרותת — אז יסופו המוני העם ברעב ובקרה ! ועוד רע מזה יהיה ! העם יפקח את עיניו ויבעט במושליו ולקח את רסן הממשלה בידו הוא !... מהפכה תהיה בארץ ! חרדו לכם מפני חמת ההמון ! הוא יהפוך משרשו את סדר השלטון הקים, הפוך ושרש, שרש וערה עד היסוד ! כזרם מים כבירים ישטוף ויעבור וכשלהבת מתלקחת יהרוס ויחריב את ארמנותיכם ובתי־תענוגיכם, את מעבודותיכם ובתי־מכסיכם ! כטחון דגן בתוך הטחנה יטחון את עצמותיכם, טחון ושחוק, שחוק והדק עד אשר דק... אך אחת משתי אלה לפניכם היום : או חסום תחסמו את תאבונו של הטרוסט לבצע־מעשקות, או קבל יקבל השלטון את כל צרכי העם ההכרחיים אל תחת ידו".

הדברן מאריך את שטף דבריו, והוא מקיש באצבעו על מצחו

ובזכרונו עולה דבר המקנה שעשה אתמול, במכרו את מניותיו שהביאו לו ריוח נקי מאת אלף שקל, וביחד עם זה נצב לפניו גם דיוקנו של איש חסדו אלברט יעקבסון, איש חסדו זה שאך בטובתו בא ונהיה כל העסק הלזה. הוא זוכר גם מה שספר לו עמיתו זה על־דבר כל התלאה שתמצא אותו בצאת החוק החדש הזה לפעולה. רחמיו נכמרו מאד על עמיתו זה הישר באדם, וביותר עוד התחמץ לבו בזכרו על־דבר שאר מניותיו הצרורות לו בחפיסתו ואשר מחירן יפול עד הדיוטה התחתונה בצאת החוק הלזה.

במוחו התחילו להתרקם טענות שונות נגד החוק המוצע, אכן גם הפעם נזהר לבלי מהר לצאת ראשונה אל שדה־קרב ולחכות עד אשר יראה ראשונה אם לא יקדימנו אחר בזה, אם כי לא יראה בזה לכאורה שום עון אשר חטא בצאתו נגד החוק ההפכפך הלזה.

הדברן כלה את דבריו, והוא חכה עוד רגעים מעטים שנדמו בעיניו כשנות־נצח, ובראותו שאין איש יוצא המערכה, אזר כגבר חלציו ויצא אל המערכה. ברגשנות כבושה וברתת הוא מתחיל לפרוק את חבל טענותיו נגד החוק המוצע. רגשנותו הולכת ושוקעת הולכת ושוקטת, והוא הולך ומנתח את כל פרטי הענינים הכרוכים בשאלה זו ומוכיח באותות ומופתים ברור לכל חברי הועד, שחוק כזה המוצע הוא שגעון־רוח, ילוד מוח מטושטש, לא עלינו.. שחוק כזה הוא אי־חוקיות... שוד חיל זרים... סוציאלות... יסוכבנו שוכן־מרומים!

הוא כלה את דבריו, ואחריו החרו החזיקו סנהדרים רבים מימין ומשמאל שתמכו בו בכל תוקף.

„אה! אה! חברי החביבים! — נכון הוא לקרא אליהם בקול חדוה — הנה גם לכם חפיסות מלאות מניות עולות לעשרות רבוא!"

איזה רעיון בלתי־ברור מפעפע בזכרונו, והוא כובש את רצונו ומתאפק בכל מאמצי כחו לבלי הוציא את הדברים מפיו. הוא כורה את אזנו לשמוע את כל דבריהם של חבריו לדעה, ובידיו הוא מונח ומסדר את חבילות המניות הצבורות לפניו על־גב עמודו, בחשבו בדרך־אגב כמה ריוח הביאו לו כבר אלו וכמה עתידות הן להביא לו

עוד בעתיד הקרוב, כשיעלה מחיר הלחם והבשר, החלב והפחם, וכו' וכו'...

„אך אמנם טוב הוא לחיות בארץ חפשה, בארץ דמוקרטית — הוא חושב לו בלבו — בארץ שנבחרי העם הם מחוקקיו ודואגים לאשרו ולהצלחתו..."

רעיונותיו הולכים ומסתבכים יותר ויותר בהתכוננו להתהפך אל צדו השני, והנה — כמתוך תנומה מגיע לאזניו קול דק מצלצל:

„פיפר, פא! פיפר!"

עיניו נקרעות כבחזקת־היד, ולמראשותיו עומד בן־זקוניו כשהוא אוחז בידו את יומון־הבוקר.

„פיפר, פא! פיפר!" חוזר מאיר'ל ומבאר לו ברב־חדוה את הענין, בהושיטו לו את העתון עד לחטמו.

הוא משפשף את עיניו הנסוכות שנה, בחתרו להעלות בזכרונו איפה זה הוא נמצא עכשיו, וכנזכר פתאום על־אודות מה, הוא הודה את ידו ותופס בעתון ועיניו משוטטות בסקרנות על־פני ראשות (head-line) העמוד הראשון.

„אה־הה־הה... או־הו־הו..." מתמתח הוא בידיו וברגליו מתוך פהוק כאיש נעור משנתו—הוא זכה! הוא נבחר! ברין! ברין! מהולל שם ה'! כן. הוא נבחר. וברוב גדול! ברוב של אלף ומאתים וחמשים וששה! אה־הה־הה... או־הו־הו... עכשיו תהיה לנו הרוחה... נשאף רוח מעט... נחליץ מחובותינו... נכסה את מערומינו... או־הו־הו... חיה־שושה! הוי, חיה־שושה! מהרי־נא הלום! אה־אה־אה... בשורה טובה!"

— אך רגע אחד! — נשמע קולה של חיה־שושה בא מתוך המבשולה — לא אוכל לעזוב את מקומי. הזמית תצוף אל תוך הכירה.

„ביללס, פא! ביללס!" הצליל שוב קולו של מאיר'ל שהספיק בינתים לעזוב את המושנה ולשוט בכל פנות הבית ולשוב עם עודה של פתקאות בידו שהושיטן שוב עד לחטמו של חיים־שעיה.

חיים־שעיה השמיט את העתון מתוך ידו ותפס בעודת הפתקאות שהתחיל לקרותן אחת לאחת.

„זוהי — — — מן האופה — רוטן הוא תחת חטמו, בהפכו

אחת מהן פנים ואחור חליפות — וזו — — מן החלבן. זו — — — —
מן הטבח, וזו — — מבעל־הבית..."

הוא קורא וחוזר וקורא אותן אחת לאחת, ועיניו מתנסכות כבקרום עב עד לבלי ראותו שוב כלום. הוא אוחז אותן בידו, ובמוחו מתרוצצות השאלות: האמת נכון הדבר? האומנם בהקיץ רואה הוא את כל אלה? או אולי חלום הוא? חלום חזיון לילה?... הלחם עלה שלש אגורות... החלב חמש... הבשר עשר... שכר המדור כפלים משהיה...

— הנני כי קראת לי — מפסיק פתאום את הרהוריו קולה של חיה־שושה שהופיעה ברגע זה על מפתן הפתח.

— מה? קראתי לך? אני?...—רעד קולו של חיים־שעיה שלטש את עיניו נכחו כמתעתע — כך. לא־כלום. כ ו ל ם ג נ ב י ם!

נויארק, בחודש חשון, התרע"ד.

שגיאות הדפוס

עמוד	שורה	כתוב	צ"ל
17	29	השרף	השריף
18	7	בשרף	בשריף
24	20	בסוף השורה נשמט הפסיק *)	
30	16	ואנחי	יאנכי
30	31	אותו	אותי
32	11	הפסיק שבראשית השורה מקומו בסופה.	
34	27	וממולל	ומולל
36	25	כולם	כלום
38	16	אחרי מלת „בהחבא" נשמטה המלה „בסנורים"	
38	23	שאירע	שארע
61	29	בסוף השורה. נשמטה המלה כנפתעה	
61	33	אחותא	אחותי
68	26	הנמשק	הנמשך
69	29	לאורך	לארכם
74	28	ומכשירי	ותכשירי
83	17	כשהשלימם	כהשלימם
87	3—2	שורות אלו מסורסות	
95	28	מסור	מסגור
99	8	הקרנות	הקרונות
101	5	ספוגי	ספוני
107	6	בסוף השורה. יבא נקיד במקום הפסיק	

---

*) בכדי להקל על הקורא אפרוט כאן את שמותיהן של כל נקודות־הכתיבה כפי מה שקבעתים לעצמי:
(.) פסיק, (:) פסיקים, (...) פסיקיה, (,) נקיד, (;) פסיק־נקיד, (—) תביר, (— —) תבירים, (— — —) תביריה, („) סביר, („ ") סבירים, ( ) סגיר, (.) סגירים, ([) רביע, ([]) רביעים, (?) שאיל, (???) שאיליה, (!) צהיל, (!!!) צהיליה

115	4	בקש המשטר ומצא	בקישה המשטרה ומצאה
117	5	ישב	יושב
118	6	בראשית השורה. הסביר שאחרי התביר מיותר	
118	8	בסוף השורה. הסביר מיותר	
130	23	אחרי מלת וריד נשמט הנקיד	
132	29	ותלחוש לך."	ולחוש לה."
133	27—26	ושמונת־עשר	וששים וששת
134	14	מ־מ־נה	מ־מ־נו
136	20	אחרי המלה להתאחרות נשמט:	(to insure)
141	6	ממוללות	מוללות
145	21	שיחלפו	שתחלופנה
145	32	תבקישי	תבקישו
151	7	שמנכים	מנכים
157	20	לפני שתי המלות האחרונות. נשמט הנקיד	
159	29	התבלטה	התבלטו
172		אחרי שורה 24. נשמטה שורת־הכוכבים:	* * *
198	8	שורה זו מקומה למטה אחרי שורה 13	
223	18	המלה היו מיותרה	
226	12	בסוף השורה. נשמט הנקיד	
227	8	אף	אך
228	21	אומניות	אמניות
237	17	בסוף השורה. הנקיד מיותר	
248	11	אחרי המלה בשלשונים נשמט:	(לביבות שלש־קצויות הנעשות בליטא בחגים ידועים והן ממולאות בשר או גבינה או מיני מותק ושלוקות במרק).
253	20	שורה זו מקומה למעלה בין שורות 9—10	
259	33	נגעי	נגע
269	20	היא	הוא
279	21	השויין	השויון
296	17	המשרפות	המשרופות